PAY INSTITUTE
For Education & Development

پەروەردە

لەبەردەم ئاڵنگاری و گرفتی چارەنەکراودا

راپۆرتی هەڵسەنگاندنی رەوشی پەروەردە لە کابینەی هەشتەمی حکومەتی هەرێمی کوردستان

(2018-2014)

کانونی دووەمی 2019

ئینستتیوتی پەی بۆ پەروەردە و گەشەپێدان

PAY INSTITUTE
For Education & Development

پەروەردە

لەبەردەم ئالنگاری و گرفتی چارەنەکراودا

ستافی کار

نوسینی راپۆرت

د. سەروەر عەبدولڕەحمان عومەر

ستافی بەشداربوو لە نوسینی راپۆرت

مامۆستا هەورامان وریا قانیع

مامۆستا سروە جەمال

مامۆستا سەلاح سەعدی

مامۆستا بەرێز عەباس

مامۆستا محەمەد چۆمانی

د. ساکار عەزیز رەشید

ستافی هاوکاری تەکنیکی

بابان جەعفەر حەمە

ئاریز دارا حەفید

ئارام سەردار عومەر

میران حسین حسن

ئیبراهیم حەسەن ئەحمەد

راپۆرتی هەڵسەنگاندنی رەوشی پەروەردە لە کابینەی هەشتەمی حکومەتی هەرێمی کوردستان

(٢٠١٤-٢٠١٨)

کانونی دووەمی ٢٠١٩

PAY INSTITUTE
For Education & Development

★- ئینستتیوتی پەی بۆ پەروەردەو گەشەپێدان (**PAY**) رێکخراوێکی ناحکومیی کوردستانییەو لە (٢٠١٣/١١/٢٦) بەفەرمی لە فەرمانگەی رێکخراوە ناحکومیەکان تۆمار کراوە و لە کانونی یەکەمی ساڵی ٢٠١٣ەوە دەستی بە چالاکیەکانی کردووە.

★- پرۆژەی چاودێریی پەروەردە لە هەرێمی کوردستان: پرۆژەیەکە لە سەرەتای کابینەی هەشتەمە دەستی پێ کردووە. یەکەم راپۆرتی لە گەل دەستپێکی کابینەکەدا پێشکەش بە وەزیری پەروەردە کرد، لەو چوار ساڵەدا چەند راپۆرت و توێژینەوەیەکی بلاوکردۆتەوە ئێستاش راپۆرتی کۆتایی هەلسەنگاندنی پەروەردە لە کابینەکەدا بلاو دەکاتەوە.

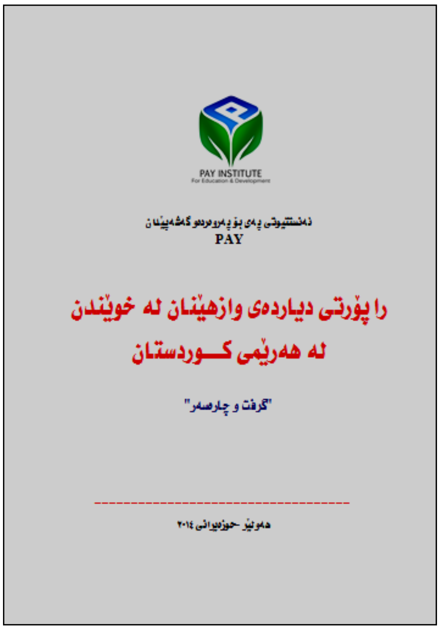

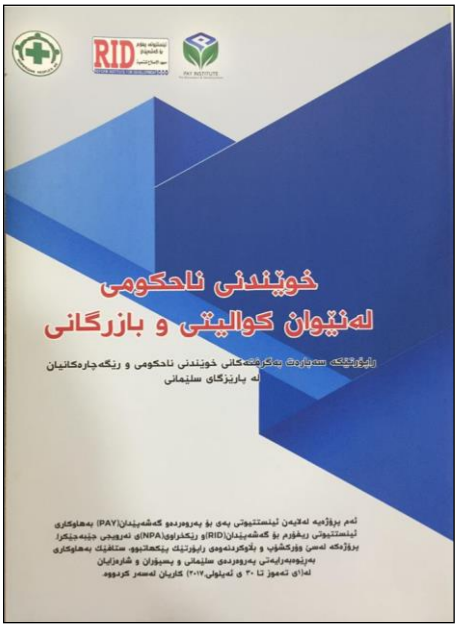

ناونیشان: سلێمانی – شەقامی سالم –تەلاری کوردستان مۆڵ
تەلەفۆن: 0096453320502 - 07701465733 - 07701564576
ئیمەیل: sarwary74@yahoo.com / payinstitute@gmail.com -
فەیسبوک: facebook.com/pay-institute
پێگەی ئەلکترۆنی: www.payied.org

مافی بلاوکردنەوەی ئەم راپۆرتە پارێزراوە بۆ ئینستتیوتی پەی بۆ پەروەردە و گەشەپێدان - ٢٠١٩

ئینستتیوتی پەی لە ٢٦ ی تشرینی دووەمی ٢٠١٣ مۆڵەتی ژمارە (١٤٠٦) لە فەرمانگەی ڕێکخراوەی نا حکومییەکاندا وەرگرتووە

ناوەرۆك

پێشەكی ٩
ئەو نامەیەی چوار ساڵ و نیو لەمەوبەر پێشكەشی بەڕێز وەزیری پەروەردەمان كرد ١١

تەوەرەی یەكەم:
گرفتەكانی پەیوەست بە یاساو ڕێنماییەكان

نەبوونی یاسای (پەروەردە و خوێندن) لە هەرێمی كوردستان ١٣
ناجێگیری و نەشیاوی سیستەمی خوێندنی بنەڕەتی و ئامادەیی ١٤
پەرش و بڵاوی بڕیار و ڕێنماییەكان و بڕیاری دژبە یەك و نەگونجاو لەگەڵ یاسا ١٥
نەبوونی هەماهەنگی نێوان و وەزارەتی پەروەردە و خوێندنی باڵا ١٥

تەوەرەی دووەم:
گرفتەكانی پەیوەست بە بودجە

كەمیی بودجەی وەزارەتی پەروەردە ١٦
كەمی ژمارەی بینای قوتابخانە ١٦
فرۆشتنی بیناو موڵكی پەروەردە ١٨
نەبونی بودجەیەك بۆ گەشتی زانستی بۆ خوێندكاران هاوكات نەبونی ڕێنمایی لەوبارەیەوە ١٨
وەرگرتنی پارە لە كەسوكاری منداڵان ١٩

تەوەرەی سێیەم:
گرفتەكانی پەیوەست ژینگەی خوێندن و خزمەتگوزاری

خراپی ژینگەی خوێندن (بینای قوتابخانەكان) ٢٠
قوتابخانەی چەند دەوام (دوو دەوام و سێ دەوام و چوار دەوام) ٢٣
قوتابخانە لە بینای كرێدا ٢٤
قوتابخانەی میوان ٢٤
قوتابخانەی لە گل (قوڕ) دروستكراو ٢٥
جیاوازی نێوان قوتابخانەی لادێكان و شارەكان ٢٦
لادێی بێ قوتابخانە ٢٧
خراپی مێز و ڕەحلە ٢٨
زۆری ژمارەی خوێندكار لە پۆلێكدا ٣٠
پاكوخاوێنی لە قوتابخانەكاندا ٣١
گرفتی ئاوی خواردنەوە ٣٢
گرفتی تواڵێت و دەستشۆر ٣٣
ساردی و گەرمی قوتابخانەكان ٣٤
گرفتی كارەبا لە قوتابخانەكاندا ٣٥
نەبوونی كارگوزار و باخچەوان لە قوتابخانەكاندا ٣٥
نەبوونی باخچە لە قوتابخانەكاندا ٣٦

کێشەی فرۆشگە (حانوت)ی قوتابخانەکان	٣٦
هۆکارەکانی هاتوچۆ	٣٧
جیاکاری نێوان شارەکان	٣٨

تەوەرەی چوارەم:

گرفتەکانی پەیوەست بە سیستەم و شێوازی وانەوتنەوە

سەرەتای دەست پێکردنی دەوامی ساڵانە	٣٩
پشوی زۆر و وەك پێویست جێبەجێنەکردنی ساڵنامەی خوێندن	٣٩
کورتی پشووی نێوان وانەکان	٤٠
گرفتی پەروەردە لەکاتی پشو	٤٠
سیستەمی قبوڵ مەرکەزی	٤٠
هەڵپەساردنی سیستەمی خوێندنی ئینگلیزی لە قوتابخانەکاندا	٤١
کۆبوونەوەکانی دایکان و باوکان لە قوتابخانەکاندا	٤١
شێوازی وانە وتنەوە	٤٢
بێ ئە نجامی کۆنگرە پەروەردەییەکان	٤٢

تەوەرەی پێنجەم:

گرفتەکانی پەیوەست بە پرۆگرام

هەڵەی زانستی لە پرۆگرامەکاندا	٤٥
هەڵەی وەرگێڕان لە پرۆگرامەکان	٤٩
هەلەی زمان و هەڵەی چاپ لە پرۆگرامەکان	٥٠
دۆگمایی پرۆگرامەکان	٥٠
دوو زاراوەیی لە خوێندن	٥١
قورسی کێشی کتێبەکان	٥٢

تەوەرەی شەشەم:

گرفتەکانی پەیوەست بە مامۆستایان و توێژەری کۆمەلایەتی

کەمی و زۆری مامۆستای میلاك	٥٣
گرفتی دامەزراندن	٥٤
نەبوونی خولی راهێنان بۆ مامۆستایان	٥٤
بڕینی موچەی مامۆستایان	٥٥
جیاوازی لە موچەو دەرماڵەی مامۆستایان	٥٦
بایکۆتی مامۆستایان	٥٦
شکاندنی کەسایەتی مامۆستا	٥٧
کێشەی وانەبێژ و گرێبەستەکان	٦٠
هەڵس و کەوتی هەندێك لە مامۆستایان	٦٠
گرفتی نازناوی زانستی	٦١

نەبوونی پسپۆریی پێویست بۆ وانە وتنەوە ٦٢
خانو و شوێنی نیشتەجێبوونی مامۆستایان ٦٣
نەبوونی توێژەری کۆمەڵایەتی ٦٤

تەوەرەی حەوتەم:
گرفتەکانی پەیوەست بە خوێندکاران

دابەزینی ئاستی خوێندن ٦٥
وازهێنان لە خوێندن ٦٦
پەیوەندی نەکردن بە خوێندن ٦٧
داخل بوون و داخل نەبوونی خوێندکارانی قۆناغی (١٢) ٦٧
دەرکردنی خوێندکار ٦٧
دیاردەی توند و تیژی ٦٧
خۆکوشتنی خوێندکار ٦٨
دیاردەی مانگرتنی خوێندکاران ٦٨
وەرنەگرتنی خوێندکاران لە زانکۆ ٧٠
وانەی تایبەت ٧٠
گرفتی مەلزەمە و سەرلێشێواندنی خوێندکار ٧١
قورسیی ئەرکی ماڵەوە ٧٢
گرفتی ئەو خوێندکارانەی لە دەرەوە دەگەڕێنەوە ٧٢
گرفتی خوێندکارە ئاوارەکان ٧٢

تەوەرەی هەشتەم:
گرفتەکانی پەیوەست بە تاقیگەو هۆکارەکانی فێربوون

نەبونی تاقیگەی زانستی ٧٤
نەبونی تاقیگەی دەنگ ٧٥
نەبوونی تاقیگەی کۆمپیوتەر ٧٥
نەبوونی گۆڕەپانی یاری ٧٦
نەبوونی کتێبخانە ٧٨
نەبوونی هۆکارەکانی فێربوون ٧٨
نەبوونی شانۆ ٧٩
نەبوونی ئینتەرنێت لە قوتابخانەکان ٧٩
نەبوونی ژووری تایبەتی وانە کۆمەڵایەتیەکان ٨٠
کەناڵی تەلەفزیۆنیی پەروەردەیی ٨٠

تەوەرەی نۆیەم:
گرفتەکانی پەیوەست بە چاپی کتێب

چاپی کتێب ٨١

گرێبەستەکانی کتێب ٨١
چاپ نەکردنی کتێب لە ناوەوەی هەرێم ٨٢
چاپخانەکانی وەزارەتی پەروەردە ٨٢

تەوەرەی دەیەم:
گرفتەکانی پەیوەست بە هەندێك وانە

وانەی وەرزش ٨٣
وانەی هونەر ٨٣
وانەی مۆسیقا ٨٤
وانەی ئایین ٨٥
پشتگوێخستنی زمانی کوردی ٨٥
پەروەردەی ژینگەیی ٨٨

تەوەرەی یانزەهەم:
گرفتەکانی پەیوەست بە تاقیکردنەوەکان

کۆنترۆڵی سەرپەرشتیکردنی تاقیکردنەوەکان ٨٩
هەڵە لە پرسیاری تاقیکردنەوەکان ٩٠
زۆربوونی حاڵەتی گزی (قۆپیە)کردن ٩٢
ئاشکرابوونی پرسیاری تاقیکردنەوەکان ٩٢

تەوەرەی دووانزەهەم:
گرفتەکانی پەیوەست بە لایەنی کارگێڕی

بێ پلانی وەزارەتی پەروەردە ٩٥
نەگونجاویی پەیکەری وەزارەت و بەڕێوەبەرایەتییەکان ٩٥
نەبوونی ئاماری پێویست لەبەر دەستی وەزارەت ٩٥
نەبوونی چاودێری پێویست ٩٥
راوێژکارانی وەزارەت ٩٦
بەڕێوەبەرە گشتیەکان ٩٦
بەڕێوەبەری پەروەردەکان ٩٦
بەڕێوەبەری قوتابخانەکان ٩٦
سەرپەرشتیاری ٩٧
رێگریکردن لە بەدەستهێنانی بڕوانامەی بەرز ٩٧
ماڵپەڕی وەزارەتی پەروەردە ٩٧
بینا داگیر کراوەکانی پەروەردە ٩٨

تەوەرەی سیانزەهەم:
گرفتەکانی پەیوەست بە پەروەردەی تایبەت و خاوەن پێداویستەکان

پەروەردەی تایبەت ٩٩
خوێندنی نابینایان ٩٩

پەیمانگەی بیر کۆڵان ١٠٠
پەیمانگەی هیوا بۆ نابیستان ١٠٠
سەنتەرەکانی راهێنانی ئۆتیزم ١٠١

تەوەرەی چواردەهەم:
گرفتەکانی پەیوەست بە هەندێك قوتابخانە

قوتابخانەی نمونەیی ١٠٢
باخچەی منداڵان ١٠٢
خوێندنی خێرا ١٠٣
قوتابخانەی بەهرەداران ١٠٤
پەیمانگەکانی (هونەرە جوانەکان، کۆمپیوتەر، وەرزش) ١٠٤
ئامادەییە پیشەییەکان ١٠٥
خوێندنی ئێواران ١٠٧
گرفتی خوێندنی سریانی ١٠٧

تەوەرەی پانزەهەم:
گرفتەکانی پەیوەست بە ناهاوسەنگی جێندەری

ناهاوسەنگی جێندەری لە پەروەردە ١٠٨
تێکەڵی کچان و کوڕان لە قوتابخانەکاندا ١٠٨

تەوەرەی شانزەهەم:
گرفتەکانی پەیوەست بە قوتابخانە ناحکومیەکان

قوتابخانە ئەهلی و ناحکومیەکان ١١٠

تەوەرەی حەڤدەهەم:
گرفتەکانی پەیوەست بە خوێندنی کوردی کەرکوك

خوێندنی کوردی ناوچە کوردستانیەکانی دەرەوەی هەرێم ١١٢

تەوەرەی هەژدەهەم:
گرفتەکانی پەیوەست بە دەستێخستنی حزب و ڕێکخراوەکان

دەست تێخستنی حزب ١١٥
ڕێکخراوەکانی قوتابیان و خوێندکاران ١١٥
شکاندنی حورمەتی خوێندنی حکومی ١١٦
راسپاردەکان ١١٧
پاشکۆکان ١٢١

تێبینی: سەرجەم ئەو داتایانەی لەم راپۆرتەدا بەکارهاتوون، لە راپۆرتی فەرمیی ئاماری وەزارەتی پەروەردەوە وەرگیراون کە ساڵانە بڵاویان دەکاتەوە. بۆیە ئەگەر هەر هەڵەیەکیشی تیادا هەبێت ئینستتیۆتی پەی لێی بەرپرسیار نیە.

پێشەکی

جێگەی تێڕامانە کە کەرتی پەروەردە بەدرێژایی ٢٧ ساڵی ڕابردووی حوکمڕانی، وەك کۆی کەرتەکانی دیکە، نەك کار بۆ پێشخستنی نەکراوە بەڵکو ڕۆژ بە ڕۆژ ڕووبەڕووی پاشەکشەی زۆر و مەترسیەکی گەورە کراوەتەوە. بەداخەوە نە لە ڕابردوو نە لە ئێستادا ئەم کەرتە جێگەی گرنگی پێدانی حکومەت نەبووە، هەرئەوەش وایکردووە ساڵانە ئەو بودجەیەی کە بۆ ئەم سێکتەرە تەرخان دەکرێت زۆر کەمتربێت لەخواست و پێداویستییە سەرەکیەکانی پرۆسەی پەروەردە و فێرکردن، کە ئەمەش هۆکارێکی گەورەی شکستهێنان و پاشەکشەی کەرتی پەروەردەیە.

بۆپێشخستنی کەرتی پەروەدە دەبێت حکومەت هەنگاوی جدی بۆ چارەسەرکردنی ئەو کێشانە بنێت، ئەگەر نا، ئەوا پرۆسەکە بەتەواوی بەرەو هەڵدێر و شکستهێنانی تەواوەتی دەچێت. چونکە پەروەردەو فێرکردن لەم هەرێمەدا، لەقەیرانێکی قوڵدایەو هەرکایەو لایەنێك لەلایەنەکانی بگریت و تەماشایان بکەیت جێگای پرسیارو ڕەخنەیەکی زۆرە! ئەمەش دەیڵێین ئەوەندەی فاکتەو پشت بەئەرگۆمێنتی تەواو دەبەستێت، هیچ کات ڕستەیەکی هەڕەمەکیانە یاخوود نابەرپرسیارانە نییە، ئەوەی لەم ڕاپۆرتەدا زیاتر دەمانەوێت لەسەری بوەستین، ئەو گرفتانەن کە بەرۆکی پەروەردەیان گرتووە، هەندێکیان بابەتی و هەندێکیان خۆیین. بەشێکیان پەیوەستن بە یاساو ڕێنمایی و سیستەمەوە، بەشێکیان پەیوەندیدارن بە ژێرخان و لایەنی بودجەوە، بەشێکی پرۆگرام و بەشەکەی تری بە مامۆستاو خوێندکارانەوە، ئەمەو جگە لەوانەی میزاجی بەرپرسان و بەرژەوەندی تایبەتی و حزبی و کەمتەرخەمی هۆکارەکانیانن.

پێنج ساڵ لەمەوبەر، لەگەڵ پێکهێنانی کابینەی هەشتەمدا، ڕاستەوخۆ دوابەدوای سوێندخواردنی وەزیری پەروەردە، لە (٢٠١٤/٦/١٩) وەك ئینستتیوتی پەی، لە چوارچێوەی نیمچە کۆنفرانسێکدا یاداشتێکمان پێشکەش بە بەڕێز وەزیری پەروەردە کرد، کە (١٠١) کێشەو گرفتی پەروەردەیی لەخۆگرتبوو، تیایدا ئەو گرفتانەمان خستبووە ڕوو کە هەبوون، بەمەبەستی ئەوەی بەدواداچوونی بۆ بکرێت و ڕێگەچارەیان بۆ بگیرێتەبەر، بەڵام بەداخەوە نەك هەر کاری لەسەر نەکرا بەڵکو لەو ساڵانەی تەمەنی کابینەی هەشتەمدا گرفتەکان زیاتر بوون، جگە لەوانەی هەبوون چەندینی تریشی هاتنەسەر.

ڕاستە حکومەتی هەرێم ڕووبەڕووی قەیرانی دارایی بوویەوە، هەندێك لە گرفتەکان پەیوەندیدارن بە بودجەوە، بەڵام پرسیار ئەوەیە بۆچی دەبێت بودجە بۆ هەندێ بابەت و سێکتەری تر هەبێت بەڵام بۆ پەروەردە نەبێت!؟ بۆچی ئەم دەسەلاتە بەردەوامبوو لەسەر تەخشان و پەخشانی بودجەو بەهەدەردانی بەڵام بیرێکی لەپەروەردەو چارەنوسی نەوەکانی داهاتوو نەکردەوە!؟ جگە لەمە هەندێك لەو کێشەو گرفتانەی هەن هیچ پەیوەندییەکیان بە قەیرانی داراییەوە نەبوەو نیە، بەڵکو نەبوونی ئیرادە و دەست تێخستنی حزب و بەرژەوەندی کەسی و کەمتەرخەمی بەرپرسانی پەروەردە هۆکارن.

لەماوەی ئەو چەند ساڵەی ڕابردوودا وەزارەتی پەروەردە زۆر کار هەبوو و ئەرکی بوو و پێی دەکراو دەبوایە بیکات، بەڵام نەیکرد! دەیتوانی یاسایەکی پەروەردەیی باش لەپەرلەمان پەسەند بکات، نەیکرد! دەیتوانی ئەو گرفتانەی لە سیستەمەکەدا هەبوو گۆڕانکاریان بەسەردا بهێنێ، نەیکرد، دەیتوانی ئەو یاسا و سیستەمەی هەیە

جێبەجێی بکات و ڕێگە بە پێشێلکردنی نەدات، نەیکرد! دەیتوانی ڕێگە نەدات بازرگانی بەخوێندنەوە بکرێت، نەیکرد! دەیتوانی شکۆ بۆ مامۆستا و خوێندنی حکومی بگێڕێتەوە، نەیکرد! دەیتوانی وەکو وەزارەت لەگەڵ مامۆستایان ئاشت بێتەوە، نەك نەیکرد بەڵکو زیاتر زویری کردن! دەیتوانی تا ئاستێك دەستی حزب لەناوەندە پەروەردەییەکاندا بکێشێتەوە و مامۆستایان هیچیتر لەسەر بیروڕای سیاسی سزا نەدرێن و لە پلەو پۆستی کارگێڕیدا بەهۆی بۆچوونی سیاسیەوە بێبەشنەکرێن و دوور نەخرێنەوە، بەڵام نەیکرد! دەیتوانی خوێندکاران و مامۆستایان ئاشت بکاتەوەو دیاردەی توندوتیژی نەهێڵێت و قوتابخانە لای منداڵ خۆشەویست بکات، بەڵام نەیکرد! ئەمانەو چەندان گرفتی تری پرۆگرامەکان و تاقیکردنەوەکان و هەڵەی پرسیارەکان و ئاشکرابوون و فرۆشتنی پرسیارەکان و چەندانی تر کە کاریگەریی خراپیان لەسەر سایکۆلۆجیای مامۆستا و خوێندکار و خێزانەکانیان هەبوو.

ئەوەی جێگەی تێڕامانە بواری پەروەردە لای هەموو حزب و هێز و لایەنە سیاسیەکان بێبایەخە، ئەوەتا لەساتی پێکهێنانی کابینەکاندا، حزبە سیاسیەکان ئەوەندەی شەڕ لەسەر وەزارەتەکانی (دارایی و سامانە سروشتیەکان و پێشمەرگە و ناوخۆ) دەکەن، هیچکامیان بەلای پەروەردەوە ناچن، ئەمەش گەیەنەری ئەوەیە کە لەبەرنامەو زیهنیەتی ئەو حزبە سیاسیانەدا ئەوەندەی دەسەلات و چەك و هێزی ئەمنی و پارەو داهات بوونی هەیە، پەروەردە لایان جێی بایەخ نیە!

ئەو کابینەیە چەند گۆڕانکارییەکی کەمی کردووە ئەگەر باسیان بکەین، لەوانە: لەبواری پرۆگرامدا وانەیەکی بەناوی (کارامەیی بەها کۆمەڵایەتیەکان) داناوە کە لە قۆناغی بنەڕەتیدا لە پۆلەکانی یەك تا نۆ دەخوێندرێت و ساڵی خوێندنی ٢٠١٩-٢٠٢٠ لە ٢٠٠ قوتابخانەدا بەشێوازی ئەزمونی (تجریبی) دەبێت، ئەم وانەیە بابەتەکانی مافی مرۆڤ و پەروەردەی مەدەنی و کۆمەڵایەتی و هاونیشتیمانیبوون لەخۆ دەگرێت. هەروەها وەزارەتی پەروەردە یاداشتێکی لێك تێگەیشتنی لەگەڵ ئەکادیمیای کوردی ئیمزاکردووە کە لەمەودوا ئەکادیمیای کوردی بەرلەچاپکردن بە پرۆگرامەکانی خوێندندا بچنەوەو ناویان بەسەر کتێبەکانەوە بێت و ئەوان بەرپرس بن لە لایەنی زمانەوانی پرۆگرامەکاندا، کە ئەمەش سەرەتایەکی باشە ئەگەر پێوەی پەیوەست بن و کاری لەسەر بکەن بۆ دەربازبوون لەهەڵە زمانەوانیەکان.

جگە لەمە کارێکی تری کە ئەنجامیدا، گواستنەوەی قوتابخانەکانی خوێندنی ئیسلامی سەر بە وەزارەتی ئەوقاف بوو بۆ سەر وەزارەتی پەروەردە، کە پێشتر پەرشوبڵاو و بێ بەرنامەبوون، ئێستا بە پرۆگرامێکی یەکگرتووەوە هەر هەموویان خراونەتە سەر وەزارەتی پەروەردەوە.

ئەگەر حکومەت و دەسەڵاتی کوردی لەسەر ئەو ڕەوشەو کەمتەرخەمی و پشتگوێ خستنەی پەروەردە بەردەوام بێت و بەدوای ڕێگەچارەیەکدا نەگەڕێت و گۆڕانکارییەکی ریشەیی تیادا نەکات، داهاتوویەکی نادیار چاوەڕێی نەوەکانی داهاتوومان دەکات و بەرپرسیاری یەکەمیش لەبەرامبەر مێژوودا هەر خودی حکومەت و دەسەڵاتی کوردییە.

ئینستتیۆتی پەی بۆ پەروەردەو گەشەپێدان

٢٠١٩/١/٢٠

وەك خۆی:

ئەو نامەیەی چوار ساڵ و نیو لەمەوبەر پێشکەشی بەڕێز وەزیری پەروەردەمان کرد:

حاجی کەسێکە بێکەس، بۆ ئێوە قوڕ دەپێوێ
بەقسەی دەکەن زەریفە، نایکەن بەڵا لە خۆتان

(حاجی قادری کۆیی)

بەڕێز د. پشتیوان سادق
وەزیری پەروەردەی حکومەتی هەرێمی کوردستان

پاش سڵاو و ڕێزمان بۆتان...

سەرەتا پیرۆزباییتان لێدەکەین و هیوای سەرکەوتن بۆ بواری پەروەردەو ئیش و کارەکانی بەڕێزیشتان دەخوازین. هیواداریین لەئاستی ئەو متمانەیەدابن کە پێتان بەخشراوە و ئەو وەزیرەبن کە پەروەردە دەیخوازێت و بە تواناو لێزانینی ئەکادیمیانەتان بتوانن لەماوەی چوار ساڵی ئایندەی ئەم پۆستەتانا تاکە خەمتان تەنها خەمی پەروەردەبێت، دوور لەهەر ئعتیبارێکی ناوچەیی و حزبی و سیاسی و ئایدیۆلۆژی، کەخەونی منداڵە چاوگەشەکانمانی پێ بێنیتە دی بەوەی پەروەردە لەسەر دەستی بەڕێزتان لەم قەیرانە دەربچێت.

بەڕێز جەنابی وەزیر...

بە پێویست و ئەرکی سەرشانی خۆمان زانی لەگەڵ یەکەم ڕۆژی دەستبەکاربونتاندا، بەمەبەستی بەرچاو ڕوونی زیاتر بۆ بەڕێزتان و باشتر درك کردن و پەی بردن بە کێشەکانی بواری پەروەردە، لە پێناو دانانی ڕێ و شوێنی باشتر، پێمان باش بوو ئەم نامەیەتان ئاراستە بکەین. چونکە پێمان وایە پەروەردە بوارێکی زۆر فراوان و هەستیار و گرنگ و پڕ گرفت و چارەنوسسازە و دەبێت هەموومان بە خەمی خۆمانی بزانین.

فراوانە چونکە بە دەگمەن نەبێت هیچ خێزانێك نیە لەم وڵاتەدا مامۆستایەك یا خوێندکارێکی تێدا نەبێت، بەپێی ئاماری خودی وەزارەت (١١٩٦٣٦) مامۆستا و (١٦٣٧٧٦٠) خوێندکار هەیە لە سنوری وەزارەتی پەروەردەدا. واتە لە ماوەی ئەم چوار ساڵەی داهاتوو دا بەردەوام بە جۆرێك لە جۆرەکان لە هەموو ماڵێك و لە نێو هەموو خێزانێکدا ئامادەبوونتان هەیە و میوانێکن لە لایان، ئەگەر تەکانێك بەم بارە چەقیوەی بدەن و گۆڕانکاری تێدا بێننە کایەوەو پەروەردە بە خەمی خۆتان بزانن، بێگومان میوانێکی خۆشەویست و ڕەزا سوك دەبن و هیوای مانەوەی زیاترتان بۆ دەخوازن، خۆ ئەگەر تەنها بۆ حەز و خولیای پۆستیش بووبن بە وەزیر، ئەوا هەم متمانەی خەڵك لەدەست دەدەن و لە سەرزەنشت بەدوور نابن و هەم مێژووی خۆشتان لەکەدار دەکەن.

پەروەردە بوارێکی هەستیارە چونکە بچوکترین گۆڕانکاری تیایدا بەلایەنی ئیجابی یا سلبی، ڕاستەوخۆ کاریگەری لەسەر کۆمەڵ دەبێت. پەروەردە گرنگ و چارەنوسسازە چونکە تەنها گۆڕانکاری لە پەروەردەدا دەتوانێت گۆڕانکاری ریشەیی لە کۆمەڵدا بکات، هەر کەسێك گرنگی بە پەروەردە نەدات، واتە کەسێکی بێ بەرنامەیە و باوەڕی بە پێشکەوتن و لەخۆ بوردەیی و هێنانەکایەی نەوەیەکی چەکدار بە زانست نیە و ناخوازێت کۆمەڵی کوردەواری وەك دنیای پێشکەوتوو کۆمەڵێکی تەندروست بێت. هەر لەم پێناوەدا تکایە هەوڵ بدەن مێژوویەکی پرشنگدار لەم چوار ساڵەدا بۆ پەروەردە و کورد و خۆتان تۆمار بکەن.

کۆمەڵی کوردەواری بەبەراورد لەگڵ (٢٤)ساڵ لەمەو بەر قەلەمبازێکی گەورەی هاویشتووە، بەڵام لە بواری پەروەردەدا هێشتا دواکەوتووین و لە ئاستی پێویستدا نین، سەردەم سەردەمی گۆڕانکاری و بەرەو پێشەوە چوونە، ئەگەر لەهەموو بووارەکانی تریشدا پێشکەوتوو بین و پەروەردەمان لە شوێنی خۆیدا ئاوا بوەستێت هەروەك چەقی بەستووە، پێشکەوتنەکانی تریش بێ ماناو بێ بەرهەم دەبن. چونکە هەموو گۆڕانکاریەك بێ پەروەردە پوچ دەردەچێت. کەواتە دەستپێکی هەموو گۆڕانکارییەکی سەرکەوتوو ئەوەیە کە دەبێ لە پەروەردەوە دەست پێ بکرێت. تەنها پەروەردەیەکی دروست کلیلی کردنەوەی گرێ کوێرەی گرفتەکانی تری کۆمەڵە.

جەنابی وەزیر...

هۆکارێکی تری نوسینی ئەم نامەیە ئەوەیە کە پێتانی رابگەیەنین ئەگەر دەتانەوێت ئەم چوار ساڵە حەساوە بن، دڵتان خۆش نەبێت کە بوون بە وەزیری پەروەردە، چونکە بەڕێزتان نەچونەتە وەزارەتێکی سیستماتیکی پێشکەوتوو و رێك و پێك، بەڵکو چونەتە سەر خانەیەکی وێران کە خەریکە دار و پەردوی بەسەر یەکدا بڕمێت. خۆ ئەگەر بۆ خزمەت و خەمی پەروەردەش چوون، ئەوا دڵتان زۆر خۆش بێت، چونکە ئەوەی بە ئێوە دەکرێت وەك وەزیری پەروەردە لەم شوێنە گرنگەدا، هیچ کام لە وەزیرەکانی تر ناتوانن بیکەن و ئێوە دەتوانن رێڕەوی کۆمەڵگە بەرەو ئاقارێکی تری ئاسودەیی و خۆشگوزەرانی بەرن. بەڵام دەبێ ئەوەش بزانن کە ئەمە ئاسان نیە و هەر بە قسە خۆشە، ئەم کارە پێویستی بە دلسۆزی و شەونخونی و جورئەت و هەنگاوی بوێرانە هەیە و وەك وەزیرێکی گەنجی ئەکادیمی هەر ئەوەشتان لێ چاوەڕێ دەکەین.

لە پێناو ئەم ئامانجانەدا وەك خەمخۆرێکی پەروەردە، وەك ئەنستیتۆتی پەی بۆ پەروەردەو گەشەپێدان، کە دروشممان (پەروەردە خەمی هەمووانە)، لیرەدا بەشێك لە گرفتەکانتان دەخەینە بەرچاو، ئەگەر رەزامەند بن و نیەتی کارکردن و چاککردنی رەوشی پەروەردەتان هەبێت، هەوڵ دەدەین بە پێی تێڕوانینی خۆمان پێشنیازیشتان بۆ بکەین بۆ چارەسازی.

بەڕێز جەنابی وەزیر... دووای بەرچاو خستنی ئەم هەموو گرنگیەی پەروەردە، کە بەڕێزتان لە ئێمە باشتری لێ ئەزانن، ئایا پێتان وایە بەبێ بوونی یاسایەکی پوخت و گشتگیر، بەبێ بوونی سیستەمێکی سەرکەوتووی جێگیر، بە بینای قوتابخانەی داڕزیو و داڕوخاو، بە مامۆستای بێ پێداویستی و رانەهێنراو، بە پرۆگرامی پڕ لە هەڵە و بەم رۆتینیات و سیستەمە گەندەڵە، بتوانن کۆمەڵ بەرەو ئاقارێکی ئارامی و خۆشگوزەرانی و پێشکەوتن بەرن!!؟؟

جەنابی وەزیر...

هەروەك پێشتریش وتمان پێگەی بەڕێزتان لە پێگەی هەموو وەزیرەکانی تر گرنگترە لە کۆمەڵدا، ئەگەر ئەو ئیرادەیەتان تێدابێت، بێگومانین دەتوانن زۆر گۆڕانکاری بکەن کە کوردستان شانازیتان پێوە بکات. هەر لێرەشدا دووپاتی دەکەینەوە، هەموومان پێشمەرگەی پێناوی سەرخستنی پرۆسەی پەروەردەین لە هەرێمی کوردستاندا، لە هەموو بووارێکی خزمەتی پەروەردەدا هاوکار و هاوڕێگەتین. بە پێچەوانەشەوە ئێمە وەك پسپۆران و شارەزایانی بوارەکە و رێکخراوەکانی کۆمەڵی مەدەنی کە لە بواری پەروەردەدا کار دەکەین، ئەگەر ئەم رەوشە خراپەی پەروەردە هەر وەك خۆی بمێنێتەوە، وەك ئەرکێکی نیشتمانی و مەدەنی و رێکخراوەیی بە پێویستی دەزانین کە هەموومان بەیەکەوە، هەموو شێوازێکی مەدەنی بگرینەبەر، بۆ فشار خستنەسەر وەزارەتی پەروەردەو ئەنجومەنی وەزیران و پەرلەمان تەنها لەپێناو خەمی پەروەردەدا. چونکە هیچ شتێکمان پێ لە پەروەردە پیرۆزتر نیە.

د.سەروەر عبدالرحمن عمر

سەرۆکی ئینستتیۆتی پەی بۆ پەروەردەو گەشە پێدان

٢٠١٤/٦/١٩

تەوەرەی یەکەم:
گرفتەکانی پەیوەست بە یاساو ڕێنماییەکان

١. نەبوونی یاسای (پەروەردە و خوێندن) لە هەرێمی کوردستان:

دیارە لە هەموو وڵاتێکی پێشکەوتوودا کە گرنگی بە پەروەردە دەدرێت، یاسایەکی پوخت و تێر و تەسەلی بۆ داڕێژراوە و پەسەند کراوە، بەڵام لە هەرێمی کوردستاندا تاکو ئێستاشی لەگەڵدا بێت یاسای پەروەردەمان نیە کە سیاسەتی پەروەردەیی هەرێم و فەلسەفەی پەروەردەی تیادا جێ کرابێتەوە و سەرجەم بوارەکانی پەیوەندیدار بە پەروەردە بگرێتە خۆی. ئەو یاسایەی ئێستاش بەرکارە، یاسای ژمارە (١) ی ساڵی (١٩٩٢)و لە ساڵی (٢٠٠٦)یش بە یاسای ژمارە (١٥) هەموارێکی کراوە، ئەمە یاسای وەزارەتی پەروەردەیە و نەك یاسای پەروەردە.

لە خولی سێیەمی پەرلەماندا لیژنەی پەروەردەو خوێندنی باڵا ماوەیە ساڵێك سەرقاڵی ئامادەکردنی رەشنوسی یاسایەك بوون، بە راوێژ لەگەڵ چەند کەسایەتیەکی پسپۆر و شارەزای ئەم بوارە و راوێژی چەندین مامۆستا و بە بەشداری نوێنەرانی وەزارەت، بەڵام ئەو کاتە بەهۆی تەواوبوونی خولەکەوە یاساکە لە پەرلەمان پەسەند نەکرا، پێویست بوو لە خولی چواری پەرلەماندا کاری لەسەر بکرێت و یاساکە پەسەند بکرێت، بەڵام دیسانەوە ئەم یاسایە سەرباری ئەوەی هەمان رەشنوسە کۆنەکە سێ جار و لەلایەن سێ تیمی پەرلەمانتار و فراکسیۆنەوە پێشکەشکرایەوە، بەڵام لەماوەی پێنج ساڵ تەمەنی پەرلەماندا (٢٠١٣-٢٠١٨) نە راپۆرتی لیژنەی لەسەر نوسراو نەپەسەندیش کرا. پرۆژەکانیش ئەمانە بوون:

١- (پڕۆژە یاسای پەروەردە و خوێندن) کە لە دانیشتنی کردنەوەی خولی پەرلەمان رۆژی ٢٠١٤/٩/٣ ی پەرلەماندا خوێندنەوەی یەکەمی بۆ کرا.

٢- (پڕۆژە یاسای پەروەردە لە هەرێمی کوردستان) کە لە دانیشتنی ژمارە (٢)ی رۆژی ٢٠١٤/٩/٢٣ ی پەرلەماندا خوێندنەوەی یەکەمی بۆ کرا.

٣- (پڕۆژە یاسای پەروەردە و فێرکردن لەهەرێمی کوردستان) کە لە دانیشتنی ژمارە (٢) رۆژی دووشەممە ٢٠١٥/٣/٩ ی پەرلەماندا خوێندنەوەی یەکەمی بۆ کرا.

پرۆژە یاسای پەروەردەو خوێندن

دەروازەی یەکەم: ئاساندنی زاراوەکان و بنەما گشتیەکان.

ماددەی (١): لەم یاسایەدا مەبەست لەم زاراوانەی خوارەوە ماناکانی بەرامبەریانە.

١- هەرێم: هەرێمی کوردستان - عێراق.
٢- سەرۆك وەزیران: سەرۆکی ئەنجوومەنی وەزیران.
٣- ئەنجوومەنی وەزیران: ئەنجوومەنی وەزیرانی هەرێمی کوردستان - عێراق.
٤- وەزیر: وەزیری پەروەردەی هەرێمی کوردستان - عێراق.
٥- وەزارەت: وەزارەتی پەروەردەی هەرێمی کوردستان - عێراق.
٦- پەروەردەو خوێندن: ئەو پرۆسەیەیە کە بەپێی پرۆگرام و ئامانجەکان لەژێر رێبەرایەتی مامۆستا بەمەبەستی فێربوون و گەشەکردن لەرێی بەدەستهێنانی زانست و بەهاکانەوە بەڕێوە دەگرێت، پرۆسەکە بەرهەمهێنانەوەی زانست و خوێندنەوەی رەخنەگرانەی دەقەکان لەخۆی دەگرێت.
٧- باخچەی ساوایان: هەموو ئەو شوێنانەیە کە لەلایەن حکومەتی هەرێم بەڕێوەدەبرێن یان مۆڵەتیان پێدراوە و چاودێری دەکرێن بەمەبەستی پەروەردەکردنی منداڵ پێش قۆناغی بنەڕەتی.
٨- قوتابی: هەر کەسێکە کە بەپێی یاسای پەروەردەو خوێندن بەشداری لە پرۆسەی فێرکاری دەکات کە لەلایەن وەزارەتی پەروەردەوە بەڕێوە دەبرێت یان مۆڵەتی پێدراوە.
٩- قوتابخانە: هەموو ئەو شوێنانەیە کە لەلایەن وەزارەتەوە کراوەتەوە یان مۆڵەتیان پێدراوە تەرخان دەکرێت بۆ پەروەردەو خوێندن، قۆناغی بنەڕەتی، ئامادەیی، پەیمانگاکان.
١٠- قوتابخانەی حکومی: بریتیە لەو قوتابخانانەی کە موڵکی حکومەتی هەرێمە و لەلایەن حکومەتی هەرێمەوە بەڕێوە دەبرێت.
١١- مامۆستا: هەر کەسێك لەسەر بنەمای زانستی و یاسایی لە دەزگایەکی پەروەردەو خوێندن بۆ وانە وتنەوە و فێرکردن دادەمەزرێت و پیادەی پیشەی مامۆستایەتی دەکات.
١٢- قوتابخانەو پەیمانگای ناحکومی: بریتیە لە باخچەی ساوایان، قوتابخانە و پەیمانگای ناحکومی کارگوزار لە پەروەردەو فێرکردن و راهێنانی پیشەیی بەر لە خوێندنی قۆناغی باڵا کە وەزارەتی پەروەردە مۆڵەتیان پێدەدات و سەرپەرشتیان دەکات.
١٣- بەڕێوەبەری قوتابخانە: هەر کەسێك کە دادەمەزرێت بۆ بەڕێوەبردنی قوتابخانە.

١

پرۆژەی
یاسای پەروەردەو فێرکردن لە هەرێمی کوردستان - عێراق
ژمارە ( )ی ساڵی 2015

دەروازەی یەکەم
پێناسەکان

ماددەی 1
مەبەستی ئەم یاسایە لەم ووشەو دەستەواژانەی خوارەوە ماناکانی بەرامبەریانە:

1- هەرێم: هەرێمی کوردستان - عێراق.
2- حکومەت: حکومەتی هەرێمی کوردستان - عێراق.
3- ئەنجومەنی وەزیران: ئەنجومەنی وەزیرانی حکومەتی هەرێم.
4- وەزارەت: وەزارەتی پەروەردە لە هەرێمدا.
5- وەزیر: وەزیری پەروەردە لە هەرێمدا.
6- ئەنجومەنی وەزارەت: ئەنجومەنی وەزارەتی پەروەردە.
7- ئەنجومەنی پەروەردە: ئەنجومەنی پەروەردەو فێرکردن لە پارێزگاو ئیدارەکانی دیکە.
8- ئەنجومەنی باوکان و مامۆستایان: ئەنجومەنی باوکان و مامۆستایان لە قوتابخانەو پەیمانگەکاندا.
9- ئەنجومەنی قوتابیان: ئەنجومەنی قوتابیان لە قوتابخانەو پەیمانگەکاندا.
10- باخچەی ساوایان: ئەو قۆناغە ناسیستەماتیکەیە کە پێشوازی لە منداڵانی تەمەن (چوار تا پێنج) ساڵان دەکات بەر لە قۆناغی فێرکردنی بنەڕەت.
11- فێرکردنی بنەڕەت: یەکەمین قۆناغی فێرکردنی سیستەماتیکی زۆرەکییە لە هەرێمدا، و ماوەکەی نۆ ساڵی خوێندنە.
12- فێرکردنی ئامادەیی: ئەو قۆناغەی فێرکردنە کە لە دوای فێرکردنی بنەڕەت دەست پێدەکات و ماوەکەی سێ ساڵی خوێندنە.
13- قوتابخانە: قوتابخانەکانی فێرکردنی بنەڕەت و ئامادەیی.

1

بسم الله الرحمن الرحيم

قانون رقم ( ) لسنة 2013
قانون وزارة التربية في إقليم كوردستان - العراق

الباب الأول
التعاريف

المادة الأولى :
يقصد بالكلمات والعبارات الآتية لأغراض هذا القانون المعاني المبينة ازاءها :
أولا : الإقليم : إقليم كوردستان - العراق.
ثانيا : الحكومة : حكومة الأقليم .
ثالثا : الوزارة : وزارة التربية في الإقليم.
رابعا : المجلس : مجلس وزارة التربية .
خامسا : الوزير : وزير التربية في الأقليم .
سادسا : رياض الأطفال : المرحلة غير النظامية التي تستقبل الأطفال من سن (الرابعة إلى الخامسة) من العمر قبل مرحلة التعليم الأساس .
سابعا : التعليم الأساس : أولى مراحل التعليم النظامي الألزامي في الأقليم، ومدتها تسع سنوات دراسية.
ثامنا : التعليم الإعدادي : مرحلة التعليم التي تبدأ بعد التعليم الأساس ومدتها ثلاث سنوات دراسية.
تاسعا : المدرسة : مدارس التعليم العام الأساسية والإعدادية.
[illegible]
بعد الأعدادية .
حادي عشر : الطالب : أي متعلم منتظم في المدرسة حسب هذا القانون .
ثاني عشر : الكبار : جميع مواطني الأقليم الذين تجاوزوا سن التعليم الأساس إذا كانوا غير مسجلين في إحدى المؤسسات التعليمية التي تقدم تعليما نظاميا .

1

هەرسێ پڕۆژە یاسا کە خوێندنەوەیان بۆکراوە لە پەرلەمان

٢. ناجێگیری و نەشیاوی سیستەمی خوێندنی بنەڕەتی و ئامادەیی:

سیستەمی نوێی خوێندن کە لەساڵی ٢٠٠٧ دا لە کۆنگرەی پەروەردەییدا بڕیاری لێدراو دواتریش لە پەرلەمانی کوردستاندا بە چەپلە ڕێزان پێشوازی لێکرا و پەسەند کرا. یەکێکە لە سیستەمە باشەکان (دیارە بەو تێبینیانەش کە لەسەریەتی) بەلام تا ساڵی ٢٠١٤ کە حەوت ساڵ بەسەر پەسەندکردنیدا تێپەڕیبووە و سێ کابینەی حکومیش گۆڕابوو و چوارەم کابینەش دەسبەکار بوو، کەچی هێشتا بە تەواوی نەچووە بواری جێبەجێکردنەوە. کەلەبەری تیادا دروست کرا، هەندێ بەندی هەڵواسراو و هەندێ بەندی کاری پێنەدەکرا و هەندێ بەندی دەسکاری کرابو بە بێئەوەی کۆنگرەی پەروەردەییشی بۆ بەستراببێت، ئەمەش پێشێلکارییەکی روون بوو وەزارەت لێی بەرپرسیار بوو. جگە لەمە ئەو بەندانەشی کە بەرکاربوون پێویست بوو زەمینە بۆ جێبەجێکردنیان خۆش بکرێت، نەك هەر زەمینە خۆش نەکرا بەڵکو لەمپەریش دروستکرا. بێگومان ئەمەش کەموکوڕییەکی گەورەبوو. چۆن دەکرێت و لە چ وڵاتێکدا روویداوە کە یاسای پەروەردەی نەبێت و سیستەمی هەبێ و سیستەمەکەشی ئاوا بە سەقەتی جێبەجێ بکرێت!؟ ئەمە پەروەردەی بەرەو هەڵدێر و پاشاگەردانی زیاتر برد.

لەسەردەمی کابینەی هەشتەمدا ساڵی ٢٠١٥ کۆنگرەیەکی تر بەسترا و سیستەمەکە دەسکاری کرا، بەڵام ئەوەی جێگەی تێڕامانە ئەم سیستەمەش بەشی زۆری نەچووە بواری جێبەجێکردنەوەو ئەو کابینەیەش لە جێبەجێکردنی سیستەمەکەدا سەرکەوتوو نەبوو.

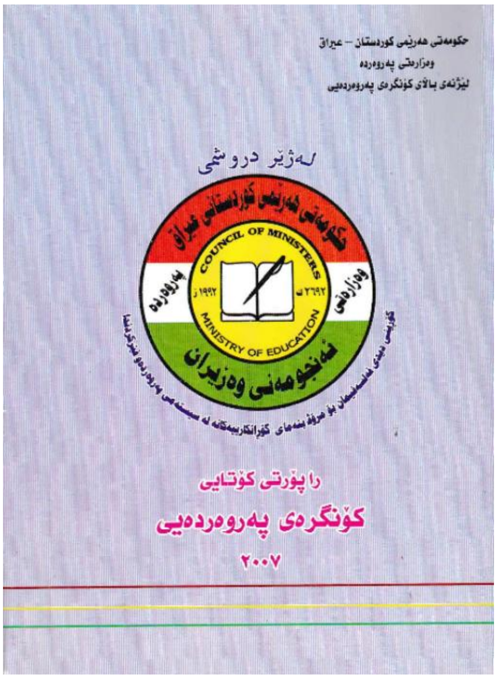

سیستەمی قوتابخانە بنەڕەتی و ئامادەییەکان کە لەکۆنگرەی ٢٠٠٧ بڕیاری لێدراوەو جێبەجێ ناکرێت

٣. پەرش و بڵاوی بڕیار و ڕێنماییەکان و بڕیاری دژ بە یەك و نەگونجاو لەگەڵ یاسا:

نەبوونی ڕێنمایی وەك پێویست بۆ جێبەجێکردنی یاسا و سیستەمەکە، ئەمەش یەکێ لە گرفتەکانە، یاخود دەرکردنی هەندێك بڕیار کە هەرگیز لەگەڵ یاسا و سیستەمەکەدا یەك ناگرنەوە و هاودژی دروست دەکەن، ئەمەش دەبێتە مایەی ئەوەی یاسا سەروەر نەبێت و سیستەم جێبەجێ نەکرێت و ئیش و کارەکان بە میزاجی کەسی بەرپرس بەڕێوە بچێت. لەهەر وڵات و دام و دەزگایەکیشدا ڕەوش بەم جۆرە بگوزەرێت ئەوا جگە لە پاشاگەردانی هیچی تری بەدوادا نایەت.

لەسەردەمی کابینەی هەشتەمیشدا نەك هەر ئەو پاشاگەردانیە بەردەوام بوو بەڵکو ڕەوشەکە خراپتر بوو، قوتابخانەکانی کوردستان وەك تاقیگەیەکیان لێهاتووە و هەر ڕۆژەو جۆرە بڕیارێکیان تیا تاقی دەکەنەوە، هۆکاری ئەوەش دیارە بەهۆی ڕاوێژنەکردن بەکەسانی پسپۆرو پشت نەبەستنە بە لیکۆڵینەوەو بەدواداچون. ئەم مەسەلەیە تا ئێستە بەردەوامە، بۆنموونە: لە بەڕێوەبەرایەتیی پەروەردەی سلێمانی بڕیار وایە بە ئینگلیزیکردنی سیستمی پەروەردەیی بۆ پۆلی دووەم و سێیەم و هتد هەڵوەشێتەوە کەچی لە هەولێر نیاز وایە لە دوای نیوەی ساڵەوە ئەو خوێندنگەیانەی تا ئێستە سیستمەکەیان نەگۆڕاوە بکرێنە ئینگلیزی.

هەندێك لەو ڕێنماییانەی دەرئەکرێت لە وەزارەتەوە واقیعی نین، بۆ نمونە نەچونی خوێندکار بۆ تەوالێت و نمونەو ڕوداوی ناخۆشی لێکەوتۆتەوە.

٤. نەبوونی هەماهەنگی نێوان و وەزارەتی پەروەردە و خوێندنی باڵا:

وەزارەتەکانی پەروەردە و خوێندنی باڵا دوو نزیکترین وەزارەتن و پەیوەندی ڕاستەوخۆیان بەیەکەوە هەیە، چونکە هەم وەزارەتی پەروەردە ساڵانە دەیان هەزار خوێندکار بۆ خوێندنی باڵا دەنێرێت و هەم خوێندنی باڵا مامۆستاو فەرمانبەر بۆ پەروەردە ئامادە دەکات. بۆیە پەیوەندی نێوانیان پەیوەندییەکی ئۆرگانیکیی تێکەڵە و هیچیان بێ ئەوی تریان سەرکەوتوو نابن. بەڵام ئەوەی مایەی سەرسوڕمانە هیچ هەماهەنگییەك لە نێوان ئەم دوو وەزارەتەدا بەدی ناکرێت و پلانی ئیشەکانیان یەك ناگرێتەوە، کە پێویستە هەردووکیان لە پلانی ستراتیجیاندا ئەگەر هەیانبێت! خواست و داواکارییەکانی یەکتری لەبەرچاو بگرن. کە ئەمە یەکێ لە گرفتە هەرە گەورەکانی پەروەردەیە چونکە خوێندنی باڵا بەپێی پێویستیی وەزارەتی پەروەردە کادری پسپۆر ئامادە ناکات. بۆ نمونە:

–خوێندنی باڵا بەپێی پێداویستیەکانی پەروەردە کۆلیژ و بەشەکان ناکاتەوەو کادیری پێویست پێناگەیەنێت.

–وەزارەتی خوێندنی باڵا ساڵی ٢٠١٧ بڕیاری بە پەراوێزخستنی زمانی کوردی دەرکرد بەبێ ئەوەی هەماهەنگی لەگەڵ وەزارەتی پەروەردەدا بکات لەسەر زەرورەتی ئەم وانەیە.

–وەزارەتی خوێندنی باڵا ساڵی ٢٠١٨ بڕیاریدا بۆ وەرگرتنی خوێندکارانی قۆناغی دوانزە لە زانکۆ و پەیمانگەکاندا لە خولی یەکەمدا ٦٠٪ و لە خولی دووەمدا ٣٠٪ ی خوێندکاران وەربگرێت بەبێئەوەی هەماهەنگی لەگەڵ وەزارەتی پەروەردەدا بکات.

تەوەرەی دووەم:
گرفتەکانی پەیوەست بە بودجە

٥. کەمیی بودجەی وەزارەتی پەروەردە:

پێشتر ساڵانە لە کاتی پەسەندکردنی بودجەی هەرێمی کوردستاندا وەك پێویست حیساب بۆ وەزارەتی پەروەردە نەکرابوو، ئەو بودجەیەی بۆی تەرخاندەکرا لەگەڵ هیچ ستاندارتێکدا نەدەگونجا. زۆربەی هەرە زۆری کە نزیکەی ٩٥٪ ی بودجەی وەزارەت بۆ موچە دەڕۆیشت. کە تەنها ٥٪ ی بۆ کاروبارەکانی تری دەمایەوە کە زۆر کەم بوو و ئەمەش هۆکارێك بوو بۆ ئەوەی پەروەردە توشی شکست بێت و وەك پێویست نەتوانرێت کارەکانی خۆی بکات. نموونە بۆ ئەمە: زۆرجار نووسەر و وەرگێڕەکانمان چوونەتە وەزارەت بۆ ئەوەی چەند بابەت و کتێبێکی پەروەردەیی چاپ بکەن، کەچی وەزارت بە بیانووی نەبوونی بودجەوە بەرهەمەکانی لێیان وەرنەگرتووە، یانیش بە ساردی پێشوازیی لێ کردوون.

لەسەردەمی کابینەی هەشتەمدا رەوشەکە زۆر خراپتر بوو، بەبیانووی قەیرانی داراییەوە ئەو بڕە بودجە کەمەی هەشبوو بڕا، لەماوەی پێنج ساڵی رابردوودا بەهیچ شێوەیەك بودجە لەپەرلەماندا پەسەند نەکراو هیچ بڕە بودجەیەکیش بۆ پەروەردە تەرخان نەکرا!

٦. کەمی ژمارەی بینای قوتابخانە:

کەمی بینای پێویست بۆ خوێندن و قەرەباڵغی لە ناوەندەکانی خوێندا یەکێکە لە گرفتەکان، بەپێی بەراوردی ژمارەی خوێندکاران لەگەڵ ژمارەی قوتابخانەکان، بینای قوتابخانە لە هەرێمدا کەمە، ئەگەر چی لەساڵانی ٢٠١٠-٢٠١٢ ژمارەیەك بینای تازە دروستکران، بەڵام هێشتا بەبەراورد لەگەڵ رێژەی خوێندکاران کە ساڵانە زیاد دەکات وێك نایەتەوە. هەرچەندە لە کابینەی شەشەمدا لە یاسای بودجەی هەردوو ساڵی ٢٠١٠ و ٢٠١١ دا، هەر ساڵەی بڕی (١٥٠) ملیار دینار بۆ هەڵمەتی دروستکردنی قوتابخانە لە هەرێمی کوردستان تەرخانکرا و چووە بواری جێبەجێکردنیشەوە و قوتابخانە دروستکران. بەڵام لە کابینەی حەوتەمدا وێڕای ئەوەی ساڵانی ٢٠١٢ و ٢٠١٣ لە یاسای بودجەدا ساڵانە هەمان بڕ تەرخانکرا، بەڵام لەم بودجە تەرخانکراوەدا هیچ قوتابخانەیەك دروست نەکراو بودجەکەش کە (٣٠٠) ملیار دینار دەکات نازانرێت چی بەسەر هات و لە چی سەرف کرا! ئەمە ئەرکی سەر شانی وەزیری پەروەردە بوو کە بەدواداچونی بۆ بکات داوا بکات کە ئەم بودجەیە بۆ پەروەردە بگەڕێنرێتەوەو ساڵانی دواتریش هەمان بودجە تەرخان بکرێت. چونکە بەپێی گەشەی دانیشتوان لە حاڵەتی ئاساییدا ساڵانە نزیکەی (٥٠٠٠٠) خوێندکار زیاد دەکات و بۆ ئەوانەش جگە لە حاڵەتە ئاساییەکە کە قوتابخانەی ترمان پێویستە، ئایا دەبێت ساڵی چەند قوتابخانەی تر دروست بکرێت؟ خۆ ئەگەر پلانێك نەبێت و بەجدی مشورێکی لێ نەخورێت ئەوا بێگومان کارەساتێکی گەورە چاوەڕێی نەوەی داهاتومان دەکات.

بەپێی ئاماری وەزارەتی پەروەردە و لە حاڵەتی ئاسایی ساڵانە نزیکەی (٥٠٠٠٠) خوێندکار زیادی کردووە، بۆیە پێویست بوو لەماوەی پێنج ساڵی رابردوودا نزیکەی (٥٠٠) بینای قوتابخانە دروستبکرێت، بەڵام ئەمە نەکراوە.

جیا لەتەرخان نەکردنی بودجە لەلایەن حکومەت، هەرچەندە ستراتیژێك بەناوی "هەڵمەتی نیشتمانی" بۆدروستکردنی بینای قوتابخانە گیرابەر، بەڵام سەری نەگرت و سەرمایەداران و خێرخوازان، خەمخۆران بەتەنگ ئەو ستراتیژە نەهاتن، گەرەك هەیە ٤ مزگەوتی لێ دروستکراوە، کەچی قوتابخانەی نییە، دەبوو وەزارەتی پەروەردە بەهەماهەنگی وەزارەتی ئەوقاف و ووەزارەتی رۆشنبیری و لایەنی دیکە کاری جددی بکەن، بڕواو هەستی خەڵك بۆ ئەوە راکێشت قوتابخانەش زەرورەتە، ئەوە نەکرا.

چەند ساڵێکە هیچ بینایەك دروست نەکراوە یان بەتەواو نەکراوی ماوەتەوە ئەوەش گرفتێکی گەورەی دروست کردوە بەتایبەت لە گەڕەکە نوێیەکان کە وای کردووە فشارێکی زۆر لەسەر قوتابخانەکانی تربێت و ژمارەی خوێندکاریان زۆربێت بەرادەیەك کە هەم پرۆسەی پەروەردەو فێرکردنیش تیایدا ونە.

وەزیری پەروەردە خۆی لە مەراسیمێکی ساڵی ٢٠١٨ دەدانی بەم راستییە دانا و راگەیاند کە پێویستیان بە دروستکردنی ژمارەیەکی زۆری قوتابخانەکان هەیە. بەڵام تا ئێستە هیچ شتێك نەکراوە و ئەگەر وا بڕوات تا یەك دوو ساڵی دیکە پرۆسەی پەروەردەیی دووچاری نیمچە ئیفلیجییەك دەبێت.

ژمارەی قوتابخانە و خوێندکار و مامۆستای حکومی و ناحکومی

ژ	سالی خوێندن	ژمارەی قوتابخانە	ژمارەی مامۆستا	ژمارەی خوێندکار	ریژەی زیاد بوونی خوێندکار
١	٢٠٠٩-٢٠١٠	٥٥٣٤	٨٨٩٥١	١٣٩٦١٢٩	-
٢	٢٠١٠-٢٠١١	٥٧٤٦	٩٥٦٦٦	١٤٦٣٨٧٤	٦٧٧٤٥+
٣	٢٠١١-٢٠١٢	٥٩٢١	٩٩٢٥٣	١٥١٢٥٩٠	٤٨٧١٦+
٤	٢٠١٢-٢٠١٣	٦٧٣٨	١١٣٥٤٤	١٦٤٩١٥٦	١٣٦٥٦٦+
٥	٢٠١٣-٢٠١٤	٦٧٣٤	١١٩٦٣٦	١٦٧٣٧٦٠	٢٤٦٠٤+
٦	٢٠١٤-٢٠١٥	٦٤٧٤	١٢٢٣٧٠	١٦٥٣٣٨٦	٢٠٣٧٤-
٧	٢٠١٥-٢٠١٦	٦٧٩٩	١٢٦١١٢	١٧٠٦٥٠٩	٥٣١٢٣+
٨	٢٠١٦-٢٠١٧	٦٧٨٨	١٢٧٨٢٣	١٧٣٨٥٢١	٣٢٠١٢+
٩	٢٠١٧-٢٠١٨	٦٦٣٥	١٢٨٤٢١	١٧٤١٧٦٤	٣٢٤٣+

ژ	سالی خوێندن	سەرجەم بینای قوتابخانە	ژمارەی قوتابخانە	قوتاخانەی بێ بینا	رێژەی سەدی قوتابخانەی بێ بینا
١-	٢٠١٤-٢٠١٥	٥١٧٨	٦٤٧٤	١٢٩٦	٪٢٠
٢-	٢٠١٥-٢٠١٦	٥٢٦٤	٦٧٩٩	١٥٣٥	٪٢٢.٦
٣-	٢٠١٦-٢٠١٧	٥٢٤٦	٦٧٨٨	١٥٤٢	٪٢٢.٧
٤-	٢٠١٧-٢٠١٨	٥٢٣٤	٦٦٣٥	١٤٠١	٪٢١.١

٧. فرۆشتنی بیناو موڵکی پەروەردە:

ڕۆژ بە ڕۆژ شارەکان فراوان تر دەبن و لە سەنتەرەکانیشیاندا تا دێت زەوی و شوێن بۆ دروستکردنی قوتابخانەو ناوەندە پەروەردەییەکان کەمتر دەبێتەوە و نامێنێ، پەروەردە کۆمەلێك بیناو مولکی هەیە، پێویستە بپارێزرێن و دەستیان پێوە بگیرێت و ئەگەر کۆن بوون نۆژەن بکرینەوە. نابێت بە هیچ شێوەیەك و لەژێر هیچ بیانو و ناوێکەوە زایە بکرێن و بفرۆشرێن. چونکە بەم کارە زیانی گەورە بەر پەروەردە دەکەوێت. چەند حاڵەتێکی لەم شێوەیە لە سلێمانی و هەلێر و ڕانیە و چەند شوێنێکی تر ڕویاندا. پێویستە حکومەت زۆر بە توندی بەگژ ئەم دیاردانەدا بچێتەوەو ڕێگری لەو بازرگانە چاوچنۆکانە بکەن کە مرخی خۆیان لێ خۆش کردووە تا زەوییەکانیان بکەن بە مۆڵ و ئەپارتمان.

٨. نەبونی بودجەیەك بۆ گەشتی زانستی بۆ خوێندکاران هاوکات نەبونی ڕێنمایی لەوبارەیەوە:

یەکێك لە شێوازە گرنگەکانی ئاشنابوونی مندالان بە وڵات و کولتور و دەوروبەری ئەنجامدانی گەشتی زانستیی خوێندکارانە لە قوتابخانەکاندا، لە وڵاتانی پێشکەوتوودا ئەم گەشتانە لە قوتابخانەکاندا گرنگیی زۆریان پێدەدرێت، ئەو گەشتە زانستیانە هاوکاری سەرەکییە بۆ تێگەیشتن لە وانەکان و دروست بونی بیرۆکە لەلای خوێندکاران بۆ بەرەوپێش بردنی تواناکانیان.

بەڵام لە هەرێمی کوردستاندا بەدەگمەن نەبێت گەشتی زانستی بە خوێندکاران ناکرێت و نە هیچ بودجەیەکی بۆ تەرخانکراوەو نە هیچ ڕێنماییەکیشی بۆ دەرچووە. هەر بۆیەشە کاتێك خوێندکاران دەردەچن هیچ ئاشنا بوونێکیان بەدەوروبەر و دامودەزگاکان و کولتور و جوگرافیای وڵاتەکەیانەوە نیە.

٩. وەرگرتنی پارە لە کەسوکاری منداڵان:

لە بەشێك لە قوتابخانەکان، نامەی فەرمی بۆ باوانی قوتابییان دەنێرن کە کۆمەکی قوتابخانە بکەن بۆ کڕینی پێداویستی، لە هەندێك قوتابخانەیش لیژنە پێکهێنراوە بۆ هەمان مەبەست، ئەمە لە کاتێکدایە دابینکردنی پێداویستی قوتابخانە ئەرکی حکومەتی هەرێمی کوردستانە.

هەندێك لە قوتابخانەکان، کارگێڕی قوتابخانە نامەی فەرمیی داواکارییان داوەتە قوتابییان بۆ کۆکردنەوەی کۆمەك بۆ کڕینی پێداویستییەکان، لە نامەی داواکارییەکەدا کە ڕەچاوی باری دارایی خەڵك ناکات، نووسراوە، "لە پێناو بەرەوپێشبردنی زانست و زانیاری لە شارەکەمان و زیاتر هەوڵدان بۆ خزمەتکردنی چینی خوێندکار و جگەرگۆشە ئازیزەکان، داواکارین هاوکاریمان بکەن لە ڕووی داراییەوە بە هەر بڕێك کە خۆتان لە توانا‌تاندایە بۆ پڕکردنەوەی پێداویستییەکانی خوێندنگەکەمان، وەك بەڕێزتان ئاگادارن وەزارەتی پەروەردە و حکومەت هیچ هاوکارییەکی خوێندنگاکان ناکات".

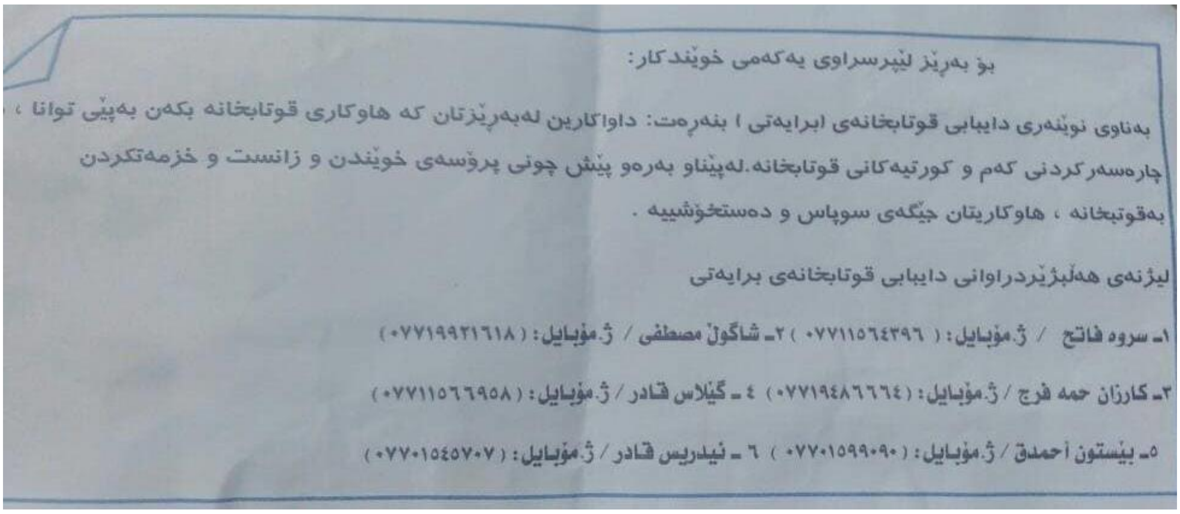

بۆ بەڕێز لێپرسراوی یەکەمی خوێندکار:

بەناوی نوێنەری دایبابی قوتابخانەی (برایەتی) بنەڕەت: داواکارین لەبەڕێزتان کە هاوکاری قوتابخانە بکەن بەپێی توانا، چارەسەرکردنی کەم و کورتیەکانی قوتابخانە. لەپێناو بەرەو پێش چونی پرۆسەی خوێندن و زانست و خزمەتکردن بەقوتبخانە، هاوکاریتان جێگەی سوپاس و دەستخۆشییە.

لیژنەی هەڵبژێردراوانی دایبابی قوتابخانەی برایەتی

١- سروە فاتح / ژ.مۆبایل: (٠٧٧١١٥٦٤٣٩٦) ٢- شاگوڵ مصطفی / ژ.مۆبایل: (٠٧٧١٩٩٢١٦١٨)

٣- کارزان حمە فرج / ژ.مۆبایل: (٠٧٧١٩٤٨٦٦٦٤) ٤- گێلاس قادر / ژ.مۆبایل: (٠٧٧١١٥٦٦٩٥٨)

٥- بێستون أحمدق / ژ.مۆبایل: (٠٧٧٠١٥٩٩٠٩٠) ٦- نیدریس قادر / ژ.مۆبایل: (٠٧٧٠١٥٤٥٧٠٧)

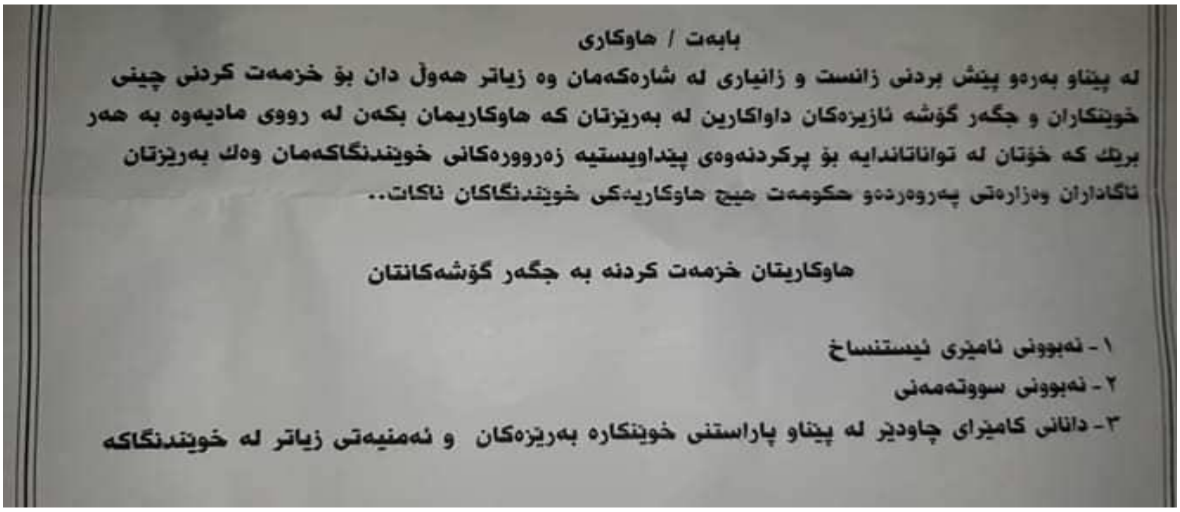

بابەت / هاوکاری

لە پێناو بەرەو پێش بردنی زانست و زانیاری لە شارەکەمان وە زیاتر هەوڵ دان بۆ خزمەت کردنی چینی خوێنکاران و جگەر گۆشە ئازیزەکان داواکارین لە بەرێزتان کە هاوکاریمان بکەن لە ڕووی مادیەوە بە هەر برێك کە خۆتان لە تواناتاندایە بۆ پرکردنەوەی پێداویستیە زەروورەکانی خوێندنگاکەمان وەك بەرێزتان ئاگاداران وەزارەتی پەروەردەو حکومەت هیچ هاوکاریەکی خوێندنگاکان ناکات..

هاوکاریتان خزمەت کردنە بە جگەر گۆشەکانتان

١- نەبوونی نامێزی ئیستنساخ

٢- نەبوونی سووتەمەنی

٣- دانانی کامێرای چاودێر لە پێناو پاراستنی خوێنکارە بەرێزەکان و ئەمنیەتی زیاتر لە خوێندنگاکە

تەوەرەی سێیەم:
گرفتەکانی پەیوەست ژینگەی خوێندن و خزمەتگوزاری

١٠. خراپی ژینگەی خوێندن (بینای قوتابخانەکان):

ژینگەی خوێندن لە هەرێمی کوردستاندا ژینگەیەکی نالەبارە و گونجاو نیە بۆ خوێندن و لەگەڵ سیستەمی تازەی خوێندندا وێك نایەتەوە، ژمارەیەکی بەرچاوی بینای قوتابخانەکان کۆن و داڕزیون و بەکەڵکی خوێندن نایەن و تەنانەت هەندێکیان مەترسی روخانیان لێدەکرێت، هەروەك لە ساڵانی رابردوو ئەمانەمان بینی کە خوێندکارو مامۆستا کەوتنە ژێر دارو پەردووی ئەم بینا داڕزیوانە و خوێندکارێکیش گیانی لەدەستدا، کە ئەمەش نەنگییە بۆ حکومەتی هەرێم تا ئێستاش منالأنی کوردستان لەم جۆرە قوتابخانانەدا وانە بخوێنن. خوێندن لەم ژینگەیەدا وەك پێویست و تەندروست نابێت. ئەگەر بەراوردێکی رەوشی قوتابخانەکان بکەین دەبینین: هەندێك لەو بینایانەشی تازە دروستدەکرێن بەهۆی چاودێرینەکردنیانەوە یان گەندەڵیەوە هۆڵێکی هونەری و یاریگەیەکی وەرزشی گونجاوی تێدا نییە، هەروەها بەهۆی چاودێری نەکردنی بەڕێوەبەرەکانەوە کە زۆرجار هۆڵی کۆمپیوتەرو و هۆڵی تاقیگەو ژوری کتێبخانە دەکەن بە کۆگا، یان بەبیانوی نەبوونی جێگاوە دەیکەن بە پۆل!

ئەمەو جیا لەخراپی ژینگەی خوێندن و بینای قوتابخانەکان، گرفتی گەورەش لەشوێنی قوتابخانەو دەستنیشانکردنی شوێنەکەیەتی، کەلەدروستکردنی بینای قوتابخانەدا رەچاوی لایەنی زانستی و پەروەردەیی ناکرێت، دەیان قوتابخانە لەنێو بازاڕو نزیك بازاڕو سەر شەقامی گشتی و شوێنی جەنجاڵن، ژاوەژاوو دەنگی جاڕسکەر ژینگەی فێربوونی شێواندووە، لەکاتێکدا دەبێت قوتابخانەکان لەشوێنی دوور لەقەڵەباڵغی و هێمن و کەشێکی لەباردابن. ئەگەر سەیرێکی ئەم خشتانە بکەین بۆمان دەردەکەوێت کە قوتابخانەکان چەندە نەشیاون بۆ خوێندن و چەندیان پێویستیان بە نۆژەنکردنەوە هەیە:

ژ	سالی خوێندن	سەرجەم بینای قوتابخانە	بینای قوتابخانە کە پێویستی بە نۆژەنکردنەوەنیە	بینای قوتابخانە کە پێویستی بە نۆژەنکردنەوەیە	رێژەی سەدی بینای قوتابخانە کە گونجاو نیە بۆ خوێندن
١-	٢٠١٤-٢٠١٥	٥١٧٨	٢٣٥١	٢٨٢٧	٥٤.٦٪
٢-	٢٠١٥-٢٠١٦	٥٢٦٤	٢١٦٣	٣١٠١	٥٨.٩٪
٣-	٢٠١٦-٢٠١٧	٥٢٤٦	٢٣٢٤	٢٩٢٢	٥٥.٧٪
٤-	٢٠١٧-٢٠١٨	٥٢٣٤	٢٠٧٢	٣١٦٢	٦٠.٤٪

لەم خشتەیەشدا دەردەکەوێت کە ئەو قوتابخانانەی پێویستیان بە نۆژەنکردنەوە هەبووە حکومەت چەندی نۆژەنکردونەتەوەو چەندیش نۆژەن نەکراونەتەوە:

ژ	سالی خوێندن	بینای قوتابخانە کە پێویستی بە نۆژەنکردنەوەیە	قوتابخانە کە نۆژەنکراوەتەوە	قوتابخانە کە نۆژەن نەکراوەتەوە	رێژەی سەدی قوتابخانە کە نۆژەن نەکراونەتەوە
١-	٢٠١٦-٢٠١٧	٢٩٢٢	١٧٣٧	١١٨٥	٤٠.٥٪
٢-	٢٠١٧-٢٠١٨	٣١٦٢	١٧٠٤	١٤٥٨	٤٦.١٪

لەم خشتەیەشدا دەردەکەوێت کە چەند قوتابخانە شورای نیە:

ژ	سالی خوێندن	سەرجەم بینای قوتابخانە	قوتابخانە شورای هەیە	قوتابخانە شورای نیە	ڕێژەی سەدی قوتابخانە کە شورای نیە
١	٢٠١٤–٢٠١٥	٥١٧٨	٤٤٩٢	٦٨٦	٪١٣.٢
٢	٢٠١٥–٢٠١٦	٥٢٦٤	٤٦٩٥	٥٦٩	٪١٠.٨
٣	٢٠١٦–٢٠١٧	٥٢٤٦	٤٦٦٠	٥٨٦	٪١١.٢
٤	٢٠١٧–٢٠١٨	٥٢٣٤	٤٧٣٣	٥٠١	٪٩.٦

ئەوەی لەم خشتەیەدا تێبینی دەکرێت، زیاد لە نیوەی قوتابخانەکانی هەرێم پێویستیان بە نۆژەنکردنەوەیە، لەهەندێك قوتابخانەدا مەترسی رووخان هەیە، قوتابخانە هەیە هەر کە باران دەبارێت پۆلەکانی دڵۆپە دەکەن و ئاویان تێدەچێت.

بە هۆی قەیرانی داراییەوە، حکومەتی هەرێم نەیتوانیوە بینای نوێی قوتابخانە درووست بکات، وەزارەتی پەروەردە بە کۆمەك و هاوکاریی خێرخوازان لە ماوەی ئەم دوو ساڵەدا هەندێك لە قوتابخانەکانی نۆژەن کردووەتەوە. وتەبێژی وەزارەتی پەروەردەش دەڵێت: بەڵێ ئاگاداری هەموو کێشە و کەموکورتییەکانی خوێندنگەکانین، لەگەڵ ئەوەی ژمارەیەکی زۆر قوتابخانانە پێویستیان بە نۆژەنکردنەوە هەیە، بەڵام قەیرانی دارایی ڕێگەی نەداوە کاریان تێدا بکرێت و نۆژەن بکرێنەوە. هەڵمەتی نیشتیمانیی خوێندنگاکانمان ڕاگەیاندووە، لە ڕێگەی ڕێکخراو و خێرخێوازان و کونسوڵخاکانەوە توانیومانە ١٠٠٠ خوێندنگە نۆژەن بکەینەوە.[1]

لەو قوتابخانانەی نۆژەنکراونەتەوە، ساڵی ٢٠١٧ بۆ ٢٠١٨ لە پارێزگای هەولێر لەلایەن کەسانی سەرمایەدار و دەستڕۆیشتوو، توانرا ١٥٩ قوتابخانە دوای وەستانی پرۆژەکان بەهۆی تەنگژەی داراییەوە، نۆژەن بکرێنەوە.[2]

زۆرن ئەو قوتابخانانەی مەترسی دارمانیان لێدەکرێت و رۆژانە باسی میدیاکانن، لەهەریەك لەشارەکانی هەولێر و دهۆك و سلێمانی و هەڵەبجەو رانیەو قەلادزێ و...هتد بەرچاو دەکەون. پێویستیان بە نۆژەکردنەوە هەیە، هەموو ئەو قوتابخانانەش کە مەترسی رووخانیان لێدەکرێت، ناویان لە لیستی وەزارەتی پەروەردەدا هەیە ، کە مەترسی رووخانیان لێدەکرێت کەچی هێشتا وەزارەت بۆ نۆژەنکردنەوەیان هەنگاوی نەناوە.

بۆ نمونە لە مانگی تشرینی دووەمی ٢٠١٨ بەهۆی کۆنی بیناکەیەوە لەکاتی دەوامی ئاساییدا بەشێك لە سەقفی خوێندنگایەکی سەرەتایی لە شاری سلێمانی داڕما و زیانی ماددی لێکەوتەوە. هەرچەندە رووداوەکە تەنها زیانی ماددی لێکەوتووەتەوە و خوێندکارێکیش بە سووکی بریندار بووە.

1- http://azhans.krd/%D9%86%DB%8C%D9%88%DB%95%DB%8C-%D9%82%D9%88%D8%AA%D8%A7%D8%A8%D8%AE%D8%A7%D9%86%DB%95%D9%83%D8%A7%D9%86%DB%8C-%D9%87%DB%95%D8%B1%DB%8E%D9%85-%D9%BE%DB%8E%D9%88%DB%8C%D8%B3%D8%AA%DB%8C%D8%A7%D9%86/

2-http://wishe.net/details.aspx?=hewal&jmare=41856&Jor=14

پۆلێکی خوێندن ساڵی ٢٠١٨ لە سلێمانی لەکاتی خوێندندا سەقفەکەی روخا

پۆلێکی خوێندن

١١. قوتابخانەی چەند دەوام (دوو دەوام و سێ دەوام و چوار دەوام):

بە پێی سیستەمی تازەی خوێندن پێویستە هەر بینایەك یەك قوتابخانەی تیادابێت بۆ ئەوەی كاتی دەوامی پێویست دابین بكرێت، بەڵام بەهۆی ئەوەی كەوا ژمارەیەكی زۆر لە قوتابخانەكان چەند دەوامێكیان تیادا دەكرێت، بۆیە هەرگیز لەگەڵ سیستەمەكەدا وێك نایەتەوە و سیستەمەكە جێبەجێ ناكرێت. هەر بە پێی ئاماری فەرمیی وەزارەتی پەروەردە رەوشی دەوامی قوتابخانەكان بەم جۆرەیە:

ژ	ساڵی خوێندن	سەرجەم	یەك دەوام	دوو دەوام	سێ دەوام	چوار
١	٢٠١٣-٢٠١٤	٦٧٣٤	٤٣٨٢	٢٢١٧	١٣٣	٢
٢	٢٠١٤-٢٠١٥	٦٤٧٤	٤٤٥٠	١٩٤٤	٧٩	١
٣	٢٠١٥-٢٠١٦	٦٧٩٩	٤٦١٩	٢٠٠٦	١٧٤	٠
٤	٢٠١٦-٢٠١٧	٦٧٨٨	٤٦٥٣	٢٠٢١	١١٠	٤
٥	٢٠١٧-٢٠١٨	٦٦٣٥	٤٧٠٥	١٧٨٥	١٣٤	٥

ئایا قوتابخانەیەك ئەوەندە دەوامەی تیادابێت چۆن سیستەمی خوێندنی تیایدا جێبەجێ دەكرێت و پرۆسەی پەروەردەو خوێندن تیایاندا تەندروست دەبێت!؟ ئاخۆ چۆن لەگەڵ ئەو سیستەمەدا یەك دەگرێتەوە كە حكومەتی هەرێم بانگەشەی بۆ دەكات و دەیەوێت لەناوەندەكانی خوێندندا جێبەجێی بكات، بەوپێیەی تائێستاش (١٧٨٥) قوتابخانە لە دوو دەوامیان تێدا دەكرێت و (١٣٤) سێ دەوام و (٥) قوتابخانەش چوار دەوامیان تێدا دەكرێت.

سەبارەت بە دەوامی قوتابخانەكانیش بەهەمان شێوە بەسەر چوار كاتدا دابەش كراوەو ئەوەی تێبینی دەكرێت بەشێك لە قوتابخانەكان كاتی پێویستیان نیە بۆ تەواوكردنی پرۆگرامەكان، هەروەك لەم خشتەیەدا دەیبینین:

ژ	ساڵی خوێندن	سەرجەم	بەیانیان	نیوەڕۆیان	بەیانیان و نیوەڕۆیان	ئێواران
١	٢٠١٤-٢٠١٥	٦٤٧٤	٣٣٢١	١٣٨	٢٧٤٥	٢٧٠
٢	٢٠١٥-٢٠١٦	٦٧٩٩	٣٤٤٩	١٦٧	٢٨٤٩	٣٣٤
٣	٢٠١٦-٢٠١٧	٦٧٨٨	٣٤٩٠	١٦٥	٢٨٣٩	٢٩٤
٤	٢٠١٧-٢٠١٨	٦٦٢٩	٣٣٥٦	٢٨٧	٢٧٥٣	٢٣٣

بینایەكی داڕزیو كە چوار قوتابخانە دەوامی تیادا دەكات

١٢. قوتابخانە لە بینای کرێدا:

بە پێی ئامارەکانی خودی وەزارەتی پەروەردە لە هەرێمدا (٤٥٢) قوتابخانەیە لە بینای کرێدان، واتە ناوچەکە بینای قوتابخانەی لێ نیەو بینایەك بە کرێ گیراوە بۆیان، بێگومان ئەو بینایەی بە کرێش گیراوە هیچ مەرجێکی قوتابخانە و شوێنی خوێندنی تیادا نیە، چونکە لە بنچینەدا بیناکە بۆ قوتابخانە دروستنەکراوە. بێگومان لەو کاتەشدا ئەو خوێندکارانەی لەو قەتابخانەیەدا دەخوێنن نە سیستەمیان بەسەردا جێبەجێ دەکرێت و نە مامۆستاکانیش دەتوانن وەك پێویست وانەکان بلێنەوەو نە وەك پێویستیش سەرکەوتوو دەبن. لەم خشتەیەدا ئاماری پێنج ساڵی رابردووی ئەو قوتابخانانەی لە بینای کرێدان دەردەکەوێت:

ژ	ساڵی خوێندن	قوتابخانە لە بینای کرێدایە
١	٢٠١٣-٢٠١٤	٤٥٢
٢	٢٠١٤-٢٠١٥	٢١١
٣	٢٠١٥-٢٠١٦	١٨٩
٤	٢٠١٦-٢٠١٧	١٣٦
٥	٢٠١٧-٢٠١٨	١٩٤

١٣. قوتابخانەی میوان:

بە پێی دوا ئاماری وەزارەتی پەروەردە بۆ ساڵی خوێندنی ٢٠١٧-٢٠١٨ ژمارەی (١٣٩٥) قوتابخانە لە هەرێمی کردستاندا میوانن، واتە قوتابخانەیە بەڵام بینای تایبەتی خۆیان نیە و لە بینای قوتابخانەیەکی تر یا فەرمانگەیەکی تردان، ئەمەش گرفتێکەو ئەگەر چارەسەر نەکرێت هەم ئەم قوتابخانەیە و هەم قوتابخانەی خاوەن بیناکە یا فەرمانگەکە توشی گرفت دەبن و کێشەیان بۆ دروست دەبێت. لەم خشتەیەدا ئاماری پێنج ساڵی رابردووی ئەو قوتابخانانەی وەك میوان لە بینای خوێندندان دەردەکەوێت:

ژ	ساڵی خوێندن	ڕەسەن	قوتابخانەی میوان	سەرجەم	ڕێژەی قوتابخانەی میوان
١	٢٠١٣-٢٠١٤	٤٩٤٥	١٣٣٨	٦٢٨٢	٪٢١.٢
٢	٢٠١٤-٢٠١٥	٥١٧٨	١٢٩٦	٦٤٧٤	٪٢٠
٣	٢٠١٥-٢٠١٦	٥٢٧٥	١٥٢٤	٦٧٩٩	٪٢٢.٤
٤	٢٠١٦-٢٠١٧	٥٢٤٦	١٥٤٢	٦٧٨٨	٪٢٢.٧
٥	٢٠١٧-٢٠١٨	٥٢٣٤	١٣٩٥	٦٦٢٩	٪٢١

١٤. قوتابخانەی لە گل (قوڕ) دروستکراو:

بە پێی ئاماری خودی وەزارەتی پەروەردە لە هەرێمی کوردستاندا لەم سەدەی بیست و یەکەدا، دوای (٢٧) ساڵ لە حوکومڕانیەتی خۆماڵی، (٣٠) قوتابخانە بیناکانیان لە گڵ و قوڕ دروستکراون، کە ئەمەش لە وەرزی زستاندا هەندێکیان دڵۆپە دەکەن و مەترسی روخانیان لێدەکرێت و هیچ مەرجێکی خوێندنیان تیادا نیە. لەم خشتەیەدا ئاماری پێنج ساڵی رابردووی ئەو قوتابخانانەی بیناکانیان لە گڵ دروستکراون دەردەکەوێت:

ژ	ساڵی خوێندن	قوتابخانەی لە گڵ دروستکراو
١	٢٠١٣-٢٠١٤	؟
٢	٢٠١٤-٢٠١٥	٥٥
٣	٢٠١٥-٢٠١٦	٤٦
٤	٢٠١٦-٢٠١٧	٣٥
٥	٢٠١٧-٢٠١٨	٣٠

قوتابخانەی لادێیەکی کوردستان لە بلۆك و قوڕ دروستکراو

١٥. جیاوازی نێوان قوتابخانەی لادێکان و شارەکان:

جیاوازی زۆر لەنێوان قوتابخانەی لادێکان و شارەکاندا هەیە، هەر لە ژمارەی مامۆستا و پێداویستیەکانی تـرەوە و قوتابخانەی لادێکان وەك شارەکان سەیری نەکراوە و بە جۆرێك لە جۆرەکان پشتگوێ خراون. لە کاتێکدا لە لادیکانـدا (٢٨١٠) قوتابخانە هەیە. لەراستیدا ئەگەر شتێك هەبێت بەناوی پەروەردەو فێرکردن دەبێت بۆ هەموو تاکـەکانی بـەبێ جیاوازی فەراهەم کرابێت نەك شوێنێك بێ بەش و یەکێکی تر بەپێچەوانەوە.

قوتابخانەیەکی داڕزیوی گوندێکی کوردستان کە مەترسی داڕمانی هەیە

١٦. لادێی بێ قوتابخانە:

بە پێی ئاماری وەزارەتی پەروەردە ساڵی خوێندنی ٢٠١٣-٢٠١٤ لە هەرێمی کوردستاندا نزیکەی (٦٠٠) لادێ بێ قوتابخانەن. کە ئەمەش دەبێتە مایەی دابڕانی منداڵانی ئەو لادێیانە لە خوێندن. کەچی ئێستا ژمارەی ئەو لادێیانەی بێ قوتابخانەن زۆر زیاتر بووە چونکە لە بەشێکی زۆری لادێکاندا قوتابخانەکان داخران بە بیانووی ئەوەی کە منداڵانی چەند لادێیەك لە قوتابخانەی یەك لادێدا کۆبکرێنەوە، گوایە کوالیتی باشتر دەبێت و تێچوشی کەمتر، بەڵام بەمەرجێك هۆکارەکانی گواستنەوە بۆ منداڵەکان دابین بکرێت، بەڵام قوتابخانەکانیش داخران و پێداویستیەکانیشیان کە بەڵێنیان پێدرابوون جێبەجێنەکرا! هەر بۆیە ژمارەی قوتابخانەکان لە لادێکاندا بەبەراورد بە ساڵانی پێشوو کەمتر بوویەوە، ئەگەر سەیری ئاماری پێنج ساڵی رابردوو بکەین بۆمان روون دەبێتەوە:

ژ	ساڵی خوێندن	سەرجەم	شار		لادێ	
			ژمارەی قوتابخانە	ڕێژەی سەدی	ژمارەی قوتابخانە	ڕێژەی سەدی
١	٢٠١٣-٢٠١٤	٦٧٣٥	٣٤٥٧	٪٥١.٣	٣٢٧٨	٪٤٨.٧
٢	٢٠١٤-٢٠١٥	٦٤٧٤	٣٦٢١	٪٥٥.٩	٢٨٥٣	٪٤٤.١
٣	٢٠١٥-٢٠١٦	٦٧٩٩	٣٨٤٧	٪٥٦.٦	٢٩٥٢	٪٤٣.٤
٤	٢٠١٦-٢٠١٧	٦٧٨٨	٣٨٥٩	٪٥٦.٨	٢٩٢٩	٪٤٣.٢
٥	٢٠١٧-٢٠١٨	٦٦٢٩	٣٨١٩	٪٥٧.٦	٢٨١٠	٪٤٢.٤

بەهۆی قەیرانی دارایی و لەچوارچێوەی پلانی حکوومەتی هەرێمی کوردستان بۆ کەمکردنەوەی خەرجیەکان، ٢٣ قوتابخانە لەدەڤەری سۆران داخران، هاوکات ژمارەیەك لەهاونیشتمانی سنورەکەش بۆ دانەخرانی ژمارەیەکی زیاتری قوتابخانە حکوومەتی هەرێمی کوردستانیان لەکرێی ساڵانەی خانوو باڵاخانەکانیان بەخشیووە. [١] لە سنوری پەروەردەی قەزای چۆمانیش ژمارەیەك قوتابخانە دواخران. [٢] بەهەمان هۆکار ژمارەیەك قوتابخانەی گوندەکانی دەڤەری شارەزوریش داخران. بەڕێوەبەری پەروەردەی شارەزوور، راپگەیاند: "بە گوێرەی بڕیاری وەزارەتی پەروەردە، هەر قوتابخانەیەك لە ١٥ قوتابی کەمتری هەبێت، دەبێت قوتابخانەکە دابخرێت و قوتابییەکانی بگوازرێنەوە بۆ نزیکترین قوتابخانە لێیانەوە، بۆیە بۆ ساڵی نوێی خوێندن، قوتابخانەکانی ژمارەیەك گوند داخراون و بەشێکی دیکەیشیان تێکەڵکراون". [٣] هەروەها لە گەرمیانیش نزیکەی ٥٠ قوتابخانە لە لادێکاندا بەهەمان هۆکار و بەپێی هەمان بڕیاری وەزارەتی پەروەردە داخران. [٤] لە سنوری بەڕێوەبەرایەتی دروەردەی دوکانیش ٢١ قوتابخانە داخران. [٥] لە سنوری پەروەردەی کفریش ١٢ قوتابخانە بە هەمان هۆکار داخران. [٦]

1- http://www.kurdistan24.net/so/news/c66f798b-58ae-42b1-ab2b-83254ca1410d/%D8%B2%DB%8C%D8%A7%D8%AA%D8%B1-%D9%84%DB%95-20-%D9%82%D9%88%D8%AA%D8%A7%D8%A8%D8%AE%D8%A7%D9%86%DB%95-%D8%AF%D8%A7%D8%AF%DB%95%D8%AE%D8%B1%DB%8E%D9%86
2- http://netewe.net/item.php?id=24176
3- http://www.wishe.net/details.aspx?=hewal&jmare=33012&Jor=14
4- https://archive2016.xelk.org/detailnews.aspx?jimare=28776&babet=important&relat=3042
5- https://www.youtube.com/watch?v=0IpdvTIowr8
6- https://www.dwarozh.net/details.aspx?jimare=37895

١٧. خراپی مێز و ڕەحلە:

بەشێکی زۆر لە مێز و کورسی و ڕەحلەکان کۆن بوون یا شکاون یا بەکەڵکی بەکارهێنان و دانیشتنی منداڵان نایەن، ئەمەش کاریگەری خراپی دەبێت لەسەر ژینگەی خوێندن. لەم خشتەیەدا دەردەکەوێت کە چەند کورسی و مێزی منداڵان لە قوتابخانەکاندا هەیەو چەندیان باشن و چەندیشیان خراپن و بۆ بەکارهێنان ناشێن:

ژ	ساڵی خوێندن	کورسی و مێزی منداڵان			سەرجەم	ڕێژەی ٪ مێزی خراپ
		باشە	پێویستی بە چاکردن هەیە	خراپە		
١	٢٠١٦-٢٠١٧	٦٨١١٩	١٠٢٠	٢٢٢٦	٧١٣٦٥	٪٤.٥
٢	٢٠١٧-٢٠١٨	٧٣٦٩١	٧٩٩	٢٦٦٧	٧٧١٥٧	٪٤.٥

لەم خشتەیەدا دەردەکەوێت کە چەند ڕەحلەی یەك کەسی لە قوتابخانەکاندا هەیەو چەندیان باشن و چەندیشیان خراپن و بۆ بەکارهێنان ناشێن:

ژ	ساڵی خوێندن	ڕەحلەی یەك کەسی			سەرجەم	ڕێژەی ٪ ڕەحلەی خراپ
		باشە	پێویستی بە چاکردن هەیە	خراپە		
١	٢٠١٤-٢٠١٥	٢٧٣٨١٥	-	٤٣٢٢٣	٣١٧٠٣٨	٪١٣.٦
٢	٢٠١٥-٢٠١٦	٣٨٦١٣١	-	٦٩١٩٤	٤٥٥٣٢٥	٪١٥.٢
٣	٢٠١٦-٢٠١٧	٢٥١٦٨٣	٣٦٨٠٧	٢٧٥٩٤	٣١٦٠٨٤	٪٢٠.٤
٤	٢٠١٧-٢٠١٨	٢٥٠٩٥٢	٣٦٠٨٤	٣٠٥٨٣	٣١٧٦١٩	٪٢١

لەم خشتەیەدا دەردەکەوێت کە چەند ڕەحلەی دوو کەسی لە قوتابخانەکاندا هەیەو چەندیان باشن و چەندیشیان خراپن و بۆ بەکارهێنان ناشێن:

ژ	ساڵی خوێندن	ڕەحلەی دوو کەسی			سەرجەم	ڕێژەی ٪ ڕەحلەی خراپ
		باشە	پێویستی بە چاکردن هەیە	خراپە		
١	٢٠١٤-٢٠١٥	٤٥١٤٠٨	-	١٠٤٦٠٩	٥٥٦٠١٧	٪١٩
٢	٢٠١٥-٢٠١٦	٥٦٠٠٠٤	-	١٤٠٥٠٣	٧٠٠٥٠٧	٪٢٠
٣	٢٠١٦-٢٠١٧	٤٩٢٩٠١	٨١٦٥٢	٤٦٥٦٥	٦٢١١١٨	٪٢٠.٦
٤	٢٠١٧-٢٠١٨	٥١٨٥١٣	٧٨٠٨٦	٥٣٤٨٣	٦٥٠٠٨٢	٪٢٠.٢

بەپێی ئەم داتایانە لەسەردەمی کابینەی هەشتەمدا مێز و ڕەحلەو کورسیەکانی خوێندکاران زۆرینەیان شکاون و خراپ بوون و چاکیش نەکراونەتەوە، کە ئەمەش کاریگەریی خراپی لەسەر دەروونی منداڵان دەبێت کە ئاسودە نەبێت لە شوێنی دانیشتنەکەی لەکاتی وانە خوێندندا.

نمونەی چەند پۆلێکی خوێندن

١٨. زۆری ژمارەی خوێندکار لە پۆلێکدا:

بەپێی سیستەمی تازەی خوێندن دەبێت هەر پۆلێك لە (١٥–٤٠) خوێندکاری زیاتر تیادا نەبێت. بەڵام ئەوەی ئێمە تێبینیمان کردووە بەهۆی زۆری ژمارەی خوێندکاران و کەمی پۆلەکانەوە ئەم ستاندارتە جێبەجێ نەکراوە، زۆر قوتابخانە هەیە پۆلەکانیان ٥٠–٦٠ خوێندکاری تیادایە و ئەمە لەگەڵ هیچ پێوەرێکی پەروەردەییدا ناگونجێ، کە بێگومان ئەم ژمارە زۆرەش دەبێتە مایەی ئەوەی کە فەوزا لە پۆلەکەدا هەبێت و مامۆستاکە نەتوانێت بەباشی وانەکە بگەیەنێت و نەتوانێت وەك پێویست چاودێری خوێندکارەکان بکات لە فێربوون و تێگەیشتنیان لە وانەکە. بێگومان ئەم حاڵەت زۆرتربووە کەمتر نەبوە، بەتایبەت بەهۆی بارودۆخی ئەم چەند ساڵەو نەکردنەوەی قوتابخانەی نوێ ئەوەش هێندەی تر کاری مامۆستای قورسترکردوە پرۆسەی فێرکردنی هێندەی تر دواخستوە. ئاماری پێنج ساڵی رابردووی ژمارەی خوێندکاران لە پۆلێکدا:

ژ	ساڵی خوێندن	ژمارەی خوێندکار	ژمارەی پۆل	کوڕان	کچان	تێکەڵ	کۆ
١	٢٠١٣–٢٠١٤	١٦٧٣٧٦٠	٦٦٢٩٨	١٠٥٨٣	٩٣٤٥	٤٦٣٧٠	٦٦٢٩٨
٢	٢٠١٤–٢٠١٥	١٦٥٣٣٨٦	٦٩٨٦٥	١٢١١٢	١٠٨٤٥	٤٦٩٠٨	٦٩٨٦٥
٣	٢٠١٥–٢٠١٦	١٧٠٦٥٠٩	٦٩٨٠٧	١١٩٧٥	١٠٨٥٠	٤٦٩٨٢	٦٩٨٠٧
٤	٢٠١٦–٢٠١٧	١٧٣٨٥٢١	٦٧٤٣٦	١٠٧٠٩	١٠٢٤٩	٤٦٤٧٨	٦٧٤٣٦
٥	٢٠١٧–٢٠١٨	١٧٤١٧٦٤	٦٨٠٩١	١٠٤٢٥	٩٩٢٧	٤٧٧٢٩	٦٨٠٩١

١٩. پاكوخاوێنی له‌ قوتابخانه‌كاندا:

ژماره‌یه‌كی زۆر له‌ قوتابخانه‌كان له‌ڕوی پاك و خاوێنییه‌وه‌ وه‌ك پێویست نین. چ ژووری پۆله‌كان، یا دیواره‌كان یا گۆڕه‌پانه‌كانی، ئه‌مه‌ جگه‌ له‌ توالێته‌كان كه‌ هه‌ر باس ناكرێت. ئه‌مه‌ هه‌م دیمه‌نێكی ناشیرینه‌ و هه‌م ده‌بێته‌ مایه‌ی بڵاوبوونه‌وه‌ی جۆره‌ها نه‌خۆشیش، هه‌م ده‌بێت به‌ كلتورێكیش لای ئه‌و منالآنه‌ كه‌ گرنگی به‌ پاكوخاوێنی نه‌ده‌ن. ئه‌وه‌ش سه‌لمێنه‌ری ئه‌و ڕاستیه‌یه‌ په‌روه‌رده‌ غیابه‌ له‌ناو قوتابخانه‌كانی ئێمه‌دا، هه‌ر بۆیه‌ ده‌بێت په‌روه‌رده‌ پێش فێركردن بێت. گرفتی گه‌وره‌ سه‌ره‌تا له‌قۆناغی بنه‌ڕه‌تی و گرنگی نه‌دانی پێویست به‌هۆشیاری پاك ڕاگرتنی ژینگه‌و خاوێنی قوتابخانه‌ ده‌ستپێده‌كات، تا له‌قۆناغی ئاماده‌یی ده‌گاته‌ ئه‌وه‌ی ڕۆژانه‌ بن ره‌حله‌و سه‌ر په‌نجه‌ره‌و قادرمه‌و بن دیوارو ژووره‌كان، پڕ ده‌كرێن له‌پاشماوه‌ی قوتووی ئاوو بیبسی و كاغه‌زو سه‌مون. ئه‌م حاڵه‌ته‌ ئه‌وه‌ ده‌هێنێت كاری په‌روه‌رده‌یی جدی بۆ بكرێت. له‌ ڕاستیدا گرنگیدان به‌هه‌ستی به‌رپرسیارێتی پاك ڕاگرتنی قوتابخانه‌و بایه‌خدان به‌ كاری هه‌ره‌وه‌زی، ئه‌ركێكی سه‌ره‌كی پرۆسه‌ی په‌روه‌رده‌و فێركردنه‌. بۆ ئه‌و مه‌به‌سته‌ ده‌كرێت قوتابیان و تێكڕای ستافی مامۆستایان، به‌ به‌ڕێوه‌به‌رو جێگره‌كانییه‌وه‌، به‌شداربن له‌ شوشتنی ژورو پۆل و ڕاوه‌وه‌كان و خاوێنكردنه‌وه‌ی قوتابخانه‌، ده‌كرێت له‌ ساڵه‌كه‌دا چه‌ند ڕۆژێك بۆ كاری پاكردنه‌وه‌ی قوتابخانه‌، به‌ شێوه‌ی كۆمه‌ڵ، دیاری بكرێت و بخرێته‌ به‌رنامه‌ یان ساڵنامه‌ی قوتابخانه‌كه‌وه‌، نه‌ك هه‌ر پشت به‌ستن به‌تاقه‌ خزمه‌تگوزارێك.

به‌ر ده‌رگه‌ی قوتابخانه‌یه‌ك

٢٠. گرفتی ئاوی خواردنەوە:

ئاوی خواردنەوە یەکێ لە مافە سەرەتاییەکانی هەر خوێندکارێکە کە پێویستە لە قوتابخانەکاندا بۆیان دابین بکرێت، بەڵام بەشێکی زۆر لە قوتابخانەکان، بە تۆڕی ئاوی پاکەوە نەبەستراونەتەوە و نەبوونی ئاوی پاك بۆ خواردنەوە لەخوێندگاکاندا گرفتێکی ترە. ئەو قوتابخانانەش کە بەتۆڕی ئاوی خواردنەوەوە بەستراونەتەوە، وەك پێویست نییە، یا ئاوەکە پاك نییە یاخود شوێنی دابینکردن یا بەکارهێنانی ئاوەکە و تانکی سەربانی قوتابخانەکان وەك پێویست نین و پاك نین، مەرجی سەرداپۆشین و پارێزگاریشیان تێدا نییە، کە هۆکاری پیسبوونی زیاتری ئاون، تانکی ئاوەکان ساڵانە پاکناکرێنەوە، ئەمەش کاریگەری لەسەر تەندروستی ئەو منداڵانە دەبێت. خۆ ئەگەر لیژنەیەك بچێت پشکنین بۆ تانکی ئاوەکان بکات، ئەوسا دەزانێ چ میکرۆبێك لەنێو ئەو تانکییانەدایە، هەندێك لە قوتابخانەکان چەندان ساڵە تانکییەکانیان پاك نەکردووەتەوە. بەپێی ئامارێك ١٣.٦٪ی قوتابخانەکانی هەرێم لە ئاوی خواردنەوە بێبەشن. لەم خشتەیەدا بۆمان دەردەکەوێت کە چەند قوتابخانە بە تۆڕی ئاوی پاکەوە نەبەستراونەتەوە:

ژ	ساڵی خوێندن	سەرجەم بینای قوتابخانە	قوتابخانە بەستراوە بە تۆڕی ئاوی پاکەوە	قوتابخانە نەبەستراوە بە تۆڕی ئاوی پاکەوە	ڕێژەی سەدی قوابخانە کە تۆڕی ئاوی پاکی نیە
١	٢٠١٤-٢٠١٥	٥٤٥٨	٤٣٥٤	٨٢٤	٪١٥
٢	٢٠١٥-٢٠١٦	٦٤٠٦	٤٥٦٥	٦٩٩	٪١١
٣	٢٠١٦-٢٠١٧	٥٢٤٦	٤٤٧٩	٧٦٧	٪٦ .١٤
٤	٢٠١٧-٢٠١٨	٥٢٣٤	٤٥١٨	٧١٦	٪٦ .١٣

نموونەی شوێنێکی ئاخواردنەوەی منداڵان لە قوتابخانەیەکدا

٢١. گرفتی تواليێت و دەستشۆر:

شوێنی دەست شۆردن و تواليێتەکانی زۆربەی قوتابخانەکان پاك نين و شايەنی بەکار هێنان نين و هيچ مەرجێکی تەندروستيان تێدا نيە. کە ئەمەش هەم دەبێتە مايەی بڵاوبوونەوەی چەندين نەخۆشی و هەم نەنگييە بۆ دەزگايەکی رەسمی و پەروەردەيی شوێنی تەواليێت و دەستشۆرەکانی بەم شێوازە بێت. کە دواجار کاريگەری لەسەر خوێندکارەکان بەشێوەيەك دەبێت کە پەروەردە نەبن. لەو قوتابخانانەشدا کە تەواليێت هەيە ژمارەيان کەمە، قوتابخانەيەك ئەگەر ٥٠٠ قوتابی هەبێت، چۆن دەکرێت لەرێستێکی ٥ خولەکيدا ئەو ژمارەيە بە ٥ يان ٦ تەواليێت رابگەن؟! دەستشۆريش هەمان شت. لەم خشتەيەدا دەردەکەوێت کە تەنانەت چەندان قوتابخانە تەواليێتيان نيە:

ژ	ساڵی خوێندن	سەرجەم بينای قوتابخانە	لە قوتابخانە (WC) بۆ منداڵ هەيە	لە قوتابخانە (WC) بۆ منداڵ نيە	رێژەی سەدی قوتابخانە (WC)ی خوێندکاری نيە
١	٢٠١٦–٢٠١٧	٥٢٤٦	٥٠٥١	١٩٥	٪٤
٢	٢٠١٧–٢٠١٨	٥٢٣٤	٥٠٧٥	١٥٩	٪٣

ژ	ساڵی خوێندن	سەرجەم بينای قوتابخانە	لە قوتابخانە (WC) بۆ مامۆستا هەيە	لە قوتابخانە (WC) بۆ مامۆستا نيە	رێژەی سەدی قوتابخانە (WC)ی مامۆستای نيە
١	٢٠١٦–٢٠١٧	٥٢٤٦	٤٨٨٤	٣٦٢	٪٧
٢	٢٠١٧–٢٠١٨	٥٢٣٤	٤٨٨٤	٣٥٠	٪٧ .٦

نمونەی چەند تواليێتێکی قوتابخانەکان

٢٢. ساردی و گەرمی قوتابخانەکان:

ژینگەی زۆربەی قوتابخانەکان لەڕووی ساردی و گەرمیەوە بۆ منداڵان گونجاو نیە، لە وەرزی هاوینا گەرم و تاقەت پڕوکێنە و هۆکارەکانی فێنك کردنەوە نین و گەر هەشبێت وەك پێویست نیە، لە وەرزی زستانیشا ساردە، بەشێك لە پۆلەکانی خوێندن شوشەی پەنجەرەکانیان شکاوەو ئەمەش دەبێتە مایەی ساردی زیاتر. یان هۆی گەرم کەرەوەیان نیە یان زۆپاکان شکاون یان نەوت و پلیتەیان تیانیە، بەگشتی ئەمانە دەبنە مایەی ئەوەی منداڵ لە قوتابخانە بێزار بێت. لەلایەکی تریشەوە حکومەت و وەزارەت وەك پێویست سوتەمەنی بۆ قوتابخانەکان دابین ناکەن، لەم خشتەیەدا هۆکارەکانی گەرمی و فێنك کەرەوەمان بۆ دەردەکەوێت:

ژ	ساڵی خوێندن	سەرجەم بینای قوتابخانە	ژ. پۆل	ژ. زۆپا	ژ. سپلیت	پۆلی بێ زۆپا	پۆلی بێ سپلیت
١	٢٠١٦-٢٠١٧	٥٢٤٦	٦٧٤٣٦	٧٠٤٠٥	٢٤٥٥٣		
٢	٢٠١٧-٢٠١٨	٥٢٣٤	٦٨٠٩١	٧١٤٩١	٢٧٠٢٧		

نمونەی نمونەی دوو پۆلی قوتابخانەکان

٢٣. گرفتی کارەبا لە قوتابخانەکاندا:

پێویستە قوتابخانەکان بەردەوام کارەبای نیشتمانییان هەبێت، بەڵام بەداخەوە کارەبا وەك پێویست نیە و ئەو ئامێرانەش کە بە کارەبا کار دەکەن لەو کاتانەدا لە کار دەوەستن. ئەمەش بۆتە مایەی ئەوەی خوێندکاران لە وەرزی گەرمادا لە خوێندن بێزار بن. وە لەوەرزی زستانیش لەبەر سەرما و هەڵ لەرزینیان نەتوانن بەباشی لەپۆلدا دابنیشن. ئەم گرفتە وایکردووە، ئەگەر کەش هەور و باراناوی بێت، ژوورەکان بەتەواوی تاریکدابێن، بەتایبەت لە دەوامی ئێواران، مامۆستا ناچارە خوێندکاران ڕەوانەیماڵەوە بکاتەوە. ئەمەش دەبێتە تەگەرە لەبەردەم تەواوکردنی پرۆگرامی خوێندن. زۆر قوتابخانە دەوامی ئێواران بەتایبەتی وەرزی زستان هەر لەکاتژمێر ٣ی دوای نیوەڕۆوە، کە کارەبا نەبێت، ژوورەکان تاریك و نوتەکن، گرفتی نەبوونی کارەبا فرە ڕەهەندەو زۆر ئیشوکاری زەروری قوتابخانەی پەکخستووە، چارەسەر ئەوەیە لەبیری ئاوی گەڕەکەکان کەخەتی هەمیشەیی کارەبای نیشتمانیان هەیە، خەت بۆقوتابخانەکان رابکێشرێت، یان لەرێی پارێزگاکان گازی تایبەت بەمولیدەکان بدرێت و هەتا ئەمپێری مولیدەی ئەهلی گەڕەکیشیان هەبێت. لەم خشتەیەدا باری قوتابخانەکانمان بۆ دەردەکەوێت کە تاچەند کارەبای نیشتمانی بەردەوامیان هەیە:

ژ	ساڵی خوێندن	بینای قوتابخانە کارەبای نیشتمانی هەیە	قوتابخانە کارەبای مۆلیدەی بەردەوامی نیە	قوتابخانە کارەبای نیە
١	٢٠١٦-٢٠١٧	٥١٣٣	٢٥	٨٨
٢	٢٠١٧-٢٠١٨	٥١١٨	١٦	١٠٠

٢٤. نەبوونی کارگوزار و باخچەوان لە قوتابخانەکاندا:

ژمارەیەکی زۆر لە قوتابخانەکان یا کارگوزاریان نیە، یا ئەوەتا ئەگەر هەشیان بێت یەك یا دوو کارگوزاریان هەیە و ئەوانیش بەساڵاچوون و پێویستە خانەنشین بکرێن. کە ئەمەش یەکێك لە هۆکارەکانی پیس و پۆخلی هەندێك لە قوتابخانەکانە. وە ناکرێت لە قوتابخانەیەکدا چەند کارگوزارێك هەبێت و لە زۆربەی قوتابخانەکانی تریشدا یەك دانە یا هیچ نەبێت. لەم خشتەیەدا ئاماری پێنج ساڵی رابردووی کارگوزار لە قوتابخانەکاندا دەخاتە بەرچاو:

ژ	ساڵی خوێندن	ژمارەی بەردەست	ژمارەی پاك کەرەوە
١	٢٠١٣-٢٠١٤	١٠٥٥٧	٤٥٦٧
٢	٢٠١٤-٢٠١٥	١٠٦٠٠	٤١٠٩
٣	٢٠١٥-٢٠١٦	١٦١٥	٩٩٠٧
٤	٢٠١٦-٢٠١٧	٩٨٩٦	٤١٢١
٥	٢٠١٧-٢٠١٨	٩٣٦٨	٤٢٦٦

٢٥. نەبوونی باخچە لە قوتابخانەکاندا:

مەسەلەی ژینگە و ژینگە پارێزی یەکێك لەبابەتەکانی سەردەمە و پێویستە گرنگی پێ بدرێت و خوێندکار لەگەڵی رابهێنرێت، بۆ ئەوەی گیانی ژینگە پارێزی هەر لە منداڵیەوە تیایدا چەکەرە بکات، بەڵام بەداخەوە زۆبەی هەرە زۆری قوتابخانەکانی ئێمە باخچەیان تیادا نیە و ئەم بابەتە گرنگی پێ نادرێت و پشتگوێ خراوە کە ئەمەش هەم دیمەنی قوتابخانەکانی ناشیرین کردووەو هەم خوێندکارانیش بەم گیانە راناهێنێت. ئەگەر باخچە هەشبێت بۆ خوێندکاران نییە بچنە نێویەوە، بەبیانووی شکاندنی گوڵ و نەمامەکان. یانیش کۆنکرێت کراون و مامۆستایان ئوتومبێلی لێ رادەگرن. لەو قوتابخانانەشدا کە باخچە هەیە، سەرەتا دارێکی زۆر دەروێنرێت، چونکی فەرمانبەری تایبەتی وەك باخەوان بۆ دانامەزرێت، دارو گوڵ و سەوزاییەکەی هەرزوو وشك دەکات و مشوری ناخورێت، لەکاتێکدا ناکرێت قوتابخانە باغەوانی نەبێت. لەم خشتەیەدا رێژەی باخچەی قوتابخانەکان روون دەبێتەوە:

ژ	ساڵی خوێندن	سەرجەم بینای قوتابخانە	قوتابخانە باخچەی هەیە	قوتابخانە باخچەی نیە	رێژەی نەبوونی باخچە
١	٢٠١٦-٢٠١٧	٥٢٤٦	٢٦٧٥	٢٥٧١	٤٩٪
٢	٢٠١٧-٢٠١٨	٥٢٣٤	٢٨٢٣	٢٤١١	٤٦٪

٢٦. کێشەی فرۆشگە (حانوت)ی قوتابخانەکان:

فرۆشگەی قوتابخانەکان کە شوێنی دەستکەوتن و کرینی کەل و پەل و پێداویستی و خواردنی خوێندکارانە لە قوتابخانەکاندا، بەڵام وەك پێویست نیە، لەهەندێك قوتابخانە هەر نیە، لە هەندێکیان هەیە بەلام بێ سەروبەرە، کەلوپەلەکانی گرانە، شت و مەکی بەسەرچوو لەهەندێکیان فرۆشراوەو چاودێری بەسەرەوە نیە کە ئەمەش مەترسی هەیە بۆسەر تەندروستی خوێندکارەکان، هەندێك لەو مادانەی لە فرۆشگەکان دەفرۆشرێن، بەهیچ شێوەیەك لە رووی تەندروستییەوە رێگە پێدراو نین و زیان بە تەندروستیی خوێندکاران دەگەیەنن. خۆ ئەگەر لیژنەش هەبێت. کەمتەرخەمن. یەکێك لەو مادە مەترسیدارانە جبسە. لە هەندێك قوتابخانەشدا فرۆشگا بازرگانی پێوە دەکرێت کە بە نرخێکی خەیاڵی بە کرێدراوە کە لۆژیك قبولی ناکات و مایەی سەرسوڕمانە، بەتایبەت لە هەندێك لە ئامادەییەکانی کچان! کە نازانرێت هۆکارەکەی چیە؟ ئەمە گرفتێکەو ئەرکی سەر شانی وەزارەتە هیچی تر پشتگوێی نەخات و بەدوایدا بچێت. جگە لەوەی لەم دوساڵەدا پارەی فرۆشگاکان دەبرێنە بانك و جارێکی تر لەوێوە دابەش دەکرێت، بەڵام زۆرێك لەفرۆشگاکان ئەو پارەیەیان وەرنەگرتوە یان لەکاتی خۆیدا وەریان نەگرتووە قوتابخانەکان کەوتونەتە ژێر باری قەرزێکی زۆرەوە. یان ناتوانن پێداویستیەکان لەکاتی خۆی دابین بکەن، جگەلەوەی برێکی زۆری دەگەڕێتەوە بۆ پەروەردەکان، لەکاتێکدا ئەگەر پارەکە لە دەستی قوتابخانەکە خۆیدا بێت و لیژنەیەکی شارەزاو بەرپرسیار سەرپەرشتی بکات، ساڵانە زۆر کێشەی خۆیان چارەدەکەن و پێداویستییەکانیان دابین دەکەن. لەم خشتەیەدا رەوشی فرۆشگای قودابخانەکان دەردەکەوێت:

ژ	ساڵی خوێندن	بینای قوتابخانە	قوتابخانە فرۆشگەی هەیە	قوتابخانە فرۆشگەی نیە	رێژەی سەدی قەتابخانە کە فرۆشگەی
١	٢٠١٦-٢٠١٧	٥٢٤٦	٢٣٢٣	٢٩٢٣	٥٥.٧٪
٢	٢٠١٧-٢٠١٨	٥٢٣٤	٢٤٢٧	٢٨٠٧	٥٣.٦٪

٢٧. هۆكارەكانی هاتوچۆ:

له هەندێك ناوچەی دەرەوەی شارەكاندا بەچەند گوندێك یەك قوتابخانەیان هەیە، هاتوچۆی منداڵانی گوندەكانی تر بۆ ئەو گوندەی قوتابخانەی لێیە قورسە، بەتایبەتی لە وەرزی زستاندا، هیچ هۆكارێكی هاتوچۆشیان بۆ دابین نەكراوە. بۆ پاراستنی گیانی ئەو منداڵانە و باشتر سەرخستنی پرۆسەی پەروەردە لەو ناوچانەدا، پێویستە وەزارەت بیرێكی لێبكاتەوە و بەرنامەیەكی بۆ دابنێت و هۆكارەكانی هاتوچۆیان بۆ دابین بكات.

ئێستا زۆربەی قوتابی و خوێندكارانیش لەناو شارەكان هەر بەپاس یان تەكسی هاتوچۆ دەكەن ئەوەی گرفتە زۆربەی كچان لەگەڵ سایەقی پاسەكان روبەری كێشەی گەورە بونەتەوە هەروەها لەناو پاسەكاندا بەتایبەت بۆ منداڵان لەبەیانی زوو هەتا نیوەرو ئێوارە گۆرانی زۆر نەشیاویان بۆ لێدەدەریت كە بووە بەسەر زاری هەمویان رۆژانە دەیڵێنەوە و پڕن لەوشەی ناپەروەردەیی، جگە لە هەرەمەكی نرخەكانیان، بۆیە گرنگە پەروەردە بەجدی رێنمایی هەبێت لەوبارەیەوە وە بەرێوەبەر ئاگاداری دۆخەكە بێت بەهەماهەنگی لەگەڵ كەس و كاریان.

یوسف محەمەد ئەو قوتابییەیە كە دانیشتووی گوندی بادینیالی سەرووە لە قەزای پشدەر، بە هۆی نەبوونی قوتابخانە لە گوندەكەی خۆی رۆژانە بە سواری كەر هەموو رۆژێ ٥ كیلۆمەتر رێ بە سواری كەر دەبڕێ بۆئەوەی بگاتە گوندەكەی دراوسێیان (گوندی دارەشمانە) كە قوتابخانەكەی ئەوی لێیە. ئەو منداڵە تەمەنی ١٠ ساڵە و هەموو بەیانییەك لە كاژێر ٧ سواری پیرە گوێدرێژەكەی دەبێت و بە نزیكەی ٥٠ خولەك دەگاتە قوتابخانەكەی، لەم بارەیەوە دەڵێت: "چەند رۆژێك بەپێ رۆیشتم بۆ قوتابخانەكەم، بەڵام زۆر هیلاك و برسی دەبووم و جانتاكەشم زۆر قورس بوو، بۆیە ئێستا بە گوێدرێژ دەچمە قوتابخانە، رۆژانە جانتای خوشكەكەشم لەگەڵ خۆم لەم گوێدرێژە باردەكەم".(١)

رێگەی گەیشتن بە قوتابخانە

ژ	ساڵی خوێندن	قیر	تێكەڵە	خۆڵ	هیتر
	٢٠١٦-٢٠١٧	٣٦١٩	٩٥٢	٦٢٩	٤٦
	٢٠١٧-٢٠١٨	٣٦٥٩	٩٢٩	٦٠٢	٤٤

1- http://www.rudaw.net/NewsDetails.aspx?pageid=80034

٢٨. جیاکاری نێوان شارەکان:

وەزارەتی پەروەردە جیاکاری لەنێوان شارەکاندا دەکات، بۆ نمونە لە ڕاگەیاندنی ئەنجامی پۆلی دوانزەدا ساڵی ٢٠١٨ یەك یەکەم هەبوو بەناوی (بەستە یاسین) بە کۆنمرەی (٦٩٤) لە پارێزگای سلێمانی، کەچی لەکاتی ڕاگەیاندندا وەزیر ڕایگەیاند دوو یەکەم هەیە یەکیان لە هەولێر و یەکیان لە سلێمانی، ئەمەو لەکاتێکدا جیاوازی نێوانیان (٢) نمرە بوو. دوای ئەوەی دەنگی ناڕەزایی لەلایەن بەڕێوەبەرێتی گشتی پەروەردەی سلێمانی و کەسانی تری پەیوەندیدار لە ڕاگەیاندنەکاندا بەرزبوویەوە، وەزارەت ڕایگەیاند گوایە بۆ ئەو خوێندکارەی هەولێر نمرەی پۆلەکانی د و یانزەی بۆ ئەژمارکراوەو ئەمە بۆتەهۆی ئەوەی نمرەکەی بەرزبێتەوەو ئەویش یەکەم بێت، لەکاتێکدا ئەو ئەنجامەی ڕاگەیەنرابوو تەنها ئەنجامی پۆلی دوانزە بوو نەك پۆلەکانی تر، ئەگەر ئەمەش وابێت دەبوایە ئەو نمرەیە بۆ سەرجەم ئەو خوێندکارانەی تریش ئەژمار بکرابوایە کە خوازیار بوون و نمرەکانیانی بەرزدەکردەوە، بێگومان ئەو کاتە زۆرینەی ڕیزبەندەکە گۆڕانکاری بەسەردادەهات، ئەوەی جێگەی ڕەخنەو سەرنجە ئەوەیە کە لەلایەن وەزارەتەوە جۆرێك لە جیاکاری لەنێوان شارەکاندا بکرێت!

وەزارەتی پەروەردە
بەڕێوەبەرایەتی گشتی ئەزموونەکان
کۆنترۆڵی ئامادەیی - زانستی

لیستی ناوی قوتابیان و خوێندکاران لە ڕیزبەندی (یەکەم تا سێیەم) لە سەر ئاستی هەرێم بۆساڵی خوێندنی (٢٠١٧-٢٠١٨) خولی یەکەم

یەکەم	بەستە یاسین حسین غفور	694	99.14	سلێمانی	بەڕێوەبەرایەتی پەروەردەی ڕۆژئاوا	ئالیمپی نموونەیی	مێ	102011050013	98	98	100	100	98	100	100			07515020432
دووەم	پەیام نایف جمال عبدالرحمن	692	98.86	هەولێر	بەڕێوەبەرایەتی پەروەردەی ناوەندی هەولێر	ئا زیاری ئەهلی تێکەڵاو	مێ	101010590361	98	98	100	100	100	96	100			07501985562
دووەم	سۆزان سردار علی طاهر	692	98.86	هەولێر	بەڕێوەبەرایەتی پەروەردەی ناوەندی هەولێر	فاخیر مێرگەسۆری	مێ	101010790153	98	98	100	98	100	100	98			07504459953
دووەم	محمد طالب عزیز احمد	692	98.86	هەولێر	بەڕێوەبەرایەتی گشتی پەروەردەی هەولێر	کۆلیجی قەڵا بۆ بەهرەداران	نێر	101011490003	98	98	100	98	98	100	100			7508141044
دووەم	احمد هیوا عبدالرزاق عثمان	692	98.86	هەولێر	بەڕێوەبەرایەتی پەروەردەی ناوەندی هەولێر	ئامادەیی ڕزگاری کوڕان	نێر	101015250115	98	98	100	98	98	100	100			
دووەم	زینب مؤید حسین گل محمد	692	98.86	هەولێر	بەڕێوەبەرایەتی پەروەردەی ناوەندی هەولێر	ئامادەیی زەهرای زانستی کچان	مێ	101015300085	98	100	100	100	100	94	100			07502015076
دووەم	مریم رمزي عثمان محمد	692	98.86	هەولێر	بەڕێوەبەرایەتی پەروەردەی ناوەندی هەولێر	ئامادەیی نیلوفەری کچان	مێ	101015750089	98	98	100	100	100	96	100			07506719875
دووەم	راوێژ قادر حمدامین اسماعیل	692	98.86	هەولێر	بەڕێوەبەرایەتی پەروەردەی کۆیە	ئامادەیی حەریری کوڕان	نێر	101065050043	98	98	100	100	98	98	100			07508315798
دووەم	محمد صدرالدین حارس سعید	692	98.86	هەولێر	بەڕێوەبەرایەتی پەروەردەی سۆران	دواناوەندی سۆرانی نموونەیی تێکەڵاو	نێر	101080520173	100	98	96	100	100	98	100			

لیستی ناوی یەکەمەکانی پۆلی ١٢ی ساڵی ٢٠١٧-٢٠١٨

تەوەرەی چوارەم:
گرفتەکانی پەیوەست بە سیستەم و شێوازی وانەوتنەوە

٢٩. سەرەتای دەست پێکردنی دەوامی ساڵانە:

ڕۆژی دەستپێکردنی دەوامی ساڵی تازە، ئەمساڵ ڕۆژی ٢٠١٨/١٠/٢ بوو، لەکاتێکدا دەبووایە سەرەتای مانگی (٩) بێت، هەموو ساڵێك جۆرێك لەنادڵنیایی هەیە لەبارەی دەستپێکی دەوام کە نازانریت کەیە. ساڵانە دەوام بە کۆمەڵێك کێشەو گرفتی نوێ و کۆنەوە دەستپێدکات و دەرگای قوتابخانەکان دەکرێنەوە، نە مامۆستایان ئامادەیی تەواویان تێدایە بۆ وانەوتنەوەو نە خوێندکارانیش حەوسەڵەی گوێگرتن و فێربوونیان هەیە، چونکە هیچکامیان بەتەواوی و بەدروستی پێداویستییەکانیان بۆ دابین نەکراوە. دەستپێکی خوێندن بەم کێشانەوە دەستپێدەکات: خوێندکاران کتێبی تەواویان بەرناکەوێت، کێشەی مامۆستایان هەیە لە پسپۆڕییە جیاوازەکان و تاماوەیەکی درێژ خوێندکاران مامۆستایان نابێت، کێشەی میلاکات دروست دەبێت لە قوتابخانەکاندا، تا زیاد لە هەفتەیەکیش بەخوێندکاران دەوترێت بڕۆن و سبەی وەرنەوە، چونکە هێشتا پێداویستیەکان ڕێك نەخراون و بەتەواوی دەوام دەستی پێنەکردووە! مامۆستایان مووچەیان دەستکاری نەکراوەو کاریگەری لەسەر پرۆسەی پەروەردەو فێرکردن دەبێت و هەموو باس و خواسی مامۆستایان لەسەر مووچەدەبێت و وانەکان وەك خۆیان ناگەیەنرێت.

ساڵانە کە زەنگی خوێندن لێدەدات شوێنی پێویست بۆ منداڵ و خوێندکارانی قۆناغە جیاوازەکانی خوێندن دابین نەکراوەو هەر لەسەرەتاوە بە نادروستی پێشوازییان لێدەکرێت، مامۆستایان چاوەڕوانن لەکاتی دەستپێکردنی دەوامدا وەزارەتی پەروەردە ئەو بەڵێنانە جێبەجێ بکات کەلەسەر کاغەز داویەتی بۆ خزمەتی پەروەردەو فێرکردن! بەڵام گرتەکان وەك خۆیانن و بەڵێنەکان هەر مەرەکەبی سەر کاغەزن، گرنگ بوو لەگەڵ لێدانی زەنگی خوێندندا دەرگای چارەسەرکردنی کێشەو گیروگرفتەکانیش بکرێتەوەو چارەسەریان بکەن! بەڵام لەبەرئەوەی بڕیار بەدەستانی وەزارەتی پەروەردە دونیابینییەکی ڕوون و دروستیان نییە، بۆیە هەموو ساڵێك لەدەسپێکی دەوامدا ڕووبەڕووی هەمان کێشەو گرفت دەبنەوە کە ساڵانی پێشتر هەبوون!

٣٠. پشوی زۆر و وەك پێویست جێبەجێنەکردنی ساڵنامەی خوێندن:

کەمی ڕۆژەکانی خوێندن کێشەیەکی ترە کە بەرۆکی پرۆسەی پەروەردەی گرتووە، چونکە دەبێت ماوەی خوێندن لە ٢٠٠ ڕۆژ کەمتر نەبێت. بەڵام لە هەرێمی کوردستاندا لە کاتی ئاساییدا، خوێندن ١٧٠ ڕۆژە، ئەمە سەرەرای ئەوەش زۆرکات بۆنە حزبیەکان دەکرێنە پشوو و دەوامی ڕەسمی بۆ ڕادەگیرێت. هەرچەندە ساڵانە لە سەرەتای دەوامدا ساڵنامەی خوێندن رادەگەیەنرێت، کە دەبێت ساڵانە ئەو ماوەیەی لە سیستەمی خوێندندا دیاریکراوە دەوام بکرێت، بەڵام بە دەگمەن وەك خۆی جێبەجێ دەکرێت، چونکە پشوی لابەلا دێتە گۆڕێ و بەهۆی بێبەرنامەیی حکومەتەوە جاری وا هەیە چەند ڕۆژێك دەکرێت بە پشوو. ئەمەش کاریگەری لەسەر ئەوە دەبێت کە ساڵانە پرۆگرامەکانی خوێندن تەواو نەکرێن، ئەمەش دەبێتە هۆی دابەزینی ئاستی زانستیی خوێندکاران. سێ ساڵی ڕابردوی خوێندن خراپترین ڕەوشی پرۆسەی خوێندن بوو، ئەوەی کاری پێنەکراوە ساڵانامەی خوێندن بووە. ئەسڵەن کەمترین کاتژمێر دەوام کراوە.

٣١. كورتی پشووی نێوان وانەكان:

یەكێك لەكێشە سەرەكییەكان كە خوێندكاران زۆر هیلاك دەكات و هەمیشە بێزاریان پێوەدیارە ئەوەیە پشوی نێوان وانەكان ئێجگاركەمە كە "٥" خولەكە! خوێندكار ناتوانێت لەماوەی پێنج خولەكدا هەم لەفەیەك بخوات و هەمیش W. C، بكات لەكاتێكدا قوتابخانەیەك هەر چوار W. C تێدایە بۆ ٥٠٠ خوێندكار! بۆیە زۆر گرنگە پشوی نێوان وانەكان زیادبكرێت و خوێنكار هەست بە ئارامی بكات.

٣٢. گرفتی پەروەردە لەكاتی پشو:

پێویستە لەكاتی پشوی هاویندا پەروەردە خۆی خولی بەهێزكردنی وانەكان و خولی فێربوونی زمان و خولی هونەری و وەرزشی و چالاكی تەرفیهی ئەنجام بدات بۆ خوێندكارانی. چونكە خوێندكاران لەو ماوەیەدا لە فەراغدان و بەلای تردا دەچن، بۆ نمونە بە پێی وتەی وتەبێژی وەزارەتی ئەوقاف ساڵی ٢٠١٣ لە پشوی هاویندا (٤٠٠٠٠) و ساڵی ٢٠١٤ (٦٠٠٠٠) منداڵ ناوی خۆی نوسیبو بۆ خوێندنی ئایینی لە مزگەوتەكاندا، مەسەلە ئەوە نیە منداڵ دەرسی ئایینی نەخوێنێ، بەلام خوێندنی بێ بەرنامەو بێ چاودێری بەو جۆرە گرفتی لێدەكەوێتەوە هەروەك لەسالانی رابردوودا بینیمان، هەرچەندە لەم سالانەی دواییدا (٢٠١٨-٢٠١٩) ئەو رێژەیە كەم بۆتەوە بەهۆی ئەوەی وەزارەتی ئەوقاف رێكی خستووە. بەلام لەسەر وەزارەتی پەروەردەیە پلانێكی هەبێت بۆ مندالان لەكاتی پشوودا بەخولی هەمەجۆر سەرقالیان بكات، كە تا ئێستا هیچ پلانێكی نیە.

٣٣. سیستەمی قبوڵ مەركەزی:

سیستەمی قبول مەركەزی یەكێكە لەو سیستەمانەی كە لەگەڵ سەردەمدا ناگونجێت و خولیا و هیواكانی خوێندكاران دەكوژێت، ئەم سیستەمە كۆنە و پێویستی بە گۆڕین و پێداچوونەوەو دۆزینەوەی ئەلتەرناتیڤێكی تر هەیە. ئەمە كاری وەزارەتی پەروەردەیە بە هەماهەنگی لەگەڵ وەزارەتی خوێندنی باڵادا هەوڵی گۆڕینی بدات.

هەرچندە ئێستا هەندێك گۆڕانی كەمی بەسەردا هاتووە، سیستەمی كردیت و راستەوخۆ و لەگەڵ قبوڵ مەركەزی بەكاردێت، بەڵام لەوەشدا كێشە هەیە. بۆنمونە گەلێ كات بەهۆی پەیوەندیی كەسییەوە خوێندكار لەچاوپێكەوتنی سیستەمی راستەوخۆدا وەرگیراوە.

جگە لەمە سالانە بە هەزاران خوێندكاری دەرچووی پۆلی ١٢ ناویان ناگەرێتەوە بۆ وەرگرتنیان لە زانكۆ و پەیمانگەكان، هەندێك لەوانە بەهۆی نزمی نمرەكانیان و بەشێكی زۆریشیان بەهۆی هەڵەی وەزارەتی خوێندنی بالاوەیە. بۆ نمونە لەسالی خوێندنی (٢٠١٨-٢٠١٩)، دوای ئەوەی دەرگای پێشكەشكردنی سكالا بۆ دەرچووانی قۆناغی ١٢ ی ئامادەیی كرایەوە، زیاتر لە ١٩ هەزار دەرچووی قۆناغی ١٢ ی ئامادەیی بەهەردوو خول سكالایان تۆماركرد، لەو ژمارەیەش نزیكەی ١٦ هەزار خوێندكار ئەوانەبوون كەناویان لەهیچ شوێنێك نەهاتبووەوە. لەئەنجامی تۆماركردنی ئەو سكالایانەدا، ١٥ هەزاو حەوت سەدو ٦٣ خوێندكاری دیكە لە زانكۆكان وەرگیراون كە پێشتر ناویان لە هیچ شوێنێك دەرنەچووبوو. بەپێی ئەمە لە ئێستادا كۆی گشتی وەرگیراوان بۆ سالی خوێندنی (٢٠١٨-٢٠١٩) بریتییە لە ٤٣ هەزار و ٤٣٦ خوێندكار.

٣٤. هەڵپەساردنی سیستەمی خوێندنی ئینگلیزی لە قوتابخانەکاندا:

چوار ساڵ پێش ئێستا لە بڕیارێکی ناوەخت و بێ پێشینەدا وانەکانی (بیرکاری) و (زانست) ی پۆلی یەکەمی قۆتابخانە بنەڕەتیەکان بە زمانی ئینگلیزی خوێندرا، ساڵی (٢٠١٥-٢٠١٦) وەك ئەزموونکردن لە چەند قوتابخانەیەکی کەم تاقیکرایەوە، دواتر بەشێکی زۆرتر لە قوتابخانەکان هەمان سیستەمیان پەیڕەو کرد و ساڵی رابردووش(٢٠١٧-٢٠١٨) زۆرینەی قوتابخانەکان چونە ژێر باری ئەو سیستەمەوە، کەچی ئێستە کە لەسەرەتای ساڵی خوێندنی(٢٠١٨-٢٠١٩) داین بەشێکی زۆر لەو قوتابخانانە لە رێگەی (رەزامەندی پەروەردەو یەکەی سەرپەرشتیاریەکان) پەشیمان بوونەتەوەو سیستەمەکەیان (خوێندنی وانەکانی بیرکاری و زانست بە ئینگلیزی) کردۆتەوە بە کوردی. تاقیکردنەوەی ئەم سیستەمە لەسەر زۆرینەی قوتابخانەکان بۆ ماوەی چوار ساڵ و ئەزمون لەسەر کراوەکانیش، لێکدانەوەو مشتومڕی زۆری بەدوای خۆیدا هێناوەو مامۆستایان و لایەنی پەیوەندیداریش لەو بارەیەوە قسەی خۆیان هەیە.

رۆژی ٢٦-تشرینی دووەم-٢٠١٨ لەکۆبوونەوەی سەرجەم بەڕێوەبەری پەروەردەگشتیەکان و بەڕێوەبەری پەروەردەی قەزاکان و سەرپەرشتیارە یەکەمەکانی هەرێمی کوردستان لەگەڵ (د.پشتیوان سادق) وەزیری پەروەردە، بەشێك لەو کۆبوونەوەیە تەرخان کراوە بۆ ئەو باسەو بەپێی سەرچاوەکان لەو کۆبوونەوەیەدا وەزیری پەروەردە پێنج داوای بەپەلەی ئاراستەی ئامادەبووان کردووە یەکێك لەو داوایانە ئەوەیە (کارکردن لەسەر سیستمی بە ئینگلیزی کردنی وانەکانی بیرکاری و زانستەکان).

ئەم داوایە لەکاتێکدایە کە لەسەرانسەری پەروەردەی پارێزگای (دهۆك)دا سەرجەم ئەو سیستمە کۆتایی پێهێنراوە و کراونەتەوە بە کوردی کە ژمارەی ئەو قوتابخانانەی پەشیمان بوونەتەوە زیاترن لە(١٠٠) قوتابخانە و لە هەولێری پایتەختیش ژمارەیەکی ئێجگار زۆر پەشیمان بوونەتەوە کە پێدەچێت ژمارەیەکە زۆرکەمیان مابنەوە، ئەوانی تر کراونەتەوە بە کوردی. لە پارێزگای سلێمانی و هەردوو ئیدارەی (گەرمیان)و (ڕاپەڕین) کاریگەری داخستنەکە کەمتر بووتەوە، هەرچەندە داخستن و پەشیمان بوونەوەکە بوەتە دیاردەو بەرپرسان و سەرپەرشتیارانی پەروەردەیی لەسەر هێڵن بۆ ئەوەی بەشێوەیەك لێی بچنە دەرەوە(نەشیش بسوتێ نە کەباب)، بەڵام وادیارە کێشە پەروەردەیی و زانستیەکە ئەوەندە گەورەیە کە هەموان ناتوانن لێی بێدەنگ بن یان بیانەوێت تێی بپەڕێنن.

٣٥. کۆبوونەوەکانی دایکان و باوکان لە قوتابخانەکاندا:

ئەگەر چی ماوە ماوە کۆبوونەوەی دایکان و باوکان لە قوتابخانەکاندا دەکرێت، بەڵام وەك پێویست سودی لێ وەرنەگیراوە. هاوکاری دایك و باوکان بۆ مامۆستایان و ئیدارەی خوێندنگەکان زۆر گرنگەو دەتوانرێت ئەم پەیوەندییە رێك بخرێت و رێگەیەك بدۆزرێتەوە بۆ بە سیستماتیك بوونی و لە ئەنجامدا هەم باشتر چاودێری منداڵەکان دەکرێت و هەم جۆرێك فشاریش لەسەر مامۆستایان و ئیدارەی قوتابخانەکان کەم دەکاتەوە. زۆر قوتابخانە ساڵانە تەنها دووجار ئەم کۆبوونەوانە ئەنجامی دەدەن، ئەوەش بەکۆمەڵێك کەموکوڕی، ئەوەی گرنگە لێرەدا بەهەماهەنگی توێژەرو ئیداری قوتابخانە بکرێت، کارێکی گرنگە ساڵانە نەك هەر بۆ قوتابی، بەڵکو بۆکەسوکاری قوتابی تەنانەت کۆڕو سیمناری رۆشنبیری و هۆشیاری خێزانی بۆدایکان و باوکان لەمەڕ هەستیاری قۆناغی منداڵی و هەرزەکاری و چۆنێتی ئاگابوون و ئاراستەکردن و پەروەردەکردنی قوتابی ئەنجامبدرێت.

تا ئێستاشی لەگەڵدابێت پەیوەندی نێوان سەرپەرشتیارانی خوێندکاران و ستافی قوتابخانەکان زۆر کلاسیکیەو دەبێت بگۆڕیت و ئەوان بەشێك بن لەپرۆسەکە، بۆئەوەی نەوەیەکی تەندروست پێشکەشی کۆمەڵگا بکرێت پێویستی بەهەماهەنگی هەردوو لایە، نەك وەك رابردو هەتا ئێستاش تەنها بۆ هەواڵی دەرچون و دەرنەچون سەردانی قوتابخانە بکرێت. دەکریت وەزارەت خول تەنانەت بۆ دایکان و باوکان و سەرپەرشتیارەکانی ئەو منداڵانە بکاتەوە.

٣٦. شێوازی وانە وتنەوە:

شێوازی سەرکەوتووی وانە وتنەوە هۆکارێکی سەرەکیی تێگەیشتنی خوێندکارانە لە وانەکان و یەکێك لەو هۆکارانەشە کە مامۆستاو قوتابخانە لای خوێندکار خۆشەویست دەکات. بەڵام بەداخەوە ژمارەیەکی زۆر لە مامۆستایان دەرچووی کۆلێژی پەروەردە نین و ئەو زانستەیان نەخوێندووەو شارەزای نین، یاخود ئەو مامۆستایانەی دەرچووی پیشەییەکانن یا دەرچوی ئامادەیین و سەردەمانێك بەهۆی پێداویستیەوە بە بڕیارێك بە مامۆستا دامەزران. بەشێکی زۆر لەوانە خولی پێویستیشیان نەبینیوەو شارەزای بوارەکە نین و ئەمەش گرفتێکی گەورەی پەروەردەیە.

شێوازی نوێی وانەوتنەوە پێویستی بە ژینگەیەکی لەبارە چ وەك مامۆستاو شوێن و کات و هۆی فێرکاری ئەوەش لەکوردستان نیە، یان وەك پێویست نیە، خۆی ناتوانین ئەوە بکەین بەمەرج کە هەر مامۆستایەك دەرچووی پەروەردەی بنەڕەتی بێت باش بێت بەڵکو ئەتوانین بڵێین دەکەوێتە سەر کەسایەتی مامۆستاکە خۆی، هەروەها ئەو سیستەمە چۆن ئیش لەسەر ئەوانە دەکات. بەداخەوە زۆربەی مامۆستایانی کوردستان کۆنترین شێوازەکانی وانەوتنەوە بەکاردەهێنن لەسیستمەکە، دەڵێت دەبێت قوتابی سەنتەر بێت بەڵام لەزۆربەی قوتابخانەکان هێشتا مامۆستا سەنتەرەو ئەمەش دەبێت کاری لەسەر بکرێت.

٣٧. بێ ئەنجامی کۆنگرە پەروەردەییەکان:

لە دامەزراندنی یەکەم حکومەتی هەرێمی کوردستانەوە ساڵی١٩٩٢ هەتا پێش ئایاری ساڵی ٢٠١٥، وەزارەتی پەروەردەی هەرێم، چەند کۆنفڕانس و کۆنگرەی پەروەردەیی گرتووە، هەر هەموو شیان بە کۆمەڵێك بڕیارو راسپاردە کۆتاییانهاتووە. هەریەك لەو کۆنگرەو کۆنفرانسانە بە کۆمەڵێك بڕیارو راسپاردە کۆتاییان هاتووە. وەك:

١- یەکەم کۆنفڕانس نیسانی ١٩٩٧ لەهەولێر، بەبێ دیاریکردنی دروشمێك، لەسایەی کابینەی سێیەمی حکومەتی هەرێمدا بەستراوە.

٢- دووەم کۆنفڕانس لە رۆژانی ١٢ - ١٤ ی ئەیلولی ٢٠٠٠ لە هەولێر، بە دروشمی " لەپێناو بەرزکردنەوەی ئاستی پەروەردەو زانست لە کوردستانێکی خاڵی لە نەخوێندەواری " بەستراوە لەژێر سایەی وەزیری پەروەردە (عبدالعزیز تەیب أحمد).

٣- سێیەم کۆنفڕانس لە رۆژانی ١٠ - ١٢ ی ئەیلولی ٢٠٠١ لەهەولێر، بەسەرپەرشتیی وەزیری پەروەردە (عبدالعزیز تەیب أحمد) بەستراوە، بەڵام هەمان دروشمی کۆنفڕانسی دووەمی هەڵگرتووە.

٤- یەکەم کۆنگرە ... رۆژانی ٢٦ و ٢٧ / ٩ / ١٩٩٣ لە هەولێر، بە دروشمی " لەپێناو پەروەردەکردنی نەوەکانی کوردستان.. بە رەوشتی بەرز.. کوردایەتی رەسەن.. زانست و زانینی هاوچەرخ.. بنەماکانی دیموکراسی "، لەژێر سایەی وەزیری پەروەردە (دکتۆر ناسیح غەفور رەمەزان).

٥- دووەم کۆنگرە دۆکیۆمێنتێکی لە بەڵگەنامەکانی وەزارەتدا نییە، بۆیە دەشێت بۆچوونەکەمان، بەوەی کۆنفرانسی دووەم هەمان کۆنگرەی دووەم بێت، راست بێت (هەمان ئەو لینکەی سەرەوە بکەرەوە).

٦- سێیەم کۆنگرە ... رۆژانی ٢٣ - ٢٥ / ١٠ / ٢٠٠١ لە سلێمانی، بە دروشمی " گەشەپێدانی پەروەردە "، بە سەرپەرشتی وەزیری پەروەردە (نەرمین عوسمان).

٧-چوارەم کۆنگرە ... رۆژانی ٢٢ - ٢٤ / ٥ / ٢٠٠٧ لە هەولێر، بە دروشمی " گۆڕینی دیدی فەلسەفیمان بۆ مرۆڤ بنەمای گۆڕانکارییەکانە لە سیستەمی پەروەردەو فێرکردندا "، لەژێر سایەی وەزیری پەروەردە (دکتۆر دلشاد عەبدولرەحمان) دا.

٨- کۆنگرەی رۆژانی ٩ - ١١ / ٥ / ٢٠١٥ لە هەولێر، بە دروشمی " گەشەپێدان... بەها مرۆییەکان "، لەژێر سایەی وەزیری پەروەردە (دکتۆر پشتیوان صادق) دا.

لەبارەی کۆنفرانس و کۆنگرە پەروەردەییەکانی هەرێمی کوردستانەوە مامۆستا فوئاد قەرەداغی پێی وایە:

١) وەزارەتی پەروەردە لە یەکەم کابینەوە تا بە ئەمڕۆ دەگات جێگیریی تێدا نەبووە، تائێستا (١١) وەزیری پەروەردە کاریان لەم وەزارەتەدا کردووە، هەر کابینەو وەزیرێکی پەروەردەی هەبووە، لەسەردەمی شەڕی ناوخۆو دوو ئیدارەییشدا دوو وەزیری پەروەردە لەیەك کاتدا لە هەولێرو سلێمانی هەبوون. دانانی وەزیرەکان لەسەر بنەمای سیاسیی بووە، بۆیە هەندێك لەو وەزیرانە پسپۆڕی بواری پەروەردە نەبوون، ئەوەشی پسپۆڕ بووە سیاسەتی حزبە دەسەڵاتدارەکان دەستی کۆتکردوون و نەیانتوانیوە پەروەردەییانە کاروباری وەزارەتەکە، دوور لە ململانێی حزبی، بەڕێوەببەن.

٢) بۆ بەشداریکردن لە کۆنفرانس و کۆنگرەکاندا، پێوەرێکی پەروەردەیی دیاریکراو بۆ دەستنیشانکردنی ئەندامانی کۆنگرە نەبووە، لایەنی پسپۆڕیی بۆ بەشداریی لە تاوتوێکردنی راپۆرت و لێکۆڵینەوە پەروەردەییەکاندا نەبووە، زێتر کاربەدەستانی دامودەزگاکانی پەروەردە رۆڵیان بینیوە، ئەگەر کەسانێکیش لە دەرەوەی ئەو دامودەزگایانە بانگهێشتی کۆنفرانس و کۆنگرەکان کرابن، لەسەر بنەمای ناسین و نزیکبوونیان لە وەزیرو کاربەدەستە باڵاکانی وەزارەت و بەڕێوەبەرایەتییە گشتییەکان بووە، لەبەر ئەوە هەمیشە چالاکیی نێو کۆنگرەو گفتوگۆ لەسەر تەوەرەکان، لەلایەن چەند ئەندامێکەوە کراون کە لە پەنجەی هەردوودەست تێنەپەڕیون.

٣) سەرەتا کۆنگرەکان بە ناوی (کۆنگرەی وەزارەتی پەروەردە) وە دەبەستران، دواتر ناوی کۆنگرەی پەروەردەییان لێنرا. لەواقیعیشدا وەزارەتی پەروەردە لەڕێی دامودەزگاکانیەوە بە کۆنگرەکانەوە خەریك دەبوو. جەماوەری مامۆستایان و دەزگا پەروەردەییەکانی خوارەوە کەمتر لێی ئاگادار بوون، یان هەتا پێش بەستنی بە ماوەیەکی کەم ئاگادار نەبوون، نەیانزانیوە تەوەرەکان چین، یان پاساوو ئامانجی کۆنگرەکان چییە و چ گرفتێکی گەورەی پێ چارەسەردەکەن. مامۆستایان بەشدارییەکی بەرچاویان لە کۆنگرەکاندا نەبووە. کۆنفرانس و کۆنگرەکان - جگە لە کۆنگرەی چوارەم - خۆبەخۆی وەزارەتی پەروەردەو بەڕێوەبەرایەتییە گشتییەکانی پارێزگاکانی

کوردستان بەستراون، رای گشتی تیادا بەشدارنەبووە، دەزگاکانی راگەیاندن رۆڵێکی بنەڕەتییان تێدا نەبینیوە، تەنانەت راگەیاندنی وەزارەتیش – دیسان کۆنگرەی چوارەمی لێدەرچێت – رۆڵێکی ئەکتیڤی تێدا نەگێڕاوە.

٤) تەوەرەکانی هەر کۆنفڕانس و کۆنگرەیەك راپۆرتیان لە بارەوە دەنووسرا، یان لە شێوەی لێکۆڵینەوەی لیژنەیەکدا ئامادە دەکران. شێوازی تۆژینەوەو لێکۆڵینەوەی مەیدانی بۆ تەوەرەکان لە ئارادا نەبووە، سەرباری ئەوە چەند بارە بوونەتەوە. هەموو جارێك تەوەرەکان خراونەتەوە بەر باس و لێکۆڵینەوە، لەنێوان کۆنگرەیەك و کۆنگرەیەکدا کەم و زۆرك لە تەوەرەکاندا هەیە، بەڵام بەتەواوەتی جیاوازنین.نەبوونی ئەم جیاوازییە نیشانەو بەڵگەی چارەسەرنەکردنی گیروگرفتەکان، یان مانەوەیان وەك خۆی بەدەستەوەدەدات.

٤) هەموو کۆنگرەیەك، دوای تەواوبوونی کارەکانی، راگەیاندنێکی کورت دەربارەی کارەکانی کۆنگرە بڵاودەکاتەوە، دواتر ئەنجامەکانی رادەگەیەنێت. زۆربەی کۆنگرەکان ئەنجامەکانیان بە شێوەی بڕیارو راسپاردە بەیاندەکەن، بەدیاریکراوی، لەرێی برگەو خاڵەوە سەرجەم بڕیارو راسپاردەکان، یەکە یەکە، یان لەژێر ناونیشان و تەوەرەی جیاوازدا دەخەنەڕوو.

لە کۆنفڕانس و کۆنگرەکان وەزارەتی پەروەردەدا، چەند شێوازی جیا جیا بۆ ئەم دواکارەیان پەیرەوکراوە : کەمێکیان لەشێوەی (بڕیار) دایە، زۆربەیەکی لەژێر ناونیشانی (راسپاردە) دایە، بەشێکی بەرچاویش ناونیشانی (پێشنیار) یان بۆ دانراوە، بەشێکیدیکەی ئەم ئەنجامانە بە نووسینەو خاڵبەندیی نەکراون، زێتر خستنەڕووی باری سەرنجە بۆ ئەرکی ئەو بوارە پەروەردەییەی لێی دەدوێن، یان رێنماییکردنە بۆ کاری داهاتوو، تەنانەت بڕیارو راسپاردەکانی کۆنگرەی چوارەم سەبارەت بە " پرۆژەی گۆڕینی سیستەمی پەروەردەو فێرکردن " وەك (رێککەوتنی کۆنگرە) لەسەریان باسدەکرێت نەك بڕیارێکی یەکلاییکەرەوە. ئەمە جگە لە تێکەڵ و پێکەڵییەك لە نێوان ئەم شێوانەی خستنەڕووی ئەنجامەکاندا، کۆنگرەی سێیەمیش چەند بڕیارو راسپاردەیەکی کەمی داوەو، بۆ بڕیارو راسپاردە لەسەر تەوەرەکان، بڕیاری پێکهێنانی لیژەی بۆ دوای کۆنگرە داوە، واتە لە رۆژانی کۆنگرەو دانیشتنەکاندا نەیانتوانیوە بڕیارو راسپاردە لەسەر گشت تەوەرەکان و سەرجەم گرفتەکان وەربگرن.

ئەوەی جێگەی تێڕامانە ئەو هەموو کۆنگرەو کۆنفرانسە پەروەردەییە کراوە، کەچی بەدەگمەن نەبێت بڕیار و راسپاردەکانیان نەچوونەتە بواری جێبەجێکردنەوە، بڕیارەکانی کۆنگرەی حەوتەمی ساڵی ٢٠٠٧ نمونەیەکی بەرچاوە، ئەمە جگە لەو بڕیار و راسپاردانەی لەکۆنگرەی ساڵی ٢٠١٥ دا دران، کە هەموو تەوەرەکان لە لایەن بەڕێوەبەرە گشتییەکانەوە سەرپەرشتی دەکران و زۆربەی تەوەرەکان تەنها رای خۆیانی لەسەر بوو. بە هیچ شێوەیەك رای ئەوانی دیکەیان بە هەند وەرنەدەگرت. نمونە تەوەری تاقیکردنەوەکان.

نەك هەر ئەمە وەزارەت بڕیار و راسپاردەکانی ئەم کۆنگرەیەی لە کتێبێکدا چاپ کرد، کەچی لەبەر ئەوەی نەیتوانی جێبەجێیان بکات، هەم بڕیار و راسپاردەکانی لەسەر ماڵپەڕەکەشیدا لابرد و شاردیەوەو هەم پشتگوێیخست!

تەوەرەی پێنجەم:
گرفتەکانی پەیوەست بە پرۆگرام

٣٨. هەڵەی زانستی لە پرۆگرامەکاندا:

بەشێك لە پرۆگرامەکان و کتێبەکانی خوێندکاران هەڵەی زانستیان تێدایە، کە ئەمەش کاریگەری خراپی لەسەر لایەنی زانستی و سایکۆلۆجیای خوێندکاران دەبێت، هەرچەندە ئەم هەڵانە دەمێکە لەلایەن چەند مامۆستاو کەسایەتییەکی شارەزاو دڵسۆز و پەرۆشەوە دەستنیشانکراون، بەڵام هەر وەك خۆیان ماونەتەوەو هەموو ساڵێ بەوشێوەیە چاپ دەکرێنەوە کەس لە وەزارەت گوێی لێنەگرتوون، ئەمە ئەرکی سەر شانی وەزارەتە بە زووترین کات ڕاستیان بکاتەوە هەروەها لە کاتی دانانی پرۆگرامەکاندا ڕەچاوی تەمەن و لایەنی دەروونیی خوێندکاران نەکراوە و نموونەش گەلێك زۆرە. لێرەدا چەند نمونەیەك باس دەکەین:

١-لە لاپەڕە (١٠٦)ی پرۆگرامی مێژووی پۆلی دوازدەهەمی وێژەیی لە بابەتی "مێژووی ڕۆژنامەگەی کوردی" نوسراوە ژمارە ٢٥-٢٩ ی (ڕۆژنامەی کوردستان)، لە شاری فولکستون لە ئەلمانیا دەرکراوە، لە کاتێکدا شاری فولکستون لە بەریتانیایەو لەوێ ڕۆژنامەکە دەرکراوە نەوەك لە ئەلمانیا! خوێندکار ئەگەر وەڵامی ڕاستیش بداتەوە لە تاقیکردنەوە هەر هەڵەیە، چونکە دەبێت وەك پرۆگرامەکە بەهەڵە وەڵام بداتەوە.

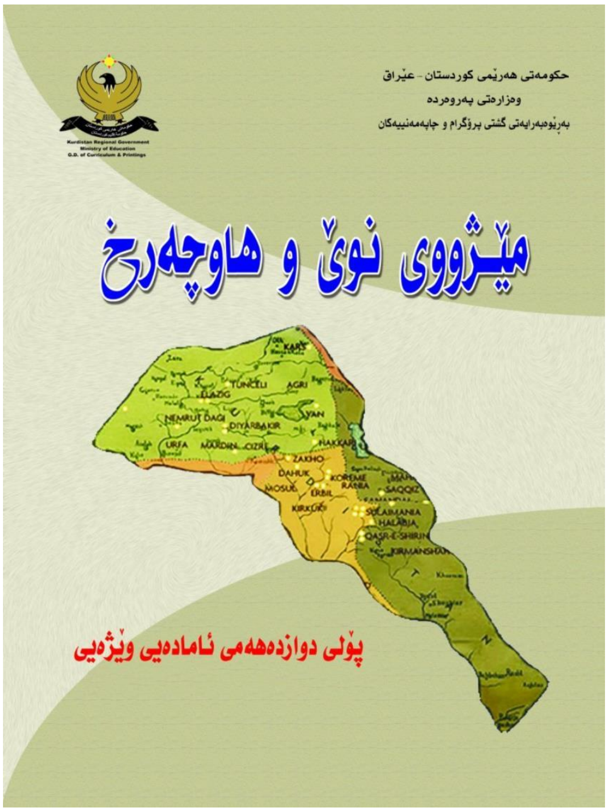

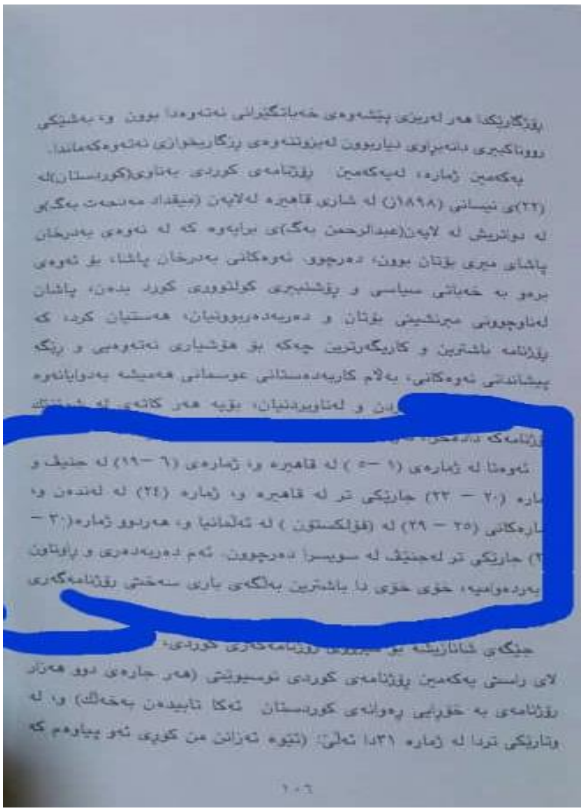

ڕۆژگارێکدا هەر لەڕێزی پێشەوەی خەباتگێڕانی نەتەوەدا بوون و بەشێکی ڕووناکبیری دانەبڕاوی نیاربوون لەبزووتنەوەی ڕزگاریخوازی نەتەوەکەماندا.

یەکەمین ژمارە، لەیەکەمین ڕۆژنامەی کوردی بەناوی(کوردستان)لە (٢٢)ی نیسانی (١٨٩٨)ن لە شاری قاهیرە لەلایەن (میقداد مەدحەت بەگ)ی لە دواتریش لە لایەن(عبدالرحمن بەگ)ی برایەوە کە لە نەوەی بەدرخان پاشاو میری بۆتان بوون، دەرچوو. نەوەکانی بەدرخان پاشا، بۆ ئەوەی برەو بە خەباتی سیاسی و ڕۆشنبیری کولتووری کورد بدەن، پاشان لەناوچوونی میرنشینی بۆتان و دەربەدەربوونیان، هەستیان کرد، کە ڕۆژنامە باشترین و کاریگەرترین چەکە بۆ هۆشیاری نەتەوەیی و ڕێگە پیشاندانی نەوەکانی، بەڵام کاربەدەستانی عوسمانی هەمیشە بەدوایانەوە ...ن و لەناوبردنیان، بۆیە هەر کاتەی لە ...
ڕۆژنامەکە دادەخرا ...

ئەوەتا لە ژمارەی (١ –٥) لە قاهیرە و، ژمارەی (٦ –١٩) لە جنیف و ژمارە (٢٠ – ٢٣) جارێکی تر لە قاهیرە و، ژمارە (٢٤) لە لەندەن و، ژمارەکانی (٢٥ – ٢٩) لە (فۆلکستون) لە ئەلمانیا و، هەروەها ژمارە(٣٠ – ٣١) جارێکی تر لەجنێف لە سویسرا دەرچوون. ئەم دەربەدەری و ڕاونانە بەردەوامیە، خۆی خۆی دا باشترین بەڵگەی باری سەختی ڕۆژنامەگەری

جێگەی شانازییە بۆ مێژووی ڕۆژنامەگەری کوردی،
لای ڕاستی یەکەمین ڕۆژنامەی کوردی نووسیویتی (هەر جارەی دوو هەزار ڕۆژنامەی بە خۆڕایی ڕەوانەی کوردستان ئەکا تابیدەن بەخەڵك) و، لە وتارێکی تردا لە ژمارە ٣١دا ئەڵێ: (ئێوە ئەزانن من کوڕی ئەو پیاوەم کە

١٠٦

٢–لە کتێبی کۆمەڵناسی پۆلی دەیەمی وێژەیی، لە باسی ڕۆڵی تاك لە خێزاندا، ئاماژە بە ڕۆڵی باوك و کوڕی گەورەو کوڕی بچووك دەکات، بەڵام ئەوەی باسی ناکات ڕۆڵی دایك و خوشکە لە خێزاندا، کە ئەمەش دەبێتە هۆی دروستبوونی جیاکاری ڕەگەزی و سەیرکردنی ئافرەتە بە پلە دوو کە ئەمەش کاریگەریی خراپی لەسەر پەروەردەکردنی منداڵان دەبێت، نەوەیەك ئا بەمشێوەیە پەروەردە دەکەیت و دواتریش پێی دەڵێیت ئافرەت یەکسانە بە پیاو و پێویستە ڕێزی لێبگیرێت و ساڵانەش کۆنفرانس و کۆنگرە لە و بارەیەوە ببەستیت! ؟

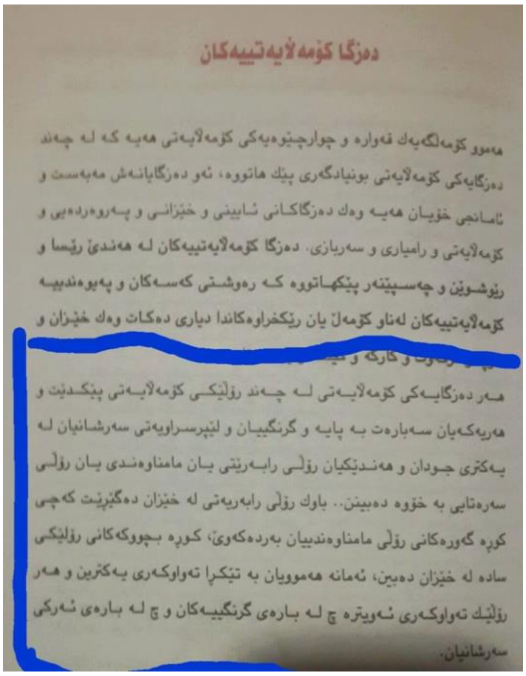
دەزگا کۆمەڵایەتییەکان

هەموو کۆمەڵگەیەك قەوارە و چوارچێوەیەکی کۆمەڵایەتی هەیە کە لە چەند دەزگایەکی کۆمەڵایەتی بونیادگەری پێك هاتووە، ئەو دەزگایانەش مەبەست و ئامانجی خۆیان هەیە وەك دەزگاکانی ئایینی و خێزانی و پەروەردەیی و کۆمەڵایەتی و ڕامیاری و سەربازی. دەزگا کۆمەڵایەتییەکان لە هەندێ ڕێسا و ڕێوشوێن و چەسپێنەر پێکهاتووە کە ڕەوشتی کەسەکان و پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکان لەناو کۆمەڵ یان ڕێکخراوەکاندا دیاری دەکات وەك خێزان و [illegible] و کارگە و [illegible]

هەر دەزگایەکی کۆمەڵایەتی لە چەند ڕۆڵێکی کۆمەڵایەتی پێکدێت و هەریەکەیان سەبارەت بە پایە و گرنگییان و لێپرسراویەتی سەرشانیان لە یەکتری جودان و هەندێکیان ڕۆڵی ڕابەریتی یان مامناوەندی یان ڕۆڵی سەرەتایی بە خۆوە دەبینن.. باوك ڕۆڵی ڕابەریەتی لە خێزان دەگێڕێت کەچی کوڕە گەورەکانی ڕۆڵی مامناوەندییان بەردەکەوێ، کوڕە بچووکەکانی ڕۆڵێکی سادە لە خێزان دەبین، ئەمانە هەموویان بە تێکڕا تەواوکەری یەکترین و هەر ڕۆڵێك تەواوکەری ئەویترە چ لە بارەی گرنگییەکان و چ لە بارەی ئەرکی سەرشانیان.

٣–بابەتی (جینۆسایدی گەلی کورد) بۆ پۆلی دەیەمی ئامادەیی(زانستی و وێژەیی)، تەنها لە وەرزی دووەم دەخوێنرێت قەبارەکەی ١٠٥ لاپەڕەیە، ئەوەی جێگای سەرنج و تێبینییە، وەکو ئەلف بێی دانانی کتێب هەموو کەس دەزانێت پێش دەستپێکردنی نوسین لەسەر هەر بابەتێك دەبێت چەمکەکان لەسەر ئەو بابەتە ڕوون بکرێتەوە دەنا ماناکەی ڕوون نابێت و باسەکە ناتەواو دەبێت، لە کتێبی (جینۆسایدی گەلی کورد) دەبوایە وەك هەموو کتێبێك، بەشی یەکەمی تایبەت بوایە بە مانا و چەمك و مێژووی جینۆسایدو جۆرەکانی وەك هەموو کتێبێك، بۆ ئەوەی فێرخواز بەو جۆرە بچێتە ناو بابەتەکەوەو بزانێت جینۆساید چییە، کەچی وەزارەتی پەروەردە خستویەتیە کۆتا بەش!!! کە لەوانەیە زۆرجار بە هۆی پشوو زۆری و چڕی کتێبەکەوە مامۆستا نەگاتە بەشی شەش، فێرخواز جینۆساید دەخوێنێت، بەبێ ئەوەی بزانێت جینۆساید چیە؟! گەر فێرخوازیش پرسیاری کرد دەربارەی چەمك و زاراوەی جینۆساید، مامۆستا دەبێت بڵێ جارێ زووە بۆ ئەو پرسیارە!

بەشی شەشەم

جینۆساید

زاراوەی جینۆساید:

جینۆساید زاراوەیەکە لە دوو برگە پێکهاتووە، جینۆ (Genos) وشەیەکی گریکییە بەواتای ڕەگەز یا بنەچە دێت، (caeder) وشەیەکی لاتینییە بەواتای لەناوبردن و پاکتاوکردن دێت، هەردوو وشەکە پێکەوە بەمانای پاکتاوی ڕەگەزی دێت.

بەکارهێنانی زاراوەی جینۆساید بۆ یەکەمجار لەلایەن شارەزای یاسایی پۆڵەندی (ڕافائیل لیمکین) لە مەدرید لە کۆنفراسێکدا لە ساڵی ١٩٣٢ بەکاریهێناوە و لەساڵی ١٩٤٢ بەنوسین تۆماریکردوە. ئەم یاسانامە تەواوی خێزانەکەی بە دەستی ئەڵمانەکان لەناوبردراون.

جۆرەکانی جینۆساید:

١- جینۆسایدی جەستەیی: بریتییە لە کوشتن و لەناوبردنی تاکەکانی کۆمەڵ، بەشێوەیەکی ڕاستەوخۆ یا ناڕاستەوخۆ، وەك (گوللەبارانکردن، زیندەبەچاڵکردن، شوێنبزرکردن، لەسێدارەدان و بەکارهێنانی چەکی کۆکوژ، بۆنمونە کیمیابارانکردنی گوندو لادێکان و شاری هەڵەبجە لە کوردستان، لەلایەن ڕژێمی عێراق و بەکارهێنانی چەکی فسفۆری و ژەهراوی دژ بە گەلی کورد، زیندەبەچاڵکردنی ئەنفالکراوەکان لە بیابانەکانی ڕۆژئاوای عێراق، کوشتن و لەناوبردنی نێرینەی بارزانییەکان و گەنجە کوردە فەیلییەکان،

٨٩

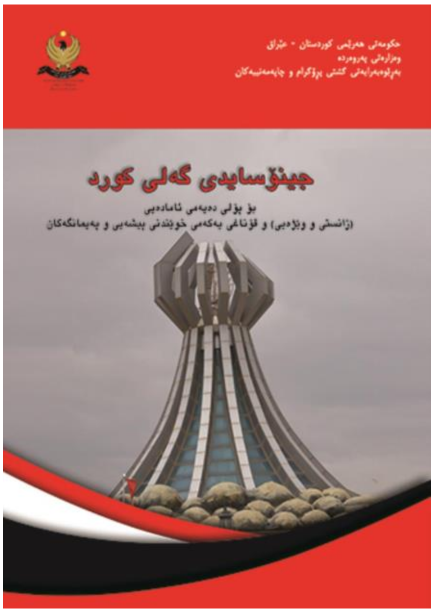

٤- کۆمەڵناسی زانستێکی پەراوێزخراو!

لە یەك لاپەڕەی بابەتی"کۆمەڵناسی" پۆلی دەیەمی وێژەیی، کۆمەڵێك فەیلەسوف ڕیزکراون بەبێ ئەوەی هیچی لەسەر وترابێت، وەی لەو خوێندکارەی پرسیاریش لەسەر ئەو فەیلەسوفانە بکات. چونکە وەڵام وەرناگرێت و کتێبەکە هیچ ناڵێت لەسەریان! جگە لە وەرگێڕانی سەقەت ڕێنیسانس بە ڕاپەڕین وەرگێڕدراوە، لەڕاستیدا هەڵەیەو(بوژانەوە) ڕاستە. بیریار یان هزرڤان بە (بیرکار) وەرگێڕدراوە!کۆمەڵێك قوتابخانەی فیکری و تیۆری و فەلسەفی بەناوەکانی" قوتابخانەی دەروونی و قوتابخانەی مێژوویی و قوتابخانەی پەیمانی کۆمەڵایەتی و قوتابخانەی بایلۆژی و قوتابخانەی ماددی" ڕیزکراوە،

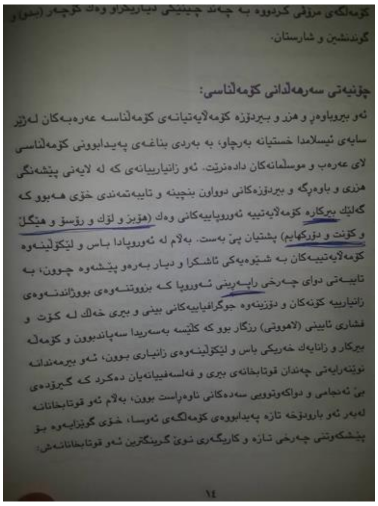

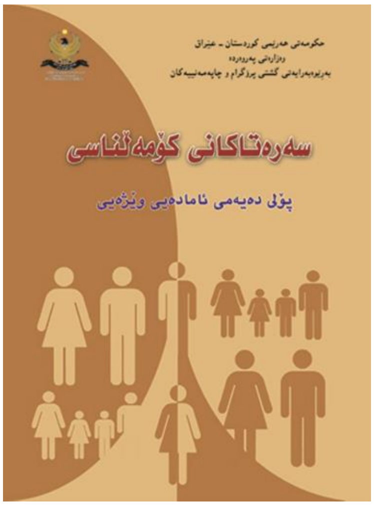

بەڵام کتێبەکە هیچ ڕونکردنەوەیەك لەسەر ئەو قوتابخانانە نادات! یەکێك کۆمەڵناسیشی تەواو کردبێت، ئەگەر بەدواداچونیشی هەبێت، ئینجا دەتوانێت حەقی بابەتەکە بدات! کەچی نەك پسپۆڕی خۆی نییە لەخوێندنگاکان، بەڵکو ئەو مامۆستایانەش وەری دەگرن کە دورو نزیك پسپۆڕییەکانیان نزیك ناکەوێتەوە لەکۆمەڵناسی!

٥-لە وانەی (مێژووی شارستانیەکان)ی پۆلی دەیەمی ئامادەیی، ڕستەیەك هەیە هیچ مانایەکی نییە و نەگونجاوە، لەو ڕستەیەدا چەمکی (کودەتا) بەکار هاتووە، گوایە دۆزینەوەی کشتوکاڵ(کودەتا)یەك بوو لە ژیانی مرۆڤایەتی! ناکرێت (کودەتا) لەو سیاقەدا بەکاربهێنرێت! کودەتا چەمکێکی سەربازی و سیاسییە نەك شارستانی و کۆمەڵایەتی! هەرچەندە چەند ساڵ پێش ئێستا، لەسەر کەم و کورتییەکانی ئەم پرۆگرامە، ئەم سەرنجە بە بەشی پرۆگرامەکانی وەزارەتی پەروەردەش گەیەنرا و لەڕۆژنامەش بڵاوکرایەوە، کەچی هەر گوێی لێنەگیرا و چاك نەکرا!

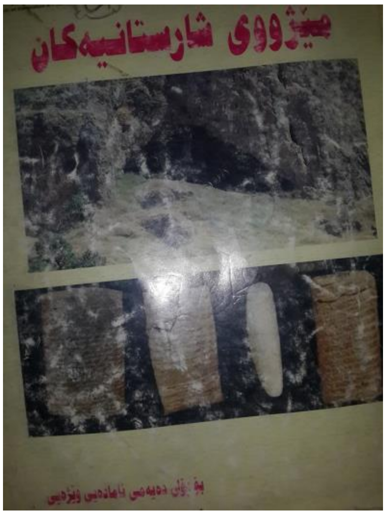

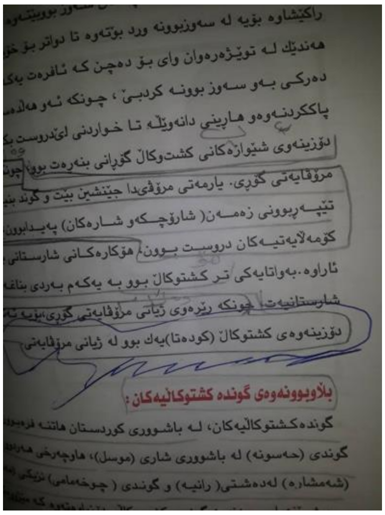

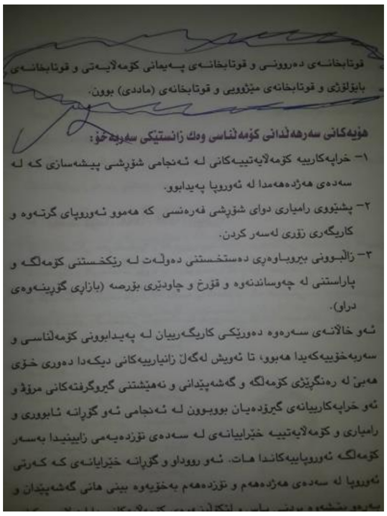

٦- لە تازەترین چاپی کتێبی زمان و ئەدەبی کوردی، لە بەشی ئەدەبەکەی دەڵێت گۆرانی شاعیر لە چۆمان لە دایك بووە، لەکاتێکدا هەموو کەس دەزانێت گۆران لە هەڵبجە لەدایك بووە!

٧- لە مافی مرۆڤی پۆلی دەیەمی ئامادەیی نوسراوە ژمارەی ئەندامانی نەتەوە یەکگرتووەکان ١٩١ دەوڵەتە، لە کاتێکدا خۆی ١٩٣ دەوڵەتە!

٨- لە لاپەڕە ٤٥ کتێبی زانست بۆ هەموانی پۆلی شەشی بنەڕەتی، هەڵەیەکی زانستی زەق هەیە. لە ناونیشانی سەرەکی وێنەکە نووسراوە: زۆربوونی ڕووەکە لوولەدارەکان، ئەو ناونیشانە بۆ ئەو شەرحەی خوارەوە هەڵەیە، بۆچی؟ چونکە رووەکە لوولەدارەکان بە تۆو زۆردەبن نەك بە سپۆر، وەك ئەوەی لە شەرحەکەدا هاتووە. پێویست بوو ناونیشانی بابەتەکە بەم جۆرە بێت: زۆربوونی رووەکە لوولەدارە سادەکان، ئەم جیاکردنەوەیە لە رووی زانستییەوە زۆر گرنگە، چونکە بەشی هەرە زۆری ڕووەکە لوولەدارەکان بە تۆو زۆر دەبن نەك بە سپۆر.

ئەو گشتاندنەی لەو ناونیشانەدا هاتووە، هەڵەیەکی زەقە. ئەم کتێبە هەشت ساڵە بەو هەڵەیەوە چاپدەکرێت و ئەوانەی ساڵانە پێداچوونەوەیان بۆ کردووە هەستیان پێنەکردووە.

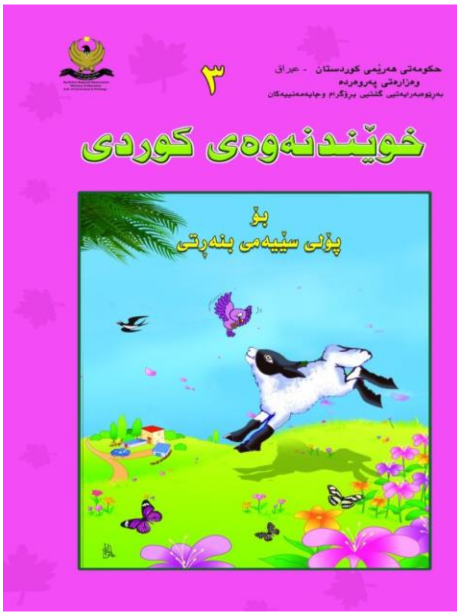

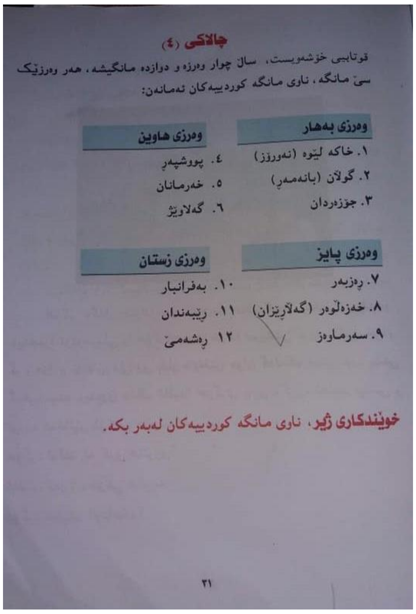

٩-لە کتێبی خوێندنەوەی کوردی پۆلی سێیەمی بنەڕەتی لە لاپەڕە (٢١) کە باسی مانگە کوردییەکان دەکات بەهەڵە ریزبەندی ناوی مانگەکان کراوە. کە ئەمەش دەبێتە هۆی ئەوەی منداڵان نەتوانن وەك پێویست مانگە کوردیەکان بناسن یاخود هەر ناوەو لەشوێنی خۆیاندا بەکاریان بهێنن.

٣٩. هەڵەی وەرگێڕان لە پرۆگرامەکان:

لـە پرۆگرامـەکانی خوێندنـدا هەڵـەی وەرگێـڕان زۆرە و بابەتـەکان کـە وەرگێـڕدراون وەك پێویسـت مانـا نـادەن بەدەستەوە و لە گەڵی شوێندا مانای سـەرەکیی مەبەسـتیان گۆڕیـوە و ئەمـەش دەبێتـە مایـەی ئـەوەی کـە زانسـتەکە لنگەوقوچ بە خوێندکار بگات و دواتـریش راسـتکردنەوەی زۆر سـەخت دەبێـت، هەرچـەندە لـەم بوارەشـدا کەسـانێکی دڵسۆز و شارەزا هەڵیانداوە راستبکرێتەوە بەڵام گوێیان لێنەگیراوە. کە دەتوانین بڵێین هەنـدێ کـات ئـەوەش یەکێکـە لەهۆکارەکانی پەنابردنە بەر بەکارهێنانی مەلزمەو وانەی تایبەتی.

لە هەوڵێکدا ساڵی ٢٠١٢ مامۆستا هەورامان وریا قانیع لەچوارچێوەی کتێبێکدا بە ناونیشانی (بۆ مێـژوو، وەزارەتـی پەروەردەو کارەسـاتی وەرگێڕان و شـێواندنی زمـان و وێرانکردنـی زانسـت) لەسـەر هەڵـە زانسـتی و زمانەوانییـەکانی کتێبی (زانست بۆ هەموان)ی پۆلی سێیەمی بنەڕەتی بڵاوکردەوە، بـۆ ئـەوەی هەوڵەکـە شـوێنی خـۆی بگرێـت نوسـەر چەند وێنەیەکی لەو کتێبەی پێشکەش بە لیژنەی پـەروەردەو خوێنـدنی بـاڵای پەرلـەمان کـرد و لـەو رێگەیەشـەوە بـە وەزیری پەروەردەو بەشی پرۆگرامەکان گەیەنرا بەمەبەستی بەدواداچوون و راستکردنەوەو پێداچوونەوەی هەڵەکان تـا لە چاپی تـازەدا راست بکرێنـەوە، کەچـی تـا ئێستاشـی لەگەڵدابێت کـە شـەش سـاڵی بەسـەردا تێپـەڕیوە کتێبەکـە بەهەمان هەڵەکانیەوە چاپ دەکرێتەوە. .

٤٠. هەڵەی زمان و هەڵەی چاپ لە پرۆگرامەکان:

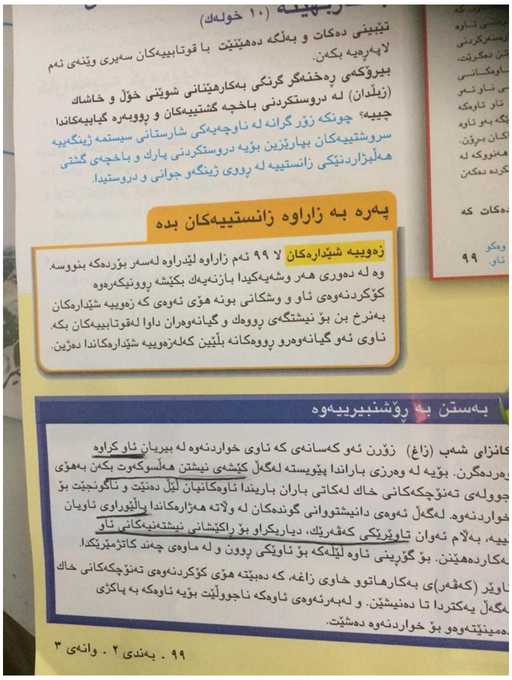
(١٠ خولەك)
تێبینی دەکات و بەڵگە دەهێنێت با قوتابییەکان سەیری وێنەی ئەم لاپەڕەیە بکەن.
بیرۆکەی ڕەخنەگر گرنگی بەکارهێنانی شوێنی خۆڵ و خاشاك (زبڵدان) لە دروستکردنی باخچە گشتییەکان و ڕووبەرە گیاییەکاندا چییە؟ چونکە زۆر گرانە لە ناوچەیەکی شارستانی سیستمە ژینگەییە سروشتییەکان بپارێزین بۆیە دروستکردنی پارك و باخچەی گشتی هەڵبژاردنێکی زانستییە لە ڕووی ژینگەو جوانی و دروستیدا.
پەرە بە زاراوە زانستییەکان بدە
زەوییە شێدارەکان لا ٩٩ ئەم زاراوە لێدراوە لەسەر بۆردەکە بنووسە. وە لە دەوری هەر وشەیەکیدا بازنەیەك بکێشە ڕوونیکەرەوە کۆکردنەوەی ئاو و وشکانی بونە هۆی ئەوەی کە زەوییە شێدارەکان بەنرخ بن بۆ نیشتگەی ڕووەك و گیانەوەران داوا لەقوتابییەکان بکە. ناوی ئەو گیانەوەرو ڕووەکانە بڵێین کەلەزەوییە شێدارەکاندا دەژین.
بەستن بە ڕۆشنبیرییەوە
کانزای شەب (زاغ) زۆرن ئەو کەسانەی کە ئاوی خواردنەوە لە بیریان ئاو کراوە ...ەردەگرن. بۆیە لە وەرزی باراندا پێویستە لەگەڵ کێشەی نیشتن هەڵسوکەوت بکەن بەهۆی جوولەی تەنۆچکەکانی خاك لەکاتی باران بارینداا ئاوەکانیان لێڵ دەنێت و ناگونجێت بۆ خواردنەوە. لەگەڵ ئەوەی دانیشتووانی گوندەکان لە وڵاتە هەژارەکاندا پاڵێوراوی ئاویان ...ییە، بەڵام ئەوان ئاوێرێکی کەڤەرێك، دیاریکراو بۆ ڕاکێشانی نیشتەنیەکانی ئاو ...ەکاردەهێنن. بۆ گۆڕینی ئاوە لێڵەکە بۆ ئاوێکی ڕوون و لە ماوەی چەند کاتژمێرێکدا. ...اوێر (کەڤەر)ی بەکارهاتوو خاوی زاغە، کە دەبێتە هۆی کۆکردنەوەی تەنۆچکەکانی خاك ...ەگەڵ یەکتردا تا دەنیشێن. و لەبەرئەوەی ئاوەکە ناجووڵێت بۆیە ئاوەکە بە پاکژی ...دەمێنێتەوەو بۆ خواردنەوە دەشێت.
٩٩ . بەندی ٢ . وانەی ٣

لە پرۆگرامەکانی خوێندندا هەڵەی زمانەوانی زۆر هەیە و بە کوردییەکی کرچوکاڵ نووسراوون و لە ڕووی ڕێزمان و خاڵبەندیش ناتەواون و خاڵ و وێرگوڵەکانیان لە شوێنی خۆیان دانەندراون، ئەو هەڵانە لەگەڵ کاتدا بۆتە مایەی ئەوەی رستەو پەرەگرافەکان ماناو مەبەستی راستەقینەی خۆیان لەدەستبدەن و سەریش لە خوێندکار دەشێوێنێت، ئەمەش کاریگەری خراپی لەسەر خوێندکار دەبێت و بەهەڵە زانستەکە تێدەگات و راستکردنەوەی زۆر سەخت دەبێت. سەرباری ئەوەی کەسانێکی پسپۆری ئەم بوارە دەمێکە بابەت و پێشنیاریان نوسیوە و هەڵەکانیان راستکردۆتەوە، بەلام گوێیان لێنەگیراوەو هەڵەکان هەر بەردەوامن. هەرچەندە هەڵەچن و سەرپەرشتیاری چاپیش هەیە، بەلام گەلێ هەڵە دەبینرێت کە هەڵەی چاپن لە پرۆگرامەکاندا و زۆرجار ئەم هەلانەش بوونەتە مایەی ئەوەی کتێبەکان پوچەڵ بکرێنەوەو بودجەیەکی زۆریش بەهەدەر بڕوات. بۆ نمونە بڕوانە ئەم لاپەڕەیەی کتێبی زانست کە بە چ زمانێکی کرچ و کاڵ و شکستە نوسراوە: ئەگەر بەدواداچوون بکرێت هەڵەیەکی زۆری زمانەوانی و زانستی لەپرۆگرامەکاندا هەیە، ئەوانەی باسمان کردوون نموونەی مشتێك لەخەروارێك.

٤١. دۆگمایی پرۆگرامەکان:

گۆڕینی زانیاری و دەستکاریکردنی پرۆگرامەکان ئێجگار گرنگە، کە پێویستە لەگەڵ سەردەمدا بگونجێنرێت و ئەگەر سالآنەش نەبێت چەند ساڵ جارێك گۆڕانی بەسەردابێت، ئەگەر گۆڕانکاریەکان گشتگیریش نەبن پێویستە بەشێکی، یا ئەوەی پێویستە بگۆڕدرێت، بەلام پرۆگرامەکانی هەرێمی کوردستان هەمان پرۆگرامن و وەك خۆیانن، بۆ نموونە بابەتێکی وەك مێژوو گرنگییەکەی لەوەدایە بۆ سود بینین و پەند وەرگرتنە، لە پرۆگرامی مێژوودا هەر مێژووە کلاسیکیەکەیەو باسی دەوڵەتێکی گرنگی وەك یابان یاخود ئەمریکا ناکات کە لەمێژوودا چۆن بوون بۆئەوەی خوێندکار بەراوردی بکات لەگەڵ ئەمڕۆدا کە چۆن بەمشێوەیە پێشکەوتون و ببێتە هوشیاری لایان و ڕەنگبداتەوە لە هەرێمەکەی خۆشماندا. یان لەپرۆگرامی جوگرافیادا داتاکان هەمووی کۆنن لەکاتێکدا ئێستا گۆڕانکاری گەورەیان بەسەردا هاتووە هیچ نوێش ناکرێنەوە ئەوەش خوێندکاران و مامۆستایان لەوانەکاندا ڕووبەڕوی گرفت دەکەنەوە.

٤٢. دوو زاراوەیی لە خوێندن:

هەموو میللەتێك زمانێكی یەكگرتوی هەیە بۆخۆی و ئەم زمانەش لە پـەروەردەو خوێندنـەوە سەرچاوە دەگرێت و جێگیر دەبێت. لە هەرێمی كوردستانیشدا سـەرەتا هـەنگاو نـرا، بـەوەی كـە هـەردوو زاراوە تێكـەڵ بكرێت و هـەنگاو هەنگاو و ساڵ بەساڵ گۆڕانی بەسەردا بێت بۆ ئەوەی لە داهاتوودا ئێمەش ببین بە خاوەنی زمانی یەكگرتوی خۆمان.

بەڵام بەداخەوە ئەم هەوڵە پەكی خراو ئەوە چەند ساڵێكە زمـانی كـوردی دوو لـەت كـراو لـە چوارچێوەی هەرێمـدا تـەنها سـێ پارێزگـاین، كەچـی بـە دوو زاراوە دەخوێنرێت و تەنانـەت پرۆگرامـەكانی خوێنـدنیش كـران بـە سـۆرانی و بادینی. ئەمەش گرفتێكـی گەورەیـە و ئـەركی سـەر شـانی وەزارەتـی پەروەردەیـە بەرنامـەو پلانـی جدی و تۆكمـە و گونجاوی هـەبێت بـۆ چارەسـەر كردنـی. لەراسـتیدا ئـەركی لەپێشـینەی وەزارەت و ئـەكادیمیای كوردییـە لـەوەدا ڕۆڵ ببینن، نەك سۆرانی و بادینی زەقكەنەوە، هەرچەند بوونی زمانێكی ستاندارد لەخوێندن لەو هەرێمە پڕ كێشـە سیاسـی و ئاریشە نەتەوەییەدا ئاسان نییە. ئەو هەوڵانەی بۆ ئەو بوارە هەن كرچ و كـاڵن، نموونـە لـەزمانی كـوردی لـەڕێزمان و ئەدەبیش تەنها بەلاوەكی چەند وشەو ڕستە بۆشیكردنەوەو ئاشنابوون هاتوون، بەوەش قوتابی فێری زمانی كرمـانجی خواروو نابێت، ئەوانیش بۆسۆرانی هەمان شت.

نمونەی كتێبەكاتی دوو زاراوەیی سۆرانی و بادینی

٤٣. قورسی کێشی کتێبەکان:

کتێبــەکانی خوێنــدن بــە شــێوازێك و جۆرێــك کاغــەز چاپکراون کـە کێشـیان زۆر قورسـەو منـداڵان (بەتایبـەت تەمەنـــە ســـەرەتاییەکان) زۆر بـــە زەحمـــەت بۆیـــان هەڵـدەگیرێت و ئەمـەش هـەم کاریگـەری خراپـی لەسـەر تەندروستی منالەکان دەبێت و هەم دەبێتە مایەی بێزاری منداڵانیش لە قوتابخانە.

ژمارەیەکی زۆری ئەو کۆمەڵە و ڕێکخراوانەی بایەخ بە تەندروستی دەدەن، چەندین لێکۆڵینەوەیان ئەنجامـداوە و هەمویان جەختیان لەسەر ئـەوە کردۆتـەوە، کـە ئەوپـەڕی کێشـی جانتـای قوتابخانـە دەبێـت ١٠٪ی کێشـی قوتـابی بێت. کەچی زۆرجـار ئـەو ڕێژەیـە تێدەپـەڕێنرێت و کێشـی جانتـای قوتابخانـە دەگاتـە ٢٦٪ی کێشـی قوتـابی. ئـەم واقیعە قوتابی ڕووبەڕووی زۆر زیان دەکاتەوە، بەتایبەتی لە قۆناغێکی تەمەندا کە جەستەی لە دۆخی گەشـەکردندایە، بۆ نموونە ماندووبوون، ئازاری پشت، ئەگەری چەمینەوەی بڕبڕەی پشت. ئەوە چۆن؟

تەوەرەی شەشەم:
گرفتەکانی پەیوەست بە مامۆستایان و توێژەری کۆمەڵایەتی

٤٤. کەمی و زۆری مامۆستای میلاك:

میلاکی مامۆستا لە قوتابخانەکاندا وەك پێویست نیە، سەرباری ئەوەی پێشتر ساڵانە ژمارەیەکی بەرچاو مامۆستا دادەمەزران، کەچی لە گەڵێ شوێندا میلاك کەمە، لە کاتێکدا ئەگەر ستاندارتێکی نێودەوڵەتی لەبەرچاو بگرین، یاخود بە بەراورد لەگەڵ وڵاتانی تردا ڕێژەی مامۆستا زۆر زیادە لە هەرێمدا، بۆ نمونە لە وڵاتێکی وەك تورکیا هەر مامۆستایەك (٢٥) خوێندکاری بەردەکەوێت بەڵام لە هەرێمی کوردستان هەر مامۆستایەك (١٧) خوێندکاری بەردەکەوێت. کەچی هێشتا لای خۆمان مامۆستا کەمە!

هەرێمی کوردستان کە (١٢٨٤٢٤) مامۆستای هەیە، پێمان وایە ڕێژەیەکی کەم نیە ئەگەر زیاد نەبێت! بەڵام هۆکاری ئەوەی کە هەندێك قوتابخانە بەدەست بێ مامۆستایی و کەمی مامۆستاوە دەناڵێنن ئەوەیە کە نارێکی لە دابەشکردنی مامۆستادا هەیە، قوتابخانە هەیە ڕێژەی زیاد لە پێویستی مامۆستای هەیە، قوتابخانە هەیە ژمارەی مامۆستاکانی ئەگەر بەقەد خوێندکارەکانی نەبێت هیچی وای کەمتر نیە، قوتابخانەش هەیە بە نزیکەی (٧٠٠) خوێندکارەوە (١٠) مامۆستای هەیە. ئەمەش دیاردەیەکی ناتەندروستە و پرۆسەی پەروەردە سەقەت دەکات. کە هۆکاری سەرەکیش تیایدا دەست تێخستنی حزب و بەرپرسانە لەوەی کە ڕێگە نادرێت بەپێی پێویستی میلاك دابەش بکرێتەوە و بەرژەوەندی تایبەتی لەبەرچاو دەگیرێت نەك گشتی.

کەمی ژمارەی مامۆستای پێویست لە خوێندنگەکاندا ئاستەنگێکی تری بەردەم پرۆسەی خوێندنە، چەند ساڵێکە مامۆستا دانامەزرێت و ئەوەش گرفتی گەورەی دروست کردوە، جگە لەوەی نایەکسانیەکی زۆر هەیە لەدابەشکردنی مامۆستایان بەسەر قوتابخانەکان هەندێك لێیان زیادە هەندێکی تریش تا کۆتایی ساڵ وانە هەیە ناخوێنرێت بەهۆی نەبونی مامۆستاوە. بەداخەوە دیسانەوە حزبایەتی و پەیوەندی کەسیەکانی بەرێوەبەرو سەرپەرشتیاران و بەڕێوەبەرایەتیەکان هۆکاری ئەوەن. بەپێی لێدوانێکی وەزیری پەروەردە، هەرێمی کوردستان پێوستی بە ١٠ بۆ ١٥هەزار مامۆستای دیکە هەیە تا بۆشایی کەمی مامۆستای پێ پڕ بکاتەوە. لەم خشتانەدا ئاماری پێنج ساڵی مامۆستایان لە هەرێمی کوردستاندا خراوەتە ڕوو:

مامۆستای میلاك

ژ	ساڵی خوێندن	نێر	مێ	کۆ
١	٢٠١٣-٢٠١٤	٥١٥٧٢	٦٨٠٦٤	١١٩٦٣٦
٢	٢٠١٤-٢٠١٥	٥١٢٢٤	٧١١٤٦	١٢٢٣٧٠
٣	٢٠١٥-٢٠١٦	٥٣٥٤٠	٧٢٥٧٢	١٢٦١١٢
٤	٢٠١٦-٢٠١٧	٥٤٣٨٩	٧٣٤٣٤	١٢٧٨٢٣
٥	٢٠١٧-٢٠١٨	٥٤١١٠	٧٤٣١١	١٢٨٤٢٤

مامۆستای وانەبێژ

ژ	سالی خوێندن	نێر	مێ	کۆ
	٢٠١٨-٢٠١٧	٤٧٧٠	٦٣٦٦	١١١٣٦

مامۆستای مۆڵەت

ژ	سالی خوێندن	نێر	مێ	کۆ
١	٢٠١٥-٢٠١٤	١٣٠١	١١٢٦٣	١٢٥٦٤
٢	٢٠١٦-٢٠١٥	١٤٠٦	١١٠٨١	١٢٤٨٧
٣	٢٠١٧-٢٠١٦	١٣٥٥	١٠٤٤٦	١١٨٠١
٤	٢٠١٨-٢٠١٧	١٤٣٠	٩٩٤٩	١١٣٧٩

٤٥. گرفتی دامەزراندن:

پرۆسەی دامەزراندن ئەگەر چی تا ئاستێکی زۆر گۆڕانی بەسەردا هاتووەو بەبەراورد لەگەڵ پێشتر باشترە، بەڵام هێشتا گرفتی تێدایە و وەك پێویست شوێنی خۆی ناگرێت و ئامانجەکانی پەروەردە نایەنەتە دی.

بۆ نمونە پێویستە لە پرۆسەی دامەزراندنی مامۆستایاندا پەروەردە لەپاڵ بەڕێوەبەرایەتی ئاماردا رۆڵی زیاتری هەبێت خۆی بڕیار بدات. چونکە پەروەردە خۆی دەزانێت چی پسپۆڕییەکی زیاتر پێویستە و چی کاتێك پێویستە دامەزرێن و دەست بەکار بن. ساڵانە ئەو پلانەی کە دادەمەزرێن لە کاتی خۆیان زۆر زیاتر دوادەکەون و وەك پێویست سودیان لێنابینرێت. پسپۆرییەکان وەك پێویست نین کە بەپێی پێداویستی پەروەردە دامەزرێن. پرۆسەکە بەیەك جار راناگەیەنرێت و بە دوو جار یا بە سێ جار ئینجا تەواو ئەبێت. هەر ئەمەشە وای کردووە کە وەك پێویست ئەوانەی دادەمەزرێن دەستبەکار نەبن. هەرچەندە لەساڵی ٢٠١٤ وە دامەزراندن وەستاوەو تەنها ئەو مامۆستایانە نەبێت کە بەشێوەی گرێبەست دانراون.

٤٦. نەبوونی خولی راهێنان بۆ مامۆستایان:

خۆ رۆشنبیرکردنی مامۆستایان یەکێ لە کۆڵەکەکانی بەهێزبوونی سیستەمی پەروەردەی هەر وڵاتێکە، بەتایبەت بۆ هەرێمی کوردستان گرنگیی تایبەتی خۆی هەیە، چونکە سیستەمی خوێندن و پرۆگرامەکان گۆڕاون. بەڵام مامۆستایان هەمان مامۆستای جارانن، بێگومان ئەمەش بەیەکدادان دروستدەکات و نە مامۆستاکان لە ئەرکی خۆیان سەرکەوتوو دەبن و نە سیستەمەکە وەك پێویست بەڕێوە دەچێت و نە پرۆگرامەکەش وەك پێویست دەخوێنرێت و لە ئەنجامیشدا خوێندکاران زەرەر مەند دەبن. ئەمە ئەرکی سەر شانی وەزارەت بوو کە بەشێوەیەکی بەردەوام خول بۆ مامۆستایان بکاتەوە بەڵام بەداخەوە کە وەك پێویست بەم ئەرکەی سەر شانی هەڵنەستاوە.

هەرچەندە وەزارت ساڵانە کۆمەڵێك کەس، بەناوی بەشداریکردن لەخول و بابەتی پەروەردەیی، دەنێرێتە دەرەوە. بەڵام دواتر کە دەگەڕێنەوە، نە کاریگەریەکەی لەسەر خودی ئەو کەسانە ئەبینین لەناو پرۆسەکە نە لەسەر تەواوی پرۆسەکە، جگە لەوەی لەم سەردەمەدا زۆر گرنگە مامۆستا بەردەوام زانیاری و شێوازی وانەوتنەوە نوێبکاتەوە،

ڕاهێنانی پێ بکرێت و سود لە ئەزمونی هەم ڕاهێنەران و مامۆستایان و پسپۆڕانی کورد وەربگرێت. هەروەها بیانیش بهێنرێنە کوردستان بەچاودێرییەوە خول بکەنەوە، بەڵام خولی بەهێزکردن تەنها لەپێناوی ئەوە نەبێت کە بڵێن خول کراوەتەوە، بەداخەوە ئەوانەی پێشو بەو شێوەیە بوون و سودێکی ئەو تۆیان نەبووە. پێشتر ساڵانە لەکاتی پشووی هاویندا خولی ڕاهێنان هەبوو بۆ مامۆستایان، بەڵام لەم ساڵانەی دواییدا بەهۆی قەیرانی داراییەوە ئەو خولانەش وەستاون.

٤٧. بڕینی موچەی مامۆستایان:

ئەگەر بەراوردی موچەی مامۆستایانی هەرێمی کوردستان، لەگەڵ موچەی مامۆستایانی وڵاتانی تر بکەین، جیاوازی زەق بەرچاودەکەوێت و دەردەکەوێت کە مامۆستایانی هەرێمی کوردستان لەم هەرێمە دەوڵەمەنەددا، چ موچەیەکی کەم وەردەگرن.

بۆ نمونە موچەی مامۆستایەك لە وڵاتی لۆکسمبۆرگ، هەر ئەوە نییە کە باشترین موچەیە لە جیهان، بگرە موچەی مامۆستا لە یەکەم ساڵی کارکردنیدا، زیاترە لە موچەی مامۆستا بە درێژایی ژیانی لە هەر شوێنێکی دیکەی جیهان. بەپێی داتا تازەکان کە لە ڕاپۆرتی ڕێکخراوی هاریکاری ئابوری و گەشەپێدان OECD بڵاوکراوەتەوە، لە وڵاتی لۆکسمبۆرگ موچەی دەستپێکی مامۆستایەك کە خیبرەی نییە دەگاتە ٧٣ هەزار دۆلار لە ساڵێکدا، موچەکەی لە کاتی خانەنشینبووندا دەگاتە ١٣١ هەزار دۆلار لە ساڵێکدا.

جیاوازییەکی گەورە لە نێوان موچەی مامۆستایەك لە لۆکسمبۆرگ، لەگەڵ موچەی مامۆستایەك لە ئێرلەندە هەیە. ئێرلەندە بە دووەم وڵات دادەنرێت لە بەرزی موچەی مامۆستا. لە کۆریای باشور کە سێیەم وڵاتە لە بەرزی موچەی مامۆستا، مامۆستایەکی تازە دامەزراوی بێ خیبرە، موچەکەی نزیکەی ٢٢ هەزار دۆلارە لە ساڵێکدا، دوای نزیکەی ١٠ ساڵ لە دامەزراندنی، موچەکەی دەگاتە نزیکەی ٣٤ هەزار دۆلار، لەکاتی خانەنشینداو لە کۆتایی دوا ساڵی کارکردنیدا موچەکەی لەوانەیە بگاتە ٦٢ هەزار دۆلار. لە ئەڵمانیا کە لەسەر ئاستی جیهان، چوارەم وڵاتە لە بەرزی موچەی مامۆستا، مامۆستایەکی تازە دامەزراو موچەکەی ٤٦ هەزار دۆلارە لە ساڵێکدا، بە موچەی ٦٠ هەزار دۆلار لە ساڵێکدا خانەنشین دەبێت. لە ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا کە لە پلەی پێنجەندایە، مامۆستای تازە دامەزراو موچەی ساڵانەکەی دەکاتە ٣٧ هەزار دۆلار، لە کاتی خانەنشینبوندا دەگاتە ٦٠ هەزار دۆلار.

لەهەندێ وڵاتی تردا موچەی مامۆستایان کەمە، ئەو دە وڵاتەی کە تێیدا مامۆستا کەمترین موچە وەردەگرێت، بریتین لە: یۆنان، چیلی، مەکسیك، تورکیا، ئیستۆنیا، چیك، سلۆڤینیا، پۆڵەندە، هەنگاریا و کۆلۆمبیا. بۆ نموونە لە یۆنان مامۆستا لە تەمەنی خانەنشینیدا موچەکەی دەگاتە ٣٧ هەزار دۆلار لە ساڵێکدا، ئەوە لە ئەمریکا موچەی مامۆستایەکی تازە دامەزراوی بێ خیبرەیە، لە چیلی لە تەمەنی خانەنشینیدا دەگاتە ٣٩ هەزار دۆلار لە ساڵێکدا. مامۆستا لە کۆلۆمبیاو چیلی، لەبەرامبەر ئەو موچە کەمەی وەریدەگرن، زۆرترین کار دەکەن. مامۆستای کۆلۆمبیا لە ساڵێکدا نزیکەی ١٢٠٠ کاتژمێر لە قوتابخانە کاردەکات، لە چیلی نزیکەی ١١٥٠ کاتژمێر کاردەکات. بەڵام ئەم ئامارانە مانای ئەوە نییە، خوێندن لەو وڵاتانەدا خراپبێت، بەڵکو مانای ئەوەیە موچەکەیان کەمە. هەروەها مانای ئەوە نییە موچەی مامۆستا خراپە، لێرەدا مەسەلەکە پشت بە ئاستی مەعیشەت دەبەستێت لەو وڵاتانەدا. بۆنموونە لە کۆلۆمبیا

موچەی ساڵانەی مامۆستایەك دەگاتـە ٦ هـەزار دۆلار، بـەڵام ئەگەرچـی ئـەم موچـەیە جیاوازییـەکی هێجگـار گـەورەی لەگـەڵ موچـەی مامۆسـتایەکی لۆکسـمبۆرگ هەیـە، کەچـی لەگـەڵ ئەوەشـدا دەتوانێـت بڕێکـی بـاش لـە پارەکـەی پاشەکەوت بکات بە بەراورد بە مامۆستای هەندێك لە وڵاتە پێشکەوتووەکان.

هەر بۆ نمونە تێکرای موچەی بنەڕەتی مامۆستایەك ساڵانە لە کوەیت ٤ هەزار دۆلار و لـە قەتـەر ٤٩٤٤٠ دۆلار و لـە تورکیـا ٨٠٠٠ دۆلار و لـە ئـوردن ٧٥٠٠ دۆلار، سـەرباری ئەمـەش بـەپێی بـارودۆخی ولاتـەکانیان کـە ئاسـانکاری و پێداویستی تریان بۆ ابین کراوە خۆشگوزەران پێی دەژین. کەچی لەکوردسـتاندا نـەك هـەر موچـەی مامۆستا کەمـە، بەڵکو ئەو کەمەش کراوە بە نیوە و چارەك و چەندین مانگ ئەو نیوەو چارەکە موچەیەشیان وەرنەگرتووە!

٤٨. جیاوازی لە موچەو دەرماڵەی مامۆستایان:

تـا ئێستاشـی لەگەڵـدا بێت بـە پێـی سیسـتەمی موچـە لـە هـەرێمی کوردسـتاندا جیاوازی لەموچـەی بنـەڕەتی و دەرماڵـەی مامۆسـتایان هەیـە و لـە هـەموو ناوچـە و پارێزگاکانـدا وەکـو یـەك نیـە و ئەمـەش نـاڕەزایی لەلایـەن مامۆستایانەوە لێکەوتۆتەوە، سەرباری ئەوەی دەیان یاداشت و داواکاری لەم بارەیەوە دراوە بە ئەنجومـەنی وەزیـران و وەزارەتەکانی پەروەردەو دارایی کەچی تا ئێستا وەك خۆی ماوەتەوەو چارەنەکراوە.

جگـە لەمـە مامۆسـتایان بـەهۆی پاشـەکەوتی موچـەوە مـاوەی سـێ سـاڵ نیـوەو چارەکە موچـەیان وەرگرتـووەو چەندین مانگیش موچەکەیان پێنەدراوە، کە ئەمەش کاریگەریی خراپی لەسەر گوزەرانی مامۆستایان هەیە.

٤٩. بایکۆتی مامۆستایان:

یەکێك لەگرفتەکانی پەروەردەو پەك کەوتنی دەوامی خوێندن لەم ساڵانەی دواییدا بـایکۆتی مامۆسـتایان بـوو، کـە بـەهۆی پێنـەدانی موچـەکانیانەوە لـە پارێزگاکـانی سـلێمانی و هەڵەبجـەو ئیـدارەی گـەرمیان و ڕاپـەڕینـدا کـرا، دیـارە هۆکاری ئەم بایکۆتەش حکومـەت لێـی بەرپرسـیار بـوو نـەك مامۆسـتایان، چـونکە مامۆسـتایان داوای مـافێکی ڕەوای خۆیان دەکرد کە تەنها وەرگرتنـی موچـەکانیان بـوو لـەکاتی خۆیـدا، لەکاتێکـدا بـۆ چارەکە موچـەش کـەم ببویـەوە، کەچـی وەزیـری پـەروەردە پشـتیوان سـادق وەزیـری پـەروەردەی حکومـەتی هـەرێمی کوردسـتان لـە کـۆنگرەی ڕۆژنامەوانی ڕاگەیاندنی ئەنجامی تاقیکردنەوەکانی ئەزموونـە گشـتییەکانی خـولی یەکـەم بـۆ سـاڵی خوێنـدنی ٢٠١٧-٢٠١٨ لـەبارەی خراپـی بـارودۆخی پـەروەردە هێرشـی کردەسـەر مامۆسـتایانی سـلێمانی و دەڤـەری گـەرمیان بـەوە تۆمەتباریانی کرد کە بایکۆتی خوێنـدنیان کـردووە پرۆسـەی خوێنـدنیان دواخسـتووە. بـەڵام باسـی لـە کەمتەرخـەمی حکومەت نەکرد!

ئەگەرچی بایکۆتی ئاشکرای مامۆسـتایان تـەنها لـە سـلێمانی و هەڵەبجەو گەرمیاندا بـوو، بـەڵام ڕەوشـی دەوامـی مامۆسـتایانی هـەولێر و دهـۆکیش لـەوان باشـتر نـەبوو چـونکە لـەو دوو پارێزگایەشـدا بـایکۆتێکی شـاراوە هـەبوو کـە ڕانەگەیەنرابوو.

زۆر باسی کاریگەری بایکۆت دەکرێت لەسـەر خوێنـدکار، بـەڵام بەدڵنیاییـەوە کـۆی بـارودۆخی قـەیران کاریگـەری لەسەر پرۆسەکە هەیە ئەنجام ڕێژەی دەرچون لەشارەکاندا سەلمێنەری ئەو ڕاستیەیە.

٥٠. شكاندنی كەسایەتی مامۆستا:

بریندارکردنی مامۆستایەك لەلایەن هێزە ئەمنیەکانەوە لە دهۆك

مامۆستایەتی بەرزترین پیشەیە و هەرچی کەسایەتی و شارەزاو زاناو سیاسی و ناوداری کۆمەڵ هەیە، لەسەر دەستی مامۆستا پێدەگەن، بەداخەوە وەك پێویست رێز لە مامۆستا نەگیراوە و وەك پێویست پێداویستی و ئیمتیازاتی بۆ دابین نەکراوە، موچەی وەك پێویست نییە، بۆیە لەدوای دەوام بەناچاری پەنا بۆ پیشەو کارێکی تر دەبات بۆ بژێوی ژیانی، بەتایبەت لەم سێ ساڵەی دواییدا کە مامۆستا لەبەر بێ پارەیی پەنای بردۆتە بەر فرۆشتنی کەلوپەلە زۆر پێویست و خۆشەویستەکانی، جگە لەوەی بەهۆی ئەو بارودۆخە خراپەوە، ئێستا قەرزارن. بۆیە مامۆستا لەدۆخێکی ناجێگری لەو شێوەیەدا ناتوانێت پەیامەکەی خۆی بگەیەنێت،

پەلاماردانی مامۆستایەکی بەتەمەن لەلایەن هێزە ئەمنیەکانەوە کە جلی مەدەنیان پۆشیبوو لە هەولێر

دابین نەکردنی بژێویی ژیانی مامۆستایان جگە لەوەی کاریگەری خراپی لەسەر ژیانی ئەوان کردووە، هاوکات بۆتە هۆکاری ئەوەی کە لەڕوی زانستیشەوە لاوازبوون، چونکە هێندەی بەڕێکردن و تەواوکردنی پرۆگرام یان خوێندنی چەند بابەتێك بووە، هێندەی بەخەمی ئەوەوە نەبووەو کاتی ئەوەشی نەبووە کە ژینگەیەکی گونجاو برەخسێنێت.

شەهید مامۆستا هێرش عومەر لە کۆیە

لە گەڵ کاتیشدا دەبینین کەسایەتی مامۆستاش لە قوتابخانەکاندا دەشکێت و و هەمان ئەو توند و تیژییەی لەلایەن هەندێك مامۆستاوە بەرامبەر بە خوێندکاران دەکرێت، پێچەوانەکەیشی هەیە. هۆکاری سەرەکیش روانین و مامەڵەی دەسەڵات و ئەقڵیەتی سیاسییە کە چۆن دەڕوانێتە سێکتەری پەروەردەو مامۆستایان. تا دەسەڵات بەو تێگەیشتنە خراپەی مامەڵە لەگەڵ پەروەردە بکات، کەسێتی مامۆستا باڵا ناکات و داهێنان و دروستکردنی مرۆڤ و دیدگای نوێش لە ئاستێکی لاوازو خراپدا دەبێت.

ئەوەی لەماوەی بارودۆخی قەیراناوی کوردستاندا زۆرترین قوربانی دا، مامۆستایان بون و بەهەمو شێوەیەك کەسایەتیان شکێندرا، لەکاتێکدا ئەوان بوونە پێشەنگی زیاتر لە ٦٣ خۆپیشاندان لەپێناوی گێڕانەوەی مافە زەوتکراوەکانیان، بەداخەوە حکومەت گەورەترین سوکایەتی بە مامۆستایان کرد. بۆ نمونە چەندین بەڵێنی پێدان و هیچی جێبەجێ نەکرد. لە ساتی خۆپیشاندانەکانی ئازاری ٢٠١٨ دا کە مامۆستایان بۆ داواکردنی مافە سەرەتاییەکانیان کردیان، هێزە ئەمنیەکان بەجلی مەدەنییەوە بەجۆرەها شێواز ئازاری مامۆستایانیاندا، بۆ نمونە: هێرشکرایە سەر مامۆستایەکی خانەنشینکراوی بەتەمەنی هەولێر، جگە لە سوکایەتیپێکردن زۆریشیان لێدا و زیاتر شکۆی مامۆستا شکێنرا. هەرچەندە لەمبارەیەوە لێژنەی تۆمارکردنی داوای ماف گشتیی هەولێر، لە نووسراوێکدا کە ئاڕاستەی دادگای لێکۆڵینەوەی شارەکەی کردووە، داوای جووڵاندنی سکاڵا لە بەرامبەر ئەو دوو کەسە دەکات کە لە خۆپیشاندانی شاری هەولێردا هێرشیان کردووەتە سەر مامۆستاکە، بەڵام هیچ ئەنجامێکی لێنەکەوتەوە.

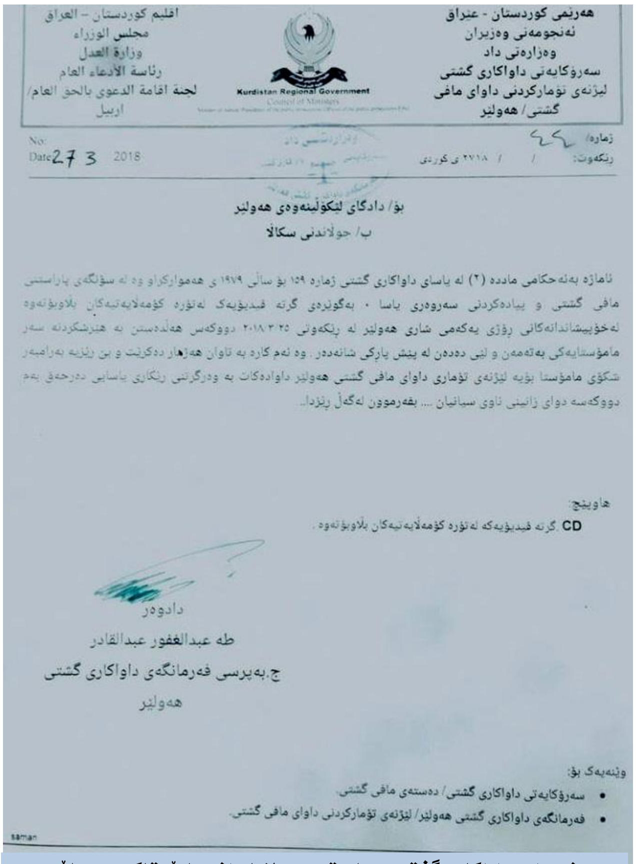
هەرێمی کوردستان - عێراق
ئەنجومەنی وەزیران
وەزارەتی داد
سەرۆکایەتی داواکاری گشتی
لیژنەی تۆمارکردنی داوای مافی گشتی/ هەولێر

اقليم كوردستان - العراق
مجلس الوزراء
وزارة العدل
رئاسة الأدعاء العام
لجنة اقامة الدعوى بالحق العام/ اربيل

Kurdistan Regional Government
Council of Ministers

ژمارە/ No:
ڕێکەوت: / / ٢٧١٨ ی کوردی
Date 27 3 2018

بۆ/ دادگای لێکۆڵینەوەی هەولێر
ب/ جوڵاندنی سکاڵا

ئاماژە بەئەحکامی مادده (٢) لە یاسای داواکاری گشتی ژمارە ١٥٩ بۆ ساڵی ١٩٧٩ ی هەموارکراو وە لە سۆنگەی پاراستنی مافی گشتی و پیادەکردنی سەروەری یاسا ، بەگوێرەی گرتە ڤیدیۆیەک لەتۆرە کۆمەڵایەتیەکان بڵاوبۆتەوە لەخۆپیشاندانەکانی ڕۆژی یەکەمی شاری هەولێر لە ڕێکەوتی ٢٠١٨/٣/٢٥ دووکەس هەڵدەستن بە هێرشکردنە سەر مامۆستایەکی بەتەمەن و لێی دەدەن لە پێش پارکی شانەدەر . وە ئەم کارە بە تاوان هەژمار دەکرێت و بێ ڕێزیە بەرامبەر شکۆی مامۆستا بۆیە لیژنەی تۆماری داوای مافی گشتی هەولێر داوادەکات بە وەرگرتنی ڕێکاری یاسایی دەرحەق بەم دووکەسە دوای زانینی ناوی سیانیان ... بفەرموون لەگەڵ ڕێزدا.

هاوپێچ:
CD .گرتە ڤیدیۆیەکە لەتۆرە کۆمەڵایەتیەکان بڵاوبۆتەوە.

دادوەر
طه عبدالغفور عبدالقادر
ج.بەپرسی فەرمانگەی داواکاری گشتی
هەولێر

وێنەیەک بۆ:
- سەرۆکایەتی داواکاری گشتی/ دەستەی مافی گشتی.
- فەرمانگەی داواکاری گشتی هەولێر/ لیژنەی تۆمارکردنی داوای مافی گشتی.

saman

نوسراوی داواکاری گشتی سەبارەت بە پەلاماردانی مامۆستاکەی هەولێر

جگە لەمە لە زۆربەی خۆپیشاندانەکاندا، هێزە چەکدارەکان بە توندترین شێوە، ڕووبەڕووی مامۆستایان بوونەتەوەو برینداریان کردوون و ئازاریان داون، تا ئاستێك لە ئەنجامی تەقەکردندا مامۆستاش شەهید بووە. بۆ نمونە ڕۆژی ٢٠١٧/١٢/١٩ مامۆستا (هێرش عومەر)، یەکێك لەبریندارەکانی خۆپیشاندانەکان کە بەتەقەی هێزە ئەمنیەکان لەبەردەم مەڵبەندی کۆیەی یەکێتی بریندارببوو، دوای نۆ ڕۆژ مانەوەی لەنەخۆشخانە لەهەولێر شەهید بوو. لەم بارەشەوە هەرچەندە لەدادگای کۆیە سکاڵا تۆمار کراوە، بەمەبەستی سزادانی بکەرانی ئەم تاوانە، بەڵام تا ئێستاشی لەگەڵدابێت بێ ئەنجام بووەو تۆمەتباران ئامادە نەبوون بچنە بەردەم دادگا.

ئەمەو توندوتیژی بەرامبەر مامۆستایان هەندێ کات لەلایەن خوێندکاران یا کەسوکاریشیانەوە کراوە، بۆ نمونە لە کانی قرژاڵەی سەر بە پارێزگای هەولێر، لەلایەن خوێندکارێکەوە لە خوێندگایەکی ناحیەکەدا، هێرشکرایە سەر مامۆستایەك و بەسەختی بریندارکرا. لەماوەی ڕابردوودا چەندین حاڵەتی لەو جۆرە دووبارەبوونەتەوە. یەکێتی مامۆستایانی کوردستانیش هەستی بەم دیاردە خراپە کردووە، هەر بۆیە بۆ ڕێکخستنی پەیوەندیەکانی نێوان مامۆستا و خوێندکار و گەڕانەوەی شکۆی مامۆستا لە خوێندنگەکاندا پرۆژە یاسایەکی ئامادە کرد و پێشکەشی پەرلەمانی کوردستانی کرد، بەڵام تا ئێستا ئەو پرۆژەیاسایە کاری لەسەر نەکراوە..

٥١. کێشەی وانەبێژ و گرێبەستەکان:

لەم ساڵانەی ئەم دواییەدا کە دامەزراندنی مامۆستا نەماوە، یا کەم بۆتەوە، بۆ پڕکردنەوەیەی ئەم بۆشاییەو دابینکردنی مامۆستا وەزارەتی پەروەردە هانای بۆ دابینکردنی مامۆستا بردووە بە شێوازی وانەبێژ، بەڵام مامۆستایانی وانەبێژیش بێ کێشە نین، زۆرینەیان لە لادێ دوورە دەستەکاندا وانەدەڵێنەوە، ماوەی ٥-٦ ساڵە گرێبەستیان بۆ کراوەو بەڵێنیان پێدراوە کە بۆیان بکرێت بە هەمیشەیی، بەڵام تا ئێستاش بۆیان نەکراوە، موچەی ئەو وانەبێژانەی هەڵگری بڕوانامەی دبلۆمن (٤٠٠٠٠٠) چوارسەد هەزار و بەکالۆریۆسیش (٤٥٠٠٠٠) چوار سەدوپەنجا هەزار دینارە. کە هەم جیاوازی لە موچەکانیاندا هەیە لەگەڵ هاوتاکانیان و هەم بەڵێنی بوون بەهەمیشەییان بۆ جێبەجێنەکراوەو لە دڵەراوکێدان. جگە لەمە کردەی بەناو پاشەکەوتی موچە ئەوانیشی گرتەوە کە موچەکانیان سەرباری کەمی بڕەکەی بوو بە نیوە. گرفتێکی تریش سەرفکردنی کرێی وانەی وانە بێژەکانە کە لە بری مانگانە ساڵی دوو جار (لە وەرزی یەکەم و دووەمی خوێندن) بۆیان سەرفکراوە.

بەپێی ئاماری پەروەردە ساڵی خوێندنی ٢٠١٧-٢٠١٨ لە سەرجەم هەرێمدا (١١١٣٦) مامۆستا وەك وانەبێژ گرێبەستیان بۆ کراوە کە لەوانە (٤٧٧٠) ی نێر و (٦٣٦٦)ی لە رەگەزی مێن.

٥٢. هەڵس و کەوتی هەندێك لە مامۆستایان:

تا ئێستاشی لەگەڵدابێت هەڵس و کەوتی هەندێك لە مامۆستایان هەر وەکو سەردەمانی پێشوو و ماوەتەوە و هیچ گۆڕانێکی بەسەردا نەهاتووە و ئێستاشی لەگەڵدابێت توندو تیژی دەنوێنن بەرامبەر بە خوێندکاران. ئەمەش یەکێکە لەو هۆکارانەی کەوادەکات خوێندن لەبەر چاوی خوێندکاران ناشیرین بێت و لێی دوور بکەونەوە، یا هیچ نا ئارەزوویان نەمێنێت و هەر بەرێی بکەن. کە پێویستە رێ و شوێنێك بۆ چارەسەری ئەم گرفتە دابنرێت.

ئەوەی پێویستە کاری لەسەر بکرێت کەسایەتی و هێزو توانای مامۆستایە، چونکە دەتوانێت زۆر شت بگۆڕێت لە قوتابخانەو کۆمەڵگا بەڵام بەهۆی ئەو بۆشاییانەی کە هەیە لەکەسایەتی مامۆستا چ وەك پیشە و چ وەك کەسایەتی نەیان توانیوە ئەو رۆڵەیان هەبیت و ئەوەش بۆتە هۆی ئەوەی کە هەندێکیان چێژ ببینن لە ئازاردانی خوێندکارو شکاندنی کەسایەتیان و بەخاڵی بەهێزی خۆیانی بزانن. مامۆستاکانی ئێمە باس لەکۆنترۆڵکردنی پۆل دەکەن نەك بەڕێوەبردنی پۆلێکی دیموکراسیانە هەر بەوەدا تێدەگەین چی دەگوزرێت.

بەکورتی هەندێك مامۆستا بەکەڵکی وانەوتنەوەو پەروەردەکردن نایەن، ئەقڵی نەگۆڕو توندوتیژو چەسپاوو، بڕوانەبوونی بەدیموکراسییەتی ناوەندەکانی خوێندن و بەسەنتەربوونی قوتابی، ناتوانێت ئینسانێکی نوێ و ئەقڵی هاوچەرخ دروستبکات. ئیشی وەزارەتە مشوری ئەو لایەنە بخوات. لەم بارەیەوە پەروەردەناس و نووسەری بواری پەروەردە "فایەق سەعید" لەمبارەیەوە دەڵێت:"چاکتر وایە بەم سیستەمە بڵێین سستمی فێرکردن، نەك سیستمی پەروەردەیی، ئەم سیستەمە بریتییە لەوەی چۆن منداڵ بەخراپترین شێوە فێربکەین و پەروەردەبکەین، چۆن منداڵ فێری شەڕانگێزی و هێرشکردنە سەر ئەوانی تربکەین" دەربارەی مامۆستاش دەنووسێت:" لە رووی پەروەردەو مامەڵەکردنی منداڵەوە، تاوەکو ئێستاش مامۆستاکانی ئێمە، هیچ جۆرە تێگەیشتنێکیان بۆ پێناسەی پیشەکەیان نییەو نازانن میکانیزمەکانی کارکردنی مامۆستا چییە" هەروەها دەڵێت:" تا بۆمان بکرێ منداڵ هەراسان دەکەین و

بەهاكانی تێك دەشكێنین". شێرزاد حەسەنیش پێ وایە سیستمی فێركردن لەم وڵاتەدا لە قۆناغی نەهێشتنی نەخوێندەواریدا تێپەڕی نەكردووە" هەروەها دەنوسێت " ئەوەی لە كوردستان دەگوزەرێت پەروەردەیەكە ئیش لەسەر لێسەندنەوەی عەقڵ دەكات.

٥٣. گرفتی نازناوی زانستی:

بەپێی ئاماری ساڵی خوێندنی (٢٠١٧-٢٠١٨) لە چوارچێوەی وەزارەتی پەروەردەدا (١٠٠) مامۆستا هەڵگری بڕوانامەی دكتۆرا و (١٧٤٠) هەڵگری بڕوانامەی ماستەر و (٢٨٩) هەڵگری بڕوانامەی دبلۆمی باڵا هەیە، یەكێك لەگرفتەكانی ئەو مامۆستایانە وەرگرتنی نازناوی زانستیە كە ڕێگرییان لێكرابوو و پێیان نەدەدرا.

هەرچەندە ساڵی ٢٠١٢ پەرلەمانی كوردستان یاسایەكی تایبەتی دەركرد بە ناوی (یاسای ژمارە (٩)ی ساڵی(٢٠١٢): یاسای بەخشینی نازناوی زانستی و بەرزكردنەوەی زانستی بۆ هەڵگرانی بڕوانامەی ماستەرو دكتۆرا كە لە دەرەوەی دامەزراوەكانی خوێندنی باڵا خزمەت دەكەن لە هەرێمی كوردستان – عێراق) كە بەپێی ئەم یاسایە هەڵگرانی بڕوانامەكانی ماستەر و دكتۆرا وەك هاوتاكانیان لە وەزارەتی خوێندنی باڵا بەپێی ڕێكارەكان بۆیان هەبوو نازناوی زانستی بەدەست بێنن، بەڵام یاساكە نەچووە بواری جێبەجێكردنەوە بەهۆی ئەوەی لەلایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە پەیڕەوی بۆ دەرنەكرا! تا ساڵی ٢٠١٨ شەش ساڵ لە دەرچوونی یاساكە ڕێنماییەك دەرچوو بەڵام تا ئێستا وەك پێویست نەچۆتە بواری جێبەجێكردنەوە.

بەناوی خودای بەخشندەو میهرەبان

بەناوی گەلەوە

پەرلەمانی كوردستان ـ عێراق

پشت بە حوكمی بڕگەی (١) لە ماددەی (٥٦)ی یاسای ژمارە (١)ی ساڵی ١٩٩٢ی هەمواركراوو، لەسەر داوای ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمان، پەرلەمانی كوردستان ـ عێراق لە دانیشتنی ئاسایی ژمارە (٣)ی ڕۆژی ٢٠١٢/٩/١٧ بڕیاری دەرچوواندنی ئەم یاسایەی دا:

یاسای ژمارە (٩)ی ساڵی٢٠١٢

یاسای بەخشینی نازناوی زانستی و بەرزكردنەوەی زانستی بۆ هەڵگرانی بڕوانامەی ماستەرو دكتۆرا كە لە دەرەوەی دامەزراوەكانی خوێندنی باڵا خزمەت دەكەن لە هەرێمی كوردستان – عێراق

ماددەی یەكەم:

یەكەم: هەڵگری بڕوانامەی ماستەر یان دكتۆرا یان ئەو بڕوانامەی هاوتایانە، لە فەرمانگەو دامەزراوە فەرمییەكانی هەرێمی كوردستان، كە لە دەرەوەی فەرمانگەو دامەزراوەكانی وەزارەتی خوێندنی باڵاو توێژینەوەی زانستی خزمەت دەكات، مافی بەدەستهێنانی نازناوی زانستی و بەرزكردنەوەی زانستیی هەیە بەپێی حوكمەكانی ئەم یاسایە.

دووەم: هەڵگری بڕوانامەی ماستەر یان دكتۆرا یان ئەو بڕوانامەی هاوتایانە، كە لە كەرتی تایبەت كار دەكات، مافی بەدەستهێنانی نازناوی زانستی و بەرزكردنەوەی زانستیی هەیە بەپێی حوكمەكانی ئەم یاسایە.

ماددەی دووەم:

پێویستە لەسەر ئەنجومەنی وەزیران پێڕەوێكی تایبەت بە بەخشینی نازناوی زانستی و بەرزكردنەوەی زانستی، بۆ جێبەجێ كردنی حوكمەكانی ئەم یاسایە، دەربكات.

ماددەی سێیەم:

ئەوانەی حوكمەكانی ماددەی یەكەم (یەكەم)ی ئەم یاسایە دەیانگرێتەوە دەرماڵەی نازناوی زانستیان پێ دەدرێت بەپێی ئەو پێڕەوەی كە ئەنجومەنی وەزیران دەری دەكات.

ماددەی چوارەم:

لە سەر ئەنجومەنی وەزیران و لایەنە پەیوەندارەكانە حوكمەكانی ئەم یاسایە جێبەجێ بكەن.

ماددەی پێنجەم:

ئەم یاسایە لە ڕێكەوتی بڵاوكردنەوەی لە ڕۆژنامەی فەرمی (وەقایعی كوردستان) جێبەجێ دەكرێت.

د. ارسلان بایز اسماعیل
سەرۆكی پەرلەمانی كوردستان ـ عێراق

هۆیە پێویستكارەكانی دەرچوواندنی ئەم یاسایە

بەمەبەستی هاندان و پەرەپێدانی داهێنان و توێژینەوەی زانستی بۆ هەڵگرانی بڕوانامەی ماستەرو دكتۆرا لە هەرێمی كوردستان و مسۆگەر كردنی مافەكانیان بەشێوەیەكی دادپەروەرانە، ئەم یاسایە دەرچوێندرا.

تێبینی / ئەم یاسایە بە بڕیاری ژمارە(٢٠) لە ٢٠١٢/١٠/٧ لەلایەن سەرۆكی هەرێمی كوردستانەوە دەرچوێنرا.

یاسای ژمارە ٩ ی ساڵی ٢٠١٢ ی تایبەت بە نازناوی زانستی كە مامۆستاكانی پەروەردە دەیانگرێتەوە

٥٤. نەبوونی پسپۆریی پێویست بۆ وانە وتنەوە:

سێ بابەتی گرنگ و هەستیاری وەکو "کۆمەڵناسی" و " فەلسەفە" و "ئابوری"، کە لە پۆلەکانی دەو یازدەی ئامادەیی دەخوێنرێت، کۆمیدیا ئەوەیە هیچ مامۆستایەکی پسپۆڕی ئابوری و فەلسەفەو کۆمەڵناسیشی نییە ! ئەوانەی دەیلێنەوە زۆربەیان مامۆستای مێژوو یا جوگرافیان، لە کاتێکدا مامۆستایانی مێژوو و جوگرافیا ئەوەی بەلای ناچن لە خوێندنی زانکۆ پسپۆڕییەکانی فەلسەفەو ئابوری و کۆمەڵناسییە ! باشە ئەو دوو وانەیە چۆن دەوترێنەوە؟ لە کاتێکدا کۆمەڵناسی و فەلسەفە لە وانەکانی تر ئاڵۆزو قورسترنەبن ئەوە بێگومان ساکارو ئاسانیش نین، تراژیدیا ئەوەشە ئەو دوو وانەیە ناونراون بابەتە پەراوێزخراوەکان، نەوە وا دروست دەکرێت و پەروەدە دەکرێت!؟

جگە لەمە ئەم سێ بابەتە گرنگ و هەستیارن، بەشی وێژەیی بۆ یەك ساڵ دەیخوێنن، کەچی بەشی زانستی نایخوێنن، ئێمەپرسیاردەکەین فەلسەفەوکۆمەڵناسی و ئابوری تەنها خوێندکاری وێژەیی پێویستی پێیەتی و دەچێتە ناو کۆمەڵگا، یان خوێندکاری زانستیش، ئایا خوێندکاری زانستیش پێویستی بە کۆمەڵناسی و فەلسەفەو ئابوری نییە؟

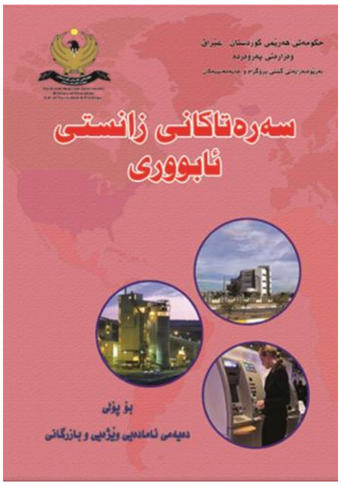

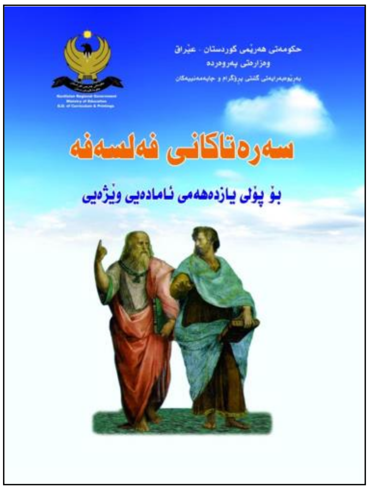

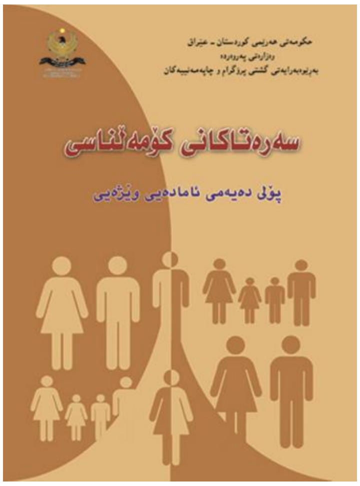

٥٥. خانو و شوێنی نیشتەجێبوونی مامۆستایان:

ژمارەیەکی زۆری مامۆستایان کە خاوەن خێزانن خاوەنی خانو و شوێنی نیشتەجێبوونی خۆیان نین و کرێچین. ئەمەش وای کردووە کە دوای دەوام بەدوای کاری تردا بگەڕێن بۆ دابین کردنی کرێی خانوو و بژێوی ژیانیان و ئەمەش دەبێتە مایەی ئەوەی مامۆستا وەك پێویست نەپەرژێتە سەر زیاتر خۆ رۆشنبیر کردن و وەك پێویست مافی وانەکە نەدات. هەرچەندە لێرەو لەوێ هەندێك هەوڵدراوە شوێنی نیشتەجێبوون بۆ هەندێك لە مامۆستایان دابین بکرێت، بەلام ئەمانەش وەك پێویست نەبوون و تێبینی زۆریان لەسەرە.

ئەمە گرفتێکەو پێویستە وەزارەتی پەروەردە خۆی بە خاوەنی بزانێت و هەنگاوی جدی بنێت بۆ چارەسەرکردنی. هەرچەندە چەند پرۆژەیەکی جیاوازی نیشتەجێبون لێرەو لەوێ کراونەتەوە بەلام وەك پێویست نین و تەواو نەکراون زیاتر بۆ مەبەستی سیاسی و بانگەشەی هەڵبژاردنەکان بەکاردەهێنراون.

جگە لەوەی رۆژی ٢٠١٩/١/٥ تیروپشك بۆ شوقەکانی مامۆستایان کرا لە شاری سلێمانی، بەلام بەهۆی ئەو بارودۆخەی قەیرانی هەرێمی کوردستان بەشێکی زۆریان فرۆشتویانەتەوەو بەوشێوەیە بێ بەش بون لەو یەکەی نیشتەجێبون لەکاتێکدا مافی خۆیان بوو.

خۆپیشاندانی مامۆستایان بۆ داواکاری موچەو مافەکانیان ٢٠١٨

نەبوونی توێژەری کۆمەڵایەتی:

توێژەری کۆمەڵایەتی ڕۆڵێکی گرنگ دەگێڕێت لە قوتابخانەکاندا، بە پێی سیستەمی تازەی خوێندنیش دەبێت هەموو قوتابخانەیەك بەلای کەمەوە توێژەرێکی کۆمەڵایەتی هەبێت. لە خوێندنگای تێکەڵاو پێویست دەکات دوو توێژەری کۆمەڵایەتی، واتە نێرو مێیەك هەبێت، بۆ ئەوەی خوێندکاری کچ یان کوڕ، بتوانێت کێشەکەی خۆی باس بکات لای توێژەرە هاوڕەگەزەکەی. بەڵام ئەوەی مایەی سەرسوڕمان و نیگەرانییە لە هەرێمی کوردستاندا، تەنها (١٧٢٤) توێژەری کۆمەڵایەتی لە وەزارەتی پەروەردەدا بۆ سەرجەم قوتابخانەکان هەیە. واتە ئێستا کە (٦٦٣٥) قوتابخانە هەیە، بەپێی زانیاری تەنها نزیکەی (١٦٠٠) قوتابخانە توێژەریان هەیەو بەمەش نزیکەی (٥٠٣٥) قوتابخانە بێ توێژەری کۆمەڵایەتین! ئەمەش کاریگەری خراپی دەبێت. چۆن؟ بەوەی لەمڕۆدا گیروگرفتێکی زۆری کۆمەڵایەتی و تەنانەت دەروونیش، ڕووی لە خوێندکاران کردووە، کەچی لە بەشێکی زۆری قوتابخانەکاندا، توێژەرێکی کۆمەڵایەتی نییە بەدەم ئەو گرفتانەوە بچێت و چارەسەری گونجاوی بۆ بدۆزێتەوە. جگە لەمە زۆرێکیش لە توێژەرەکان بەتەواوی لە ئیشەکەی خۆیان ئاگادارنین و پێویستیان بە خولی ڕاهێنانە. لە زانکۆ وەکو پێویست فێرنەکراون، بەتایبەتی ئەوانەی دەرچووی زانکۆ تازاکراوەکانن، توانای خۆ پێگەیاندنیان نییەو دەستەوەستانن بەشێوەیەکی پەروەردەیی و ئەکادیمی کێشەکان چارەسەربکەن. هەروەها بەشێکی گرنگی توێژەرەکان، موعاناتیان هەیە، بەوەی بەڕێوبەری قوتابخانەکان بە چاوێکی کەمتر سەیریان دەکەن و گوێیان بۆ ناگیرێت و هەست بەگرنگی ئیشەکەیان ناکرێت! جگە لەوەی توێژەری کۆمەڵایەتی کەمە، سنوری کاری ئەو توێژەرانەش کە هەن تێکەڵ و پێکەڵیان پێوە دیارە، بۆ نموونە زۆر کێشەی قوتابی کە پێویستە توێژەر کاری لەسەربکات، بەڕێوەبەرو یاریدەدەر دەستی تێدەخەن و لەبایەخی کاری توێژەر کەمدەکرێتەوە، زۆرجار هەماهەنگی و تێگەیشتن لەکاری یەکتر نییە. دواتر زۆر دەگمەن بەدواداچوون بۆ کێشەی قوتابی لەسنوری ژینگەی ماڵ و خێزان دەکرێت. جێگەی دەستخۆشیە کە لەمساڵدا هەوڵێك هەیە بۆ ڕێکخستنەوەی شێوازی کاری توێژەرەکان، هەوڵی ئەوەش هەیە لەکاتی دانانی میلاکاتدا ڕەچاوی توێژەران بکرێت.

ئەم خشتەیە ئاماری توێژەرە کۆمەڵایەتیەکانمان پیشاندەدات لە قوتابخانەکاندا:

ژ	ساڵی خوێندن	سەرجەم قوتابخانە	ژمارەی توێژەری کۆمەڵایەتی لە وەزارەتی پەروەردە	قوتابخانەی بێ توێژەر
١	٢٠١٤-٢٠١٥	٦٤٧٤	١٦٧١	٤٨٠٣
٢	٢٠١٥-٢٠١٦	٦٧٩٩	١٧٤٨	٥٠٥١
٣	٢٠١٦-٢٠١٧	٦٧٨٨	٢٠١٧	٤٧٧١
٤	٢٠١٧-٢٠١٨	٦٦٣٥	١٧٢٤	٤٩١١

تەوەرەی حەوتەم:
گرفتەکانی پەیوەست بە خوێندکاران

٥٧. دابەزینی ئاستی خوێندن:

ئاستی خوێندن و فێربوون لە هەرێمی کوردستاندا دابەزیوەو لەگەڵ ستانداردی نێو دەوڵەتیدا ناکۆکە. بۆ نمونە ساڵی ٢٠١٢-٢٠١٣ لە تاقیکردنەوەیەکی نێو دەوڵەتیدا کە لە کۆمەڵگەی شەهید فاخیر مێرگەسۆری بۆ ژمارەیەك قوتابخانەو خوێندکار ئەنجامدرا کە خوێندکاران لەسەر ئاستی هەرێم بەشدار بوون. رێژەی دەرچوون تیایدا ئەوەندە نزم بوو کە رووی باسکردنی نیە. کە ئەمە زەنگێکی مەترسیدار بوو و پێویست بوو وەزارەتی پەروەردە گوێی لێبگرێت و بەدووای هۆکارەکانیدا بچوایە و بەدوای چارەسازیدا بگەڕایە، بەڵام بەداخەوە نەك هەر ئەوەی نەکرد بەڵکو ساڵانی دواتر رێژەی دەرچوون زیاتر دابەزی، بەتایبەت لەم چەند ساڵەی قەیراندا زۆر کەمیکردوە.

یەکێ لە هۆکارەکان زۆری رۆژانی پشووەکانە کە بە شێوەیەکی بەرچاو بە هۆکاری جۆراوجۆر زیادبوون، مامۆستایان ناتوانن بەباشی پرۆگرامەکانی خوێندن تەواوبکەن و خوێندکاران فێربکەن، یان پەلە لە تەواوکردنی پرۆگرامەکانیان دەکەن ئەوەش کاریگەری لەسەر ئاستی تێگەیشتنی قوتابی دەبێت. چونکە زۆری پشووەکان کاریگەری دەبێت لەسەر پەروەردە، ئاستی دەرچوون لە پۆلەکانی یەك و دووی ناوەندی کە زۆر نزمە، بە بەراورد بە ساڵانی پیشوو... پلە بەرزەکان بە پەنجەی دەست دەژمێردرێن و پلە ناوەندییەکان زۆر زۆر کەم بوونەتەوە، تەنها دەرچووەکان پلەکانیان لە نێوان ٥٠ و ٦٠ کاندا دێن و دەڕۆن. لەم خشتەیەدا ئاماری دەرچوون و دەرنەچوونی پێنج ساڵی رابردووی خوێندکارانی هەرێمان بۆ دەردەخات:

ژ	ساڵی خوێندن	سەرجەم خوێندکاران	خوێندکاری دەرچوو			سەرجەم رێژەی سەدی دەرچوو
			رەگەز	ژمارە	سەرجەم	
١	٢٠١٢-٢٠١٣	١٦٤٩١٥٦	کوڕ	٦١٠٨٢٨	١٢١٠٦٧٩	٪٧٣.٤
			کچ	٥٩٩٨٥١		
٢	٢٠١٣-٢٠١٤	١٦٧٣٧٦٠	کوڕ	٦٢٠٥٤٠	١٢٣٣٦٥٩	٪٧٣.٧
			کچ	٦١٣١١٩		
٣	٢٠١٤-٢٠١٥	١٦٥٣٣٨٦	کوڕ	٦٦٤٩٥٦	١٣١٢٣٣٢	٪٧٩.٣
			کچ	٦٤٧٣٧٦		
٤	٢٠١٥-٢٠١٦	١٧٠٦٥٠٩	کوڕ	٦٥٤٢٥٣	١٣٢١٠٦١	٪٧٧.٤
			کچ	٦٦٦٨٠٨		
٥	٢٠١٦-٢٠١٧	١٧٣٨٥٢١	کوڕ	٦٦٥١٣٩	١٣٤٢٣٧٧	٪٧٧.٢
			کچ	٦٧٧٢٣٨		

ژ	ساڵی خوێندن	سەرجەم خوێندکاران	خوێندکاری دەرنەچوو		
			ڕەگەز	ژمارە	سەرجەم
١	٢٠١٢–٢٠١٣	١٦٤٩١٥٦	کوڕ	١٥٨٠٠٠	٢٤٨٦١٤
			کچ	٩٠٦١٤	
٢	٢٠١٣–٢٠١٤	١٦٧٣٧٦٠	کوڕ	١٤٩٩٩٨	٢٣٧٧٧٧
			کچ	٨٧٧٧٩	
٣	٢٠١٤–٢٠١٥	١٦٥٣٣٨٦	کوڕ	١٢٤٨٥٦	١٩٥٨٩٤
			کچ	٧١٠٣٨	
٤	٢٠١٥–٢٠١٦	١٧٠٦٥٠٩	کوڕ	١٧٤٦٥٦	٢٧٦٠٤٠
			کچ	١٠١٣٨٤	
٥	٢٠١٦–٢٠١٧	١٧٣٨٥٢١	کوڕ	١٦٤٠٤٤	٢٦١٠٧٤
			کچ	٩٧٠٣٠	

٥٨. وازهێنان لە خوێندن:

دیاردەی وازهێنان لە خوێندن دیاردەیەکی خراپ و مەترسیدارە لە هەرێمی کوردستاندا، بە پێی ئامارەکانی خودی وەزارەتی پەروەردە ساڵانە ژمارەیەکی زۆر لە منداڵان واز لە خوێندن دەهێنن، ئەمە جگە لەوانەی کە هەر پەیوەندیان بە خوێندنەوە نەکردووە و ناونوس نەکراون کە ئەمانە هیچیان لەم ئامارانەدا نین، واتە ئەو کاتە ژمارەکە چەند قات زیاد دەکات، دیارە ئەمە هۆکاری زۆرە، هەر لە پەروەردەیی، دەروونی، کۆمەڵایەتی، ئابوری و سیاسی و هتد. هەندێك کات وازهێنانی خوێندکار لە خوێندن لە پاڵ هۆکارەکانی تردا دەبەسترێتەوە بە خراپی پرۆگرامی خوێندنەوە. کاری وەزارەتی پەروەردەیە لەگەڵ لایەنە پەیوەندیدارەکانی تردا هەوڵی بنەبڕکردنی، یا هیچ نا کەمکردنەوەی بدات، چونکە گەر ساڵانە ئەم ڕێژە زۆرەی نەخوێندەوار بڕژێنە نێو کۆمەڵی کوردەوارییەوە ئەوا بێگومان داهاتوی نەوەکانمان و کۆمەڵەکەمان باش نابێت.

لەم خشتەیەدا ئاماری دیاردەی وازهێنان لە خوێندنمان بۆ دەردەکەوێت کە چەند قات زیادی کردووە::

ژ	ساڵی خوێندن	سەرجەم ژمارەی خوێندکار	ژمارەی ئەو منداڵانەی وازیان هێناوە	ڕێژەی سەدی وازهێنان
١	٢٠٠٩–٢٠١٠	١٣٩٦١٢٩	١١٥٩٦	٪١.٤
٢	٢٠١٠–٢٠١١	١٤٦٣٨٧٤	١٤٠١٩	٪٠.٩٥
٣	٢٠١١–٢٠١٢	١٥١٢٥٩٠	١٣٨٠٥	٪٠.٩١
٤	٢٠١٢–٢٠١٣	١٦٤٩١٥٦	١١٠٥٧	٪٠.٦٧
٥	٢٠١٣–٢٠١٤	١٦٧٣٧٦٠	٢٧١٠٢	٪١.٦
٦	٢٠١٤–٢٠١٥	١٦٥٣٣٨٦	٢٩٤٢١	٪١.٨
٧	٢٠١٥–٢٠١٦	١٧٠٦٥٠٩	٤٥٢٠١	٪٢.٦
٨	٢٠١٦–٢٠١٧	١٧٣٨٥٢١	٣٦٠٨٨	٪٢
٩	٢٠١٨–٢٠١٨	١٧٤١٧٦٢	٣٤٥٢٧	٪٢

٥٩. پەیوەندی نەکردن بە خوێندن

بە پێی هەندێك داتای نا فەرمی کە لەبەر دەستدان ڕێژەی ئەوانەی تەمەنیان دەگاتە شەش ساڵان و نانێردرێنە بەر خوێندن زۆرە، بەڵام هیچ داتایەکی فەرمیمان لەبەر دەستدا نیە، کە ئەمە لە داهاتودا گرفتێکی کۆمەڵایەتی گەورەی لێدەکەوێتەوە و پێویستە وەزارەتی پەروەردە بە ئەرکی خۆی بزانێت و بەدوواداچوونی بۆ بکات نەك بێدەنگی هەڵبژێرێت.

٦٠. داخل بوون و داخل نەبوونی خوێندکارانی قۆناغی (١٢):

یەکێ لە گرفتەکان مەسەلەی داخڵ بوون و داخل نەبوونی خوێندکارانی قۆناغی (١٢)یە بۆ تاقیکردنەوەی کەلۆری کە ساڵانە کێشەی لێدەکەوێتەوەو ساڵانە دڵەڕاوکێ بۆ خوێندکاران دروستدەکات و دەبێتە سەرئێشە بۆ بەڕێوەبەرو مامۆستایانیش، ئینجا دیاردەی واسیتەو هەڕەشەو کێشەی لێ دەکەوێتەوە، لەپڕێکدا وەزارەت بڕیاری (٤) دەرسی دەر دەکات و مامۆستاکان تووشی شۆك دەکەن بەتایبەتی ئەو مامۆستایانەی پێیان وایە (مستەوای) قوتابی ١ یان ٢ یانش ٥ نمرەیە، زۆر جار مامۆستا (٤٩) ناکەتە (٥٠) ئەوەش زۆر تێنەگەیشتنە لەو سەردەمە و نەزانینە لە فێر بوون، چونکە فێرکردن پێوەر (قیاس) ی قوتابیە نەك نمرە! هیچ پاساوێك نەماوە بۆ داخل نەبوون کەچی بڕیاری پەروەردە هەر ئەوەیە ساڵانە ڕێگە بە ژمارەیەك خوێندکار نادات بەشداری تاقیکردنەوەکانی کۆتایی ساڵ بکەن.

٦١. دەرکردنی خوێندکار:

هەر چەندە دروشمی خوێندن بۆ هەموان بەرز کراوەتەوە، بەڵام بەهۆی ئەوەی خوێندکارێك دوو ساڵ لە پۆلێك دەرنەچێت، ئەوە مافی ئەوەی نامێنێت لە قوتابخانەی ڕۆژ دەوام بکات و دەبێت بچێتە دەوامی ئێواران، ئەمەش گرفتێکە و پێویستە چارەسەر بکرێت، چونکە ئەو خوێندکارە لە خوێندن دادەبڕێت.

٦٢. دیاردەی توند و تیژی:

هەرچەندە مایەی خۆشحاڵییە لەم ساڵانەی دواییدا بە بڕیار دیاردەی لێدانی منداڵان لە قوتابخانەکاندا قەدەغە کراوە، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا هێشتا بونی هەیە و لە هەندێك قوتابخانەدا دەبینرێت. چونکە هیچ ڕێکارێك دەستنیشان نەکراوە بۆ جێگرەوەی توند و تیژی و لە گەلێك لە خوێندنگەکانیشدا چاوپۆشی لە توندو تیژی کراوە و دەکرێت.

بۆ نمونە چەندین دەستەواژەی نەشیاو و ناپەروەردەیی هەیە کە هەندێك مامۆستا بەکاری دەهێنن، لەوانە: (لەسوچی پۆلەکەدا لەسەر قاچێك بوەستە، ئێوە بەرەڵاکراون، هەموتان دەستان بکەنەوە گوێ لەکەس ناگرم، ملت بشکێنە و دانیشە، ئەتنێرم بۆ لای بەڕێوەبەر...) ئەوە ئەو دەستەواژانەن کە هەندێك لە مامۆستایان بەکاریان هێناوە لەچەندین قوتابخانەدا، بەداخەوە بەپێی ئەوەی لێرەو لەوێ دەیبینین و دەیبستین هەرچەندە توندوتیژی دەروونی بەبەردەوامی لە قوتابخانەو خوێندنگاکاندا هەیە هاوکات جارێکی تر توندوتیژی جەستەیی بۆتەوە بەدیاردە بەتایبەت لەئەم ساڵی خوێندندا بەتایبەت تریش بۆقۆناغی ١-٦بنەڕەتی، سزادان ئاسانترین و خێراترین ڕێگەیە کە مامۆستا

دەتوانێت بەکاریبهێنێت وەک خۆیان دەڵێن بۆکۆنترۆڵکردنی پۆل و بێدەنگکردنی خوێندکارەکان، بەبێئەوەی بیر لە کاریگەرییە خراپەکانی ئەو شێواز و رەفتارانە بکەنەوە.

زۆرپرسیاری ئەوە دەکرێت ئایا مامۆستایەك خۆی لەسایەی سیستەمیکی توندوتیژدا گەورە بێت دەتوانێت نەوەیەك پەروەردە بکات کە توندوتیژ نەبێت؟؟ بێگومان ئەوە پێویستی بەڕاهێنان و رێگا نوێیەکانی رەفتارکردنە تا ئەو دیاردەو حاڵەتانە کەمبکرینەوە هەم لەلایەن خودی مامۆستاکەوە هەم لەنێوان خوێندکارەکان لەرێگەی مامۆستاو دابینکردنی ژینگەی لەبار.

رۆژانە بەپێی هەواڵەکانی تیڤی و تۆرەکۆمەڵایەتییەکانەوە چەند رووداوێك لە بارەی توندوتیژی و ئازاردان لە قوتابخانەو خوێندنگاکانەوە دەخرێنە روو، چ مامۆستا بەرانبەر خوێندکارو چ خوێندکار بەرانبەر مامۆستا! لە ڕاستیدا بۆ یەکێك سەرنجی وورد بدات و لەو ناوەندەدا کاربکات ئەو هەواڵانە مایەی سەرسوڕمان و شۆکبوون و سەیر نییە، چونکە لە بنەمادا کۆی کۆمەڵگاو حوکمڕانی کوردی و بونیادی کۆمەڵگا لە هەموو روویەکەوە مایەی سەرسوڕمان و شۆکبوونە! لە خوێندنگاکان بە شێوەیەکی گشتی هەست بەوە دەکرێت توندوتیژی و ئازاردان بە هەموو جۆرو شێوەیەك هەیە چ مادی یان مەعنەوی لە چەشنی لێدانی جەستەیی و هەڕەشەکردن و ناوناتۆرە لێنان و گاڵتەپێکردن و شکانەوەو تورەبوون و قسەی زبرو تەریقبوونەوەو هتد...

پێویستە ناوەندەکانی خوێندن رێگا لە توندوتیژی بگرن و بنبڕی بکەن، کەم نین ئەو مامۆستاو بەرپرسە پەروەردەییانەی ئێستاش داخ بۆ ئەوە دەخۆن لێدان و دارو سۆندە نەماوەو دەڵێن تەنها قسەمان ماوە بیکەین" چ جۆرە قسەیەك!" و پێیان وایە کۆمەڵگای ئێمە دواکەوتوەو لێدان نەماوە!

جگە لەوە توندوتیژی بەرامبەر مامۆستاش هەیە، و گەلێ جار مامۆستاش لێی دەدرێ و بەبێ ئەوەی یاسایەك هەبێ کەرامەتی مامۆستا بپارێزێ چەندان جار سووکایەتی بە مامۆستا کراوە و تاکو ئێستەیش کەسانی تاوانکار هیچ سزایەك نەدراون. لەهەمان کاتیشدا پەروەردە بۆ مەسەلەی سزادانی منداڵ هیچ میکانیزمێکی دیارینەکردووە لەسەری بڕوات. واتا ئەلتەرناتیڤی نییە.

٦٣. خۆکوشتنی خوێندکار:

یەکێك لەو گرفتە ترسناکانەی رووبەڕووی پەروەردە بۆتەوە خۆکوشتنی خوێندکارانە، کە لەم دووایانە زیادی کردووە و ساڵانە ئەم حاڵەتانە دەبیستین کە روو دەدەن و راگەیاندنەکانیش باسی لێوە دەکەن، ئەگەر هۆکارەکەیشی پەروەردە نەبێت، بەڵام یەخەی پەروەردە دەگرێتەوە، چونکە لە هەندێ کاتدا بەهۆی دەرنەچوون یا کەمی نمرە یا لێدان و توند و تیژی مامۆستاوە خۆی دەکوژێت. پێویستە پەروەردە بەجدی بیرێکی لێبکاتەوەو بەرنامەی هەبێت بۆ رووبەڕوو بوونەوەی. ساڵانە دەیان خوێندکار توشی شۆك دەبن ئەگەر خۆشیان نەکوژن بەتایبەت دوای راگەیاندنی ئەنجامەکانی پۆلی ١٢. بۆ نمونە:

–رۆژی ٢٠١٤/٩/١٣ دوای وەرگرتنەوەی نمرەی خولی دووەمی تاقیکردنەوەی قوتابخانە، دوو کچە قوتابی کۆتایی بە ژیانی خۆیان دێنن. یەکێك لە کچەکان لە کفری بە گوللە خۆی کوشت و ئەوەی دیکە لە دەربەندیخان خۆی فڕێدایە نێو رووباری سیروانەوە، گەنجێکیش کە لەو کاتەدا هەوڵیداوە رزگاری بکات، ئەویش دەخنکێت.

–ساڵی ٢٠١٥ لە سنووری قەزای رانیە، سێ کچە خوێندکار لە سێ کاتی جیاوازدا هەوڵی خۆکوشتن دەدەن، دوویان ویستیان خۆیان بخنکێنن و سێیەمیش ویستی خۆی بسووتێنێ، بەڵام هەوڵەکانیان سەرناگرێت، چونکە کەسوکاریان زوو فریایان کەوتوون و رزگاریان کردوون.

–رۆژی ٢٠١٦/١١/٧ دوای راگەیاندنی ئەنجامی کۆتایی تاقیکردنەوەکانی پۆلی ١٢ی لە شارۆکەی شەقڵاوەی سەر بە پارێزگای هەولێر، گەنجێکی تەمەن ١٦ ساڵ خۆی بە پەتێك هەڵدەواسێت و کۆتا بەژیانی خۆی دێنێت.

–رۆژی چوارشەممە٢٠١٦/١/٢١ بەهۆی دەرنەچوونیەوە لە وەرزی یەکەمی خوێندن خوێندکارێك لەقوتابخانەی شەهید ئارام، لە شاری سلێمانی، فیشەکێك دەنێت بەسەری خۆیەوەو بەسەختی بریندار دەبێت، پاش سێ رۆژ مانەوە لەنەخۆشخانەی فریاکەوتنی سلێمانی گیان لەدەستدەدات.

–کچێکی تەمەن ٢١ ساڵ نیوەڕۆی رۆژی شەممە ٨/١٩/ ٢٠١٧، بەهۆی کەمیی نمرەکانی لەژورەکەی خۆیدا لەگەڕەکی قرگەی شاری سلێمانی بەسەرپۆشەکەی دایکی خۆی دەخنکێنێت.

–کچێکی خوێندکار لە کفری لە پێنج وانەدا کەوت و بە دەمانچەکەی باوکی خۆی کوشت.

–رۆژی ٢٠١٧/٧/٢٥دوای راگەیاندنی ئەنجامی تاقیکردنەوەی پۆلی دوانزە لەقەزای سەیدسادق کچە خوێندکارێك بەهۆی کەمی نمرەکانیەوە لەبینایەکەوە خۆی هەڵدەداتە خوارەوە بەمەبەستی خۆکوشتن، بەسەختی بریندار دەبێت

–رۆژی ٢٠١٧/٣/٢٥ کچە قوتابیەکی پۆلی هەشتەمی بنەڕەتی و دانیشتووی گەڕەکی ئاشتی لە شارۆچکەی قەڵادزێ، دوای ئەوەی نمرەی وەرزی یەکەمی تاقیکردنەوەکانی خوێندنی وەرگرتەوە و لە چەند وانەیەکدا کەوتبوو، ئاگری لە جەستەی خۆی بەردا، هەفتەیەك لەژێر چاودێریی پزیشکدا لە نەخۆشخانەی فریاکەوتنی سلێمانی مایەوە، بەڵام بەهۆی زۆریی رێژەی سووتانەکەی گیانی دەرچوو.

–رۆژی ٢٠١٧/١٠/٢٩ لە ناحیەی شۆڕشی سەر بە شارۆچکەی چەمچەماڵ، قوتابییەکی تەمەن ١٣ ساڵان دوای دەرنەچوونی لە چەند وانەیەك، لە ژوورەکەی خۆیدا، خۆی کوشت.

٦٤. دیاردەی مانگرتنی خوێندکاران:

یەکێ لەو دیاردانەی وەك گرفتێك ساڵانە رووبەڕووی پەروەردە دەبێتەوە مانگرتنی خوێندکارانە، هەندێك لەو مانگرتن و بایکۆتکردنانەی خوێندکاران دەیکەن هۆکارەکەی رەوایە و هەندێکیشی ناڕەوا. ئەوانەی رەوان پێویستە پەروەردە گوێیان لێبگرێت و بۆیان جێبەجێ بکات. بەڵام

خۆپیشاندانی خوێندکاران لەبەردەم پەروەردەی سلێمانی

ئەوانەی ناڕەوان هەق نیە پەروەردە دەسکاری سیستەمی خۆی بکات و تەنها لە پێناو ئەوەی دەنگی ناڕەزایی نەهێلێت بەدەم داوایانەوە بچێت. پێویستە پەروەردە بەرنامەو ستراتیجی خۆی هەبێت و دوای دراسەکردنی ورد بڕیاری لێ بدات، ناکرێت لەبەر خاتری ئەم و ئەو پاشگەز بێتەوە لە ستراتیجی خۆی و خاوەن بڕیاری خۆی نەبێت.

٦٥. وەرنەگرتنی خوێندکاران لە زانکۆ:

نەگەرانەوەی بەشێك لە ناوی خوێندکاران ساڵانە، کە ڕێژەیەکی زۆرە، بەشێکی بۆ بێپلانی وەزارەتەکانی پەروەردەو خوێندنی باڵا دەگەڕێتەوە، بەشێکیشی جۆرێکە لە بازرگانی و بازاڕ پەیداکردن بۆ زانکۆ ئەهلییەکان لە هەرێمی کوردستاندا. جیاواز لە ساڵانی ڕابردوو لە ئەمساڵدا ژمارەیەکی زۆر لە دەرچووانی ١٢ی ئامادەیی لە هەرێمی کوردستان لە هیچ زانکۆ و پەیمانگایەك ناویان نەهاتەوە کە هەندێکیان نمرەی بەرزیشیان بەدەستهێناوە، ئەوەش نیگەرانی خوێندکاران و کەسوکارەکانیانی لێکەوتووەتەوە و لە ماوەی ڕابردوودا و چەندین خۆپیشاندانیان لە ناوچە جیاوازەکانی هەرێم ئەنجامداوە.

ئەمەش دوای ئەو بڕیارەی وەزارەتی خویندنی باڵا هات کە بۆ ئەمساڵی خوێندن دایناببوو کە ڕێژەی لەسەدا ٧٠ی وەرگرتن لە زانکۆو پەیمانگاکان بۆ ئەو خوێندکارانە تەرخان کرا کە لە خولی یەکەم دەرچوو بوون هەروەها ڕێژەی سەدا ٣٠ یش بۆ ئەو خوێندکارانە تەرخان کرا کە لە خولی دووەم دەرچووبوون.

نەهاتنەوەی ناوی بەشێك لەو دەرچووانە لەکاتێکدایە لەهەرێمی کوردستان ١٦ زانکۆی حکومی هەیە، کە دابەشبون بەسەر شارەکانی کوردستاندا، لەگەڵ ئەوەشدا ١٩ زانکۆ و ١٤ پەیمانگای ئەهلییش هەن کە هەندێکیان ئەمساڵ کراونەتەوەو ساڵانە بە پارەیەکی زۆر خوێندکار لە بەشەکانیان دەخوێنێت و زۆرینەی ئەو زانکۆ و پەیمانگا ئەهلیانە هی بەرپرسانی پارتی و یەکێتین. وەك بەشێك لە شارازایانی بواری خوێندن ئاماژەی پێدەکەن حکومەت لە ڕێگەی وەزارەتی خوێندنی باڵاوە دەیەوێت بەشێکی زۆر لە خوێندکاران بنێرێتە زانکۆ و پەیمانگا ئەهلییەکان کە کرێی ساڵانەی خوێندن تیایاندا زۆرە و لە توانای ئەواندا نییە.

بەمەش وەرنەگرتنی خوێندکاران بەو ڕێژە زۆرە جۆرێکە لە بازرگانی و بازاڕ پەیداکردنە بۆ زانکۆ ئەهلییەکان، چونکە حزبە باڵادەستەکان هاوشێوەی کەرتەکانی دیکە دەستیان بەسەر کەرتی خوێندندا گرتووە و لە ماوەی چەند ساڵێکدا دەیان زانکۆی ئەهلیان کردووەتەوە و بە بڕە پارەیەکی زۆر خوێندکار وەردەگرن.

بۆ نمونە: ساڵی پار وەزارەتی خوێندنی باڵا بەهۆی وەرنەگرتنیان لە زانکۆ و پەیمانگاکان نزیکەی پێنج هەزار خوێندکاری بێبەشکرد لە خوێندن، بەجۆرێك ئەو خوێندکارەی کە کۆنمرەی ٦٢ بە خوارەبێت ناوی نەگەڕاوە، بەڵام ئەمساڵ بە پێچەوانەوە بۆ لقی زانستی کۆنمرەی ٥٠ ناوی گەڕاوەتەوە، ئەوانەی پارساڵ ئەمساڵ چاوەڕێی گەڕانەوەی ناوەکانیان بوون لە زانکۆ و پەیمانگاکان، بەڵام هیچیان ناویان نەگەڕاوە.

٦٦. وانەی تایبەت:

یەکێ لە دیاردە ناشیرین و ناشایستەکان، مەسەلەی وانەی تایبەتە کە لەلایەن هەندێك مامۆستای موچەخۆری پەروەردەوە پیادەدەکرێت. وانەی تایبەت بازرگانیەکی بەرچاوە بە پەروەردەوە دەکرێت، لە بەرامبەردا بۆ هەر

وانەیەك (٢-٥) ملیۆن دینار لە خوێندكار وەردەگرن، گوایە بەپێی هێنانی نمرەكانیش پارە وەردەگیرێت، ئەمەش حاڵەتێكی دەروونی خراپی لای خوێندكارە هەژارەكان دروستكردووە. وانەی تایبەت، رەهەندێكی بازرگانی وەرگرتووە، نەك پەروەردەیی و زانستی، دەبوو وەزارەتی پەروەردە بەیاسا ئەوە رێكبخات، دەیان سەرپەرشتیار وانەی تایبەت دەڵێنەوە، زۆریان بەگرێنتی ٩٥٪پارە لەقوتابی وەردەگرن، هەندێكیان كەموزۆر ئاگایان لەپرسیاردانان هەیە، ئەوە كێشەیەو پرسیار دزەكردنی ساڵانە بێ هۆ نییە! بەداخەوە بەهۆی نەبونی هەڵوێست لەلایەن وەزارەتی پەروەردەو بەڕێوەبەرایەتیەكانەوە، ئێستا زۆرترین ریكلام بۆ وانەی تایبەت دەكرێت، تەنانەت مامۆستایان لەناو پۆل و لە تۆڕە كۆمەڵایەتیەكان بەشانازیەكی گەورەی دادەنێنن.

٦٧. گرفتی مەلزەمە و سەرلێشێواندنی خوێندكار:

یەكێ لە دیاردە خراپەكانی ناو خوێندنگەكان بوونی مەلزەمەیە، كە زۆرترین مەلزەمە لەلایەن هەندێ مامۆستاوە ئامادە كراوەو خراوەتە بازاڕەكانەوە و زۆربەیان پرۆگرام و كتێبی خوێندنەكەشیان شێواندووەو سەریان لە خوێندكارەكانیش تێكداوە. مەلزەمە دانان بووەتە دیاردەیەكی بەربلاو و بەنەرێنی كاریگەری لەسەر قوتابی داناوە، نەك ئەرێنی، ئەمەش بازرگانییەكی دیكەیە. مامۆستا هەیە لەقوتابخانەكەی خۆی مەلزەمە بەقوتابی دەفرۆشێت و پێیان دەڵێت: ئەوە پرۆگرامی منە، قوتابیان نانووسنەوە، بەحسابی ئەوەی هەیە لەو مەلزەمەیەدایە، ڕاڕایی و دوودڵی زۆر لای قوتابی دروستبووە، نموونە پۆلی ١٢حەوت كتێبە، ئەگەر هەر قوتابییەك لەهەر وانەیەكدا دوو مەلزەمە لەخۆی كۆبكاتەوە، دەكاتە ٢١كتێب! ئەمەش دەبوو بەیاسا رێكبخرێت.

هەرچەندە دروستكردنی مەلزەمە و ساغكردنەوەی بەسەر خوێندكاراندا بەپێی یاسای وەزارەتی پەروەردە قەدەغەیە، بەڵام ساڵانە و رۆژبەرۆژ لە تەشەنە سەندندایە و لە حاڵەتەوە بۆتە دیاردە بە تایبەتی بۆ قۆناغی ١٢ی ئامادەیی، ئەوەش كاریگەری خراپی كردۆتە سەر دەرونی خوێندكاران و نیگەرانی لا دروستكردون، هەروەها لە رووی داراییەوە بارگرانی بۆ كەسوكاری خوێندكاران دروستكردوە، خوێندكارانیشی لە بەكارهێنانی كتێب دورخستۆتەوە.

چەند نمونەیەكی ئەو مەلزەمانەی سەریان لە خوێندكاران شێواندووە

لەوبارەیەشەوە مامۆستا بەكر محەمەد بەڕێوەبەری پەروەردەی رۆژئاوای سلێمانی لە پرێس كۆنفرانسێكدا وتی "پێویستە بەدەر لە وەزارەتی پەروەردە، وەزارەتی دیكەش بێنە سەرخەت وەك وەزارەتی ناوخۆ و وەزارەتی رۆشنبیری، چونكە

مامۆستاکان لە ڕێگەی چاپخانەکانەوە مۆڵەتی چاپکردنی کتێب وەردەگرن و دواتر مەلزەمە چاپ دەکەن، چاپخانەکانی سلێمانی–یش بە ئاشکرا ئەو کارە دەکەن و وەزارەتی ناوخۆ لێی بێدەنگە". وتیشی "بەپێی بەدواداچوونی بەڕێوەبەرایەتیمان، ساڵانە بەمەبەستی چاپکردنی مەلزەمە، زیاتر لە ٩٠٠ هەزار دۆلار بەسەر خوێندکاراندا ساغدەکرێتەوە".

دیاردەی مەلزەمە کاریگەری خراپی لەسەر خوێندکاران هەیە و پێویستە ڕێگەی لێبگیرێت. کڕینی مەلزەمەیەکی زۆر کە ریکلامی ئەوان و هەروەها هەڵەو ناڕونی و نەبوونی چاپی تازەی کتێبش کاریگەریی هەیە. هەرچەندە ئێستا بەپێی بڕیارێك کە بۆ خوێندنگاکان نێردراوە مەلزەمە قەدەغەیە، بەڵام ئەوە هیچ ناچێتە بواری جێبەجێکردنەوە لەبەر زۆری هەلەو کەم و کورییەکانی پرۆگرامەکان و هاوکات ئەو هۆکارانەی تریش کە لەسەرەوە باسکراوە.

٦٨. قورسیی ئەرکی ماڵەوە:

لەسیستەمی پەروەردەو خوێندنی وڵاتان ڕۆژ بەڕۆژ کار بۆ کەمکردنەوەی ئەرکی ماڵەوەی خوێندکار دەکرێت بەڵام لە کوردستان ڕێك بەپێچەوانەوە ڕۆژ بەڕۆژ ئەرکی ماڵەوە زیاتر دەبێت بەتایبەت لە قوتابخانە ئەهلییەکان کە کاتێکی زۆر لە قوتابخانەن و کاتێکی کەم لەماڵەوەن، کە هۆکاری ئەوەش بەشێکی پەیوەندی بە مامۆستایانەو بەشێکی تریشی پەیوەندی بە کاتی دەوامکردن و پرۆگرام و.. هەیە، بۆیە پێویستە وەزارەت بیر لە ڕێگەیەك بکاتەوە چونکە گەر وابێت خوێندکار هەر لەماڵەوە بخوێنێت باشترە، چونکە بەو هەموو تێچوونەی خوێندکار جا چ ئەوەی لەسەر پەروەردەیە یا ئەوەی خێزانەکان دەیکەن.

٦٩. گرفتی ئەو خوێندکارانەی لە دەرەوە دەگەڕێنەوە:

ساڵانە ژمارەیەك خوێندکار و منداڵانی ئەو خێزانە کوردانەی لە دەرەوە دەگەڕێنەوە ڕوو دەکەنە قوتابخانەکانی کوردستان، بەڵام لەگەڵ یەکەم ڕۆژی دەوامیاندا گرفتیان بۆ دروستدەبێت، هەر لە شێوازی هەڵس و کەوتی مامۆستا و سیستەمی خوێندن و پرۆگرامەکان و زمانەکانی کوردی و عەرەبی و وانەی ئاین و هتد. هەرچەندە هەوڵ دراوە میکانیزمێك دابنرێت بۆ هاوکاری کردنیان، بەڵام تاکو ئێستاشی لەگەڵدابێت گرفتەکانیان بنەبڕ نەکراوەو کێشەکانیان بەردەوامی هەیە.

٧٠. گرفتی خوێندکارە ئاوارەکان:

یەکێك لە گرفتەکانی پەروەردە خوێندکارە ئاوارەکانە، جا چ ئەو خوێندکارانی ڕۆژئاوابێت یاخود خوێندکارانی ناوچە کوردستانیەکانی دەرەوەی هەرێم یاخود ناوچەکانی ناوەراست و باشوری عێراق کە روویان لە هەرێمی کوردستان کردووە، ڕاستەوخۆبێت یا ناڕاستەوخۆ کاریگەرییان لەسەر پرۆسەی پەروەردەی هەرێمی کوردستان هەیە.

بە گوێرەی ئاماری نوێنەرایەتی وەزارەتی پەروەردەی عێراق لە سلێمانی، بە هۆی شەڕی داعشەوە لە سەرەتادا، نزیکەی ٨٠ هەزار قوتابی ئاوارەیان لە پارێزگای سلێمانی هەبووە، بەڵام لەئێستادا نیوەی خێزانە ئاوارەکان

گەڕاونەتەوە ناوچەکانی خۆیان و تەنها ٣٥ هەزار قوتابی ئاوارە ماونەتەوە و بۆ ساڵی نوێی خوێندن درێژە بە خوێندن دەدەن.

لە پارێزگاکانی هەولێر و سلێمانی و دهۆك نزیکەی ٢٢٠ هەزار قوتابی ئاوارە و ٣٧٦ خوێندنگەی تایبەت بە ئاوارەکان هەیە، لەو ژمارەیەك ٣٥ هەزار قوتابی دەکەونە سنووری پارێزگای سلێمانی، بۆ ئەو مەبەستەش ١٠٠ خوێندنگەیان بۆ کراوەتەوە و هەزار و ١٣٦ مامۆستایان هەیە کە ئەوانیش مامۆستا ئاوارەکانن مووچەکانیان لە لایەن حکوومەتی عێراقەوە دابین دەکرێت.

لە سەرەتای ئەمساڵدا وەزارەتی پەروەردەی عێراق، بڕیاری داخستنی سەرجەم ئەو خوێندنگایانەی دەرکرد کە ماوەی چەند ساڵێکە بۆ ئاوارە عەرەبەکانی نیشتەجێی ناوچەکانی هەرێمی کوردستان کراونەتەوە، بە گوێرەی بڕیارەکەش بۆ ساڵی نوێی خوێندن هەموو ئەو خوێندنگایانە دادەخران. ئەو بڕیارەی نیگەرانی و تووڕەیی ئاوارەکانی لێکەوتەوە و چەند جارێك لە بەردەم نوێنەرایەتی سلێمانی وەزارەتی پەروەدەی عێراق قوتابیان و کەسوکاریان گردبوونەوە و خۆپیشاندانی ناڕەزاییان ئەنجامدا و داوای هەڵوەشاندنەوەی بڕیارەکەیان کرد.

بۆ نمونە مانگی ١١ ی ٢٠١٨ بڕیاری داخستنی قوتابخانەیەکی تایبەت بە ئاوارەکان لە هەولێر کە ماوەی چوار ساڵە کراوەتەوە ناڕەزایی لێ کەوتەوە، خوێندکاران و کەسوکارەکانیان و مامۆستایانی قوتابخانەکە گردبوونەوەیەکی ناڕەزاییان ئەنجامدا و داوایانکرد بڕیارەکە هەڵبوەشێتەوە. ئەمە لەکاتێکدا گەشتوونەتە نیوەی ساڵ و پێیانوتراوە دەبێ منداڵەکانیان بگوازنەوە بۆ قوتابخانەیەکی دیکە کە لێرەوە دوورە و پێویستیان بە ئۆتۆمبێل دەبێت بۆ گواستنەوەیان. ئەو خوێندکارانەی لەو قوتابخانەیە دەیانخوێند، بەشێکیان ئاوارەی شارەکانی باشووری عێراق بوون و بەشێکیشیان خەڵکی سوریا و ژمارەیەکیشیان خەڵکی هەولێر بوون.

قوتابخانەیەکی کەمپی ئاوارەکان لە هەرێمی کوردستان

تەوەرەی هەشتەم:
گرفتەکانی پەیوەست بە تاقیگەو هۆکارەکانی فێربوون

٧١. نەبونی تاقیگەی زانستی:

بەپێی سیستەمی تازەی خوێندن و بە پێی ستاندارتی نێودەوڵەتیش هەر وایە کە دەبێت هەموو قوتابخانەیەک تاقیگەی تایبەتی خۆی هەبێت بۆ وانەکانی (کیمیا، فیزیا، بایۆلۆجی، زانستەکان و کۆمپیوتەر) بەڵام زۆربەی هەرەزۆری قوتابخانەکانی هەرێمی کوردستان تاقیگەی زانستییان نیەو بەشێکی زۆر لە خوێندکارەکان تا قوتابخانەش تەواو دەکەن چاویان بە تاقیگە ناکەوێت و بە شێوازی پراکتیکی وانەکانیان ناخوێنن. ئەمەش گرفتێکی گەورەی فێربوونیانە کە تەنها بەشێوازی تیۆری گوێ لە وانەکان دەگرن و لە گرنگیی تاقیگە بەهرەمەند نابن. لەم خشتەیەدا رەوشی تاقیگەی قوتابخانەکان دەردەکەوێت:"

تاقیگەی قوتابخانەکان بە گشتی

ژ	ساڵی خوێندن	سەرجەم بینای قوتابخانەکان	قوتابخانە تاقیگەی هەیە	قوتابخانە تاقیگەی نیە	رێژەی قوتابخانە کە تاقیگەی نیە
١	٢٠١٤-٢٠١٥	٥١٧٨	٩٤٥	٤٢٣٣	٨١.٧٪
٢	٢٠١٥-٢٠١٦	٥٢٦٤	١٥٩٤	٣٦٧٠	٦٩.٧٪
٣	٢٠١٦-٢٠١٧	٥٢٤٦	٩٧١	٤٢٧٢	٨١.٤٪
٤	٢٠١٧-٢٠١٨	٥٢٣٤	١٠٢٠	٤٢١٤	٨٠.٥٪

تاقیگەی وانەی زانست

ژ	ساڵی خوێندن	تاقیگە سەربەخۆیە		باری هۆڵی تاقیگە		ئامێرەکانی تاقیگە		
		بەڵێ	نەخێر	بەڵێ	نەخێر	بەشی دەکات	بەشی ناکات	نیە
١	٢٠١٦-٢٠١٧	٥١٢	١٠٨	٣٩٨	١٨٧	٢٢٨	٢٥٢	٧٤
٢	٢٠١٧-٢٠١٨	٥٠٧	١١٠	٣٩٨	١٨٦	٣٠٥	٢٤٨	٤٧

لە ساڵی خوێندنی (٢٠١٧-٢٠١٨) لە کۆی (٦٦٢٩) قوتابخانە تەنها (٦١٧) قوتابخانە تاقیگەی زانستیان هەیە کە دەکاتە رێژەی (٩. ٣٪) و لەبەرامبەردا (٦٠١٢) قوتابخانە تاقیگەی زانستیان نیە کە دەکاتە رێژەی (٩٠. ٦٪)ی قوتابخانەکانی هەرێم. لەو (٦١٧) قوتابخانانەی تاقیگەشیان هەیە (١١٠)یان تاقیگەکانیان سەربەخۆ نیە و (١٨٦) تاقیگەشیان باری هۆڵەکانیان باش نیەو (٢٤٨)یان ئامێرەکانیان بەشیان ناکات و (٤٧) تاقیگەش ئامێریان هەر نیە !

تاقیگەی وانەی فیزیا

ژ	ساڵی خوێندن	تاقیگە سەربەخۆیە		باری هۆڵی تاقیگە		ئامێرەکانی تاقیگە		
		بەڵێ	نەخێر	بەڵێ	نەخێر	بەشی دەکات	بەشی ناکات	نیە
١	٢٠١٦-٢٠١٧	٣٧٠	١٢٠	٣٠٧	١٣٦	١٥٤	١٩١	٦١
٢	٢٠١٧-٢٠١٨	٤١٤	١٠٤	٣٤٣	١١٥	١٩٥	٢٠٩	٥٩

بەپێی داتاکان لەسەدا ٨٠ ی خوێندنگاکانی هەرێمی کوردستان تاقیگەی پێویستیان بۆ خوێندنی وانە زانستییەکان نییە تا خوێندکاران بتوانن بە شێوەیەکی پراکتیکی وانەکانی تێدا بخوینن، وەك چۆن لە پرۆگرامە نوێکانی خوێندندا جێگەیان بۆ کراوەتەوە.

تاقیگەی وانەی کیمیا

ژ	سالی خوێندن	تاقیگە سەربەخۆیە		باری هۆڵی تاقیگە		ئامێرەکانی تاقیگە		
		بەڵێ	نەخێر	بەڵێ	نەخێر	بەشی دەکات	بەشی ناکات	نیە
١	٢٠١٦-٢٠١٧	٣٧٤	١٠٥	٣٠٧	١١٩	١٨٠	٢٠٥	٧٢
٢	٢٠١٧-٢٠١٨	٤٠٩	٩٧	٣٤٦	١٢٨	٢١٣	١٩٨	٦٨

تاقیگەی وانەی زیندەوەر زانی

ژ	سالی خوێندن	تاقیگە سەربەخۆیە		باری هۆڵی تاقیگە		ئامێرەکانی تاقیگە		
		بەڵێ	نەخێر	بەڵێ	نەخێر	بەشی دەکات	بەشی ناکات	نیە
١	٢٠١٦-٢٠١٧	٤٠٨	٩٣	٣٢٨	١٢١	١٦٦	٢٠٥	٤٨
٢	٢٠١٧-٢٠١٨	٤٣٧	٨٨	٣٦٢	١١٠	٢١٣	١٩٩	٦٠

٧٢. نەبونی تاقیگەی دەنگ:

بە دەگمەن نەبێت قوتابخانەکانی هەرێم تاقیگەی دەنگیان نیە بۆ وانەکانی فێر بوونی زمان، بەتایبەتی وانەی زمانی ئینگلیزی کە وانەی سەرەکییە. ئەمەش یەکێکە لەو هۆکارانەی کە بۆتە مایەی ئەوەی خوێندکاری کورد (١٢) ساڵ زمانی ئینگلیزی دەخوێنێت بەڵام کە خوێندن تەواو ئەکات ناتوانێت دوو رستە بە ئینگلیزی قسە بکات. بەپێی راپۆرتەکانی ئاماری ساڵانەی وەزارەتی پەروەردە، هیچ ئاماژەیەك بە بوونی هیچ تاقیگەیەکی دەنگی نەکراوە کە لە قوتابخانەکاندا هەبێت. کە یەکێك لە کێشە گەورەکان ئێستا بەئینگلیزیکردنی وانەکانی بیرکاری و زانستە لەقوتابخانەکانە کە بەردەوام رێژەی ئەو قوتابخانانە زیاد دەکرێت، بەڵام نەبونی هۆیەکانی فێرکاری و تاقیگەی زانستی کە ئەو وانانە پێویستیانە ئەوەش هێندە بارێکی گرانە بەسەر شانی مامۆستاوە چونکە ئەو پرۆگرامە پێویستی بەو پێداویستیانەیە.

٧٣. نەبوونی تاقیگەی کۆمپیوتەر:

کۆمپیوتەر زانستێکی سەردەمیانەیەو لەم سەردەمی پێشکەوتن و تەکنەلۆجیایەدا ناکرێت دەستبەرداری بین. مایەی دەستخۆشیە کە وەك وانەیەك لە قوتابخانەکاندا جێگیر کراوە، بەڵام ئەوەی مایەی سەرسوڕمانە ئەوەیە کە ئەم وانەیەش لە زۆربەی هەرەزۆری قوتابخانەکاندا بە تیۆری دەخوێنرێت و خوێندکار (ئەگەر لە ماڵەوە خۆی کۆمپیوتەری نەبێت) لە قوتابخانە چاوی بە کۆمپیوتەر ناکەوێت و وەك پێویست لەم زانستە بەهرەمەند نابێت.

جگە لەمە کێشەیەکی تر هەیە کە قوتابخانەکان مامۆستای کۆمپیوتەریان نییە یان وەك پێویست وانەکە ناڵێنەوە، خراپی پرۆگرامەکەو نەبونی مامۆستا، یان شێوازی وتنەوەو فەرامۆشکردنی، کێشەی دروست کردووە. هاوکات ئەو وانەیە پێویستە کرداری بێت، بەڵام لەنەبونی کۆمپیوتەر لەقوتابخانەکان، بەتایبەت بۆئەوانەی لەماڵەوە نیانە، ئەوەش گرفتێکی ترە. جگە لەمە وانەی کۆمپیوتەر کراوەتە لاوەکی و پەراوێزخراوە، لە زۆربەی قوتابخانەکان مامۆستای کۆمەڵایەتی وانەکە دەڵێتەوە ! ئەم خشتەیە ڕەوشی تاقیگەکانی کۆمپیوتەر لە قوتابخانەکاندا دەخاتە ڕوو:

ژ	ساڵی خوێندن	تاقیگە سەربەخۆیە		باری هۆڵی تاقیگە		ئامێرەکانی تاقیگە		
		بەڵێ	نەخێر	بەڵێ	نەخێر	بەشی دەکات	بەشی ناکات	نیە
١	٢٠١٦-٢٠١٧	٦١٩	٧١	٥٣١	١٣٣	٢٨٣	٣١٨	٤٠
٢	٢٠١٧-٢٠١٨	٦٤٩	٦٢	٥٥٥	١٣٠	٣٣٢	٣٢٠	٤٠

لە ساڵی خوێندنی (٢٠١٧-٢٠١٨) لە کۆی (٦٦٢٩) قوتابخانە تەنها (٧١١) قوتابخانە تاقیگەی کۆمپیوتەری هەیە کە دەکاتە ڕێژەی (١٠.٧٪) و لەبەرامبەردا (٥٩١٨) قوتابخانە تاقیگەی کۆمپیوتەری نیە کە دەکاتە ڕێژەی (٨٩.٣٪)ی قوتابخانەکانی هەرێم. لەو (٧١١) قوتابخانانەی تاقیگەشیان هەیە (٦٢)یان تاقیگەکانیان سەربەخۆ نیە و (١٣٠) تاقیگەشیان باری هۆڵەکانیان باش نیەو (٣٢٠)یان ئامێرەکانیان بەشیان ناکات و (٤٠) تاقیگەش ئامێریان هەر نیە !

٧٤. نەبوونی گۆڕەپانی یاری:

وانەی وەرزش یەکێك لەو وانە گرنگانەیە کە شەوق و زەوقێك بە خوێندکار دەدات ڕوو لە قوتابخانە بکات، گرنگە وانەکە وەك وانەیەکی بنەڕەتی کە پەیوەندی ڕاستەوخۆی بەتەندروستی مرۆڤەوە هەیە، بایەخی پێبدرێت، ئەرکی پەروەردەش هەر ئەوەیە. بەڵام زۆربەی هەرە زۆری قوتابخانەکانی ئێمە یا گۆڕەپانی یارییان نییە، یا ئەگەر هەشیان بێت، هیچ مەرجێکی یاریگەی تیا نییە، یا خۆڵ و گڵە یا کۆنکریتە، ئەمەش لە گەڵ کاتدا لە جیاتی ئەوەی سودی هەبێت، بە زیان دەشکێتەوە. گرنگیدان بەوانەکە بەشێوەیەکی ڕۆتینیە. لەلایەکی ترەوە لە وەرزشکردندا زیاتر بایەخ بە کوڕەکان دەدرێت و بەهۆی ناهۆشیارییەوە کچەکان وەرزشیان پێناکرێت، پەروەردە و سەرپەرشتیارانیش بێدەنگن و بەدواداچوونی بۆناکەن، هەندێك مامۆستا بە میزاجی خۆی پێیوایە نابێت جلی وەرزشی لەبەربکەن و عەیبەیە کچان وەرزش بکەن، بەتایبەت لە هەندێك لە قەزاکاندا !

لەم خشتانەدا ڕەوشی قوتابخانەکان دەردەکەوێت کە ئاخۆ وەرزش و گۆڕەپانەکانیان لە چ ئاستێکدایە:

بینای قوتابخانە گۆڕەپان

ژ	ساڵی خوێندن	سەرجەم بینای قوتابخانە	قوتابخانە گۆڕەپانی هەیە	قوتابخانە گۆڕەپانی نیە	ڕێژەی قوتابخانەی بێ گۆڕەپان
١	٢٠١٦-٢٠١٧	٥٢٤٦	٣٧٧٩	١٤٦٧	٪٣٠
٢	٢٠١٧-٢٠١٨	٥٢٣٤	٣٣٣٥	١٨٩٩	٪٣٦.٢

گۆڕەپانی وەرزشی قوتابخانە

ژ	سالی خوێندن	سەرجەم بینای قوتابخانە	قوتابخانە یاریگەی هەیە	قوتابخانە یاریگەی نیە	ڕێژەی قوتابخانەی بێ گۆڕەپانی وەرزشی
١	٢٠١٦-٢٠١٧	٥٢٤٦	٢٥٤٨	٢٦٩٨	٥١.٤٪
٢	٢٠١٧-٢٠١٨	٥٢٣٤	٢٦٥٥	٢٥٧٩	٤٩.٢٪

جۆری یاریگەی قوتابخانە

ژ	سالی خوێندن	تۆپی پێ	باڵە	سەبەتە	تۆپی دست
١	٢٠١٦-٢٠١٧	١٠٧٠	١٤٢٨	١٢٢٩	٥٠١
٢	٢٠١٧-٢٠١٨	١١٢٧	١٤٥٣	١٢٨٠	٣٨٧

ئەو گۆڕەپانانەش کە منداڵ وەرزشی تیادا دەکات بەهیچ جۆرێك بۆ وەرزش شیاو نیە، چونکە زەوییەکەی کۆنکرێتە و کاتێك منداڵ دەکەوێتە سەر زەوی دەست و قاچی دەشکێت. هەروەها مامۆستای وەرزش، وا دەزانێ تەنیا دوو گۆڵی و تۆپتۆپێن وەرزشە، بۆیە تۆپێك دەداتە دەست قوتابییەکان و زۆربەی جاریش خۆی لە ئیدارە دادەنیشێت، منداڵەکانیش هەم بە هاوێشتنی تۆپەکانیان بە قیژە و هاواریان نایەڵن مامۆستایانی دیکە وانەکە بڵێنەوە.

گۆڕەپانی قوتابخانەیەك

٧٥. نەبوونی کتێبخانە:

کتێب سەرچاوەی زانستە و پێویستە هەر لەسەرەتای تەمەنەوە منداڵان رابهێنرێن بەوەی هاوڕێی کتێب بن، بەڵام بەداخەوە قوتابخانەکانی ئێمە بێ کتێبخانەن، خۆ ئەگەر بەناو زۆرێکیشیان بۆ کتێبخانە تەرخان کردبێت، ئەوا چۆڵ و هۆڵە و کتێبی تیا نییە. هەرچەندە لە سیستەمی تازەشدا هاتووە کە دەبێت لە قوتابخانەکاندا کتێبخانە هەبێت. مایەی سەرسوڕمانە کەوا ساڵانە، لەسەر بودجەی پەروەردە، دەیان ملیۆن دینار بە کتێب دراوە، کەچی ئەو کتێبانەی کڕدراون، نە مامۆستایان و نە خوێندکاران، سودی لێدەبینن و نە بەسەر کتێبخانەی قوتابخانەکانیشدا دابەش کراون!!!

گەر کتێبخانەش هەبێت، بەڵام لەلایەن قوتابیان و خوێندکارانەوە بەکارنەهێنرێن و نەخوێنرێنەوە، یان لەلایەن ستافی مامۆستایانەوە، قوتابیان فێری خۆشەویستی کتێب و بە کەلتوورکردنی خوێندنەوە نەکرێن، دیسان هەر نامان گەیەنێت بەئەنجامی ئەوەی کە خوێندکار بخوێنێتەوەو خوێندنەوە ببێتە کلتور لەناو قوتابخانەکاندا. لەو قوتابخانانەشدا کە کتێبخانە هەیە، گرفتی تر هەیە، لەوانە کارمەندی تایبەتی نییە، بەمانگیش ژوورەکە ناکرێتەوە، پەرپووتە. لەکاتێکدا ئەگەر کارمەندی خۆی هەبێت، رۆژانە دەوام دەکات و گرنگی بەرێکخستن و دەوڵەمەندکردنی کتێب و کتێبخانە دەدات. لەم خشتەیەدا رێژەی بوونی کتێبخانە لە قوتابخانەکاندا دەخاتە بەرچاو:

ژ	ساڵی خوێندن	سەرجەم بینای قوتابخانە	قوتابخانە کتێبخانەی هەیە	قوتابخانە کتێبخانەی نیە	رێژەی قوتابخانەی بێ کتێبخانە
١	٢٠١٤-٢٠١٥	٥٤٥٨	٢١٥٤	٣٣٠٤	٪٦٠.٥
٢	٢٠١٥-٢٠١٦	٦٤٠٦	٢٤٦٠	٣٩٤٦	٪٦١.٦
٣	٢٠١٦-٢٠١٧	٥٢٤٦	١٩٢٦	٣٣٢٠	٪٦٣.٢
٤	٢٠١٧-٢٠١٨	٥٢٣٤	١٩٥٦	٣٢٧٨	٪٦٢.٦

٧٦. نەبوونی هۆکارەکانی فێربوون:

یەکێك لە رێگە سەرکەوتووەکان بۆ فێربوونی زیاتر و تێگەیاندنی خوێندکار و خۆشەویست کردنی وانەکە لەلای، بەکارهێنانی هۆکارەکانی فێربوونە، وەك: داتاشۆ، نەخشە، وێنەو... هتد. بەڵام ئەوەی بەکارنەیەت لە قوتابخانەکاندا ئەو هۆکارانەن. بینینی وێنەیەك لەبری هەزار وشەیە، ئەوان کاتێك هۆی فێرکارییان بۆ بەکار ناهێنرێت، وەك ئەوەیە شتێکی خەیاڵی باس بکرێت. لە پێنج ساڵی رابردوودا هیچ هەوڵێك نەدراوە بۆ دابینکردنی هۆکارەکانی فێربوون، جگە لە بۆرد و ماجیك، هیچ هۆکارێکی تر نەبووە، وەك لەم خشتەیەدا دەردەکەوێت:

ژ	ساڵی خوێندن	ژ. بینای قوتابخانە	ژ. پۆل	ژ. پۆل داتاشۆی هەیە	ژ. پۆل داتاشۆی نیە	رێژەی پۆل داتاشۆی نیە	رێژەی پۆل داتاشۆی هەیە	باری کارکردنی داتاشۆ		
								باشە	پێویستی بە چاکردن هەیە	خراپە
١	٢٠١٦-٢٠١٧	٥٢٤٦	٦٧٤٣٦	٧١٨٦	٦٠٢٥٠	٪٣ .٨٩	٪٧ .١٠	٦٨٢٧	٢٠٩	١٥٠
٢	٢٠١٧-٢٠١٨	٥٢٣٤	٦٨٠٩١	٨١٨٢	٥٩٩٠٩	٪٨٨	٪١٢	٧٧٤٧	٢٤٩	١٨٦

ژ	ساڵی خوێندن	ژ. پۆل	ژمارەی پۆل تەختەی سپی هەیە	ژمارەی پۆل تەختەی سپی نیە	رێژەی پۆل تەختە سپی نیە
١	٢٠١٦-٢٠١٧	٦٧٤٣٦	٥٥٧٢٣	١١٧١٣	٪١٧.٣
٢	٢٠١٧-٢٠١٨	٦٨٠٩١	٥٧٢٥١	١٠٨٤٠	٪١٥.٧

٧٧. نەبوونی شانۆ:

لە هیچ کام لە قوتابخانەکاندا هۆڵێکی شانۆ نیە، کە خولیایەکی خوێندکارانەو زیاتر بەرەو قوتابخانە کێشیان دەکات و خوێندکاران دەیانەوێت و دەخوازن بەهرەکانی خۆیانی تێدا دەر بخەن. پێویستە ئەم بابەتە گرنگە لەبەرچاو بگیرێت، هەوڵبدرێت هۆلی شانۆ تەرخان بکرێت بۆ ئەم مەبەستە. لە پێنج ساڵی رابردوودا هیچ هەوڵێك نەدراوە بۆ دابینکردنی هۆڵی شانۆ و زەمینەسازی بۆ نەکراوە. بەپێی راپۆرتەکانی ئاماری ساڵانەی وەزارەتی پەروەردە، هیچ ئاماژەیەك بە بوونی هۆڵی شانۆ نەکراوە کە لە قوتابخانەکاندا هەبێت.

چالاکیەکی مندالان لە هۆڵی شانۆکەیاندا

٧٨. نەبوونی ئینتەرنێت لە قوتابخانەکان:

هێلەکانی ئینتەرنێت هۆکاری گەیشتنە بە زانیاری تازەو دنیای پێشکەوتووی دەرەوە، بەداخەوە قوتابخانەکانی ئێمە لەم تەکنەلۆجیایە بێبەشن و هێلی ئینتەرنێت لە هیچ کام لە قوتابخانەکاندا نیە. وا باشە بەرنامەیەك دابنرێت بۆ ئەم مەبەستە. داتاو ئامارەکان کۆنن لەناو پرۆگرامەکاندا بۆیە گرنگە لەرێگەی ئینتەرنێتەوە نوێیەکان پیشان بدرێت. جگە لەوەی بۆ گەیاندنی هەر بریارو رێنماییەك گرنگە لەرێگەی ئینتەرنێتەوە بگات بە قوتابخانەکان لەبەری ئەو هەمو هاتوچۆکردن و تێچونە کەلەسەر قوتابخانەکان دەکەوێت. بەپێی راپۆرتەکانی ئاماری ساڵانەی وەزارەتی پەروەردە، هیچ ئاماژەیەك بە بوونی هێڵی ئینتەرنێت نەکراوە کە لە قوتابخانەکاندا هەبێت.

٧٩. نەبوونی ژووری تایبەتی وانە کۆمەڵایەتیەکان:

چەند گرنگە تاقیگە تایبەت بە وانە زانستییەکان هەبێت ئەوەندەش گرنگە ژوری تایبەت بە وانە کۆمەڵایەتیەکان هەبێت تا لەو ڕێگەیە وانەکان بە پاوەرپۆینت و وێنە و ڤیدیۆ پیشان بدرێت کە بەدڵنیاییەوە ئەوەش کاریگەری باش بەجێدەهێڵێت لەسەر خوێندکارە جگە لەخۆشەویستکردنی وانەکە زۆر کات بەهۆی کەم و کوری پرۆگرامەکە لای خوێندکار ئەو وانانە بێزراون ، هاوکات وادەکات بابەتەکانیان لەبیر نەچێتەوە بیرو هزریشیان فراوانتر بێت.

٨٠. کەناڵی تەلەفزیۆنیی پەروەردەیی:

بوونی کەناڵێکی پەروەردەیی سەرتاسەری لە هەرێمی کوردستاندا زۆر پێویستە، هەرچەندە کەناڵێکی لۆکاڵی بەناوی پەروەردەوە لە سلێمانی هەیەو ئێستا نوسینگەی لەهەولێریش هەیە، بەڵام بەهۆی خراپی باری داراییان، هیچ کارابیەکی نییە و وەك پێویست سودی لێنەبینراوەو کەناڵێکی لاوازە، چونکە نەیتوانیوە وەڵامگۆی پێداویستییەکانی سەردەم بێت. ئەم کەناڵە جیا لەدەستخۆشی، کەموکوڕی زۆری هەیە، بۆنموونە وەختێك ببووە کەناڵی وانە وتنەوەی مامۆستای تایبەت. لەکاتێکدا دەبێت، ئەو کەناڵە بەرنامەی پەروەردەیی هەمەلایەن و کۆمەڵایەتی و کلتوری و مرۆیی و زانستی و بەڵگەنامەیی و مێژوویی و دەروونناسی و زۆر بواری دی پەخش بکات. بۆیە پێویستە هاوکاری زیاتر بکرێن تا کاریگەرییان هەبێت. هەر بۆ وەبیر هێنانەوە کاتێ کەناڵی نەورۆز داخرا کە سەر بە وەزارەتی رۆشنبیری بوو، حکومەت بڕیاریدا ئەم کەناڵە ئاسمانیە ببێت بە موڵکی وەزارەتی پەروەردەو بکرێت بە کەناڵێکی پەروەردەیی. بەڵام بەداخەوە لەلایەن پەرلەمانی کوردستانەوە زۆر بە نایاسایی دەستی بەسەرداگیراو وەزارەتی پەروەردەش نەك داوای نەکردەوە بەڵکو بێدەنگیی هەڵبژارد.

تەوەرەی نۆیەم:
گرفتەکانی پەیوەست بە چاپی کتێب

٨١. چاپی کتێب:

یەکێ لە گیرو گرفتەکانی پەروەردە چاپکردنی کتێبەکانی خوێندنە، کە بە پێی ئەو گرێبەستانەی وەزارەت لەگەڵ چەند کۆمپانیایەکی بیانیدا کردوویەتی ساڵانێکە لە دەرەوە چاپ دەکرێن، پێشتر زۆرینەیان لە لوبنان و لەم دواییانەشدا لە تورکیا چاپ دەکرێن. کە ئەمەش چەند کاریگەرییەکی خراپی هەیە، لەوانە:

یەك: ساڵانە بڕێکی زۆر بودجەی هەرێم دەچێتە دەرەوە و باشتر وایە لەناوخۆدا بەکار بێت و چاپخانەی خۆماڵی هەیە و ئەوان چاپی بکەن.

دوو: بەهۆی ئەوەی لە دەرەوەیە ساڵانە کتێب درەنگ دەگاتە دەست خوێندکاران.

سێ: بەهۆی ئەوەی لە دەرەوەیە و دوورە وەك پێویست سەرپەرشتی چاپ نەکراوە و ئەمەش بۆتە هۆی ئەوەی هەڵەی زۆر روو بدات.

چوار: بەناوی سەرپەرشتی کردنی چاپەوە بودجەیەکی زۆر بەهەدەر دراوە.

جیا لەهەموو ئەوانە تا ئێستاش پەڕەی کتێبەکان سپییە، ئەمەش لەرووی زانستی زیانێکی زۆر بەچاو دەگەیەنێت و کێشەی تەندروستی زۆرە باشترە پەڕەکان بۆرو مەیلەو زەردباو بن، کتێبی دەرەوەی قوتابخانە ئێستا زۆربەی ئەو کاغەزە بەکاردەهێنرێت. ئەوەی تێبینی دەکرێت هەموو ساڵێك کتێب درەنگ بەدەست خوێندکاران گەیشتووە، جگە لەمساڵی خوێندن ٢٠١٨-٢٠١٩ لەکاتی خۆیدا گەیشت.

٨٢. گرێبەستەکانی کتێب:

بەپێی ئەو گرێبەستانەی وەزارەت لەگەڵ چەند کۆمپانیایەکی بیانی کردبووی بۆ چاپکردنی کتێب، بە پێی دۆکیمێنتەکان، گەندەڵی تیادا کراوەو بودجەی گشتی تیادا بەهەدەر دراوە، تا ئێستاشی لەگەڵدابێت ئەم گرێبەستانە بەدواداچوونیان بۆ نەکراوەو کەس لەسەری سزا نەدراوە. سەرباری ئەوەی مەسەلەکە گەیەنراوەتە ئەنجومەنی وەزیران و بڕیاری بۆ دەرچووە و لای داواکاری گشتیش ئەم دۆسیەیە جوڵێنراوە. بەڵام تا ئێستاش هیچ ئیجرائاتێك نەکراوە. ئەمە نەنگیەکی گەورەیە بۆ پەروەردە. تاوانە لە چاپی کتێبی منداڵاندا بە ملیۆنان دۆلار بەهەدەر بدرێت، کەچی منداڵانیش وەك پێویست کتێبیان نەبێت و کەسیش لە تۆمەتباران ئیجرائاتیان لەگەڵ نەکرێت.

بەپێی زانیارییەکان لە ئێستادا وەزارەت پێداچوونەوە بەهەندێك لە گرێبەستەکاندا کردووە کە جێگەی دەستخۆشیە، لەمساڵی رابردوودا نزیکەی (١٧) ملیۆن کتێب بە بەهای نزیکەی (١٤) ملیار دینار لە دەرەوە چاپکراوەو لەکاتی خۆشیدا کتێبەکان گەیشتوون.

٨٣. چاپ نەکردنی کتێب لە ناوەوەی هەرێم:

لەگەڵ ئەوەشدا کە ژمارەیەکی زۆر چاپخانەی پێشکەوتوو لە هەرێمی کوردستاندا هەیە و ساڵانەش داوایانکردووە چاپی کتێبەکان نەنێردرێتە دەرەوەو لەناوخۆ چاپ بکرێن، ئەم هەنگاوە سودی زۆری دەبێت، لەوانە هەم دراوی گرانبەها ناچێتە دەرەوە، هەم لە نزیکەوە سەرپەرشتی دەکرێت و هەم زوو دەگاتە دەست خوێندکاران و هەم دەبێتەمایەی رەخساندنی دەرفەتی کار بۆ ژمارەیەکی زۆری خەڵك. بەپێی بەدواداچوونی ئێمە چاپخانە ناوخۆییەکان دەتوانن بەتێچووی کەمترو هەمان کوالێتی کتێبەکان چاپ بکەن، هۆکارەکەی روونەو بواری بەهەدەردان و تەخشانی پارەکە کەمتر دەبێتەوە. بەڵام وەزارەتی پەروەردە رەزامەند نەبووە ئەم کارە بکات. خۆ ئەگەر وەزارەت بە چاپخانەکانی ناوخۆشی نەدات، ئەوا هێچنا پێویستە بیر لە چاپخانەیەکی تایبەتی خۆی بکاتەوە و بە بودجەی تەرخانکراوی یەك ساڵی چاپکردنی کتێب ئەتوانێت باشترین چاپخانە بکرێت و ساڵانە ئەم بودجەیە بۆ وەزارەت بگێڕێتەوە و لە بوارێکی تردا سەرفی بکات. بەرلە راپەرینی ١٩٩١ لەهەولێر چاپخانەی وەزارەتی پەروەردە هەبوو، نیوەی کتێبی قوتابخانەکانی کوردستانی چاپ دەکرد، باشە بۆچی نەیانتوانی فراوانی بکەن؟ دانانی چاپخانەیەکی نیشتمانی تایبەت بەچاپکردنی کتێبی قوتابخانەکان لەهەرێم هێندە قورسە نەتوانرێت؟ بەپێی زانیاری لەمساڵی رابردوودا تەنها بڕی (٥٠٠) هەزار کتێب لە ناوخۆ چاپکراوە.

شایانی باسە جگە لە چاپخانەکانی کەرتی تایبەت، خودی حکومەتی هەرێم بۆخۆی (١٠) چاپخانەی هەیە، دوو چاپخانەی وەزارەتی پەروەردە، دوو چاپخانەی وەزارەتی خوێندنی باڵا، دوو چاپخانەی وەزارەتی دارایی، چاپخانەیەکی وەزارەتی رۆشنبیری و چاپخانەیەکی وەزارەتی کشتوکاڵ، چاپخانەیەکی پارێزگای دهۆك، چاپخانەیەکی حکومەت لە کەلاریش هەیە. بەڵام هیچ کام لەو چاپخانانە سودیان لێنەبینراوە!

٨٤. چاپخانەکانی وەزارەتی پەروەردە:

وەزارەتی پەروەردە دوو چاپخانەی هەیە، یەکێکیان لە هەولێر کە (١٥٠) فەرمانبەری هەیە و ئەوەی تریان لە سلێمانی کە (٦٨) فەرمانبەری هەیە، ئەوەی جێگەی سەرسوڕمانە لەم چاپخانانەدا نزیکەی (٢٢٠) فەرمانبەر دەوام دەکەن، کەچی لەهیچ کام لەو چاپخانانەدا پرۆگرامەکانی خوێندن چاپ ناکرێن و سودیان لێ نابینرێت، ئامێرەکانیان کۆن و بەسەر چوو و شکاون و پارچەیان دەست ناکەوێت.

تەوەرەی دەیەم:
گرفتەکانی پەیوەست بە هەندێك وانە

٨٥. وانەی وەرزش:

وانەی وەرزش یەکێ لەو وانانەیە کە وێرای سودی بۆ تەندروستی خوێندکاران، وا لە منالآن دەکات خۆشەویستی زیاتریان بۆ قوتابخانە هەبێت، بەڵام بەداخەوە ئەم وانەیە وەك پێویست نیە و پشتگوێ خراوە، سەرباری نەبوونی یاریگەی تایبەت و گونجاو بە خوێندکاران لە زۆربەی قوتابخانەکاندا، لە زۆربەی کاتدا ئەم وانەیە بەچاوێکی بێ بایەخ سەیر دەکرێت و کاتەکەی بە وانەی تر پڕ دەکرێتەوە. هەتا مامۆستایانیش گرنگی پێنادەن. جگە لەوە وانەیەکی وەك وەرزش، چ پێویستی بە تاقیکردنەوەیە، ئەو وانەیە ئەوەندەی گرنگە کرداری بێت، هیچ پێویست بە نەزەری ناکات، تەنانەت مامۆستا هەیە هێندەی جەختی لەسەر تاقیکردنەوەیە، ئەوەندە گرنگی بەلایەنی کرداری نادات، ئەوەش خوێندکاری بێزارکردوەو دەیانەوێت وانەکە نەخوێنن.

٨٦. وانەی هونەر:

وانەی هونەر یەکێکە لەو وانانەی کە وێرای ئەوەی گرنگە و منالێ لەم تەمەنەیدا، ئارەزوو و خولیاکانی دەردەکەون و خۆی دەبینێتەوە، وا لە منالآن دەکات خۆشەویستی زیاتریان بۆ قوتابخانە هەبێت. بەڵام ئەم وانەیە وەك پێویست نیە و پشتگوێ خراوە، زۆرێك لەمامۆستاکانش بەدەست نەبونی پرۆگرام و هۆی فێرکاری و نەبونی پێداویستیەکانەوە دەناڵێنن. هەروەها بەهۆی ئەوەی چاودێری نییە، بەشێك لە مامۆستایان بەتایبەت لە قەزاو ناحیەو لادێکان، وانەی هونەر ناڵێنەوەو لایدەبەن لە خشتەی وانەکان، یان ئەگەر هەشبێت ڕۆتینیە. هەندێك لە مامۆستاکان بەهۆی ئایدۆلۆجیای دینیانەوە، پێیانوایە حەرامەو گوناهە! جگە لەمە لەزۆر قوتابخانەدا هونەر لەخشتەی وانەکاندا نییە، هەشبێت بەوانەی دی دەگۆڕدرێتەوە! لەزەین و هزری قوتابیاندا بەوانەیەکی لاوەکی و بێبایەخ وێناکراوە، لەتاقیکردنەوەکانیش هەموو وانەی هونەر تەنها لەوێنەکێشان کورتکراوەتەوە! لەکاتێکدا هونەر بوارێکی گشتگیرو فراوانەو چەندین بابەت لەخۆدەگرێت. سەرباری نەبوونی گەلەری (مرسم)ی تایبەت لە زۆربەی قوتابخانەکاندا، لە زۆربەی کاتدا ئەم وانەیە بەچاوێکی بێ بایەخ سەیر دەکرێت و کاتەکەی بە وانەی تر پڕ دەکرێتەوە. لە ئاماری وەزارەتی پەروەردەدا، هیچ ئاماژەیەك بۆ بوونی ژووری وێنە (مرسم) نەکراوە کە لە قوتابخانەکاندا هەبێت.

هونەر لە ناوەندەکانی خوێندندا، دەچێتە ڕیزی ئەو وانانەی کە بەوانە لاوەکییەکان هەژماردەکرێت، وانەی لاوەکی لە تێڕوانینی ناوەندەکانی خوێندندا، بە مانای ئەوەی کەس ناکەوێت و ئەو وانانە گرنگی و بەبایەخی نییە! لە ڕاستیدا ئەوەی بەرپرسانی پەروەردە، لەتیۆریەکانو ڕوبەڕوبونەکان، دەربارەی گرنگیو بایەخی وانەی هونەر دەیڵێن، لە واقیعدا نایبینیتو خۆشیان بڕوایان بەقسەکانی خۆیان نییە!

ئەوەی وای کردووە وانەی هونەر بکرێت بە نوکتەو لەگرنگییەکەی بکەوێت، بەشێکی گرنگی بۆ وەزارەتی پەروەردەو بەرپرسانی پەروەردەیی دەگەڕێتەوە، بەشێکی زۆری خوێندنگا ئامادەییەکان وانەی هونەریان هەیەو دەبێت بخوێنرێت، کەچی بەهۆی نەبوونی مامۆستاوە ناخوێنرێت و لە دەرئەنجامدا یان لەخۆوە نمرە دادەنرێت یان

هەر دانانرێت! یان بەشێکی گرنگی ئەوانەشی وانەی هونەر لە قۆناغی بنەڕەتی دەڵێنەوە، لە پسپۆڕی خۆیان نییەو هیچ هاندەرێکیان نییە بۆ وانەوتنەوەو زۆرجاریش پاڵنەرن بۆ کەمکردنەوەی بەهاو گرنکی وانەی هونەر. هەندێکیان پێیان وایە لە بنەمادا وانەی هونەر کوفرە! بۆیە لێرەدا تاوان دەکەوێتە سەر بەرپرسانی پەروەردەیی و لەناویشاندا هەندێك لە مامۆستایان، لە دەرئەنجامدا خوێندنگا دەکەوێتە بەر ڕەخنە، لێرەدا حەق بە فێرخوازو کەسوکاری فێرخوازە.

لەم هەرێمەی ئێمەدا وانەی هونەر ئەوەندە بە کەم بایەخ سەیرکراوە، قبوڵ و ڕێگەپێدراو نییە فێرخواز نمرەی کەم بهێنێت، دەبێت لەوانەی هونەر هەمووی نمرەی بەرزبێت، وەك ئەوەی خوێندنگاکانی ئێمە بەردەوام شێوەکارو مۆسیقارو هونەرمەند و وێنەکێشی بەناوبانگی بۆ دۆزیبێتینەوەو بەهرەکانییانی دەرخستبێت! بە چ پێوەرێکی زانستی و پەروەردەیی، فێرخوازێك گەر لەوانەی ئینگلیزی و زانست نمرەی سەرو نەوەتی هەبو،و پێت خۆشبێت یانا نا، دەبێت لە هونەرییش سەرو نمرەی نەوەتی بۆ دابنرێت؟ واتە دەبێت هونەر بەپێی پێوەری زانست و ئینگلیزی هەڵسەنگاندنی بۆ بکرێت! بە داخەوە ئەمە ئێستا بووە بە عورف و لادان لێی بووە بە ئاستەم و گەر مامۆستایەکی هونەر بتوانێت وەکو خۆی هەڵسەنگاندن بۆ فێرخوازێك بکات، پێی دەوترێت هونەر چییە ئەو لە عەرەبی و بیرکاری نەوەت و پێنجی هێناوە! جگە لەوەیی وانەکانی هونەرو وەرزش بون بەچەکێك بەدەستی مامۆستاوە بۆ بەیەکەمکردن یان نمرە بەرزکردنەوەی منداڵی مامۆستا لە قوتابخانە بنەرەتییەکاندا.

٨٧. وانەی مۆسیقا:

وانەی سرود و مۆسیقا یەکێ لەو وانانەیە کە وا لە منداڵان دەکات خۆشەویستی زیاتریان بۆ قوتابخانە هەبێت، بەلام ئەم وانەیە نیە و پشتگوێ خراوە، سەرباری نەبوونی ژوری ستۆدیۆ و ئامێری مۆسیقا لە قوتابخانەکاندا، ئەم بابەتە بەچاوێکی بێ بایەخ سەیر دەکرێت و کەم و کوڕییەکی گەورەیە کە ئەم وانەیە نیە. کەمترین دیسانەوە لێرەشدا کەم نین ژمارەی ئەو مامۆستایانەی بە میزاجی خۆیان مۆسیقایان حەرامکردوەو وانەی سرود ناخوێنن و پەروەردەش هیچ ناڵێت و روئیای نییە! وەزارەتی پەروەردە وانەی هونەر تەنیا بە وێنەکێشان تێگەیشتووە، بۆنموونە: مامۆستایانی هونەر ئەگەر پسپۆڕییەکەشیان وێنەکێشان نەبێ، دەبێ هەر وێنە بڵێنەوە. هونەرەکانی دیکەی وەك مۆزیك و شانۆ فەرامۆش کراون. لە ئاماری وەزارەتدا هیچ ئاماژەیەك بۆ بوونی ژووری مۆسیقا نەکراوە کە لە قوتابخانەکاندا هەبێت.

چالاکیی مۆسیقای خوێندکاران لە قوتابخانەیەکدا

٨٨. وانەی ئایین:

یەکێك لەو وانانەی دەخوێنرێت وانەی ئایینە، ئەم وانەیەش لە شێوازی دارشتن و وتنەوەیدا، گرفتی هەیە. هەروەها لە کتێبەکاندا (چاپی ساڵی ٢٠١٢-٢٠١٣) هەندێك بابەت ورۆژێنرابوون کە خزمەتیان نە بە ئایین و نە بە کۆمەڵگەش نەدەکرد. لە جیاتی بە ئاشتی پێکەوە ژیان، جۆرێك لە رقی لە نێوان پێکهاتە ئایینیەکان دروست دەکرد. هەرچەند ئێستا چەند گۆڕانکارییەکی بچوکی بەسەردا هاتووە، بەڵام پێویستە ئەم وانەیە شێوازی وتنەوەی و کتێبەکانی زۆر ئاسانتر بکرێن، نەبادا لە جیاتی چاکسازی بە لایەنی خراپەدا بشکێتەوە. لەماوەی پێنج ساڵی رابردوودا، هیچ کارێك لەسەر ئەم گرفتە نەکراوە.

نوێژکردن بە منداڵان لە قوتابخانەیەکدا

جگە لەمە مامۆستای ئایینیش پسپۆری خۆی نییەو هەر مامۆستایەك بەشە وانەکەی کەمبێت، دەدرێت بەو. زۆرجاریش بەشێوەیەکی پەروەردەیی و ئەکادیمی ناوترێتەوەو مامۆستا بە ئایدۆلۆجیاو ئارەزووی خۆی دەیڵێتەوە، وانەیەك دەبێت بۆ زیاتر ڕق بوون لە ئاین و نەتەوەو ڕەگەزەکانیتر، بۆیە دەبێت زۆر بەجدی رێکبخرێت!

وابڕیارە ساڵی داهاتوو گۆڕانکاری بەسەر پرۆگرامی خوێندنی ئایینیی پۆلەکانی (١٠-١١-١٢)دا بکرێت بە مێژووی ئایینەکان، کە ئەمەش هەنگاوێکی باشە ئەگەر رێگەی پێنەگیرێت.

٨٩. پشتگوێخستنی زمانی کوردی:

لە بری ئەوەی گرنگی و بایەخی زیاتر بە زمانی کوردی بدرێت، بەپێچەوانەوە پشتگوێخراوەو وەك وانەیەکی لاوەکی لێی دەڕوانرێت. کەس لاری لەوە نیە کە گرنگی بە زمانە زیندووەکانی تر بدرێت، بەڵام ناکرێت لەسەر حیسابی زمانی دایك بێت، بۆ نمونە ئەوەندی لە وەزارەتی پەروەردە جەخت لەسەر بە ئینگلیزی کردنی زمانی خوێندن دەکرێتەوە، ئەوەندە هەوڵ نادرێت زمانی کوردی پێش بخرێت. جگە لە قوتابخانە ناحکومیەکان کە زمانی خوێندنیان کوردی نییە، ژمارەیەکی زۆری تری قوتابخانە حکومیەکانیش زمانی خوێندنی وانەکانی زانست و بیرکارییان کراوە بە ئینگلیزی. ئاخر منداڵێکی تەمەن چوار یان شەش ساڵ کە دەخرێتە بەر خوێندن، یەکسەر فێری زمانێکی بێگانە و بەتایبەتی زمانی ئینگلیزی دەکرێت. ئەم منداڵە لە گەڕانەوەیدا بۆ ماڵەوە دووچاری کێشەیەکی گەورە دەبێت، چونکە ڕۆژانە لە خوێندنگە بە زمانی ئینگلیزی قسەی لەگەڵ دەکرێت. لە ماڵەوەش هەر لەسەر

بەکارهێنانی ئەم زمانە بەردەوام دەبێت. لەو بارەدا دایك و باوکی منداڵەکە بە کوردی وەڵامی بدەنەوە، یان بە زمانێکی ئینگلیزی شکاو لەگەڵیدا بدوێن، ئەوا منداڵەکە لە هەردوو باردا دووچاری دۆخێکی دەروونی سەخت دەبێت. بۆیە پێویستە دامودەزگەی پەیوەندیدار بە زمانی خوێندنی هەموو قۆناغەکانی خوێندندا بچێتەوە. هەوڵ بدرێت لە خوێندندا زمانی کوردی نەکرێتە زمانی لاوەکی، چونکە پشتگوێخستنی زمانی کوردی و بایەخپێنەدانی وەك زمانێکی سەرەکی، کوشندەترین مەترسییە بۆ سەر ئاسایشی نەتەوەیی.

هەروەها ساڵانە پرۆگرامی زمانی کوردی پێویستە گۆڕانی بەسەردابێت لەو بابەتانەی کە پێویستن، بەڵام ئەوەی جێگەی سەرسوڕمانە هیچ گۆڕانێکی بەسەردا نەهاتووە!

ئەمەو جگە لەو بڕیارەی کە وەزارەتی خوێندنی باڵا لە ٢٠١٧/٣/٨ لە بڕیارێکی چاوەڕواننەکراو و ناواقیعیدا، نوسراوێکی بڵاوکردەوە بە مەبەستی سەرپشککردنی خوێنکاران/قوتابیانی پۆلی شەشەمی ئامادەیی بۆ ئەژمارکردنی نمرەی هەردوو زمانی کوردی و زمانی عەرەبی. کە لە کاتی وەرگرتن لە کۆلیژەکانی (پزیشکی، ئەندازیاری و زانست)، ئارەزوومەندانە بێت. پێمان وایە ئەم بڕیارە سەرەتایەکی خراپە لە پەراوێزخستن و بێ بایەخکردنی زمانی کوردی، چونکە:

یەکەم: ئەم بڕیارە نایاساییە، چونکە پێچەوانە و دژی چەند یاسا و بڕیارێکە، لەوانە:

١- پێچەوانەی مادەی (٤)ی دەستوری کۆماری عێراقە، کە تیایدا زمانی کوردی لە پاڵ زمانی عەرەبی وەك دوو زمانی فەرمی ناسێنراون.

٢- پێچەوانەی پرۆژەی دەستوری هەرێمی کوردستانە.

٣- پێچەوانەیە لەگەڵ یاسای ژمارە (٦)ی ساڵی ٢٠١٤ ی زمانە فەرمییەکان لە هەرێمی کوردستان ـ عێراق.

٤- پێچەوانەیە لەگەڵ یاسای ژمارە (٧)ی ساڵی ٢٠١٤٤ی زمانە فەرمییەکان، کە لە لایەن ئەنجومەنی نوێنەرانی عێراقەوە پەسند کراوە.

٥- پێچەوانەی یاسای ژمارە (١٢)ی ساڵی ١٩٩٧٧ ئەکادیمیای کوردییە، کە لە پەرلەمانی کوردستان دەرچووە.

دووەم: بڕیارێکی ناپەروەردەییە، چونکە لە کاتێکدا دەرکرا، کە کۆتایی ساڵ بوو سەری لە خوێندکاران و قوتابیان شێواندووە.

سێیەم: بڕیارێکی نائیدارییی بوو، چونکە پەیوەندیدارە بە وەزارەتی پەروەردەشەوە، بەڵام تەنها وەزارەتی خوێندنی باڵا دەری کردووە.

چوارەم: بڕیارێکی نانەتەوەییە، چونکە بەرژەوەندی باڵای زمانی نەتەوەیەك دەکاتە قوربانیی بەرژەوەندی تایبەتی چەند کەسێك و زمانی کوردی بێ بایەخ کردووە. زمانی کوردی وەك زمانی نەتەوە خاوەن دەوڵەتەکان لە خەم نەڕەخسیوە و تا ئێستاش لەبەردەم هەڕەشە و مەترسیدایە، چونکە زمانێکی یەکگرتوومان نییە و پێویستی بە گرنگیدانی زیاترە.

پێنجەم: ئەم بڕیارە وێکدێتەوە لەگەڵ ئەو بڕیارانەی ڕژێمی بەعسی ڕووخاو، کە سەبارەت بە زمانی کوردی لە ساڵانی ١٩٧٦ و ١٩٨٩ دەری کرد و هەمان ناوەرۆکی هەیە.

شەشەم: ئەم بڕیارە دەبێتە مایەی پەراوێزخستنی زمانی کوردی لەم چەند خاڵەدا:

١–بێبەهاكردنی زمانی كوردییە لە سەرجەم ناوەندەكانی خوێندن هەر لە قۆناغی باخچەی منداڵان و سەرەتایی و ناوەندی و ئامادەیی تا دەگاتە زانكۆ و پەیمانگاكان، چونكە ئیتر زمان وئەدەبی كوردی لای خوێندكاران و قوتابییانی كورد هیچ رۆڵ و گرنگییەكی خۆی نابێت لە پرۆسەی خوێندن و فێركردندا، تەنها بۆ دەرچوونە و بەهای زانستی نامێنێت.

٢–دەبێتە مایەی پەراوێزخستنی دەرچووان و فێرخوازانی بەشی زمانی كوردی لە زانكۆكاندا.

٣–دەبێتە مایەی پەراوێزخستنی بەشەكانی زمانی كوردی لە زانكۆكاندا كە لەمەودوا و لە قوتابییان و خوێندكاران دەكات وەك پێویست رووی تێنەكەن. ٤– دەبێتە مایەی ئەوەی بابەتی زمان و ئەدەبی كوردیش وەك وانەكانی (هونەر و وەرزش) پەراوێز بخرێت، هەروەك پەراوێز خراون.

ئەمەو لەكاتێكدا وەزارەتی پەروەردەی عێراق، زمانی كوردی خستۆتە پرۆگرامی خوێندنەوە لە سەرانسەری پارێزگاكانی عێراق و لەم ساڵەوە كاری پێدەكرێت.

بەپێی گشتاندنێكی بەشی خوێندنی كوردی، وەزارەتی پەروەردەی عێراق كە ئاراستەی سەرجەم پەروەردەی پارێزگاكانی عێراق (جگە لە هەرێمی كوردستان) كراوە و ژمارە (ك٢٣٨)ی (٢٠١٨/١٢/٢٦)ی لەسەرە، لە ساڵی داهاتووەوە زمانی كوردی كە زمانی دووەمی فەرمی عێراقە، دەچێتە ناو پرۆگرامەكانی خوێندنەوە وەك ماددەیەكی سەرەكی.

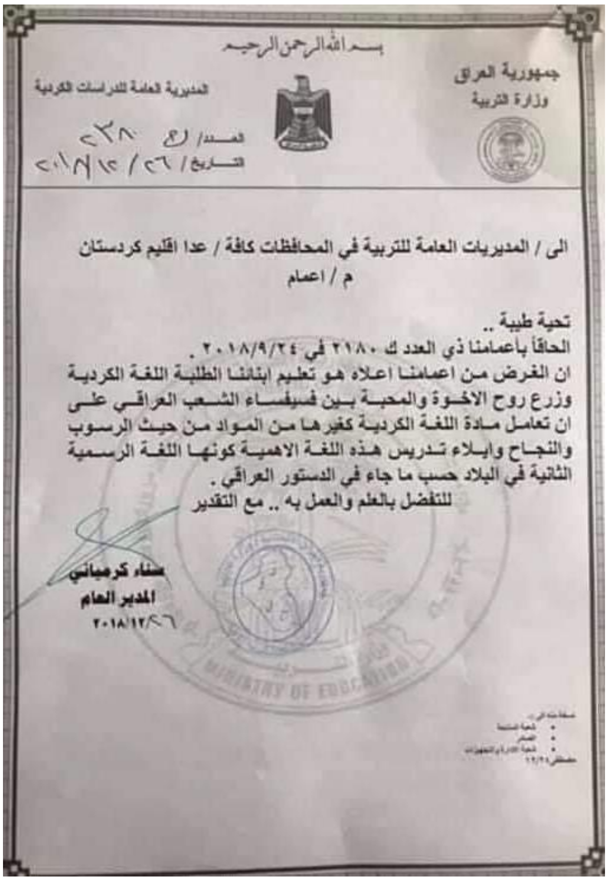
بسم الله الرحمن الرحيم

جمهورية العراق
وزارة التربية

المديرية العامة للدراسات الكردية

العدد / ك ٢٣٨
التاريخ / ٢٦ / ١٢ / ٢٠١٨

الى / المديريات العامة للتربية في المحافظات كافة / عدا اقليم كردستان
م / اعمام

تحية طيبة ..
الحاقاً بأعمامنا ذي العدد ك ٢١٨٠ في ٢٠١٨/٩/٢٤ .
ان الغرض من اعمامنا اعلاه هو تعليم ابنائنا الطلبة اللغة الكردية وزرع روح الاخوة والمحبة بين فسيفساء الشعب العراقي على ان تعامل مادة اللغة الكردية كغيرها من المواد من حيث الرسوب والنجاح وايلاء تدريس هذه اللغة الاهمية كونها اللغة الرسمية الثانية في البلاد حسب ما جاء في الدستور العراقي .
للتفضل بالعلم والعمل به .. مع التقدير

سناء كرمياني
المدير العام
٢٠١٨/١٢/٢٦

نوسراوی عیراق سەبارەت بەگرنگیدان بە زمانی كوردی

هەرێمی كوردستان - عێراق
ئەنجومەنی وەزیران
وەزارەتی خوێندنی باڵا و توێژینەوەی زانستی
نووسینگەی وەزیر

اقليم كوردستان – العراق
مجلس الوزراء
وزارة التعليم العالي والبحث العلمي
مكتب الوزير

Kurdistan Regional Government
Council of Ministers
Ministry of Higher Education & Scientific Research

ژمارەی نهێنی: ٤٦٠
ڕێكەوت: ٢٩ / ٣ / ٢٠١٧ ی زایینی
/ / ٢٧١٧ ی كوردی

No:
Date:

نهێنی دەركردە

فەرمانی وەزاری

پاڵپشت بە كۆنووسی كۆبوونەوەی ژمارە (١) ی ساڵی (٢٠١٧) ی ئەنجومەنی وەزارەتی خوێندنی باڵاو توێژینەوەی زانستی وە بەپێی ئەودەسەڵاتەی پێمان دراوە

بڕیارماندا:

١- لەمەودوا دەرچوانی پۆلی دوانزەی ئامادەیی بەشی زانستی بۆ پێشكەشكردنی داواكاری وەرگرتن لە كۆلێژ و بەشەكانی (**كۆمەڵەی پزیشكی، ئەندازیاری، زانست**) دەتوانن تەنها نمرەی وانە پەیوەندیدارەكان (**فیزیا، كیمیا، بیركاری، زیندەوەر زانی، زمانی ئینگلیزی**) ئەژمار بكەن، ئەژماركردنی نمرەی وانەكانی تر ئارەزمەندانە دەبێت بە مەرجێك پێشكەشكار لەسەرجەم وانەكان دەرچوو بێت.

٢- ئەم بڕیارە لە پرۆسەی وەرگرتنی خوێندكاران و قوتابیانی ئەم ساڵی خوێندن (٢٠١٧ - ٢٠١٨) جێبەجێ دەكرێت.

د. یوسف گۆران
وەزیری خوێندنی باڵاو توێژینەوەی زانستی

وێنەیەك بۆ:

- نووسینگەی بەڕێز جەنابی وەزیر/ لەگەڵ ڕێزدا.
- ڕاوێژكارانی جەنابی وەزیر/ بۆ زانین / لەگەڵ ڕێزدا.
- گشت زانكۆكان/ بۆ زانین و كاری پێویست/ لەگەڵ ڕێزدا.
- گشت فەرمانگەكانی دیوانی وەزارەت/ بۆ زانین و كاری پێویست/ لەگەڵ ڕێزدا.
- بەڕێوەبەرایەتی ناوەندی وەرگرتنی قوتابیان و خوێندكاران/ بۆ زانین و كاری پێویست/ لەگەڵ ڕێزدا.
- دەركردە.

Kurdistan Region–Erbil, Kirkuk Road
Phone: 066 2296768
www.mhe-krg.org
E-mail: minister.office@mhe-krg.org
هەرێمی كوردستان– هەولێر، ڕێگای كەركوك، شەقامی هادی چاوشلی
تەلەفۆن: ٠٦٦٢٢٩٦٧٦٨

نوسراوی وەزارەتی خوێندنی بالا ی كوردستان سەبارەت بۆ پشتگوێخستنی زمانی كوردی

٩٠. **پەروەردەی ژینگەیی:**

له دنیادا رۆژ به رۆژ گرنگیی پاراستنی ژینگه زیاتر دەبێت و وڵاتانی پێشکەوتوو زیاتر گرنگیی پێدەدەن و بەتایبەتیش ئەمه له رێگەی پەروەردەوه جێبەجێ دەکەن. بەڵام له سیستەمی پەروەردەی هەرێمی کوردستان و پرۆگرامەکانی خوێندندا وەك پێویست گرنگی پێ نەدراوەو جێی نەکراوەتەوه، که پێویسته ئەم مەسەلەیه به جدی وەربگیرێت. ئەمساڵ پرۆگرامێك راگەیاندراوه که گوایه بابەتی ژینگه ئەخوینریت، لەهەندێ بابەتیش باسی ژینگەی تیایه بەڵام زیاتر لایەنێکی تیۆرییه نەك کرداری بابەتی فێرکردن و پەروەردەکردن. هەرچەنده هەوڵی تاکەکەسی هەبووه بۆ پرۆگرامێکی لەو جۆره، بەڵام وەك پێویست کاری لەسەر نەکراوەو رێکنەخراوه.

تەوەرەی یانزەهەم:
گرفتەکانی پەیوەست بە تاقیکردنەوەکان

٩١. کۆنترۆڵی سەرپەرشتیکردنی تاقیکردنەوەکان:

ئەزموونەکان و ئەزموونی کۆتایی ساڵ، بەتایبەتی کۆتایی قۆناغەکانی (٩)ی بنەڕەتی و (١٢) ئامادەیی ساڵانە گرفتی تێدەکەوێت، دیارە هۆکاریش زۆرن، هەر لە کەمی مامۆستایان کە راستکردنەوەو وردبینی بۆ دەفتەری تاقیکردنەوەکان دەکەن وەك پێویست نەبوونی شوێنی کۆنترۆڵ، دابین نەکردنی شوێنی مانەوە بۆ مامۆستاکان، بەتایبەت ئەوانەی لە شارەکانی ترەوە دێن، کەمی ئەو برە پارەیەی بۆیان سەرف دەکرێت و هیتر. وا باشترە وردتر کار لەسەر ئەم مەسەلەیە بکرێت چونکە داهاتووی ئەو خوێندکارانەی پێوە بەندە و بەرهەمی (١٢) ساڵ خوێندنیانە کە رەنگە بە تاکە یەك پۆینتە نمرە رێڕەوی ژیانیان بگۆڕێت.

لەبەر ئەوەی کۆی ژینگەی تاقیکردنەوەکان گونجاو نیە، بۆیە گرفت زۆرە، زۆر قوتابخانە هۆڵی تاقیکردنەوەی شیاوی نییە، بەسەرماو گەرما لەراڕەوەکاندا رەحلە دادەنێن، لەتاقیکردنەوەی وەزاری ١٢ ی ئامادەیی تا دوو ساڵ بەر لەئێستا هەفتەی دوو تاقیکردنەوە بوو، گرنگە ئەو شێوازە بگەڕێتەوە. چونکە رۆژنارۆژێك خراپترین کاتی تاقیکردنەوەکانە چونکە خوێندکار فریای پێداچونەوە ناکەوێت، هەر لەقۆناغی ١٢ ی ئامادەیی دیارە پرسیاری وەزاری هەمووی هەڵبژاردنە، کەچی لەرێنماییدا هاتووە پرسیاری نیوەی ساڵ نیوەی هەڵبژاردن و نیوەی نووسینەکی بێت، ئەوەش سەر لێشێواندنی قوتابییە، رەواو لۆژیك نییە پرسیاری تاقیکردنەوەی وەرزی دووەمی مانگی چوارو وەزاریش هەمووی هەڵبژاردن بێت، کەچی نیوەی ساڵ وا نەبێت. کێشەیەکی دیکە سەبارەت بەهاتنەوەی ناوی مامۆستایانی چاودێر بۆتاقیکردنەوەکانی وەزاری، ساڵانە مامۆستا بۆهەردوو قۆناغی نۆیەمی بنەڕەتی و ١٢ ی ئامادەیی ناوی وەك چاودێر دەگەڕێتەوە، ئەگەر هەفتەی دوو تاقیکردنەوە بێت مانگێك لەپشووی خۆی کاتی دەڕوات، باشتر ئەوەیە مامۆستایانی ئامادەیی تەنها بۆچاودێری ١٢ ی ئامادەیی و مامۆستایانی بنەڕەتیش تەنها بۆ قۆناغی ٩ ی بنەڕەتی ناویان وەك چاودێر دابنرێن، بەمەش بێتاقەت نابن و کەمتریش خۆیان لەچاودێریکردن دەبوێرن. گرفتی دیکە پرسی دواخستنی پارەی مامۆستایانی چاودێرە، ئەمساڵ پارەی ساڵی پێشوو وەردەگرن، ئەمەش یەك لەهۆکارەکانی نەچوونیانە بۆچاودێریکردن. هەموو ساڵێك خوێندکار دەخرێتە دڵەڕاوکێوە لەوەی کە ئایا نمرەی پۆلی ١٠-١١ هەژمار ئەکرێت یان نا؟ لەوەی وانەکانی کوردی و عەرەبی هەژمار ئەکرێت یان نا؟ پرسیار ١٠٠٪هەڵبژاردن ئەبێت یان نیوە؟ جگە لەمانە پێوتنەوەی مامۆستا بەخوێندکارو خوێندکار بەخوێندکارێکی تر یەکێکە لەدیاردە هەرە ناشرینەکانی تاقیکردنەوەکان کە ئەمساڵ زۆر بەبەرفروانی لە هۆلەکاندا هەبوەو تەنانەت بەڕیوەبەرایەتیشمان لێ ئاگادارکردۆتەوە کە هۆکاری ئەو کارە زۆر، بەڵام جگەلە گۆڕینی ئەو بەریوەبەرە یان مامۆستایە چی تر کراوە بۆ نەمانی ئەو حاڵەتە؟

٩٢. هەڵە لە پرسیاری تاقیکردنەوەکان:

هەڵەی پرسیارو چاك نەکردنی دەبێتەهۆی نەمانی متمانە بە پرۆسەکەو سەرەڕای چەندین کاریگەری نەرێنی تر.

بۆ / کۆنترۆلی ئامادەیی زانستی

بابەت / ڕوونکردنەوەی وەڵامی نموونەیی

لەبەر بەرژەوەندی گشتی قوتابیان بەمەبەستی زیاتر دڵنیابوون لە وەڵامی نموونەیی زیندەزانی تکایە خاڵی یەکەم و دووەم لە خوارەوە جێ بەجێ بکرێت

ز	گروپی A	گروپی B	گروپی C	گروپی D	چارەسەرکردن
-١	پرسیاری ١٢	پرسیاری ١٦	پرسیاری ١٩	پرسیاری ٢٢	C + B بەڕاست دابنرێت
-٢	پرسیاری ١٠	پرسیاری ١٣	پرسیاری ١٦	پرسیاری ١٩	D + B بەڕاست دابنرێت

ڕونکردنەوەی وەزارەتی پەروەردە سەبارەت بە هەڵەی وانەی زیندەوەرزانی

که ئەم دیاردە نەشیاوە ساڵانە لەچەندین تاقیکردنەوەدا دووبارە بۆتەوە. باشە بۆ دەبێت چەندین ساڵ لەسەر یەکتر هەڵە لەپرسیاردا هەبێت ساڵی خوێندنی ٢٠١٦-٢٠١٧هەڵە هەبوو، چەندین سەرپەرشتیار هاتنە دەنگ وە لە ڕاگەیاندنەکانیش بڵاوکرایەوە بەڵام هیچ نەکرا، ئەمساڵی خوێندیش (٢٠١٧-٢٠١٨) لە چەندین وانەدا هەڵە هەبوو بەڵام دوای فشارێکی زۆر تەنها وانەی بایۆلۆجی چوار نمرە گەڕێنرایەوە بۆ خوێندکاران.

لەکاتی بەڕێوەچوونی تاقیکردنەوەی کۆتایی وانەی زیندەزانی پۆلی ١٢ی زانستیدا چەند هەڵەیەك لەپرسیارەکاندا ئاشکرا بوو، کە دوڵی و نیگەرانی لای خوێندکاران دروستکرد لەچۆنێتی وەڵامدانەوەی پرسیارەکان. بۆ ئەو مەبەستە وەزارەتی پەروەردە لیژنەیەکی پێکهێنا بۆ بڕیاردان لەسەر وەڵامی ئەو پرسیارانەی لەتاقیکردنەوەی زیندەزانیدا هەڵەی تێدا بوو. ڕۆژی ٢٠١٨/٦/١٣ لیژنەکەی وەزارەتی پەروەردە بڕیاریدا لەبارەی وەڵامدانەوەی پرسیارە هەڵەکانی تاقیکردنەوەی وانەی زیندەزانی پۆلی ١٢ی زانستی، و بڕیاریدا لەهەر گروپێك دوو لە وەڵامەکان بەڕاست دابنرێت.

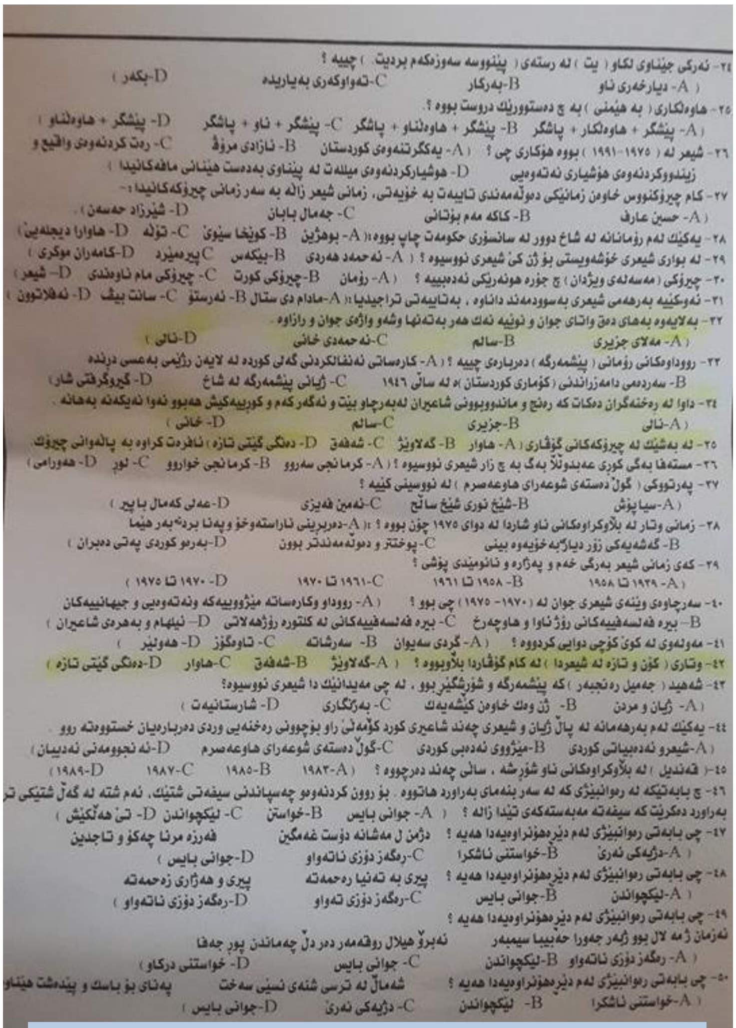

٢٤- ئەرکی جێناوی لکاو (یت) لە ڕستەی (پێنووسە سەوزەکەم بردیت) چییە ؟
(A- دیارخەری ناو B-بەرکار C-تەواوکەری بەیارێدە D-بکەر)

٢٥- هاوەڵکاری (بە هێمنی) بە چ دەستوورێك دروست بووە ؟
(A- پێشگر + هاوەڵکار + پاشگر B- پێشگر + هاوەڵناو + پاشگر C- پێشگر + ناو + پاشگر D- پێشگر + هاوەڵناو)

٢٦- شیعر لە (١٩٧٥-١٩٩١) بووە هۆکاری چی ؟ (A- یەکگرتنەوەی کوردستان B- ئازادی مرۆڤ C- ڕەت کردنەوەی واقیع و زیندووکردنەوەی هۆشیاری نەتەوەیی D- هۆشیارکردنەوەی میللەت لە پێناوی بەدەست هێنانی مافەکانیدا)

٢٧- کام چیرۆکنووس خاوەن زمانێکی دەوڵەمەندی تایبەت بە خۆیەتی، زمانی شیعر زاڵە بە سەر زمانی چیرۆکەکانیدا :-
(A- حسین عارف B- کاکە مەم بۆتانی C- جەمال بابان D- شێرزاد حەسەن)

٢٨- یەکێك لەم ڕۆمانانە لە شاخ دوور لە سانسۆری حکومەت چاپ بووە :(A- بوهژین B- کوێخا سێوێ C- تۆلە D- هاوارا دیجلەیێ)

٢٩- لە بواری شیعری خۆشەویستی بۆ ژن کێ شیعری نووسیوە ؟ (A- ئەحمەد هەردی B-بێکەس Cپیرەمێرد D-کامەران موکری)

٣٠- چیرۆکی (مەسەلەی ویژدان) چ جۆرە هونەرێکی ئەدەبییە ؟ (A- ڕۆمان B-چیرۆکی کورت C- چیرۆکی مام ناوەندی D- شیعر)

٣١- ئەوکێیە بەرهەمی شیعری بەسوودمەند داناوە ، بەتایبەتی تراجیدیا :(A-مادام دی ستال B- ئەرستۆ C- سانت بیڤ D- ئەفلاتوون)

٣٢- بەلایەوە بەهای دەق واتای جوان و نوێیە نەك هەر بەتەنها وشەو واژەی جوان و ڕازاوە .
(A- مەلای جزیری B-سالم C-ئەحمەدی خانی D-نالی)

٣٣- ڕووداوەکانی ڕۆمانی (پێشمەرگە) دەربارەی چییە ؟ (A- کارەساتی ئەنفالکردنی گەلی کوردە لە لایەن ڕژێمی بەعسی درندە B- سەردەمی دامەزراندنی (کۆماری کوردستان)ە لە ساڵی ١٩٤٦ C- ژیانی پێشمەرگە لە شاخ D- گیروگرفتی شار)

٣٤- داوا لە ڕەخنەگران دەکات کە ڕەنج و ماندووبوونی شاعیران لەبەرچاو بێت و ئەگەر کەم و کورییەکیش هەبوو ئەوا ئەیکەنە بەهانە .
(A-نالی B-جزیری C-سالم D- خانی)

٣٥- لە بەشێك لە چیرۆکەکانی گۆڤاری (A- هاوار B- گەلاوێژ C- شەفەق D- دەنگی گێتی تازە) ئافرەت کراوە بە پاڵەوانی چیرۆك.

٣٦- مستەفا بەگی کوڕی عەبدوڵڵا بەگ بە چ زار شیعری نووسیوە ؟ (A- کرمانجی سەروو B- کرمانجی خواروو C- لوڕ D- هەورامی)

٣٧- پەرتووکی (گوڵ دەستەی شوعەرای هاوعەسرم) لە نووسینی کێیە ؟
(A-سیاپۆش B-شێخ نوری شێخ ساڵح C-ئەمین فەیزی D-عەلی کەمال باپیر)

٣٨- زمانی وتار لە بڵاوکراوەکانی ناو شاردا لە دوای ١٩٧٥ چۆن بووە ؟ :(A-دەربڕینی ئاراستەوخۆ وپەنا بردنەبەر هێما B- گەشەیەکی زۆر دیاری بەخۆیەوە بینی C- پوختتر و دەوڵەمەندتر بوون D-بەرەو کوردی پەتی دەبران)

٣٩- کەی زمانی شیعر بەرگی خەم و پەژارە و ئائومێدی پۆشی ؟
(A- ١٩٣٩ تا ١٩٥٨ B- ١٩٥٨ تا ١٩٦١ C-١٩٦١ تا ١٩٧٠ D- ١٩٧٠ تا ١٩٧٥)

٤٠- سەرچاوەی وێنەی شیعری جوان لە (١٩٧٠- ١٩٧٥) چی بوو ؟ (A- ڕووداو وکارەساتە مێژووییەکە ونەتەوەیی و جیهانییەکان B- بیرە فەلسەفییەکانی ڕۆژئاوا و هاوچەرخ C- بیرە فەلسەفییەکانی لە کلتورە ڕۆژهەلاتی D- ئیلهام و بەهرەی شاعیران)

٤١- مەولەوی لە کوێ کۆچی دوایی کردووە ؟ (A- گردی سەیوان B- سەرشاتە C- ئاوەگۆز D- هەوێر)

٤٢- وتاری (کۆن و تازە لە شیعردا) لە کام گۆڤاردا بڵاوبووە ؟ (A-گەلاوێژ B-شەفەق C-هاوار D-دەنگی گێتی تازە)

٤٣- شەهید (جەمیل ڕەنجبەر) کە پێشمەرگە و شۆڕشگێڕ بوو . لە چی مەیدانێك دا شیعری نووسیوە؟
(A- ژیان و مردن B- ژن وەك خاوەن کێشەیەك C- بەرگکاری D- شارستانیەت)

٤٤- یەکێك لەم بەرهەمانە لە پاڵ ژیان و شیعری چەند شاعیری کورد کۆمەڵێ ڕاو بۆچوونی ڕەخنەیی وردی دەربارەیان خستووەتە روو .
(A-شیعرو ئەدەبیاتی کوردی B-مێژووی ئەدەبی کوردی C-گوڵ دەستەی شوعەرای هاوعەسرم D-ئەنجومەنی ئەدیبان)

٤٥-(قەندیل) لە بڵاوکراوەکانی ناو شۆڕشە ، ساڵی چەند دەرچووە ؟ (A-١٩٨٣ B-١٩٨٥ C-١٩٨٧ D-١٩٨٩)

٤٦- چ بابەتێکە لە ڕەوانبێژی کە لە سەر بنەمای بەراورد هاتووە . بۆ ڕوون کردنەوەو چەسپاندنی سیفەتی شتێك، ئەم شتە لە گەڵ شتێکی تر بەراورد دەکرێت کە سیفەتە مەبەستەکەی تێدا زاڵە ؟ (A- جوانی بایس B-خواستن C- لێکچواندن D- تێ هەڵکێش)

٤٧- چی بابەتی ڕەوانبێژی لەم دێرەهۆنراوەیەدا هەیە ؟ دژمن ل مەشانە دۆست غەمگین فەرزە مرنا چەکۆ و تاجدین
(A-دژیەکی ئەرێ B-خواستنی ئاشکرا C-ڕەگەز دۆزی ناتەواو D-جوانی بایس)

٤٨- چی بابەتی ڕەوانبێژی لەم دێرەهۆنراوەیەدا هەیە ؟ پیری بە تەنیا ڕەحمەتە پیری و هەژاری زەحمەتە
(A-لێکچواندن B-جوانی بایس C-ڕەگەز دۆزی تەواو D-ڕەگەز دۆزی ناتەواو)

٤٩- چی بابەتی ڕەوانبێژی لەم دێرەهۆنراوەیەدا هەیە ؟
ئەزمان ژ مە لال بوو ژبەر جەورا حەبیبا سیمبەر ئەبرۆ هیلال ڕوقەمەر دەر دڵ چەماندن پور جەفا
(A- ڕەگەز دۆزی ناتەواو B-لێکچواندن C- جوانی بایس D- خواستنی درکاو)

٥٠- چی بابەتی ڕەوانبێژی لەم دێرەهۆنراوەیەدا هەیە ؟ شەماڵ لە ترسی شنەی نسێی سەخت پەنای بۆ باسك و پێدەشت هێناو
(A-خواستنی ئاشکرا B- لێکچواندن C- دژیەکی ئەرێ D-جوانی بایس)

نمونەیەکی پرسیاری تاقیکردنەوەی وانەی زمان و ئەدەبی کوردی

بۆنمونە لە تاقیکردنەوەی زمانی کوردیدا ئەنگیە ئەتوانرێت ڕستەیەکی ڕێك و پێك دروست بکرێت! ڕستەیەکی شێواوی

ئـاوا بێنیتـەوە؟ "سـروود کـەبۆ جـەژنی نـەورۆز دەوتران لەشیعری کێ دەردەکەوێت؟"

ئەمە یەکێك بو لەپرسیارەکانی زمان و ئـەدەبی کـوردی پـۆلی دوانزەهـەمی ئامـادەیی! جگـە لـە هەڵــەی تایــپ، کەدەگمەنــە پرســیار هــەبێت و بەسەلامەتی لێی دەرچێت...

لــە زۆربــەی تاقیکردنــەوەکانی پــۆلی ١٢ی ئامادەیی، تاقیکردنەوەکان کێشـەو هەڵـەیان تیـادا هەبووە:

١–حاســـیبەیان هێنـــاوە بـــەبێ ئـــەوەی تاقیانکردبێتــەوە، کرپیویانــە و لەهەنــدێك لــە هۆڵەکانی تاقیکردنەوە کارتۆنی واهـەبووە زیـاد لـە نیـوەی کـاری نـەکردووە، مامۆسـتاش جگـە لـە ئیحراج بوون هیچی بۆ نەماوەتەوە.

٢–وەزارەت دەڵێــت کاتێــك مامۆســتا پرســیار دادەنێت با پرسیارەکان روون بن بۆ خوێندکار، کەچـــی وەزارەت و لیژنـــەی پەیوەندیـــدار لەتاقیکردنــەوەی زمــانی کــوردی ئــەوەی بــیری لێنەکردبێتــەوە پرســیاری روونــە، کــە دەزانێــت پرۆگرامی خوێنـدن بەکـەڵکی پرسیاری هەڵبـژاردن نایەت بۆ نایگۆڕێت؟!

٣–لەبابەتی بیرکاری هەڵبـژاردن هاتۆتـەوە، لـە پرسیارێکدا دوو وەڵامی وەك یەکی تیادابوو، دیـارە لـەکاتی سـەرقاڵیدا پرسیارەکان دانـراون، ئـەگینا هەڵەی وا ناکرێت!

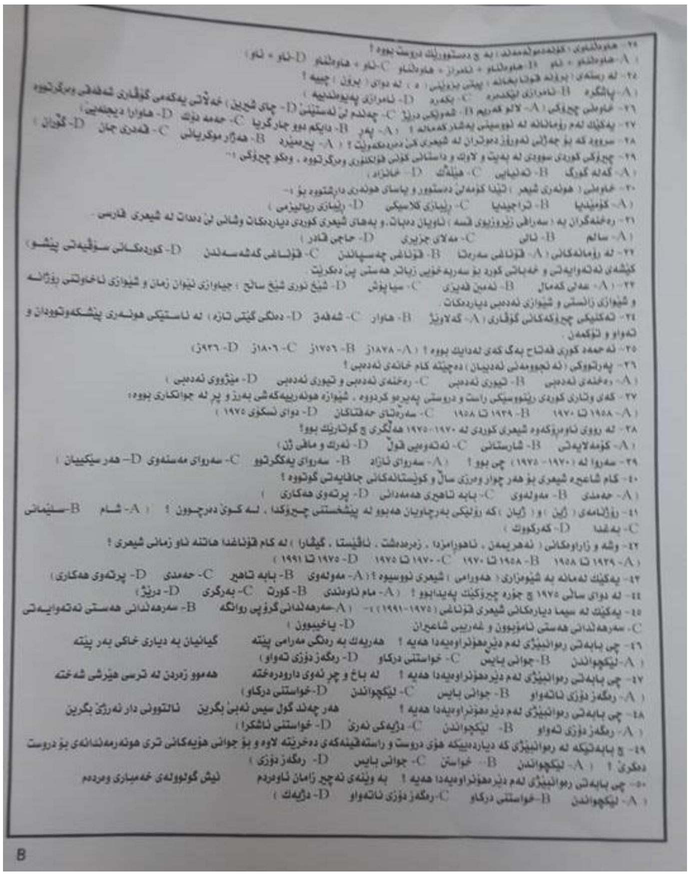

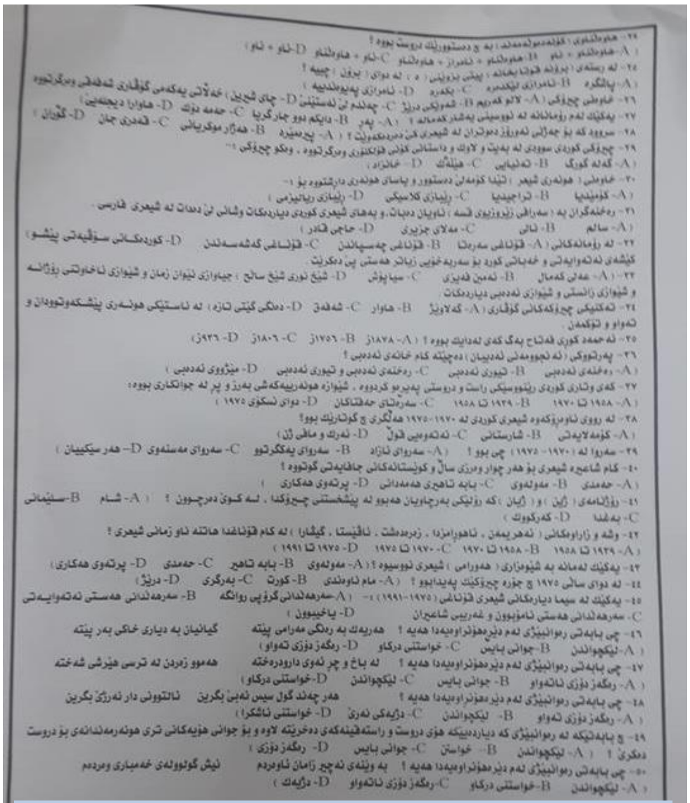

نموونەیەکی پرسیاری تـاقیکردنەوەی وانەی زمان و ئەدەبی کوردی

٩٣. زۆربوونی حاڵەتی گزی (قۆپیە)کردن:

هەرچەندە بۆ ڕێگریکردن لە دیاردەی قۆپیەو گزیکردنی خوێندکاران یاساو ڕێنمایی هەیە، بەڵام وەك پێویست کاری لەسەر نەکراوە، هەرچەندە وەزارەتی پەروەردە، داوای گرتنەبەری ڕێوشوێنی پێویست بۆ پێشگرتن لە گزیی قوتابییانی پۆلەکانی ٩ و ١٢ کردووە. یەك لەو ڕێوشوێنانە، نەمانی هێڵەکانی ئینتەرنێت و مۆبایل و قەدەغەبوونی بلوتوسە، بەڵام دووکانداران ئاشکرای دەکەن کە جۆرە بلوتوسێکیان داناوە، تەنانەت پچڕانی هێڵەکانی ئینتەرنێت و مۆبایلیش کاریگەری لەسەریان نابێت.

بۆ ئەم مەبەستە بەشێك لە قوتابییان بلوتوسی بچووك دەبەنە ناو هۆڵەکانی تاقیکردنەوە و بە هۆیەوە دەتوانن "گزی" بکەن و "ئەنجامی باش" بەدەست بێنن. تەنانەت جۆرێك بلوتوس هەبوو کە ئامێرێکی بچوك بوو هەندێك خوێندکار بەمەبەستی گزیکردن لەنێو گوێچکەیانجێگیریان دەکرد، کار گەیشتە ئەوەی ساڵی ٢٠١٦ وەزیری تەندروستی لە نووسراوێکدا کە ئاراستەی هەرسێ بەڕێوبەرایەتییەکەی (هەولێر، سلێمانی، دهۆك)ی کردبوو، دووپاتی کردبووەوە بەهێچ شێوەیەك نابێت پزیشکانی (قورگ و لووت و گوێ) بە بێ ڕەزامەندی قوتابخانە و پۆلیس، هیچ گوێبیستێکی تایبەت بۆ قوتابییان دەربهێنن.

هەرچەندە وەزارەت چەند هەنگاوێکی گرتە بەر بۆ ڕێگریکردن لەو دیاردەیە، وەك پچڕانی هێڵەکانی ئینتەرنێت و مۆبایل، ڕۆژانە ئاڵوگۆڕپێکردنی سەرپەرشتیارانی هۆڵەکان، ئەمەش بۆ ئەوەی هیچ هۆڵێك بەهۆی پارەوە کۆنترۆڵ نەکرێت. جگە لەمە وەزارەتی پەروەردە لە ڕاگەیەنراوێکدا کە بڵاوی کردەوە، قوتابییان و مامۆستایانی ئاگەدار کردەوە لەوەی ئەوانەی لەکاتی تاقیکردنەوەکاندا گزی دەکەن یان یارمەتیدەریان بن، کار بە یاسای ساڵی ١٩٩٦ی عێراق دەکرێت و هەر کەس دزە بە پرسیارەکان بکات، زیندانی دەکرێت.

٩٤. ئاشکرابوونی پرسیاری تاقیکردنەوەکان:

کڕین و فرۆشتنی پرسیارەکان، یەکێکە لەدیاردە قێزەونەکانی تاقیکردنەوەکان و لەم ساڵانەی دواییدا سەریهەڵداوە، هەم بۆتە مایەی لەکەدار کردنی پەروەردەی هەرێم و هەم دروستبوونی دڵەڕاوکێ لەنێو خوێندکاراندا و هەم هێنانەکایەی جیاوازی لەنێوانیاندا، هەرچەندە وەزارەتی بەردەوام هەوڵی داوە بیشارێتەوەو دانی پێدانەنێت. بەڵام دیاردەکە ئەوەندە زەق بوو نەیتوانی بیشارێتەوە، ئەوەبوو لەکاتی تاقیکردنەوەکانی کۆتایی ساڵی ٢٠١٦ دا ناچار بوو دانی پێدا بنێت و هەر لەم بارەیەوە ڕاگەیەنراوێکیشی بڵاوکردەوە کە تیایدا هاتبوو ٢٤ کەس بە تۆمەتی دزەکردنی پرسیارەکان و بڵاوکردنەوەی پڕوپاگەندە لە هەولێر و سلێمان و ڕانیە و دەستگیر کراون. هەر لە ڕاگەیاندنەکەدا هاتبوو:

١. گیرانی دوو بەڕێوەبەری هۆڵ و یاریدەدەرەکانیان لە سنووری گەرمیان (کفری).

٢. گیرانی بەڕێوەبەرێك و یاریدەدەرەکەی و (٩) کەسی تر لە سنووری ڕانیە و ئێستاش لە ئاسایشی ڕانیە دەستبەسەرن.

٣. گیرانی بەڕێوەبەرێکی هۆڵ و دوو چاودێر لە سەنتەری شاری هەولێر، بە هۆی ئەوەی سەعات (٩:٠٠) بە مۆبایل وێنەی پرسیاری تاقیکردنەوەکانیان گرتووە بۆ ئەوەی بیاننێرنە دەرەوە، لە کاتێکدا بە پێی ڕێنمایی نابێت مۆبایل بچێتە هۆڵەکانەوە.

٤. گیرانی (١٥) کەس لەوانەی پڕوپاگندەیان کردووە بۆ دەستکەوتن و فرۆشتنی پرسیاری تاقیکردنەوەکان و بازرگانیکردن بەم ناوەوە لە سنووری پارێزگای سلێمانی و هەولێر.

٥. لادانی (١٦) بەڕێوەبەری هۆڵ لە ئەرکەکانیان و دروستکردنی لیژنەیەکی لێکۆڵینەوە بە ئامادەبوونی نوێنەری داواکاری گشتی لە پارێزگای سلێمانی و ئیدارەی گەرمیان و ڕاپەڕین و لادانی (٥) بەڕێوەبەری هۆڵ و یاریدەدەرەکانیان لە هەولێر.

٦. دەستگیرکردنی ژمارەیەك کەرەستە و ئامرازی وەك بلوتوس و مۆبایل و ئامێری دیکەی گزیکردن کە بەم هۆیەشەوە زیاتر لە (٢٥) قوتابی و خوێندکار دەردەکرێن و لە سەرجەم تاقیکردنەوەکانیش بێبەش دەکرێن و بەدواداچوونی یاسایی بۆ ئەو کەسانەش دەکرێت کە بازرگانییان بەم ئامێرانەوە کردووە و سزای توند دەدرێن.

٧. چەند پەیجێکی کۆمەڵایەتی، زۆر نابەرپرسانە پڕوپاگندەی فرۆشتن و ئاشکرابوونی پرسیارەکانیان بڵاو کردەوە، بۆیە وەزارەتی پەروەردە داوای یاسایی لەسەر تۆمار کردوون و دڵنیاین چ ئەوانەی لە هەرێمن و چ ئەوانەیش کە لە دەرەوەی هەرێمن، لە ڕێگەی یاساوە بەدواداچوونی تەواویان بۆ دەکرێت و بە تێوەگلانیان سزای قورس دەدرێن و هەر کەسێکیش لەمەولا و بە هەر مەبەستێك بچێتە ئەم چوارچێوەیەوە وەزارەت بە پێی یاسا داوای یاسایی لەسەر تۆمار دەکات.

هەرچەند ساڵی ٢٠١٦ بەهۆی تێوەگلانیانەوە وەزارەتی پەروەردە ٧٧ کەسی لەبەڕێوەبەرو جێگری بەڕێوەبەرو مامۆستاو خوێندکار بەتۆمەتی ئاشکرابوونو دزەپێکردنی پرسیار لەپارێزگای هەولێرو هەردوو ئیدارەی گەرمیانو ڕاپەڕینی سنوری پارێزگای سلێمانی لەکارەکانیان دورخستەوەو دەستگیرکرد، بەڵام بەبێ ئەوەی تاقیکردەوەکان دووبارە بکرێنەوە.

بەلام ئەم دیاردەیە بنەبڕ نەکرا، ساڵانی خوێندنی ٢٠١٧ و ٢٠١٨ش بەردەوام بوو، بەپێی ئەو بەڵگانەی هەندێك لە میدیاکان بڵاویانکردەوە تەنانەت لەهەندێك لە بابەتەکاندا پێش هۆڵی تاقیکردنەوەکان پرسیارەکان لەسەر تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان بوون و ڕێشوێنەکانی وەزارەتی پەروەردەی حکومەتی هەرێمی کوردستان نەیتوانی بە نهێنی مانەوەی پرسیاری تاقیکردنەوەکان بپارێزێت لەوەی بەر لەتاقیکردنەوەکان نەچێتە دەست خوێندکاران.

بۆ نمونە: ساڵی خوێندنی ٢٠١٧-٢٠١٨ یەکێك لەو وانانەی کە چەندین بەڵگە خراونەتەرو کە فرۆشراوە کیمیای پۆلی ١٢ زانستی بوو، هەروەها وانەکانی ئینگلیزی و بیرکاری، ئەوەی گومانەکە دەکات بەراستی، ئەوەیە کە خوێندکار هەیە کۆی نمرەکانی هاتۆتەوە، بەڵام لە وانەی کیمیادا نوسراوە ڕاگیراوە، ئەمە یەکەم جارە ئەوە لە کارتی خوێندکاردا ببینرێت، ئایا ئەمە مانای چییە؟ دواخستنی زیاتری ئەنجامەکان دیسان پرسیار دروست دەکات؟

هەرچەندە وەزارەتی پەروەردە ئەوەی ڕەتکردەوە کە ئەو پرسیارانە دزەیا پێکرابێت. بەڵام ئەندامێکی لیژنەی پەروەردەو خوێندنی باڵای پەرلەمانی کوردستان وتی "بێ ئاگا نەبوین لەئاشکرا بوونو دەزەکردنی بەشێك لە

پرسیارەکان، هەموو بەڵگەکانی ئاشکرابوونی پرسیارەکانمان رادەستی وەزارەت کردووەو بەزوترین کات لەگەڵ وەزیری پەروەردەو ستاف ئەزمونەکان لەسەر ئەو پرسە کۆدەبینەوە". بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا ئەنجامێکی نەبوو.

ئەوەی جێگەی سەرسوڕمانە ئەو بەڕێوەبەر و مامۆستایانەی بەم تۆمەتە دەسگیرکرابوون، کە بە شێوەیەکی رێکخراو و تۆڕبەندی، پرسیاری تاقیکردنەوەکانی دووانزەی ئامادەییان بە نرخێکی خەیاڵی بە قوتابیان فرۆشتبوو، لەرێگەی بلوتسەوە وەڵامی پرسیارەکانیان بۆ قوتابیان نارد بوو، کەچی کە ئاشکرا بوون و دەستگیر کران هەندێکیان، دوای لێکۆڵینەوە وەزارەت گەیشتە ئەو دەرەنجامەی کە ئەو بە ناو مامۆستایانە ئازاد بکات و هەمان ستاف بۆ سەرپەرشتی تاقیکردنەوەکان بەردەوامبن.

یەکێك لە گرفتەکانی ئەم بوارە ئیستیغلال کردنی کەسانێك بوو کە هەندێك لە تۆڕە کۆمەڵایەتیەکان لەسەروبەندی ئەزموونە گشتییەکاندا پەیج و ئەکاونتی نەناسراو دەکرێنەوە و رۆژانە هەواڵی نادروست و هەڵبەستراویان دەدا بەگوێی خوێندکاراندا، ئەم حاڵەتەش دەبووە هۆی توشبوونی خوێندکاران بەدڵەڕاوکێ و نائومێدکردنیان، بەداخەوە بەشێك لە خوێندکارانیش دەکەوتنە ژێر کاریگەری و چاوەڕوانی پرسیارو وەڵامەکانی ئەزموونە گشتییەکان بوون، هەندێك لە خوێندکاران هەتا بەرەبەیان لەسەر هێڵی ئینتەرنێت دەمانەوەو نەدەخەوتن لەچاوەڕوانی بڵاوکردنەوەی پرسیار و وەڵامی ئەزموونەکاندا، کەسانێك هەبوون لەناو ئەو گروپانەدا یارییان بەهەستی خوێندکاران دەکرد کە گوایە پاش چەند خولەکێکی تر وەڵامەکان بڵاودەکەنەوە، بەڵام تەنها قسەی بێ بنەمابوون و هیچی تر، هەندێکی تر دەیانگوت کێ وەڵامەکانی دەوێت بەرامبەر بڕێك پارە، با نامە بنێرێت، کە ئەمە دەرخەری ئەو ڕاستییە بوو کەسانێك هەن لەو کاتانەدا دەستی خوێندکاران دەبڕن و پارەیان لێوەردەگرن و خۆیان کۆمەڵێك پرسیار ئامادەدەکەن و کلێشەی پرسیارەکان ساختە دەکەن و دەیفرۆشنەوە، کە دواتر دەردەکەوێت هیچی ڕاست نییە، هەندێکی تر دەچن پرسیارەکانی ساڵانی ڕابردوو کۆپی دەکەنەوەو ڕێکەوتەکەی دەگۆڕن بەپرسیاری نوێ دەیفرۆشنەوە، ئەمانە هەمووی دەستخەڕۆکردنی خوێندکاران و شەڕێکی دەروونییە بەرامبەریان دەکرێت.

تەوەرەی دووانزەهەم:
گرفتەکانی پەیوەست بە لایەنی کارگێڕی

٩٥. بێ پلانی وەزارەتی پەروەردە:

وەزارەتی پەروەردە بێ پلانە، زیاتر کار رایی کردنی رۆژانەو تێپەڕاندن و بە میزاج ئیشکردنە، بۆ نمونە پلانی نیە کە ساڵنامەی خوێندن چۆن جێبەجێبکات، پلانی نیە کە ساڵانە لەچ وادەیەکدا زەنگی خوێندن لێبدرێت، پلانی نیە ساڵانە پێوەرەکانی داخڵ کردنی خوێندکاران بۆ قۆناغە کۆتاکان چۆن بێت، پلانی نیە کە کەی نمرەی تاقیکردنەوەکانی پۆلی ١٢ رابگەیەنێت، پلانی نیە کە هەژمارکردنی نمرەکانی پۆلیکانی ١٠ و ١١ چۆن بێت، وەزارەتی پەروەردە هەر رۆژ و مانگ و ساڵێك بڕیارێك دەر دەکات، زۆربەی کات لە بڕیارەکان مەزاجین و مامۆستاو سەرپەرشتیار و بەڕێوەبەرەکان تووشی شۆك دەکەن، ئەمانە هەمووی بێ پلانی وەزارەتەو رەنگدانەوەی خراپی لەسەر پرۆسەی پەروەردە دەبێت.

٩٦. نەگونجاویی پەیکەری وەزارەت و بەڕێوەبەرایەتییەکان:

پەیکەری وەزارەت و بەڕێوەبەرایەتیەکان بەشێوازێکی کلاسیکەو لەگەڵ سەردەمدا ناگونجێت و رۆتینیات و کۆسپی زۆر دروستدەکات و پێویستی بە گۆڕین و پێداچوونەوە هەیە، لەماوەی ئەم چوار ساڵەی رابردوودا نەك هەر چارە نەکرا بەڵکو ئاڵۆزتر بووە.

٩٧. نەبوونی ئاماری پێویست لەبەر دەستی وەزارەت:

پێویستە وەزارەت ئاماری پێویستی لەسەرجەم بوارەکاندا لەبەر دەستدا بێت بۆ داڕشتنی پلانی ستراتیژی خۆی دروستکردنی قوتابخانە لە ناوچە جیاجیاکان و دامەزراندنی مامۆستا و ژمارەی منداڵی لەدایکبووی ساڵانە و ژمارەی ئەو منداڵانەی ساڵانە تەمەنیان دەگاتە ئاستی ئەوەی بچن بۆ بۆ قوتابخانە. بێگومان ئەمەش لەگەڵ بەڕێوەبەرێتی ئامار و وەزارەتی پلاندانان دەبێت. بەڵام لەوە دەچێت نەیبێت. بۆ نمونە ئێستا پێمان وانیە وەزارەت ژمارەو رێژەی ئەو منداڵانەی لەبەردەستدا بێت کە ساڵانە پێویستە پەیوەندی بە خوێندنەوە بکەن بەڵام نەیانکردووە.

نەك هەر ئەمە بەڵکو وەزارەت لە داتاو ئاماری پەیوەندیدار بەخۆشیەوە کێشەی هەیەو وەك پێویست نیە، بۆ نمونە زۆربەی کات لەوەرزی دووەمی خوێندندا داوای داتای ساڵی ڕابردوو دەکرێت بەڵام ئەڵێن ئامادە نیە.

٩٨. نەبوونی چاودێریی پێویست:

بەشێك لە مامۆستایان زۆرجار بەهۆی ئەوەی چاودێری پەروەردەیان لەسەرنییە، خەریکی بانگەوازی ئایینین لە وانەکانیاندا، بۆنمونە تەداخولی جلی کچان دەکەن و وەعزی دینی دەدەن ودەیانشکێننەوەو تانەو تەشەریان لێدەدەن و مەهام و گرنگی پیشەی مامۆستایی جێبەجێ ناکەن، بەتایبەتی لە قەزاو ناحییەکان!

٩٩. راوێژکارانی وەزارەت:

کاتێك وەزارەت راوێژکار دادەنێت، بەپێی یاسای وەزارەت نابێ لە چوار راوێژکار زیاتر بێت. ئەوانەش کە بۆ ئەم پۆستە دەستنیشان دەکرێن پێویستە چەند مەرجێکیان تێدا بێت، بەڵام ئەوەی تێبینی دەکرێت وەزارەتی پەروەردە ژمارەی راوێژکارەکانی بەپێی ئەوەی لەسەر ماڵپەڕە فەرمیەکەیدا هاتووە زۆر لەوە زیاترە، کەچی لەمەیدانی پراکتیکدا پێچەوانەیە.

١٠٠. بەڕێوەبەرە گشتیەکان:

بەڕێوەبەرە گشتیەکان پێویستە لە دانانیاندا پسپۆری رەچاو بکرێت و کەسانێکی لێهاتو و لێوەشاوەو شارەزا بن، نەوەکا تەنها لایەنی حزبی لەبەرچاو بگیرێت. خۆ ئەگەر مەرجە ئەو بەڕێوەبەرە گشتیە لە حزبی (أ) بێت ئەوا باشتر وایە باشترین کادری شارەزای ئەم بوارە لە حزبی (أ)دا دەستنیشان بکرێت. دیارە بۆ حزبی (ب) و (ج)یش بە هەمان شێوە. هەق نیە وەزیر قبول بکات کەسانی ناشایستە دابنرێن. چونکە بەداخەوە هەندێك لە بەڕێوەبەرە گشتیەکان وەك پێویست نین. کە کێشەی زۆرینەی وەزارەتەکان نەبوونی پسپۆری و شارەزایی زۆرینەی بەڕێوەبەرەگشتیەکانە.

١٠١. بەڕێوەبەری پەروەردەکان:

بەڕێوەبەری پەروەردە پۆستێکی گرنگە، هەمان ئەوەی سەبارەت بە بەڕێوەبەرە گشتیەکان بەسەر بەڕێوەبەری پەروەردەکانیشدا جێبەجێ دەبێت. بەڕێوەبەری پەروەردە جگە لەوەی پێویستە شارەزابێت، دەبێت مەیدانی و گورج و گۆڵیش بێت. هەندێك لە بەڕێوەبەرەکانی پەروەردە لە ئاستی پێویستدا نین و پێویستە چاوپێداخشاندنەوەیان بۆ بکرێت.

گرفتی گەورەی پەروەردە دانانی بەڕێوەبەری گشتی و پەروەردەکان و بەڕێوەبەری قوتابخانەو هەتا یاریدەدەرکانیشە لەسەر بنەمای حزبی و بەش بەشێنەی حزبی، لەجیاتی بەڕێوەبەرایەتی پەروەردەکان و ئیدارەی قوتابخانەکان، ناوچەو کۆمیتەو لق و مەڵبەند مامۆستا دەکەنە بەڕێوەبەرو یاریدەدەر! راستییەکەی دەبوو لەئاستی پێکهێنانی حکومەتدا وەزارەتی پەروەردە دووربخرێتەوە لەبەش بەشێنەی حزبی و ئەو ئەرکە لەهەموو پەیکەرەکانی وەزارەتدا بەکەسانی شارەزا سپێردرابا، زۆر گرفتی پەروەردەی زادەی ئەو لایەنەیە.

١٠٢. بەڕێوەبەری قوتابخانەکان:

بەشێکی شکستی پرۆسەی پەروەردەو فێرکردن لە هەرێمدا بەر بەڕێوبەرەکان دەکەوێت، چونکە هەموو تیۆرە پەروەردەییەکان کۆکن لەسەر گرنگی رۆڵ و کارو بەرپرسیارێتی بەڕێوبەری خوێندنگا وەکو پێشەنگ و رابەرێکی پەروەردەیی لەپرۆسەی پەروەردەو فێرکردن و گەورەترین بەرپرسیارێتی دەکەوێتە سەرشانی، پێویستە بەڕێوبەری خوێندنگا لە هەموو مامۆستاکانی خۆی خوێنەوارترو موتابیعتربێت، چونکە سەرکردایەتیان دەکات و کۆبوونەوە بە فێرخوازو مامۆستاو دایك و باوکی خوێندکارو کەس و کاریانەوە دەکات، لەکاتێکدا زۆربەی کات بەم شێوەیە نیە،

بەڕێوبەری خوێندنگا ڕۆڵەکەی رابەری پەروەردەییەو دەبێت چاوی لێبکرێت و سوودی لێببینرێت و سەرمەشق بێت بۆ مامۆستاکانی خۆی.

بەپێی بڕیاری وەزارەت ئێستا بەڕێوەبەری قوتابخانەکان دەبێت بە تاقیکردنەوە دابنرێن، بەڵام هێشتا وەك پێویست ئەم بڕیارە نەچۆتە بواری جێبەجێکردنەوەو تا ئێستاشی لەگەڵدابێت مەسەلەی حزبایەتی و مەحسوبیەت زاڵە. ئەوەی تا ئێستاش زاڵە لەدانانی بەڕێوەبەری گشتی و پەروەردەکان و هەتا بەڕێوەبەری قوتابخانەکان حزبەکانن، هەرچەندە ئێستا دەوترێت سیڤی وەردەگیرێت، بەڵام کار لەسەر ئەو سیڤیانە ناکرێت، کەسانێك دائەنرێن کە حزبی بن، جگەلەوە زۆر گرنگە بەڕێوەبەری قوتابخانەکان بگۆڕێن، بەرێوەبەر هەیە سی ساڵە بەڕێوەبەرە لەکاتێکدا هەر میکانیزمی کۆن دائەنێت بۆ بەڕێوەبردنی کارەکەی لەبەرامبەریشدا کەسانی دڵسۆز و لێهاتو شارەزا هەن دەتوانن رۆڵی باش بگێڕن بۆ بەرەو پێش بردنی قوتابخانەکەی و دواتر پرۆسەکە.

١٠٣. سەرپەرشتیاری:

سەرپەرشتیارانی پەروەردەیی گرفتی جیاوازی دەرماڵەیان هەیە، جیاوازی لە نێوان پارێزگایەك و پارێزگایەکی تردا هەیە، جیاوازی لە نێوان دەرەوەی شار و ناوەوەی شاردا هەیە، جیاوازی لە دەرماڵەی هاتو چۆیاندا هەیە. کە هەموویان لە چوارچێوەی یەك وەزارەتدا بن و یەك کار بکەن ناکرێت ئەم هەموو جیاوازییە هەبێت و پێویستە ئەم گرفتە چارەسەر بکرێت.

وەزارەتی پەروەردە پێویستە بەدواداچونی وردی هەبێت لەسەر سەرپەرشتیاری چونکە بەداخەوە وەك پێویست نیە یان ئەوەیە رۆڵ و ئەرکیان بگۆڕێت، راستە چەند گۆرانکاریەك کراوە بەڵام ئەوانە نەبوونەتە نەریت و خوی سەرپەرشتیاران و هیچیان بۆ پرۆسەکە زیاد نەکردووە یان نەگۆڕیوە، بگرە زۆرجار بارێکی گران بون بەسەر پەروەردەوە.

١٠٤. رێگریکردن لە بەدەستهێنانی بڕوانامەی بەرز:

لەهەموو دونیادا ئەو مامۆستایانەی بڕوانامەی بەرزیان هەیە واتە پسپۆر و تایبەتمەندن لە قوتابخانە بنەرەتییەکان دائەنرێن، بەڵام لێرە بەپێچەوانەوەو هاوکاتیش وەزارەت ڕێگە نادات یان کار ئاسانی ناکات بۆ مامۆستایان تا بتوانن گەر زەمالەش نەبێت لەسەر حسابی خۆیان بخوێنن.

١٠٥. ماڵپەڕی وەزارەتی پەروەردە:

ماڵپەڕی وەزارەتی پەروەردە گرفتی زۆرە، زۆرینەی ئایکۆنەکان کە دەکرێنەوە یا بەتاڵن و هیچیان تیا دانەنراوە، یا دەلێت لەژێر کارکردندایە، ئەمەش بۆتە مایەی ئەوەی کە مامۆستایان و خەڵکی کوردستان وەك پێویست ئاگاداری بڕیار و رێنماییەکان و بەرنامەکانی وەزارەتی پەروەردە نەبن.

١٠٦. بینا داگیرکراوەکانی پەروەردە:

بە پێی ئامارێك لە هەرێمی کوردستاندا نزیکەی (١٥٠) بینای وەزارەتی پەروەردە، لە لایەن حزبە سیاسیەکان و بەرپرسان و رێکخراوەکان و دامودەزگەی غەیرە پەروەردەیی و هاوڵاتیانەوە دەستیان بەسەردا گیراوە. کە ئەمە لە کاتێکدایە کە پەروەردە خۆی بینای کەمە کەچی ناتوانێت بەکاریان بهێنێت و رادەستی ناکرێتەوە. هەر بۆ زانیاری نزیکەی (٢٠) بینای قوتابخانە لەلایەن قوتابخانە ئەهلیەکانەوە بەکار دەهێنرێن، لە کاتێکدا بەپێی یاسا دەبێت ئەم قوتابخانە ناحکومیانە خۆیان بینا بۆ خۆیان دروست و دابین بکەن، چونکە کەرتی تایبەتن و کرێی خوێندن لە خوێندکاران وەردەگرن. بەڵام نازانرێت ئاخۆ بۆچی وەزارەتی پەروەردە کە خۆی گرفتی بینای هەیە کەچی ئەم بینایانەی بە کەرتی تایبەت بەخشیوە. هەرچەندە وەزیری پەروەردە ماوەی دوو ساڵە باسی ئەوە دەکات گوایە لە دادگا سکاڵایان لەسەر ئەو لایەنانە تۆمار کردووە کە بیناکانیان داگیر کردووە، بەڵام تا ئێستا هیچ ئەنجامێکی نەبووە.

نارەزایی منداڵان لە داگیرکردن و زەوتکردنی قوتابخانەکەیان

تەوەرەی سیانزەهەم:
گرفتەکانی پەیوەست بە پەروەردەی تایبەت و خاوەن پێداویستەکان

١٠٧. پەروەردەی تایبەت:

لە وڵاتانی پێشکەوتوو دا پەروەردەی تایبەت (بۆ خاوەن پێداویستیە تایبەتەکان) گرنگیی خۆی هەیە، لە وەزارەتی پەروەردەی هەرێمدا هەرچەندە بەڕێوەبەرایەتیەکی تایبەت بەم بوارە هەیە، بەڵام بەڕێوەبەرایەتیەکە کارا نیە، ولە مەیدانی پراکتیکی دا بەتەواوی پشتگوێ خراوەو کاری بۆ ناکرێت و پرۆگرامی تایبەتیشی نیە، کە ئەم بوارە پێویستی بە هۆکاری فێربوونی تایبەت و راهێنانی مامۆستایان لەم بوارەدا و بڵاوکردنەوەی هۆشیاری گشتی هەیە. بەتایبەت ئەم چەند ساڵەی دوایی زۆر خراپتر بووە بەتایبەت بەهۆی دابینەکردنی پارە بۆ مامۆستاکانیان و هەروەها دابیننەکردنی پێداویستیەکانیان و نەبونی مامۆستاش بەتایبەت کەسانی تر رانەهێنراون بۆ ئەو بوارە. هەتا لەهەندێك قوتابخانە کە ژووری تایبەتیان هەبووە ئێستا داخراوە. تاکە شتێك کرابێت دامەزراندنی چەند مامۆستایەك بوو کەدەرچووی بەشی پەروەردەی تایبەتی زانکۆی سەلاحەدین بوون، بەڵام رێژەکەیان کەم بوو. لەم خشتانەدا ژمارەی ئەو خوێدکارانەمان بۆ دەردەکەوێت کە خاوەن پێداویستی تایبەتن:

ژ	ساڵی خوێندن	ژمارەی خوێندکارانی خاوەن پێداویستی تایبەت
١	٢٠١٤-٢٠١٥	٣٧٥٠
٢	٢٠١٥-٢٠١٦	٢٨٤٣
٣	٢٠١٦-٢٠١٧	٨٤٥٥
٤	٢٠١٧-٢٠١٨	٨٩٠٦

ژ	ساڵی خوێندن	قوتابخانە	خوێندکارانی پەروەردەی تایبەت			مامۆستای پەروەردەی تایبەت			هۆبە			
			کور	کچ	کۆ	نێر	مێ	کۆ	کور	کچ	تێکەڵاو	کۆ
	٢٠١٥-٢٠١٦		٩٨٣	٥١٢	١٤٩٥				٩٠	٢٤	٢٤٧	٣٨٨
	٢٠١٦-٢٠١٧	٢١٦	٧٥	٤٠٤	١١٥٦	١٠٣	١٢٩	٢٣٢	٥١	٢٠	٢٠٧	٢٧٨
	٢٠١٧-٢٠١٨	٢٣٢	٨٨٣	٥٠٥	١٣٨٨	١٠٣	١٢٠	٢٢٣	١١٠	٤١	٢٦١	٤١٢

١٠٨. خوێندنی نابینایان:

لە هەرێمی کوردستاندا (لە هەرسێ پارێزگەی هەولێر و دهۆك و سلێمانی) چەند قوتابخانەیەکی تایبەت بە خوێندنی نابینایان هەیە، لەوانە (پەیمانگەی روناکی بۆ نابینایان)، بەڵام ئەم پەیمانگەیەش کەم و کوڕی زۆرە، پێداویستییان نیە، تا ئێستاشی لەگەڵدابێت کتێبی پرۆگرامیان نیە کە بە رێنوسی (برایل) نوسرابێت، چاپخانەیەکی (برایل) کە تایبەتە بە نابینایان لە هەرێمی کوردستاندا نیە بۆ چاپکردنی کتێبەکانیان، (کۆمپیوتەری زیرەك) کە یەکێ لە پێداویستیە گرنگەکانیانە نیانە، تاقیگەی دەنگی و ستۆدیۆی پێویستیان نیە، زۆربەی وانەکانیان لەسەر

سیدی تۆمار دەکرێت بەڵام نە کادیرێکی ئەوتۆیان هەیە نە بودجەی پێویست و لە گەورەترین تەنگوچەڵەمەدا دەژین. هۆکارەکانی گواستنەوەیان وەك پێویست بۆ دابین نەکراوە، کارمەند و مامۆستاکانیان پێویستە حیسابی تایبەتیان لە موچەو دەرماڵە بۆ بکرێت بۆیان نەکراوە. ئەمانەو چەندین گرفتی تر کە لەم پەیمانگانەدا هەیە. جگە لەمانە لە هەموو وڵاتێکدا وەزارەتی پەروەردە بەرپرسە لە پرۆسەی پەروەردەی وڵات، بەڵام ئەم قوتابخانانە لە هەرێمی کوردستان سەر بە وەزارەتی کاروباری کۆمەڵایەتین نەك پەروەردە کە ئەمەش یەکێك لە گرفتەکانیان.

١٠٩. پەیمانگەی بیر کۆڵان:

لە هەرێمی کوردستاندا (لە هەرسێ پارێزگەی هەولێر و دهۆك و سلێمانی) چەند قوتابخانەیەکی تایبەت بە خوێندنی بیرکۆڵان (ئەوانەی ئاستی ژیریان وەك پێویست نیە و درەنگ تێدەگەن) هەیە، لەوانە (پەیمانگەی بیر کۆڵان)، بەڵام ئەم پەیمانگەیەش کەم و کوڕی زۆرە، پێداویستییان نیە، هۆکارەکانی فێربوونیان نیە. هۆکارەکانی گواستنەوەیان وەك پێویست بۆ دابین نەکراوە، کارمەند و مامۆستاکانیان پێویستە حیسابی تایبەتیان لە موچەو دەرماڵە بۆ بکرێت بۆیان نەکراوە. ئەمانەو چەندین گرفتی تر کە لەم پەیمانگانەدا هەیە. (هەرچەندە ئەمە ئێستا بە فەرمی لەسەر وەزارەتی پەروەردە نیە و لەسەر وەزارەتی کاروباری کۆمەڵایەتییە، بەڵام ئەوە هەڵەیەکی گەورەیە و لە هەموو دنیادا سەنتەر و پەیمانگەکانی فێرکردن و پەروەردە لەسەر وەزارەتی پەروەردەن، هەرچەندە هەوڵی زۆر درا کە بخرێنە سەر وەزارەتی پەروەردە و وەزارەتی کاروباری کۆمەڵایەتیش ڕەزامەند بوون، بەڵام خودی وەزارەتی پەروەردە وەری نەگرتن).

١١٠. پەیمانگەی هیوا بۆ نابیستان:

لە هەرێمی کوردستاندا (لە هەرسێ پارێزگەی هەولێر و دهۆك و سلێمانی) چەند قوتابخانەیەکی تایبەت بە خوێندنی نابیستان هەیە، لەوانە (پەیمانگەی هیوا بۆ نابیستان)، بەڵام ئەم پەیمانگەیەش کەم و کوڕی زۆرە، پێداویستییان نیە، تا ئێستاشی لەگەڵدابێت وەك پێویست کتێبی مەنهەجیان نیە کە بە زمانی ئاماژە نوسرابێت، تەنها یەك کتێبیان هەیەو کتێبەکانی تریان ئامادەن بۆ چاپ بەڵام کەس نیە چاپی بکات و هیچ کەس و لایەنێك بودجەی بۆ دابین ناکات، هۆکارەکانی فێربوونیان نیە. هۆکارەکانی گواستنەوەیان وەك پێویست بۆ دابین نەکراوە، کارمەند و مامۆستاکانیان پێویستە حیسابی تایبەتیان لە موچەو دەرماڵە بۆ بکرێت بۆیان نەکراوە. ئەمانەو چەندین گرفتی تر کە لەم پەیمانگانەدا هەیە. (هەرچەندە ئەمە ئێستا بە فەرمی لەسەر وەزارەتی پەروەردە نیە و لەسەر وەزارەتی کاروباری کۆمەڵایەتییە، بەڵام ئەوە هەڵەیەکی گەورەیە و لە هەموو دنیادا سەنتەر و پەیمانگەکانی فێرکردن و پەروەردە لەسەر وەزارەتی پەروەردەن، هەرچەندە هەوڵی زۆر درا کە بخرێنە سەر وەزارەتی پەروەردە و وەزارەتی کاروباری کۆمەڵایەتیش ڕەزامەند بوون، بەڵام خودی وەزارەتی پەروەردە وەری نەگرتن).

١١١. سەنتەرەکانی ڕاهێنانی ئۆتیزم:

لە هەرێمی کوردستاندا چەند سەنتەرێك هەیە بۆ ڕاهێنانی ئەو منداڵانەی نەخۆشی ئۆتیزمیان هەیە، بەڵام ئەم سەنتەرانەش بە هەمان شێوە گرفتیان هەیە، ڕاهێنەری وەك پێویست و شوێنی ڕاهێنانی گونجاو و هۆکار و پێداویستییەکانیان بۆ دابین نەکراوە. (هەرچەندە ئەمە ئێستا بە فەرمی لەسەر وەزارەتی پەروەردە نیە و لەسەر وەزارەتی کاروباری کۆمەڵایەتییە، بەڵام ئەوە هەڵەیەکی گەورەیە و لە هەموو دنیادا سەنتەر و پەیمانگەکانی فێرکردن و پەروەردە لەسەر وەزارەتی پەروەردەن، هەرچەندە هەوڵی زۆر درا کە بخرێنە سەر وەزارەتی پەروەردە و وەزارەتی کاروباری کۆمەڵایەتیش ڕەزامەند بوون، بەڵام خودی وەزارەتی پەروەردە وەری نەگرتن).

تەوەرەی چواردەهەم:
گرفتەکانی پەیوەست بە هەندێك قوتابخانە

١١٢. قوتابخانەی نمونەیی:

کار کردن بە دوو شێوازی (قوتابخانەی نمونەیی) و (قوتابخانەی نا نمونەیی) یەکێکی ترە لە گرفتەکان، ئەمە خۆی لەخۆیدا جیاوازی کردنە لە نێوان منداڵاندا کە هیچ جیاوازییەکیان نیە و هەردووکیشیان بە هەمان ستاف و بەهەمان پرۆگرام و لە هەمان بینای حکومیدا لە لایەن وەزارەتی پەروەردەوە بەڕێوە دەبرێن. ئەمە دروستکردنی جیاوازی و هەستکردنە بە لاوازی لەلایەن مامۆستایان و خوێندکارانی خوێندنگا نانمونەییەکانەوە. هەرچەندە بەپێی بڕیارێکی وەزارەت ئێستا قوتابخانەکان ئەو ناوەیان لێکراوەتەوە نمونەیی و نانمونەیی نەماوە، بەڵام جیاوازیکردن هەرماوە بەتایبەت لەقوتابخانەی گەڕەکێك بۆ یەکێکی تر یان لەدەرەوە بۆ ناو شار، تا ئێستاشی لەگەڵدابێت بەڕێوەبەری قوتابخانە نمونەییەکان تابلۆ کۆنەکانیان لانەداوە، لەڕووی پراکتیکیشەوە دیاردەکە هەر ماوە، پێویستی بە چارەسەرە و گرفتێکی گەورەیە و پێویستە بنەبڕ بکرێت و هەموو قوتابخانەکان بەیەك چاو سەیر بکرێن.

١١٣. باخچەی منداڵان:

باخچەی منداڵان یەکەم خوێندنگەی منداڵانە لە دەرەوەی خێزان کە ڕووی تێدەکات، وە گرنگیی تایبەتی خۆیشی هەیە و بە پێی توێژینەوەکان دەرکەوتووە ئەو منداڵانەی لە باخچەی ساوایانەوە بۆ قوتابخانە دەچن جیاوازن لەوانەی نەچوونەتە باخچەی منداڵانەوە. بەڵام لە هەرێمی کوردستاندا باخچەی منداڵان وەك پێویست نیە، جگە لەوەی لە لادێکان هەر بوونی نیە و لە شارۆچکەکاندا بە دەگمەن و لە شارە گەورەکانیش زۆر بە کەمی. ئێستا لە هەموو هەرێمی کوردستاندا تەنها (٥٤٥) باخچەی ساوایان هەیە. جگە لەمە گرنگی پێنەدراوەو باخچە حکومیەکان دادە و مامۆستای وەك پێویستیان نیە و ڕاهێنراویش نین لەشێوازی وتنەوەی وانەکان و ڕەفتاریان لەگەڵ منداڵەکان وەك پێویست، ئەوانەی مامۆستان و حەزدەکەن ڕاژەکەیان بگوێزنەوە بچنە باخچە وەکو شوێنی ئاسانتر ئیسراحەتی لێدەڕوانن! زۆربەی بیناکانیان گونجاو نین بۆ باخچەی منداڵان و کەلوپەلی یاریی منداڵانیان وەك پێویست نیە. سەبارەت بە باخچە ئەهلیەکانیش ڕێنماییەکان نەوەك پێویستن و نەوەك پێویستیش جێبەجێ دەکرێن و جۆرەها گرفت ڕووی تێکردوون. ئاماری پێنج ساڵی ڕابردووی باخچەی ساوایان لە هەرێمی کوردستاندا:

ژ	ساڵی خوێندن	باخچەی ساوایانی حکومی		باخچەی ساوایانی ناحکومی		سەرجەم باخچە	تێبینی
١	٢٠١٣-٢٠١٤	ژمارەی باخچە		ژمارەی باخچە	٤٨٧	٤٨٧	حکومی و ناحکومی
		ژمارەی منداڵ		ژمارەی منداڵ	٧١٨٤٧		حکومی و ناحکومی
٢	٢٠١٤-٢٠١٥	ژمارەی باخچە		ژمارەی باخچە	٥٠٨	٥٠٨	حکومی و ناحکومی
		ژمارەی منداڵ		ژمارەی منداڵ	٦٩٤٤٠		حکومی و ناحکومی
٣	٢٠١٥-٢٠١٦	ژمارەی باخچە	٤١٨	ژمارەی باخچە	٩٩	٥١٧	
		ژمارەی منداڵ	٧١٧٦٤	ژمارەی منداڵ	٧١١١		
٤	٢٠١٦-٢٠١٧	ژمارەی باخچە	٤١٧	ژمارەی باخچە	١١٠	٥٢٧	
		ژمارەی منداڵ	٥٩٦٧٥	ژمارەی منداڵ	٧٨٦٣		
٥	٢٠١٧-٢٠١٨	ژمارەی باخچە	٤٢٦	ژمارەی باخچە	١٢٥	٥٤٥	
		ژمارەی منداڵ	٦٧٧٧٥	ژمارەی منداڵ	١٠١٢٦		

١١٤. خوێندنی خێرا:

خوێندنی خێرا دەرگایەکی گرنگە پەروەردە بەڕووی ئەوکەسانەدا کردوویەتیەوە کە بەتەمەنن و خوازیارن فێری خوێندەواری ببن. بەڵام ئەمەشیان بێ گیرو گرفت نیە. لە هەرێمی کوردستاندا ئێستا (٥١) قوتابخانەی خوێندنی خێرا هەیە، بەشی هەرە زۆریان کێشەی بینا و نەبوونی مامۆستا و پرۆگرامیان هەیە.

بە بێی توێژینەوەیەکی زانستی کە لەبەردەستماندایە ڕێژەی تەنها (٣١.٣٪) لەو پرۆگرامە رازین کە دەیخوێنن. ڕێژەی (٢٤.٦٪) لەو بینایە رازین کە وانەی تێدا دەخوێنن. گەلێ ناوچەش هەیە داوای کردنەوەی ئەم قوتابخانانەیان کردووە بەڵام بۆیان نەکراوەتەوە. بەپێی ئەم خشتەیە کە ئاماری پێنج ساڵی خوێندنی خێرا لە هەرێمی کوردستاندا دەردەخات، ساڵ بەساڵ ژمارەی قوتابخانەکان کەمتر بۆتەوە، ئەوەتا ساڵی ٢٠١٣-٢٠١٤ لە هەرێمدا (٩٣) قوتابخانە هەبووە کە (١٠١٦٧) خوێندکار تیایاندا خوێندوویانە، کەچی ساڵی ٢٠١٧-٢٠١٨ کەمبۆتەوە بۆ (٥١) قوتابخانە و (٤٤٧٦) خوێندکار!

ژ	ساڵی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەو خوێندکاران	
١	٢٠١٣-٢٠١٤	ژمارەی قوتابخانە	٩٣
		ژمارەی خوێندکار	١٠١٦٧
٢	٢٠١٤-٢٠١٥	ژمارەی قوتابخانە	٨٢
		ژمارەی خوێندکار	٨٢٦٨
٣	٢٠١٥-٢٠١٦	ژمارەی قوتابخانە	٧٦
		ژمارەی خوێندکار	٧٣٤٨
٤	٢٠١٦-٢٠١٧	ژمارەی قوتابخانە	٦٥
		ژمارەی خوێندکار	٥٥٢٣
٥	٢٠١٧-٢٠١٨	ژمارەی قوتابخانە	٥١
		ژمارەی خوێندکار	٤٤٧٦

لە قوتابخانە خێراکان هەر قوتابییەك تەمەنی لە ٣٠ ساڵ تێپەڕی نەکردبێ، وەردەگیرێ و دەست بە خوێندن دەکاتەوە بە ساڵێك دوو قۆناغی خوێندنی بڕیوە و لە پۆلی یەك تا پێنجی بنەڕەتی هەبووە، بە سەرکەوتن لە هەر پێنج ساڵەکەی خوێندن، قوتابی بڕوانامەی پۆلی نۆی بنەڕەتی بە دەست هێناوە. بەڵام ئەوەی تێبینی دەکرێت پەروەردە ساڵ بەساڵ ژمارەی ئەو قوتابخانانەی کەمکردۆتەوەو دایخستوون.

پۆلێکی خوێندنی خێرا لە هەرێمی کوردستان

بەرپرسای پەروەردە پێیانوایە بەهۆی کەمی چاپ کتێبی خوێندنیان بارگرانی زۆریان لەسەر پەروەردە دروست کردووە، بۆیە ئێستە گفتوگۆ زۆر لەسەر ئەو پرسە دەکرێ و زۆربەی بۆچوونەکان لەگەڵ ئەوەن کە قوتابخانە خێراکان دابخرێن، و ڕەنگە لە داهاتوو بڕیارێکی لەو شێوەیە بدرێت.

١١٥. قوتابخانەی بەهرەداران:

لـە هـەر سـێ پارێزگـەی هـەولێر و دهـۆك و سـلێمانی سـێ قوتابخانـەی بـەهرەداران هەيـە، ئـەم قوتابخانانـە بـە هەرسێکيان ژمارەی خوێندکارەکانيان نزيکەی (١٥٠) خوێندکار دەبێت. هەرچەندە ئاستی زانسـتی لـەم قوتابخانانـەدا زۆر بەرزەو ئەو منداڵانەی تيايدا دەخوێنن ئاسايی نين لـە زيرەکيـدا. بـەڵام گـیر و گرفتـی بينـا و نـەبوونی مامۆسـتا و رێنمـايی و سيسـتەميان هەيـە. ئـەم قوتابخانانـە لـەنێوان وەزارەت و بەرێوەبەرايەتيەکانـدا بونەتـە قوربـانی تاقيکردنەوەی وەرگرتن و ژمارەی خويندکاريش وەك پيويست نيە.

کۆليجی ئەزمەڕی بەهرەداران لە سلێمانی لەکاتی چالاکيەکدا

١١٦. پەيمانگەکانی (هونەرە جوانەکان، کۆمپيوتەر، وەرزش):

لـە زۆربـەی سـەنتەری پارێزگـاو شـارە گـەورەکانی هەرێمـدا ئـەم پەيمانگايانـە هـەن، کـە ژمارەيـان دەگاتـە (٧٠)پەيمانگە، لەوانە (٢٩)يان حکومی و (٤١)ی ناحکومين، بوونی ئەم پەيمانگايانەش گرنگـە بـۆ پێگـەياندنی کـادری هونەری. بەڵام ئەوانەش کەم کێشە نين، بۆ نمونە: پەيمانگەی هونـەرە جوانـەکان، بـەڵام هـۆڵی شـانۆی وەك پێويسـت نيە، ئامێری مۆسيقای نيە، تەنوری سورکردنەوەی نيە، پێداويستيەکانی رۆژانە بەکاری دەهێنن نيانـە. بـۆ پـەيمانگـەی کۆمپيوتـەريش هەروايـەو سـەير تـرە، چـونکە کۆمپيوتـەر تاکـە پسـپۆرييانە دەيخـوێنن بـەڵام تاقيگـەی کۆمپيوتـەر و کۆمپيوتـەريان وەك پێويسـت نيـە. بـۆ پـەيمانگـەی وەرزشـيش هـەروا، چـونکە نـە گۆڕەپـان و نـە مەلەوانگـەو نـە پێداويستيەکانی گۆڕەپان و مەيدان و هتد يان نيە. ئەمانە گرفتن و پێويسـتيان بـە چارەسـەر کـردن هەيـە. يـەکێ لـە گرفتـەکانی تريشـيان ئەوەيـە کـە ژمارەيـەکی بەرچـاو لـە بەرێوەبـەرەکانيان پسـپۆری خۆيـان نيـە و بـەهۆکاری تـر دانراون!!

١١٧. ئامادەییە پیشەییەکان:

لە هەموو دنیادا پەروەردەکردنی کادری ناوەڕاست و بواری پیشەیی گرنگیی خۆی هەیە، بەڵام لە وڵاتی ئێمەدا بە پێچەوانەوە بەتەواوی پشتگوێ خراون. لە هەرێمی کوردستاندا (٤١) قوتابخانەی پیشەیی هەیە، (١٥٨٠) مامۆستایان هەیە و نزیکەی (٨٣٩٥) خوێندکار لەخۆ دەگرێت. بەڵام ئەم قوتابخانانە زۆر دواکەوتون، هەمان پرۆگرامە کۆنەکان دەخوێنن و هیچ تازەگەرییەکیان تیادا نییە. جگە لەوەی لە رووی خراپیەوە حاڵیان حاڵی قوتابخانەکانی ترە، تاقیگە و وەرشەکانیان زۆر کۆنن و ئەو ئامێرانەی بەکاریان دەهێنن رۆژگارێکە بەسەر چوون، بەشەکانیان کۆنن و کە دەریش دەچن سود لە بڕوانامەکانیان نابینن، مامۆستاکانیان هەمان بابەتی کۆنە دەڵێنەوە، پێویستیان بەوەیە لەسەر زانستی تازە خول ببینن و رەوانەی دەرەوە بکرێن. هەر ئەمەشە بۆتە هۆی ئەوەی خوێندکاران سەروەختێك قۆناغی (٩)ی بنەڕەتی دەبڕن، رووی تێنەکەن. رۆژ بە رۆژ ئەم قوتابخانانە هەم دەپوکێنەوە و هەم فشاری زیاتریش لەسەر ئامادەییەکان دروست دەبێت و هەم کادیری هونەریشمان لە کۆمەڵدا کەم دەبێتەوە.

کابینەی شەشەمی حکومەتی هەرێمی کوردستان لە کاتی پەسەند کردنی بودجەی ساڵی ٢٠١٠ دا لە پەرلەمان، لەبەشی بودجەی وەزارەتی پەروەردەدا هاتبوو کە سێ کۆمەڵگەی پیشەیی مۆدرێن لەهەر سێ پارێزگای هەولێر و دهۆك و سلێمانی دروستبکرێت، لە ساڵەکانی دواتریشدا واتە سالانی (٢٠١١، ٢٠١٢ و ٢٠١٣)دا بەهەمان شێوە ساڵانە بڕی بودجەی پێویست کە (٢٠) ملیار دینار بوو تەرخانکرا، ئەگەر ئەم هەنگاوە جێبەجێ بکرابوایە تا ئاستێکی زۆر خوێندنی پیشەیی لەرووی کوالیتی و چەندایەتیەوە بەرەو پێشەوە دەچوو، بەڵام ئەوەی جێگەی سەرسوڕمانە سەرباری تەرخانکردنی بودجەی پێویست بۆی، وەزارەتی پەروەردە نەیتوانی جێبەجێی بکات و هیچ هەنگاوێکی بۆ نەنراو بودجە تەرخانکراوەکەیشی تا ئێستاش بێ سەروشوێنە.

ئاماری ئامادە پیشەییەکان لە هەرێمی کوردستاندا بەم شێوەیە:

ژ	ساڵی خوێندن	سەرجەم قوتابخانەکانی هەرێم	ئامادەیی پیشەیی	رێژەی پیشەیی لە قوتابخانەکاندا
١	٢٠٠٢–٢٠٠٣	٣١٤٠	٢١	٠.٦٦
٢	٢٠٠٣–٢٠٠٤	٣٢٨٠	٢٢	٠.٦٧
٣	٢٠٠٤–٢٠٠٥	٤٧٥٤	٢٦	٠.٥٦
٤	٢٠٠٥–٢٠٠٦	٤٩٩٦	٢٩	٠.٥٨
٥	٢٠٠٦–٢٠٠٧	٥٠٦٩	٣٠	٠.٥٩
٦	٢٠٠٧–٢٠٠٨	٥٣٢٧	٣٣	٠.٦١
٧	٢٠٠٨–٢٠٠٩	٥٤٨٢	٣٣	٦٠.٠
٨	٢٠٠٩–٢٠١٠	٥٥٣٤	٣٢	٠.٥٧
٩	٢٠١٠–٢٠١١	٥٧٤٦	٣٠	٠.٥٢
١٠	٢٠١١–٢٠١٢	٥٩٢١	٣٢	٠.٥
١١	٢٠١٢–٢٠١٣	٦٧٣٨	٣٤	٠.٥
١٢	٢٠١٣–٢٠١٤	٦٧٣٤	٣٦	٠.٥٣

١٣	٢٠١٤-٢٠١٥	٦٤٧٤	٤٠	٠.٥٩
١٤	٢٠١٥-٢٠١٦	٦٧٩٩	٤٣	٠.٦٣
١٥	٢٠١٦-٢٠١٧	٦٧٨٨	٤٣	٠.٦٣
١٦	٢٠١٧-٢٠١٨	٦٦٢٩	٤١	٠.٦١

بەپێی ڕێژەی قوتابخانەکان بۆ کوڕان و کچانیش لەم پێنج ساڵەی دواییدا بەم شێوەیەیە:

ژ	ساڵی خوێندن	سەرجەم	ژمارەی ئامادەیی پیشەیی			
			کوڕان	کچان	تێکەڵاو	کۆ
١	٢٠١٣-٢٠١٤	٦٧٣٥	٩	٦	٢١	٣٦
٢	٢٠١٤-٢٠١٥	٦٤٧٤	٨	٧	٢٥	٤٠
٣	٢٠١٥-٢٠١٦	٦٧٩٩	١٠	٦	٢٧	٤٣
٤	٢٠١٦-٢٠١٧	٦٧٨٨	١٠	٦	٢٧	٤٣
٥	٢٠١٧-٢٠١٨	٦٦٢٩	١٠	٦	٢٥	٤١

ژ	ساڵی خوێندن	سەرجەم خوێندکارانی هەرێم	خوێندکارانی پیشەیی	ڕێژەی خوێندکارانی پیشەیی
١	٢٠٠٢-٢٠٠٣	٧٨٠٧١٤	٥٤٣٢	٪٠.٧
٢	٢٠٠٣-٢٠٠٤	٨٤٣٧٢٢	٧٧٤٤	٪٠.٩
٣	٢٠٠٤-٢٠٠٥	١٠٩٠٣٥٨	١٢١٩٢	٪١.١
٤	٢٠٠٥-٢٠٠٦	١١٤٥٦٠٨	١٣٤٥٨	٪١.٢
٥	٢٠٠٦-٢٠٠٧	١١٩٤١٣١	١٢١٦٢	٪١
٦	٢٠٠٧-٢٠٠٨	١٣٠٢٥٦٩	٧٩٧٦	٪٠.٦
٧	٢٠٠٨-٢٠٠٩	١٣٣٩٥٤٥	٧١٨٨	٪٠.٥
٨	٢٠٠٩-٢٠١٠	١٣٩٦١٢٩	٦٣٠٧	٪٠.٤٥
٩	٢٠١٠-٢٠١١	١٤٦٣٨٧٤	٧٩٥٨	٪٠.٥٤
١٠	٢٠١١-٢٠١٢	١٥١٢٥٩٠	٨٦٦٧	٪٠.٥٧
١١	٢٠١٢-٢٠١٣	١٦٥١٤٢٠	٩٨٤٠	٪٠.٦
١٢	٢٠١٣-٢٠١٤	١٦٧٣٧٦٠	٩٤٩٨	٪٠.٥٦
١٣	٢٠١٤-٢٠١٥	١٦٥٣٣٨٦	٨٣٦١	٪٠.٥
١٤	٢٠١٥-٢٠١٦	١٧٠٦٥٠٩	٧٤٢٠	٪٠.٤٣
١٥	٢٠١٦-٢٠١٧	١٧٣٨٥٢١	٧٦٠١	٪٠.٤٣
١٦	٢٠١٧-٢٠١٨	١٧٣٣٣٨٣	٨٣٩٥	٪٠.٤٨

١١٨. خوێندنی ئێواران:

خوێندنی ئێواران کە خواست لەسەری زۆرە، بەڵام گیر و گرفتی زیاترە. لەم دواییانەدا کە ژمارەیەکی زیاتر قوتابخانەی ئیواران کراوەتەوە، بەڵام وەك پێویست نین، لەوانە مامۆستا و ستافی ئیدارییان وەك پێویست نیە، بیناو شوێنی خوێندنیان وەك پێویست نیە، هەر بۆیە زۆر بە زەحمەت پرۆگرامی ساڵانەی خوێندن بەنیوە ناچڵی تەواو دەکرێت و یاخود هەر ناکرێت. جگە لەوەوی لەروی زانستیشەوە وەك پێویست نین و بابەتی یارمەتیدان و پێوتنەوە لە سیمادیارەکانی ئەم قوتابخانانەن. لەم خشتەیەدا ئاماری قوتابخانەکانی ئێواران روون دەبێتەوە:

ژ	ساڵی خوێندن	بنەڕەتی			دواناوەندی			ئامادەیی		
		قوتابخانە	مامۆستا	خوێندکار	قوتابخانە	مامۆستا	خوێندکار	قوتابخانە	مامۆستا	خوێندکار
	٢٠١٧-٢٠١٨	٨٥	٩٢٩	١٧٥٩٣	٣١	٣٤٥	٦٠٢٩	٨٧	١٣٥٣	٢٢٤٧٤

١١٩. گرفتی خوێندنی سریانی:

یەکێ لە رووە گەشەکانی پەروەردەی هەرێمی کوردستان ئەوەیە کە خوێندنی سریانیی کردۆتەوەو بە زمانی زکماکی خۆیان دەخوێنن. بەڵام خوێندنی سریانیش چەند گرفتێك رووی تێکردووە، لەوانە: نەبوون و کەمیی کادر و مامۆستای تایبەت بە زمانی سریانی و هیچ بوارێکیش نەڕەخسێنراوە بۆ ئەوەی کادری تازەی زیاتر پێبگەیەنرێت. هەروەها کەمیی قوتابخانەی سریانی، لەوانە لە شاری هەولێر تەنها یەك دانە هەیە و ئەویش لە عەنکاوەیە و ئەمەش بۆتە هۆی ئەوەی گواستنەوەی خوێندکاران ئاسان نەبێت و لەلایەن پەروەردەشەوە ئەو دەرماڵەیەی بۆ گواستنەوەی ئەو خوێندکارانە تەرخانکرابوو بڕا. هەروەها گرفتێکی تر ئەوەیە کە ئەگەر کتێبی خوێندنی کوردی جارێك دووابکەوێت ئەوە کتێبی خوێندنی سریانی دوو جار دووادەکەوێت بەهۆی خاو و خلیچکی وەرگێڕان و رۆتینیاتەوە ساڵانە لە کۆتایی دەوامدا کتێب بەدەست خوێندکارانی سریانی گەیشتووە.

یەکی تر لەگرفتەکانی خوێندنی سریانی ئەوەیە تا ئێستاش وانەی ئایین بە زمانی عەرەبی دەخوێنن، کە لەراستیدا پێویستە بە زمانی خۆیان بێت، بەڵام گرفتی پەروەردە ئەوەیە کە کەنیسەی بەغدا رێگە نادات پرۆگرامەکان وەربگێڕدرێنە سەر زمانی سریانی!

تەوەرەی پانزەهەم:
گرفتەکانی پەیوەست بە ناهاوسەنگی جێندەری

١٢٠. ناهاوسەنگی جێندەری لە پەروەردە:

ناهاوسەنگی جێندەری لە وەزارەتی پەروەردەدا بەزەقی دەبینرێت لە پۆستەکاندا، ئەگەر سەیرێکی ئەو پۆستانە بکەین کە لەوەزارەتی پەروەردەدا هەن ئەو راستیەمان بۆ روون دەبێتەوە:

ژ	جۆری پۆست	ژمارە	نێر	مێ	رێژەی سەدی نێر	رێژەی سەدی مێ
١	وەزیر	١	١	٠	–	–
٢	راوێژکارانی وەزارەت	٦	٦	٠	–	–
٣	بەڕێوەبەرە گشتیەکانی ناو وەزارەت	١٢	١١	١	–	–
٤	بەڕێوەبەرە گشتیەکانی پارێزگاکان	٥	٥	٠	–	–
٥	ئەندامانی ئەنجومەنی وەزارەت	٢٢	٢١	١	–	–
٦	بەڕێوەبەری پەروەردەکان	٣٩	٣٣	٦	–	–
سەرجەم		٨٥	٧٧	٨	٪٩٠.٥	٪٩.٥

ئەمە لەکاتێکدا بەپێی ئاماری ٢٠١٧-٢٠١٨ لە چوارچێوەی وەزارەتی پەروەردەدا (١٢٨٤٢١) مامۆستا هەیە کە (٥٤١١٠) ی پیاوە بە رێژەی (٤٢.١٪) و ژمارەی مامۆستایانی ژنیش (٧٤٣١١) ە کە دەکاتە رێژەی (٥٧.٩٪).

هەروەها وەزارەتی پەروەردە (٣٣٠٤٠) فەرمانبەری هەیە کە (١٣٩٦٩)ی پیاون بە رێژەی (٤٢.٢٪) و فەرمانبەرانی ژنیش (١٩٠٧١)ە بە رێژەی (٥٧.٨٪). ئەمە بۆمان دەردەخات کە وەزاتی پەروەردە وەزارەتی پیاوانە!

١٢١. تێکەڵی کچان و کوڕان لە قوتابخانەکاندا:

بە پێی سیستەمی تازەی خوێندن پێویستە کچان و کوڕان لە قۆناغی بنەڕەتیەوە تێکەل بکرێن و وردە وردە رابهێنرێن پەروەردەبکرێن لەلایەن مامۆستاو خێزانەکانیانەوە کە بەبێ جیاوازی تەنها وەك مرۆڤ لە یەکتری بڕوانن. هەرچەندە هەنگاو نراوە بۆ ئەم مەبەستە. بەڵام لە گەلێك ناوچەدا وەك داب و نەریتێکی کۆن و داڕزیو رێگری کراوە لەم تێکەڵبوونە و وەزارەتی پەروەردەش لەجیاتی بەگژی دابچێتەوە ملی بۆ داواکاری ئەم خەڵکانە داوەو رەزامەند بووە لەسەر جیاکردنەوەیان. کە ئەمە پاشەکشەیەکی بەرچاوی وەزارەتی پەروەردەیە لە پرەنسیپەکانی.

بەلام لەگەڵ ئەوەشدا لەو قوتابخانانەشدا کە تێکەڵن، هێشتا جیاوازی جێندەری هەستی پێدەکرێت، خوێندنگا هەیە بەناو تێکەڵە بەڵام لەنێویدا جیاوازی لەنێوان کوڕان و کچاندا دەکرێت، بۆ نمونە قوتابخانەی زۆر هەیە بەپێی میزاجی بەڕێوەبەر و داخراوی بیرکردنەوەی مامۆستاوە حانوتی کچان و کوڕان لەیەك جیاکراوەتەوە، ڕێڕەوی رۆیشتنیان جیاکراوەتەوە، چاودێری پۆلەکان هەمووی کوڕن، هەروەها شێوازی قسەکردنی هەندێك لە مامۆستا کە زۆرجار دەدرێت لە بەهای کەسێتی مێینە بەوەی توانای نییە! و هەندێك کار بە کوڕان دەسپێرن و کچان پشتگوێ دەخەن.

ئاماری پێنج ساڵی قوتابخانەکان بەپێی تێکەڵی و جیاکاری جێندەری لە هەرێمی کوردستاندا:

ڕەگەزی قوتابخانە

ژ	ساڵی خوێندن	کوران	کچان	تێکەڵ	کۆ	باخچە
١	٢٠١٣-٢٠١٤	٦٢٧	٥٦٣	٥٥٤٤	٦٧٣٤	٤٨٧
٢	٢٠١٤-٢٠١٥	٦٦٩	٥٧٥	٥٢٣٠	٦٤٧٤	٥٠٨
٣	٢٠١٥-٢٠١٦	٧٥٨	٦٣٦	٥٤٠٥	٦٧٩٩	٥١٧
٤	٢٠١٦-٢٠١٧	٧١٧	٥٩٢	٥٤٨٠	٦٧٨٩	٥٢٧
٥	٢٠١٧-٢٠١٨	٦٧٥	٥٥٩	٥٣٩٥	٦٦٢٩	٥٤٥

تەوەرەی شانزەهەم:
گرفتەکانی پەیوەست بە قوتابخانە ناحکومیەکان

١٢٢. قوتابخانە ئەهلی و نا حکومیەکان:

بە فەرمی لەلایەن وەزارەتی پەروەردەوە رێگە بە ژمارەیەك قوتابخانەی ئەهلی (بیانی و نێودەوڵەتی و خۆماڵی) دراوە و بە مۆڵەت کراونەتەوە، لە ساڵی (٢٠١٢)شدا پەرلەمانی کوردستان یاسای ژمارە (١٤) ی تایبەت بەو قوتابخانانە دەرکرد، بەڵام ئەوەی جێگەی سەرسوڕمان بوو ساڵی ٢٠١٦ وەزارەت رێنمایی بۆ یاساکە دەرکرد! تا ئێستا بە پێی ئاماری وەزارەت نزیکەی (٣١٠) قوتابخانەی ئەهلی هەیە، بەڵام ئەوەی تێبینی دەکرێت لە زۆربەیاندا یاسا و رێنماییەکان وەك پێویست جێبەجێ ناکرێت، هەر لە پرۆگرامی خوێندن و کرێ ی خوێندکاران و بیناو رێ و شوێنیانەوە بگرە تا دەگات بەوەی هەندێك لەوانە ئەجێندای تایبەتی خۆیان هەیەو دەیانەوێت لە کوردستاندا جێبەجێی بکەن، کە ئەمەش ئەرکی وەزارەتی پەروەردەیە دەبێت بە یاسا و رێنمایی رێکیان بخات و رێگە بە پێشێلکاریەکانیان نەدات و بیانوەستێنێت.. ئێستا بەشێوەیەکی بەبلاو زۆر بێ بەرنامە بەبەردەوامی لەکەناڵە ناوخۆییەکان رکلام بۆ قوتابخانە ئەهلیەکان دەکرێت پێویستە رێگەی لێبگیرێت. ئەوەی تێبینی دەکرێت:

١–لە بەشێکی زۆری قوتابخانە و پەیمانگە ناحکومیەکاندا یاسای ژمارە (٤) پێشێل کراوەو وەك پێویست رێنمایی جێبەجێ ناکرێت.

٢–بەشێك لە قوتابخانەکان پابەند نین بە خوێندنی وانەکانی کۆمەڵایەتی و زمانی کوردی و عەرەبی هەرێمی کوردستان کە بەپێی یاسا دەبێت بخوێنرێن.

٣–بەشێك لە قوتابخانەکان ساڵانە بە ئارەزوی خۆیان و بەبێ پلان نرخی خوێندن زیاد دەکەن و پابەندی گرێبەستەکانیان نین.

٤–هەندێك لە قوتابخانەکان کێشەی مۆڵەتیان هەیەو تا ئێستاش ئەوراقیان تەواو نیە. قوتابخانە هەیە هەر مۆڵەتی نیە کەچی چەند ساڵە خوێندکاریش وەردەگرێت، بۆ نمونە قوتابخانەیەکی نێودەوڵەتی ماوەی زیاد لە حەوت ساڵە لە کوردستان (هەولێر)کاردەکات، ساڵانە بری ٤٤٠٠ دۆلار حەقی خوێندنی لە خوێندکارەکان وەرگرتووە، کەچی تازە بە تازە وەزارەتی پەروەردە دایخستووەو خوێندکارەکانیشی ناتوانن بڕۆنە قوتابخانەکانی دیکە، چونکە بڕوانامەکانیان دانپێدانراون نییەو ئەو قوتابخانەیە پاڵپشتی زانستی نییە!

٥–بەشێك لە قوتابخانەکان تا ئێستاش بینای خۆیان نیەو لە بینای حکومیان داگیرکردووەو دەبێت لێیان بسەنرێتەوە، هەندێکیشیان باڵەخانەکانیان گونجاو نین و هۆیەکانی فێرکردنیان وەك پێویست تێدا نیە، وەك: (گۆڕەپانی وەرزشی، تاقیگە و کتێبخانە و هتد).

٦–بەشێك لەقوتابخانەکان کتێبی خوێندنیان بۆ خوێندکارەکان دابین نەکردووە.

٧– هەندێك لەم قوتابخانانە پرۆگرامی جۆراوجۆر بەکار دەهێنن کە سەرچاوەکانیان دیار نییە یا باوەڕپێکراو نییە، ئەمەش کار دەکاتە سەر پرۆسەی پەروەردە و فێرکردن.

٨–وەزارەتی پەروەردە وەك پێویست چاودێری ئەم قوتابخانەو پەیمانگە ناحکومییەکانی نەکردووە و لەبەرامبەر ئەو سەرپێچی و پێشێلکارییە یاساییانەی کردوویانە لێپێچینەوەی پێویستی لەگەڵدا نەکردوون.

٩–سیستەمی سەرپەرشتیاری بۆ قوتابخانەو پەیمانگە ناحکومییەکان لاوازەو تا ئێستا سەرپەرشتیاران وەك پێویست سەردانی زۆرینەیان نەکردووە، ئەگەر سەردانیش کرابن بەپێی پێویست نەبووەو بەدواداچوون بۆ چۆنیەتی جێبەجێکردنی رێنماییەکانی وەزارەت نەکراوە.

١٠–رۆتینیاتێکی زۆر هەیە لە نوێکردنەوە یا وەرگرتنی مۆڵەتی قوتابخانەو پەیمانگە ناحکومییەکاندا لەلایەن وەزارەتی پەروەردەوە.

١١–زۆرێك لە قوتابخانەو پەیمانگە ناحکومییەکان ئەنجومەنی دایك و باوکانیان پێکنەهێناوە.

١٢–ناوی هەندێك لە قوتابخانەکان لەگەڵ یاساو رێنماییەکانی وەزارەت ناگونجێن، یاخود ناوی نێودەوڵەتیان لە خۆیان ناوە، ئەمەش لەگەڵ یاسای قوتابخانە ناحکومیەکاندا ناگونجێت.

قوتابخانەی ئەمەریکی نێودەوڵەتی، قوتابخانەیەکی داخراوی بێ مۆڵەت

١٣–وەرگرتنی خوێندکاران بەپێی سیستەمێکی روون و رێنماییەکانی وەزارەت نیە.

١٤–زۆربەی قوتابخانەکان دید و ئامانجی روونیان نیە بۆ وەرگرتنی خوێندکاران.

١٥–هەندێك لەم قوتابخانانە لە لایەن کەسانی کەمئەزموونەوە بەڕێوە دەبرێن، هەروەها مامۆستاکانیشیان بەشداری خولی راهێنانیان نەکردووە و ئەزمونیان کەمە.

١٦–هەتا ئێستا قوتابخانە ناحکومییە خۆماڵییەکان بەشداری ئەزمونێکی نیشتمانییان نەکردووە بۆ ئەوەی ئاستی فێرکردنیان بزانرێت.

١٧–بەکورتی بەشێوەیەکی گشتی ئەوەندەی مۆرکی بازرگانیکردن بە زۆربەی قوتابخانە ناحکومیەکانەوە دیارە ئەوەندە پەروەردەیی نیە.

١٨– زیادبونی ئەو قوتابخانانە بەو شێوە کارکردنەو بێ پلان و چاودێری، بەبەراورد لەگەڵ حکومییەکان دەبێتەهۆی زیاتر قوڵکردنەوەی جیاوازیی چینایەتی لە کۆمەڵگادا.

ئاماری پێنجساڵی رابردووی قوتابخانە ناحکومیەکان لە هەرێمی کوردستاندا:

ژ	ساڵی خوێندن	سەرجەم	ژمارەی قوتابخانە	ژمارەی خوێندکار	ژمارەی مامۆستا
١	٢٠١٥–٢٠١٦	٦٧٩٩	٢٢٤	٣٨٦٦١	٤٠٧٠
٢	٢٠١٦–٢٠١٧	٦٧٨٨	٢٧٤	٥١٧٤٤	٥٥١٤
٣	٢٠١٧–٢٠١٨	٦٦٢٩	٣١٠	٥٩٩٩٥	٦٢٠٢

تەوەرەی حەڤدەهەم:
گرفتەکانی پەیوەست بە خوێندنی کوردی کەرکوك

١٢٣. خوێندنی کوردی ناوچە کوردستانیەکانی دەرەوەی هەرێم:

لەدوای پرۆسەی ئازادییەوە ناوچە کوردستانییەکانی دەرەوەی هەرێم خوێندنی کوردیان تیادا کرایەوە، گیانی نەتەوەیی و تینویتی کوردانی ئەم ناوچانە و خولیایان بۆ ئەوەی منداڵەکانیان بە کوردی بخوێنن، وای کرد کە ژمارەیەکی زۆر روو لە قوتابخانە کوردییەکان بکەن، کە ئەمە مایەی خۆشحاڵییە. بەڵام ئەوەی تێبینی دەکرێت ئەوەیە خوێندنی کوردی لەم ناوچانەدا (کەرکوك، خانەقین، مەخمور، شەنگال و ناوچەکانی تریش) وەك پێویست نیە و گرفتیان زۆرە.

بۆ نمونە: لە کەرکوکدا ژمارەی قوتابخانەکان کەمە و مامۆستا و بیناکان و کتێب و رەحلەو پێداویستیەکانی تریان وەك پێویست نیە و کەم و کورییان زۆرە. لەلایەکی ترەوە خوێندکارەکان پرۆگرامی هەرێم دەخوێنن، بەڵام بە سیستەمی بەغداد، وە لە تاقیکردنەوەکانیش سیستەمی بەغدایان بەسەردا جێبەجێ دەکرێت. ئەم هۆکارانەش بوونەتە مایەی ئەوەی وەك پێویست لە قۆناغی دووانزەی ئامادەییدا نمرەی پێویست نەهێنن و بەردەوام نمرەکانیان نزمە، لە هەمان کاتدا هیچ خوێندکارێکیان لە زانکۆ و پەیمانگەکانی هەرێم وەرناگیرێن.

ئەمانەش هەمووی بوونەتە مایەی ئەوەی کە لەم ساڵانەی دواییدا خوێندنی کوردی لەو ناوچانەدا لە پاشەکشەدابێت و ژمارەیەکی زۆر لە خێزانەکوردەکان منداڵەکانیان لەو خوێندنگە کوردییانە دەربێنن. لەم چەند ساڵەی دوایی بەتایبەت دوای روداوەکانی ١٦ی ئۆکتۆبەر بەشی زۆری منداڵە کوردەکان دەچنە خوێندنی عەرەبی ئەوەش بەهۆی پشتگوێخستنیان و فەرامۆشکردنیان کە ئەوانیش بون بەقوربانی لەنیوان حکومەتی هەرێم و عێراقداو لەساڵی ٢٠١٧–٢٠١٨ مامۆستایانی بەشی خویندنی کوردی داوایان کرد کە راژەکانیان بگویزریتەوە سەر بەغداد.

بەپێی بەدواداچونێك خوێندنگەکانی سەر بە خوێندنی کوردی لە پەروەردەی کەرکوك ساڵی خوێندنی (٢٠١٥ – ٢٠١٦) تەنیا ١٣٢ رۆژ و ساڵی خوێندنی (٢٠١٦–٢٠١٧)ش تەنها ١٠١ رۆژ دەوامیان کردووە، ئەوەش ناکاتە نیوەی دەوامی ئاسایی خوێندن کە بۆیاندانراوە، چونکە بەپێی یاسای وەزارەتی پەروەردە دەبێت ٢٧٠ رۆژ دەوام بکەن، کەئەمەش بە پاشەکشێی خوێندن دادەنرێت لە پارێزگاکە. لە بەشی خوێندنی کوردی لە کەرکوك جگە لەرۆژانی هەینی و شەممە، ساڵی ٢٠١٦–٢٠١٧ رۆژی پێنجشەممانیش کرایە پشوو، ئەوەش بەهۆی کەمکردنەوەی موچەی ئەو مامۆستایانەی میلاکیان سەر بە وەزارەتی پەروەردەی حکومەتی هەرێمی کوردستانە. ساڵی (٢٠١٥–٢٠١٦) رێژەی دەرچوونی دووانزەی ئامادەیی بەشی وێژەیی لە بەشی خوێندنی کوردی لەکەرکوك لەسەدا ١٦ بۆ لە سەدا ١٧ بوو، بەشی زانستیش لە سەدا ٢٠ بووە. لەم خشتەیەدا ئاماری خوێندنی خوێندنی کوردی لە کەرکوك خراوەتە روو:

ژ	ساڵی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەو خوێندکاران		رێژەی سەدی
١	٢٠١٣–٢٠١٤	ژمارەی قوتابخانە	٥١٦	
		ژمارەی خوێندکار	٩٥٥٣٣	
٢	٢٠١٤–٢٠١٥	ژمارەی قوتابخانە	٥٢٤	

		ژمارەی خوێندکار	٩٨٣٤٤	
٣	٢٠١٥–٢٠١٦	ژمارەی قوتابخانە	٥٢٥	
		ژمارەی خوێندکار	٩٥٥١٤	
٤	٢٠١٦–٢٠١٧	ژمارەی قوتابخانە	٥٢٣	
		ژمارەی خوێندکار	٩٥٥٨٠	
٥	٢٠١٧–٢٠١٨	ژمارەی قوتابخانە	٤٨٤	
		ژمارەی خوێندکار	٨٧٥٣٨	
	٢٠١٨–٢٠١٩	ژمارەی قوتابخانە	٥٢٥	
		ژمارەی خوێندکار	٩٠٠٠	

ئەگەر ساڵانی ڕابردوو کەمیی بینای خوێندن و دانەمەزراندنی مامۆستا و پێنەدانی مووچەی مامۆستایانی وانەبێژ کێشە و گرفتی گەورەی بەردەم خوێندنی کوردیی بوون، بۆ ئەمساڵی خوێندنیش گرفتی نەگەڕانەوەی بەشێك لە مامۆستایان و خوێندکارانیش هاتوونەتە سەر کێشەکانی پێشتر. بەپێی ئامارێك لەمساڵدا ٢٥٠ مامۆستا و دوو هەزار خوێندکاری کورد نەگەڕاونەتەوە شارەکە، کە ئەو خوێندکارانە گوازراونەتەوە بۆ قوتابخانەکانی هەرێم یان گوازراونەتەوە بۆ خوێندن بە زمانی عەرەبی. ئەو مامۆستایانەش تائێستا نەگەڕاونەتەوە کەرکوك، بەشێکی زۆریان لە هەولێرن و بەشێکی دیکەشیان ئیداریەن دەوامەکانیان بۆ ناوچەکانی هەرێم گوازراونەتەوە، کە بە وتەی بەشێك لە مامۆستایان نەگەڕانەوەی ئەو مامۆستایانە گرفتی زۆری بۆ خوێندنی ئەمساڵ دروستکردووە.

هەربۆیە ئەو قوتابخانانەی مامۆستاکانیان نەگەڕاونەتەوە وانەکانیان بە بەتاڵی ماونەتەوە، بۆیە بەڕێوەبەرێتی خوێندنی کوردی داوایان لە وەزیری پەروەردەی هەرێم کردووە ٣٠٠ مامۆستایان بۆ دابمەزرێنێت، بەڵام تائێستا داواکەیان جێبەجێنەکراوە و چاوەڕوانی جێبەجێکردنین.

خۆپیشاندانی خوێندکارانی خوێندنی کوردی لە کەرکوك سەبارەت بە چارەنوسی نادیاریان

بەپێی ئاماری پەروەردەی کوردی لە کەرکوک، تا ئێستا تەنیا نۆ هەزار خوێندکار ناوی خۆیان لە خوێندنی کوردیی تۆمارکردووە، لەکاتێکدا ساڵی پار دووانزە هەزار منداڵ ناویان تۆمار کردبوو، بەپێی سروشتی زیادبوونی دانیشتوان دەبوایە ئەم ژمارەیە زیادبێت نەك کەمبێتەوە! لەگەڵ ئەوەشدا، لە کۆی ٥٢٥ قوتابخانەی کوردی کە لە کەرکوك لە ساڵانی ڕابردوودا هەبوون، ئێستا تەنها ٤٥٠ قوتابخانەیان ماونەتەوە کە خوێندن تیایدا بە زمانی کوردی بێت.

پۆلێکی خوێندنی کوردی لە کەرکوك

بەڕێوەبەری یەکەی سەرپەشتیاری خوێندنی کوردی، بۆ ڕاگەیاندنەکان دوواو دۆخی خوێندنی کوردی لە شارەکە بەزۆر خراپ وەسفکرد، وتی: تەنیا ئەوەیە پەکینەکەوتوە، حکومەتی هەرێمی کوردستان هیچ جۆرە هاوکارییەکی خوێندنی کوردی ناکات لە کەرکوك. هەروەها وتی کە بەشێك لە خێزانە کوردەکان وابیردەکەنەوە کە خوێندنی کوردی هیچ داهاتویەکی نیە، بە تایبەت دوای تەواوکردنی خوێندن لە ماڵەوە دەمێنێنەوە و دامەزراندن نیە.

لەلایەکی ترەوە هەشت هەزار مامۆستا کە لەلایەن حکومەتی هەرێمەوە بۆ بەڕێوەبردنی خوێندنی کوردی لە ناوچەکانی جێناکۆك موچەیان پێدەدرێت چوار ساڵە کێشەی کەمکردنەوەی موچەکانیان و دواکەوتنیان هەیە، بەهۆیەوە چەند جارێك بایکۆتی پرۆسەی خوێندنیان کردوە.

تەوەرەی هەژدەهەم:
گرفتەکانی پەیوەست بە دەستێخستنی حزب و رێکخراوەکان

١٢٤. دەست تێخستنی حزب:

تا ئێستاشی لەگەڵدابێت دەست تێخستنی حزب لە ناوەندەکانی پەروەردە و خوێندندا هەیە، هەر لە دانانی بەڕێوەبەرە گشتیەکان و بەڕێوەبەرەکانەوە تا بەڕێوەبەری قوتابخانەکان، کە لەگەڵ کاتدا شیاو ترین کەس کە کاندید بێت بۆ یەکێ لەم شوێنانە و سەرجەم مەرجەکانیشی تیادابێت دانانرێت، بەڵام کەسێکی حزبی بێ ئەوەی هیچ مەرجێکیشی تیادابێت دادەنرێت.

دەستوەردانی حزبە سیاسیەکان لە پرۆسەی پەروەردە، بەتایبەتی پارتی و یەکێتی هەر لەسەرەتاوە بە بەرنامەیەکی زۆر رێکخراو لە وەزیرەوە هەتا کارگوزاری قوتابخانەیەك لەسەر بنەمای حزبی خەڵکیان دامەزراندووە، بۆیە ئەمە ئاسەوارێکی خراپی بەسەر کۆی سیستمی پەروەردەوە جێهێشتووە.

تائێستا لەرووی واقیعیەوە پێوەرێك بۆ دانانی بەرێوبەر و یاریدەدەری قوتابخانەکان نییە و هەندێکیان بە تەزکییەو هەنددێکی دیکەشیان بەپشت بەستن بە ئەزمونویان دادەنرێن. هەندێك لەوانە بە تەزکییە، هەندێکی تریان بە پشت بەستن بە ئەزموونیان، هەندێکی تریشیان بە تەکلیف و خاتر پۆستی بەرێوبەری قوتابخانە یاخود یاریدەدەریان وەرگرتوە. نەبوونی پێوەریش بۆ دانانی بەڕێوەبەر و یاریدەدەرەکانی، ئەگەری دەستوەردانی حیزب و بەرپرسانی حیزبی لەناوەندەکانی خوێندن زۆرتر کردووە.

تەنانەت گرفتی خراپی و نارێکی دابەشکردنی میلاکی مامۆستایانیش، کە لەناوچەیەکدا زۆرەو لە ناوچەیەکی تردا کەم، بەهەمان شێوە بۆ ئەم دەست تێخستنە دەگەڕێتەوە. ئەمانەش هەمووی بوونەتە مایەی پەك کەوتن و بەرەو دوواوە گەڕانەوەی پەروەردە.

١٢٥. رێکخراوەکانی قوتابیان و خوێندکاران:

رێکخراوەکانی خوێندکاران و قوتابیان کە وەك رێکخراوی پیشەیی لەناو ناوەندەکانی خوێندندا کار و چالاکی ئەنجام دەدەن، ئاساییە بەڵام پێویستە میکانیزمێکی فەرمیی رێکخراو بۆ جۆری ئیش و کارەکانیان دابنرێت. چونکە وەك تێبینی دەکرێت لە هەندێك ناوەندی خوێندندا دەست دەخەنە کاروباری پەروەردەو خوێندنەوە و لە رێگەی حزبەوە فشار لەسەر بەڕێوەبەر و مامۆستاکان دروست دەکەن و بێگومان ئەگەر پەروەردە هەروا بێدەنگ بێت لە ئاست ئەم دیاردە ناتەندروستانەدا ئەوا نەنگیەکی گەورەیە بۆ وەزارەت. دەوام پەك دەخەن لەبەر چالاکیەکانیان و رۆڵیشیان نیە لەناو ئەو هەمو کێشەیەی روبەروی خوێندکاران دەبێتەوە هێندەی کۆسپ بوون هێندە هاوکارنەبوون.

١٢٦. شكاندنی حورمەتی خوێندنی حكومی :

خوێندنی حكومی لە هەرێمی كوردستاندا بێبایەخ كراوە، گرنگی بە ژینگەی خوێندن و بیناكانی نادرێت، پێداویستیەكانی خوێندن و هۆكارەكانی فێركردنی بۆ دابین ناكرێت، قوتابخانەكان بێ كتێبخانەو تاقیگەن، لە زستاندا سارد و لە هاویندا گەرم، پرۆگرامی خوێندنی پڕلە هەڵەو كەم و كوڕی، مامۆستایان بەبێ موچەو نەبوونی بودجە و رانەهێنراو، رێنمایی پەرش و بڵاو و یاسای نەگونجاو، ئەمانەو دەیان و سەدان گرفت و كێشەی تر بەرۆكی خوێندنی حكومیی گرتووە، لەبەرامبەردا كردنەوەی چەندین قوتابخانەی ناحكومیی ئەهلی بەپارە هەیە كە گرنگییان پێدەدرێت و رۆژانە كارئاسانیان بۆ دەكرێت و ریكلامیان بۆ دەكرێت لەسەر حیسابی خوێندنی حكومی.

هەر كۆمەڵگەیەك شكۆی مامۆستای تیادا پارێزراو نەبێت، چاوەڕێی نەوەیەكی هۆشیاری لێ ناكرێت

راسپاردەکان

١-لە زوترین کاتدا پەرلەمانی کوردستان یاسای پەروەردە پەسەند بکات و فەلسەفەیەکی دیاریکراو و پرۆگرامێکی خوێندنی نیشتیمانی بۆ پەروەردە تیادا دابڕێژرێت.

٢-سیستەمەکانی خوێندنی بنەڕەتی و ئامادەیی ڕێکبخرێن و سیستەمەکانی پیشەیی و باخچەی مندالان و بەهرەدارانیش چاویان پێدابخشێنرێتەوەو ڕێکبخرێن. سیستەمێکی نوێی گونجاو لەگەڵ ژینگەی هەرێمی کوردستان بۆ پەروەردە دابڕێژرێت.

٣-هەماهەنگی تەواو هەبێت لەنێوان هەردوو وەزارەتی پەروەردەو خوێندنی باڵادا و ئەو بۆردەی لەنێوانیاندا هەیە کارا بکرێت و گوێ لە راسپاردەکانیشی بگیرێت و کاریان پێ بکرێت و ڕیفۆرم لە پرۆگرامی مامۆستایان لە زانکۆکاندا بکرێن.

٤-لەپەرلەماندا لەکاتی دانانی بودجەدا بە پێی ئەوەلەویاتی پەروەردە بەشە بودجەی گونجاو تەرخان بکرێت.

٥-هەڵمەتی نیشتمانی دروستکردنی قوتابخانەکان دەستپێبکاتەوە و لە ماستەر پلانی شارەکاندا زەوی لە شوێنی گونجاو بۆ درووست کردنی قوتابخانە دابین بکرێت.

٦-هەڵمەتی نۆژەنکردنەوەی قوتابخانەکان دەستپێبکاتەوە و ژێرخانی فیزیکی قوتابخانەکان باشتر بکرێت.

٧-چاو بە قوتابخانەی لادێکاندا بخشێنرێتەوەو گرفتی هاتوچۆو دابینکردنی مامۆستاو پێداویستیەکانیان چارە بکرێت.

٨-هەڵمەتی پاکوخاوێنی قوتابخانەکان دەست پێبکات.

٩-لە زووترین کاتدا ئەو قوتابخانانەی گرفتی ئاوی خواردنەوەیان هەیە بە تۆڕی ئاوی پاکەوە ببەسترێنەوە.

١٠-بەهەماهەنگی لەگەل وەزارەتی کارەبا گرفتی بێ کارەبایی ئەو قوتابخانانە چارە بکرێت کە نیانە.

١١-ساڵنامەی خوێندن جێبەجێ بکرێت و پشووە لابەلاکان کەم بکرێنەوە.

١٢-چاوخشاندنەوەی تەواو بە پرۆگرامەکاندا بکرێت و لەهەڵەی زانستی و زمانەوانی و وەرگێڕان بژار بکرێن و پەرە بە ناسنامەی نەتەوەیی بدرێت و سیاسەتی دارشتنی پرۆگرامەکان پێداچوونەوەی تەواویان بۆ بکرێت.

١٣-چاپی پرۆگرامەکان بهێنرێتەوە ناو وڵات و لەناوخۆ چاپ بکرێن.

١٤-چاو بە میلاکاتدا بخشێنرێتەوەو سەرلەنوێ بەپێی پێداویستی مامۆستایان بە شێوەیەکی یەکسان دابەش بکرێنەوە.

١٥-خولی راهێنان و شیاندن بۆ مامۆستایان بکرێتەوە وخولەکان بە پێی پێداویستیەکانی مامۆستایان بن.

١٦-پرۆگرامی بەردەوامی توانسازی بۆ بەڕێوەبەرانی پەروەردە و ئەو کادیر و پسپۆرانەی پێویستن دابین بکرێت. و پرۆگرامێکی تواناسازی تایبەت بۆ وەزارەتی پەروەردە دابنرێت.

١٧-میکانیزمی هەڵسەنگاندنی مامۆستایان سەر لە نوێ رێکبخرێتەوە و چالاکتر بکرێت.

١٨-چاو بە موچەی مامۆستایاندا بخشێنرێتەوەو شایستەکانی خۆیان لەکاتی خۆیدا پێ بدرێت ومووچە و دەرماڵەیان زیاد بکرێت.

١٩-رێز بۆ کەسایەتی مامۆستا بگێڕدرێتەوە.

٢٠-بەرێکەوتن لەگەل کۆمپانیاکاندا هەوڵبدرێت شوێنی نیشتەجێبوون بۆ مامۆستایان دابین بکرێت.

٢١-ژمارەی پێویستی توێژەری کۆمەلایەتی بۆ سەرجەم قوتابخانەکان دابین بکرێت و دابمەزرێن.

٢٢-بەدواداچوون بکرێت بۆ دۆزینەوەی هۆکاری بەرزبوونەوەی رێژەی وازهێنان و پەیوەندی نەکردن بەخوێندن و چارەسەر کردنی گرفتەکانی.

٢٣-لەرێگەی دەرکردنی بڕیاری پێویست و بلاوکردنەوەی هۆشیاری زیاتر کار بۆ کەمکردنەوەی دیاردەی توندوتیژی بکرێت لە ناوەندەکانی خوێندندا.

٢٤-بە بڕیار هەوڵی کەمکردنەوەی وانەی تایبەت و نەهێشتنی دیاردەی مەلزەمە بدرێت.

٢٥- تەکنەلۆجیای زانیاری لە پرۆسەی فێرکردندا پەرەی پێبدرێت و پێداویستیەکانی دابین بکرێت.

٢٦-دابینکردنی گۆڕەپانی یاری و تاقیگە جۆراوجۆرەکان و هۆکارەکانی فێربوون لەسەرجەم قوتابخانەکاندا.

٢٧-دابینکردنی کتێبخانەی پێویست لەسەرجەم قوتابخانەکان بە هەماهەنگی لەگەل وەزارەتی رۆشنبیری و دەزگای چاپ و پەخشە ئەهلیەکان و چاپخانەکاندا.

٢٨-کاراکردنی زیاتری کەناڵی تەلەفزیۆنی پەروەردەیی بەوەی کە هەم پێداویستیەکانی لەرووی ئامێر و توانای مرۆییەوە بۆ زیاد بکرێت و پانتایی بەرنامەکانی فراوانتر بکرێت و هەم هەموو کوردستان بگرێتەوە.

٢٩-وانەکانی وەرزش و هونەر و مۆسیقا گرنگیی خۆیان پێ بدرێت و وەك وانە بخوێندرێن.

٣٠-گرنگیی تەواو بەزمانی کوردی بدرێت و لەو پشتگوێخستن و بێبایەخ کردنەی هەیە رزگار بکرێت.

٣١-گرنگیی تەواو بە پەروەردەی ژینگەیی بدرێت و منداڵانی لەسەر رابهێنرێت.

٣٢-کۆنترۆڵی تاقیکردنەوەکان و دانانی پرسیار و لیژنەکانیان چاوی پێدابخشێنرێتەوەو لە هەڵەی پرسیار و ئاشکرابوونی پرسیارەکان رزگار بکرێت.

٣٣-وەزارەتی پەروەردە پلانی ساڵانە و پلانی چوار ساڵە و پلانی درێژخایەنی هەبێت و رێگری بکرێت لە میزاجی کەسی و حزبی کاتێك پەکی پلانەکانی بخەن.

٣٤-کار بکرێت بۆ دووبارە دارشتنەوەی پەیکەری وەزارەتی پەروەردە، هەر لە راوێژکاران و بەرێوەبەرە گشتیەکان و بەرێوەبەرەکانەوە تا بەرپرسی هۆبەکان کە لەگەڵ پێداویستیەکانی سەردەمدا بگونجێنرێن و کەسانی شیاویان بۆ دابنرێت.

٣٥-بەرێوەبەری قوتابخانەکان بەپێی لێهاتوویی و مەرجەکان دابنرێن نەك بە مەحسوبیەتی حزبی.

٣٦-ماڵپەری وەزارەتی پەروەردە رێکبخرێتەوەو هەموو ئەو یاسا و سیستەم و بریار و رێنمایی و پێداویستیانەی پەیوەندیان بە مامۆستایان و خوێندکارانەوە هەیە لەسەرجەم رووەکانەوە لەسەری داونلۆد بکرێت.

٣٧-بەبریاری پەرلەمان و حکومەت هەموو ئەو بینایانەی مولکی پەروەردەن و داگیر کراون، یا لەلایەن قوتابخانە ئەهلیەکانەوە بەکاردەهێنرێن بۆ پەروەردە بگێردرێنەوە.

٣٨-گرنگی بە پەروەردەی تایبەت و خوێندنی خاوەن پێداویستیە تایبەتەکان بدرێت و پێداویستیەکانیان لە کادری مرۆیی و پرۆگرام و ژینگەی گونجاویان بۆ دابین بکرێت.

٣٩-سەرجەم قوتابخانەکانی (نابینایان، نابیستان، بیرکۆلان) کە سەر بە وەزارەتی کار و کاروباری کۆمەڵایەتین بگێردرێنەوە سەر وەزارەتی پەروەردە.

٤٠-سەرجەم قوتابخانەکان بەیەکسانی و بەیەك چاو سەیر بکرێن و سیستەمە نمونەیی بەتەواوی کۆتایی پیٚ بهێنرێت.

٤١-ژمارەی باخچەی منداڵان زیاد بکرێت.

٤٢-کار بکرێت بۆ بنیادنان و کردنەوەی هەرسیٚ کۆمەڵگە پیشەییەکە بەشێوازێکی مۆدرێن لەهەر سیٚ پارێزگای (هەولێر دهۆك سلێمانی) و بۆ پارێزگای هەڵەبجەش بکرێتەوە.

٤٣- پەروەردە و بازاری کار بە یەکەوە ببەسترێنەوە.

٤٤-بالانسی جێندەری لەسەرجەم جومگەکانی پەروەردەدا لەبەرچاو بگیرێت.

٤٥-کاری جدی بکرێت بۆ زیاتر تێکەلاو کردنی کچان و کوڕان لەسەرجەم ناوەندەکانی خوێندندا لەسەرجەم ناوچەکان بەبێ جیاوازی.

٤٦-چاو بە قوتابخانە ناحکومیەکاندا بخشێنرێتەوەو یاساو ڕێنماییان بەسەردا جێبەجێ بکرێت و جیاوازیان لەنێواندا نەکرێت و لە هەژموونی بازرگانیکردن رزگار بکرێن.

٤٧-بەهەماهەنگی لەگەل لایەنە پەیوەندیدارەکانی تر، گرنگیی تەواو بە خوێندنی کوردیی کەرکوك و ناوچەکوردستانیەکانی تری دەرەوەی هەرێم بدرێت.

٤٨-دەستی حزب بەتەواوی دوور بخرێتەوە لە ناوەندەکانی خوێندن.

٤٩- پلانێکی ستراتیژی دابڕێژرێت بۆ بەشداری پێکردنی کەسان و ئۆرگانەکانی تری پەیوەندیدار بە پەروەردەوە.

٥٠-بەستنی کۆنگرەیەکی پەروەردەیی کە هەموو لایەنە پەیوەندیدارەکان بەشداری تیادا بکەن، بۆ هەلسەنگاندنی رەوشی پەروەردەو دەرچوون لەو قەیرانانەی تێی کەوتووەو کار بە راسپاردەکانیشی بکرێت.

پوختەی ئاماری ژمارەی (قوتابخانە، خوێندکاران، مامۆستایان)ی هەرێمی کوردستان، ساڵی خوێندنی (١٩٨٠-١٩٨١)

قۆناغەکان	هەولێر							دهۆک							کۆی گشتی						
	ژمارەی قوتابخانەکا	ژمارەی قوتابیان * خوێندکاران			ژمارەی مامۆستایان			ژمارەی قوتابخانەکا	ژمارەی قوتابیان * خوێندکاران			ژمارەی مامۆستایان			ژمارەی قوتابخانەکا	ژمارەی قوتابیان * خوێندکاران			ژمارەی مامۆستایان		
		کوڕ	کچ	کۆ	نێر	مێ	کۆ		کوڕ	کچ	کۆ	نێر	مێ	کۆ		کوڕ	کچ	کۆ	نێر	مێ	کۆ
باخچەی ساوایان	21	1307	1173	2480	0	128	128	6	639	509	1148	0	22	22	27	1946	1682	3628	0	150	150
سەرەتایی	907	58611	45573	104184	2556	2156	4712	459	31483	23915	55398	1107	885	1992	1366	90094	69488	159582	3663	3041	6704
دواناوەندییەکان	86	21270	6890	28160	564	330	894	27	8410	1987	10397	250	126	376	113	29680	8877	38557	814	456	1270
ئەوجوانان	5	200	308	508	14	11	25	0	0	0	0	0	0	0	5	200	308	508	14	11	25
پیشەییەکان	7	3185	408	3593	267	41	308	4	897	56	953	91	8	99	11	4082	464	4546	358	49	407
پەیمانگاکان	3	620	596	1216	33	21	54	2	271	392	663	14	15	29	5	891	988	1879	47	36	83
کۆ	1029	85193	54948	140141	3434	2687	6121	498	41700	26859	68559	1462	1056	2518	1527	126893	81807	208700	4896	3743	8639

پوختەی ئاماری ژمارەی (قوتابخانە، خوێندکاران، مامۆستایان)ی هەرێمی کوردستان، ساڵی خوێندنی (١٩٨١-١٩٨٢)

قۆناغەکان	هەولێر							دهۆک							کۆ						
	ژمارەی قوتابخانەکا	ژمارەی قوتابیان* خوێندکاران			ژمارەی مامۆستایان			ژمارەی قوتابخانەکا	ژمارەی قوتابیان* خوێندکاران			ژمارەی مامۆستایان			ژمارەی قوتابخانەکا	ژمارەی قوتابیان* خوێندکاران			ژمارەی مامۆستایان		
		کور	کچ	کۆ	نێر	مێ	کۆ		کور	کچ	کۆ	نێر	مێ	کۆ		کور	کچ	کۆ	نێر	مێ	کۆ
باخچەی ساوایان	31	1250	1148	2398	0	186	186	9	588	563	1151	0	38	38	40	1838	1711	3549	0	224	224
سەرەتایی	874	59719	43647	103366	2476	2835	5311	311	29013	22270	51283	838	1027	1865	1185	88732	65917	154649	3314	3862	7176
دواناوەندییەکان	91	21957	8904	30861	557	506	1063	306	9117	2752	11869	223	150	373	397	31074	11656	42730	780	656	1436
ئەوجوانان	4	64	117	181	12	4	16	0	0	0	0	0	0	0	4	64	117	181	12	4	16
پیشەییەکان	7	2709	393	3102	246	50	296	4	738	25	763	119	10	129	11	3447	418	3865	365	60	425
پەیمانگاکان	3	848	672	1520	30	21	51	2	394	452	846	16	14	30	5	1242	1124	2366	46	35	81
کۆ	1010	86547	54881	141428	3321	3602	6923	632	39850	26062	65912	1196	1239	2435	1642	126397	80943	207340	4517	4841	9358

پوختەی ئاماری ژمارەی (قوتابخانە، خوێندکاران، مامۆستایان)ی هەرێمی کوردستان، ساڵی خوێندنی (١٩٨٢-١٩٨٣)

قۆناغەکان	هەولێر						
	ژمارەی قوتابخانەکا	ژمارەی قوتابیان* خوێندکاران			ژمارەی مامۆستایان		
		کور	کچ	کۆ	نێر	مێ	کۆ
باخچەی ساوایان	31	1250	1148	2398	0	186	186
سەرەتایی	874	59719	43647	103366	2476	2835	5311
دواناوەندییەکان	91	21957	8904	30861	557	506	1063
نەوجوانان	4	64	117	181	12	4	16
پیشەییەکان	7	2709	393	3102	246	50	296
پەیمانگاکان	3	848	672	1520	30	21	51
کۆ	1010	86547	54881	141428	3321	3602	6923

قۆناغەکان	دهۆک						
	ژمارەی قوتابخانەکا	ژمارەی قوتابیان* خوێندکاران			ژمارەی مامۆستایان		
		کور	کچ	کۆ	نێر	مێ	کۆ
باخچەی ساوایان	9	588	563	1151	0	38	38
سەرەتایی	311	29013	22270	51283	838	1027	1865
دواناوەندییەکان	306	9117	2752	11869	223	150	373
نەوجوانان	0	0	0	0	0	0	0
پیشەییەکان	4	738	25	763	119	10	129
پەیمانگاکان	2	394	452	846	16	14	30
کۆ	632	39850	26062	65912	1196	1239	2435

قۆناغەکان	کۆ						
	ژمارەی قوتابخانەکا	ژمارەی قوتابیان* خوێندکاران			ژمارەی مامۆستایان		
		کور	کچ	کۆ	نێر	مێ	کۆ
باخچەی ساوایان	40	1838	1711	3549	0	224	224
سەرەتایی	1185	88732	65917	154649	3314	3862	7176
دواناوەندییەکان	397	31074	11656	42730	780	656	1436
نەوجوانان	4	64	117	181	12	4	16
پیشەییەکان	11	3447	418	3865	365	60	425
پەیمانگاکان	5	1242	1124	2366	46	35	81
کۆ	1642	126397	80943	207340	4517	4841	9358

پوختەی ئاماری ژمارەی (قوتابخانە، خوێندکاران، مامۆستایان)ی هەرێمی کوردستان، ساڵی خوێندنی (١٩٨٣-١٩٨٤)

قۆناغەکان	هەولێر							دهۆک							کۆ						
	ژمارەی قوتابخانەکان	ژمارەی قوتابیان* خوێندکاران			ژمارەی مامۆستایان			ژمارەی قوتابخانەکان	ژمارەی قوتابیان* خوێندکاران			ژمارەی مامۆستایان			ژمارەی قوتابخانەکان	ژمارەی قوتابیان* خوێندکاران			ژمارەی مامۆستایان		
		کور	کچ	کۆ	نێر	مێ	کۆ		کور	کچ	کۆ	نێر	مێ	کۆ		کور	کچ	کۆ	نێر	مێ	کۆ
باخچەی ساوایان	35	1368	1229	2597	0	205	205	9	437	367	804	0	40	40	44	1805	1596	3401	0	245	245
سەرەتایی	823	59870	41582	101452	2913	2969	5882	362	31569	22154	53723	953	1099	2052	1185	91439	63736	155175	3866	4068	7934
دواناوەندییەکان	122	23329	9351	32680	675	517	1192	41	9916	3265	13181	271	188	459	163	33245	12616	45861	946	705	1651
نەوجوانان	2	150	49	199	9	3	12	1	15	0	15	2	0	2	3	165	49	214	11	3	14
پیشەییەکان	8	2587	428	3015	256	67	323	5	806	60	866	62	9	71	13	3393	488	3881	318	76	394
پەیمانگاکان	3	1220	1419	2639	60	33	93	2	362	470	832	18	17	35	5	1582	1889	3471	78	50	128
کۆ	993	88524	54058	142582	3913	3794	7707	420	43105	26316	69421	1306	1353	2659	1413	131629	80374	212003	5219	5147	10366

پوختەی ئاماری ژمارەی (قوتابخانە، خوێندكاران، مامۆستایان)ی هەرێمی كوردستان، ساڵی خوێندنی (١٩٨٤-١٩٨٥)

قۆناغەكان	هەولێر							دهۆك							كۆ						
	ژمارەی قوتابخانەكا	ژمارەی قوتابیان* خوێندكاران			ژمارەی مامۆستایان			ژمارەی قوتابخانەكا	ژمارەی قوتابیان* خوێندكاران			ژمارەی مامۆستایان			ژمارەی قوتابخانەكا	ژمارەی قوتابیان* خوێندكاران			ژمارەی مامۆستایان		
		كور	كچ	كۆ	نێر	مێ	كۆ		كور	كچ	كۆ	نێر	مێ	كۆ		كور	كچ	كۆ	نێر	مێ	كۆ
باخچەی ساوایان	35	1431	1202	2633	0	204	204	8	522	427	949	0	21	21	43	1953	1629	3582	0	225	225
سەرەتایی	828	62465	42299	104764	2797	3196	5993	326	32942	22539	55481	869	1126	1995	1154	95407	64838	160245	3666	4322	7988
دواناوەندییەكان	116	23771	10077	33848	691	554	1245	42	10359	3925	14284	265	219	484	158	34130	14002	48132	956	773	1729
ئەوجوانان	3	101	49	150	9	3	12	1	15	0	15	1	0	1	4	116	49	165	10	3	13
پیشەییەكان	10	3241	659	3900	256	65	321	5	881	43	924	118	12	130	15	4122	702	4824	374	77	451
پەیمانگاكان	3	1253	1712	2965	54	28	82	2	478	664	1142	20	21	41	5	1731	2376	4107	74	49	123
كۆ	995	92262	55998	148260	3807	4050	7857	384	45197	27598	72795	1273	1399	2672	1379	137459	83596	221055	5080	5449	10529

پوختەی ئاماری ژمارەی (قوتابخانە، خوێندکاران، مامۆستایان)ی هەرێمی کوردستان،ساڵی خوێندنی (١٩٨٥-١٩٨٦)

قۆناغەکان	هەولێر							دهۆک							کۆ						
	ژمارەی قوتابخانەکا	ژمارەی قوتابیان* خوێندکاران			ژمارەی مامۆستایان			ژمارەی قوتابخانەکا	ژمارەی قوتابیان* خوێندکاران			ژمارەی مامۆستایان			ژمارەی قوتابخانەکا	ژمارەی قوتابیان* خوێندکاران			ژمارەی مامۆستایان		
		کور	کچ	کۆ	نێر	مێ	کۆ		کور	کچ	کۆ	نێر	مێ	کۆ		کور	کچ	کۆ	نێر	مێ	کۆ
باخچەی ساوایان	36	1400	1183	2583	0	218	218	9	489	442	931	0	34	34	45	1889	1625	3514	0	252	252
سەرەتایی	501	59522	40305	99827	2388	3456	5844	159	29450	2587	32037	709	1199	1908	660	88972	42892	131864	3097	4655	7752
دواناوەندییەکان	107	22582	10490	33072	635	622	1257	45	10338	4319	14657	253	226	479	152	32920	14809	47729	888	848	1736
ئەوجوانان	3	122	57	179	11	5	16	1	17	0	17	2	0	2	4	139	57	196	13	5	18
پیشەییەکان	11	3717	820	4537	253	166	419	6	1106	85	1191	121	13	134	17	4823	905	5728	374	179	553
پەیمانگاکان	3	1370	1916	3286	55	33	88	2	496	655	1151	18	19	37	5	1866	2571	4437	73	52	125
کۆ	661	88713	54771	143484	3342	4500	7842	222	41896	8088	49984	1103	1491	2594	883	130609	62859	193468	4445	5991	10436

پوختەی ئاماری ژمارەی (قوتابخانە، خوێندکاران، مامۆستایان)ی هەرێمی کوردستان، ساڵی خوێندنی (١٩٨٦-١٩٨٧)

قۆناغەکان	هەولێر							دهۆک							کۆ						
	ژمارەی قوتابخانەکا	ژمارەی قوتابیان* خوێندکاران			ژمارەی مامۆستایان			ژمارەی قوتابخانەکا	ژمارەی قوتابیان* خوێندکاران			ژمارەی مامۆستایان			ژمارەی قوتابخانەکا	ژمارەی قوتابیان* خوێندکاران			ژمارەی مامۆستایان		
		کور	کچ	کۆ	نێر	مێ	کۆ		کور	کچ	کۆ	نێر	مێ	کۆ		کور	کچ	کۆ	نێر	مێ	کۆ
باخچەی ساوایان	36	1305	1052	2357	0	230	230	9	337	344	681	0	35	35	45	1642	1396	3038	0	265	265
سەرەتایی	488	63820	43796	107616	2411	4046	6457	162	31107	21346	52453	970	1449	2419	650	94927	65142	160069	3381	5495	8876
دواناوەندییەکان	113	21888	10618	32506	697	682	1379	48	9496	4581	14077	292	283	575	161	31384	15199	46583	989	965	1954
ئەوجوانان	7	343	47	390	23	8	31	3	55	0	55	6	0	6	10	398	47	445	29	8	37
پیشەییەکان	11	3993	1120	5113	271	229	500	6	1490	94	1584	131	25	156	17	5483	1214	6697	402	254	656
پەیمانگاکان	3	844	1056	1900	54	33	87	2	448	511	959	20	19	39	5	1292	1567	2859	74	52	126
کۆ	658	92193	57689	149882	3456	5228	8684	230	42933	26876	69809	1419	1811	3230	888	135126	84565	219691	4875	7039	11914

پوختەی ئاماری ژمارەی (قوتابخانە، خوێندکاران، مامۆستایان)ی هەرێمی کوردستان، ساڵی خوێندنی (١٩٨٧-١٩٨٨)

قۆناغەکان	هەولێر							دهۆک							کۆ						
	ژمارەی قوتابخانەکا	ژمارەی قوتابیان* خوێندکاران			ژمارەی مامۆستایان			ژمارەی قوتابخانەکا	ژمارەی قوتابیان* خوێندکاران			ژمارەی مامۆستایان			ژمارەی قوتابخانەکا	ژمارەی قوتابیان* خوێندکاران			ژمارەی مامۆستایان		
		کور	کچ	کۆ	نێر	مێ	کۆ		کور	کچ	کۆ	نێر	مێ	کۆ		کور	کچ	کۆ	نێر	مێ	کۆ
باخچەی ساوایان	34	1080	918	1998	0	195	195	0	0	0	0	0	0	0	34	1080	918	1998	0	195	195
سەرەتایی	400	63549	43040	106589	2190	4084	6274	117	31376	22036	53412	1000	1402	2402	517	94925	65076	160001	3190	5486	8676
دواناوەندییەکان	111	21010	10895	31905	707	737	1444	48	8661	4637	13298	344	287	631	159	29671	15532	45203	1051	1024	2075
نەوجوانان	5	251	56	307	30	6	36	0	0	0	0	0	0	0	5	251	56	307	30	6	36
پیشەییەکان	13	3665	991	4656	304	132	436	0	0	0	0	0	0	0	13	3665	991	4656	304	132	436
پەیمانگاکان	3	736	493	1229	43	23	66	0	0	0	0	0	0	0	3	736	493	1229	43	23	66
کۆ	566	90291	56393	146684	3274	5177	8451	165	40037	26673	66710	1344	1689	3033	731	130328	83066	213394	4618	6866	11484

پوختەی ئاماری ژمارەی (قوتابخانە، خوێندکاران، مامۆستایان)ی هەرێمی کوردستان، ساڵی خوێندنی (١٩٨٨-١٩٨٩)

قۆناغەکان	هەولێر							دهۆک							کۆ						
	ژمارەی قوتابخانەکان	ژمارەی قوتابیان * خوێندکاران			ژمارەی مامۆستایان			ژمارەی قوتابخانەکان	ژمارەی قوتابیان * خوێندکاران			ژمارەی مامۆستایان			ژمارەی قوتابخانەکان	ژمارەی قوتابیان * خوێندکاران			ژمارەی مامۆستایان		
		کوڕ	کچ	کۆ	نێر	مێ	کۆ		کوڕ	کچ	کۆ	نێر	مێ	کۆ		کوڕ	کچ	کۆ	نێر	مێ	کۆ
باخچەی ساوایان	33	1262	1206	2468	0	184	184	0	0	0	0	0	0	0	33	1262	1206	2468	0	184	184
سەرەتایی	403	69485	45711	115196	2081	4301	6382	0	0	0	0	0	0	0	403	69485	45711	115196	2081	4301	6382
دواناوەندییەکان	110	21893	19221	41114	666	835	1501	0	0	0	0	0	0	0	110	21893	19221	41114	666	835	1501
نەوجوانان	5	364	112	476	27	5	32	0	0	0	0	0	0	0	5	364	112	476	27	5	32
پیشەییەکان	13	3927	1338	5265	303	163	466	0	0	0	0	0	0	0	13	3927	1338	5265	303	163	466
پەیمانگاکان	3	874	885	1759	44	30	74	0	0	0	0	0	0	0	3	874	885	1759	44	30	74
کۆ	567	97805	68473	166278	3121	5518	8639	0	0	0	0	0	0	0	567	97805	68473	166278	3121	5518	8639

پوختەی ئاماری ژمارەی (قوتابخانە، خوێندکاران، مامۆستایان)ی هەرێمی کوردستان، ساڵی خوێندنی (١٩٨٩-١٩٩٠)

قۆناغەکان	هەولێر							دهۆک							کۆ						
	ژمارەی قوتابخانەکان	ژمارەی قوتابیان* خوێندکاران			ژمارەی مامۆستایان			ژمارەی قوتابخانەکان	ژمارەی قوتابیان* خوێندکاران			ژمارەی مامۆستایان			ژمارەی قوتابخانەکان	ژمارەی قوتابیان* خوێندکاران			ژمارەی مامۆستایان		
		کوڕ	کچ	کۆ	نێر	مێ	کۆ		کوڕ	کچ	کۆ	نێر	مێ	کۆ		کوڕ	کچ	کۆ	نێر	مێ	کۆ
باخچەی ساوایان	34	1276	1168	2444	0	226	226	10	330	345	675	0	43	43	44	1606	1513	3119	0	269	269
سەرەتایی	432	86324	54269	140593	2198	4808	7006	129	36158	25589	61747	866	1657	2523	561	122482	79858	202340	3064	6465	9529
دواناوەندییەکان	127	23062	11663	34725	698	1016	1714	53	7911	5112	13023	340	325	665	180	30973	16775	47748	1038	1341	2379
نەوجوانان	5	505	115	620	30	7	37	0	0	0	0	0	0	0	5	505	115	620	30	7	37
پیشەییەکان	13	3189	1125	4314	217	167	384	6	1518	96	1614	112	36	148	19	4707	1221	5928	329	203	532
پەیمانگاکان	3	799	1314	2113	59	33	92	2	402	849	1251	22	32	54	5	1201	2163	3364	81	65	146
کۆ	614	115155	69654	184809	3202	6257	9459	200	46319	31991	78310	1340	2093	3433	814	161474	101645	263119	4542	8350	12892

پوختەی ئاماری ژمارەی (قوتابخانە، خوێندکاران، مامۆستایان)ی هەرێمی کوردستان، ساڵی خوێندنی (١٩٩٠-١٩٩١)

پوختەی زانیاری ئاماری بە ژمارەی (قوتابخانەکان-خوێندنگاکان/قوتابیان-خوێندکاران/مامۆستایان) لەسەر ئاستی پارێزگاکانی هەرێمی کوردستان بۆساڵی خوێندنی ١٩٩٠-١٩٩١

پارێزگای هەولێر

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کوڕان	کچان	کۆ	ژمارەی مامۆستایان: نێر	مێ	کۆ
باخچەی ساوایان	35	1352	1292	2644	0	308	308
سەرەتایی	487	94679	60878	155557	2213	5004	7217
ناوەندییەکان	137	24064	11976	36040	750	1244	1994
پیشەییەکان	13	3175	1031	4206	294	195	489
پەیمانگاکان	3	986	1559	2545	71	51	122
ئەرجومەندان	6	606	73	679	38	9	47
کۆی گشتی	681	124862	76809	201671	3366	6811	10177

پارێزگای سلێمانی

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کوڕان	کچان	کۆ	ژمارەی مامۆستایان: نێر	مێ	کۆ
باخچەی ساوایان	16	720	734	1454	0	90	90
سەرەتایی	283	110756	75888	186644	1675	4141	5816
ناوەندییەکان	109	29067	17951	47018	497	799	1296
پیشەییەکان	18	3492	990	4482	251	173	424
پەیمانگاکان	3	1102	1648	2750	43	43	86
ئەرجومەندان	0	0	0	0	0	0	0
کۆی گشتی	429	145137	97211	242348	2466	5246	7712

پارێزگای دهۆک

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کوڕان	کچان	کۆ	ژمارەی مامۆستایان: نێر	مێ	کۆ
باخچەی ساوایان	10	284	206	490	0	42	42
سەرەتایی	129	42251	30978	73229	853	1663	2516
ناوەندییەکان	54	8463	5521	13984	370	370	740
پیشەییەکان	6	1410	249	1659	89	40	129
پەیمانگاکان	2	497	922	1419	28	28	56
ئەرجومەندان	9	578	585	1163	10	7	17
کۆی گشتی	210	53483	38461	91944	1350	2150	3500

پوختەی گشتی — ساڵی خوێندنی ١٩٩٠-١٩٩١ — کۆی گشتی

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کوڕان	کچان	کۆ	ژمارەی مامۆستایان: نێر	مێ	کۆ
باخچەی ساوایان	61	2356	2232	4588	0	440	440
سەرەتایی	899	247686	167744	415430	4741	10808	15549
ناوەندییەکان	300	61594	35448	97042	1617	2413	4030
پیشەییەکان	37	8077	2270	10347	634	408	1042
پەیمانگاکان	8	2585	4129	6714	142	122	264
ئەرجومەندان	15	1184	658	1842	48	16	64
کۆی گشتی	1320	323482	212481	535963	7182	14207	21389

پوختەی ئاماری ژمارەی (قوتابخانە، خوێندکاران، مامۆستایان)ی هەرێمی کوردستان، ساڵی خوێندنی (١٩٩١-١٩٩٢)

پوختەی زانیاری ئاماری بە ژمارەی (قوتابخانەکان-خوێندنگاکان/قوتابیان-خوێندکاران/مامۆستایان) لەسەر ئاستی پارێزگاکانی هەرێمی کوردستان

بۆساڵی خوێندنی ١٩٩١-١٩٩٢

پارێزگای هەولێر

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکا-ن-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کوڕان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کچان	ژمارەی مامۆستایان: نێر	ژمارەی مامۆستایان: مێ
باخچەی ساوایان	30	1246	1282	0	180
		2528		180	
سەرەتایی	413	85352	55426	2296	4621
		140778		6917	
دواناوەندییەکان	125	23276	16154	715	1093
		39430		1808	
پیشەییەکان	12	2764	669	248	167
		3433		415	
پەیمانگاکان	3	1185	2155	78	52
		3340		130	
ئەرجوانان	6	414	110	34	7
		524		41	
کۆی گشتی	589	114237	75796	3371	6120
		190033		9491	

پارێزگای سلیمانی

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکا-ن-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کوڕان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کچان	ژمارەی مامۆستایان: نێر	ژمارەی مامۆستایان: مێ
باخچەی ساوایان	16	740	688	0	92
		1428		92	
سەرەتایی	281	115583	84141	1755	4086
		199724		5841	
دواناوەندییەکان	109	31557	19401	501	801
		50958		1302	
پیشەییەکان	18	3900	1076	257	167
		4976		424	
پەیمانگاکان	3	1195	1797	45	47
		2992		92	
ئەرجوانان	0	0	0	0	0
		0		0	
کۆی گشتی	427	152975	107103	2558	5193
		260078		7751	

پارێزگای دهۆک

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکا-ن-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کوڕان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کچان	ژمارەی مامۆستایان: نێر	ژمارەی مامۆستایان: مێ
باخچەی ساوایان	7	209	218	0	30
		427		30	
سەرەتایی	133	43384	30650	821	1704
		74034		2525	
دواناوەندییەکان	56	8664	5685	381	340
		14349		721	
پیشەییەکان	6	1147	251	86	33
		1398		119	
پەیمانگاکان	3	643	1068	39	37
		1711		76	
ئەرجوانان	4	135	75	0	0
		210		0	
کۆی گشتی	209	54182	37947	1327	2144
		92129		3471	

پوختەی گشتی

ساڵی خوێندنی ١٩٩١-١٩٩٢

کۆی گشتی

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکا-ن-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کوڕان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کچان	ژمارەی مامۆستایان: نێر	ژمارەی مامۆستایان: مێ
باخچەی ساوایان	53	2195	2188	0	302
		4383		302	
سەرەتایی	827	244319	170217	4872	10411
		414536		15283	
دواناوەندییەکان	290	63497	41240	1597	2234
		104737		3831	
پیشەییەکان	36	7811	1996	591	367
		9807		958	
پەیمانگاکان	9	3023	5020	162	136
		8043		298	
ئەرجوانان	10	549	185	34	7
		734		41	
کۆی گشتی	1225	321394	220846	7256	13457
		542240		20713	

پوختەی ئاماری ژمارەی (قوتابخانە، خوێندکاران، مامۆستایان)ی هەرێمی کوردستان، ساڵی خوێندنی (١٩٩٢-١٩٩٣)

پوختەی زانیاری ئاماری بە ژمارەی (قوتابخانەکان-خوێندنگاکان/قوتابیان-خوێندکاران/مامۆستایان) لەسەر ئاستی پارێزگاکانی هەرێمی کوردستان بۆساڵی خوێندنی ١٩٩٢-١٩٩٣

پارێزگای هەولێر

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کوڕان	کچان	ژمارەی مامۆستایان: نێر	مێ
باخچەی ساوایان	29	5054	4991	0	264
		10045		264	
سەرەتایی	440	84168	54142	2631	4611
		138310		7242	
ناوەندییەکان	127	24323	12708	997	1121
		37031		2118	
پیشەییەکان	12	2315	444	257	161
		2759		418	
پەیمانگاکان	4	1512	2418	98	80
		3930		178	
دەرچوان	6	458	68	38	6
		526		44	
کۆی گشتی	618	117830	74771	4021	6243
		192601		10264	

پارێزگای سلیمانی

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کوڕان	کچان	ژمارەی مامۆستایان: نێر	مێ
باخچەی ساوایان	16	753	727	0	99
		1480		99	
سەرەتایی	332	115022	84356	1778	4092
		199378		5870	
ناوەندییەکان	112	22532	17412	893	785
		39944		1678	
پیشەییەکان	18	3630	1256	247	168
		4886		415	
پەیمانگاکان	3	1247	1949	68	54
		3196		122	
دەرچوان	0	0	0	0	0
		0		0	
کۆی گشتی	481	143184	105700	2986	5198
		248884		8184	

پارێزگای دهوک

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کوڕان	کچان	ژمارەی مامۆستایان: نێر	مێ
باخچەی ساوایان	7	236	199	0	27
		435		27	
سەرەتایی	128	45621	32884	874	1720
		78505		2594	
ناوەندییەکان	58	9089	6688	350	242
		15777		592	
پیشەییەکان	6	787	118	84	29
		905		113	
پەیمانگاکان	3	677	1164	45	35
		1841		80	
دەرچوان	3	131	48	8	6
		179		14	
کۆی گشتی	205	56541	41101	1361	2059
		97642		3420	

پوختەی گشتی

ساڵی خوێندنی ١٩٩٢-١٩٩٣ — کۆی گشتی

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کوڕان	کچان	ژمارەی مامۆستایان: نێر	مێ
باخچەی ساوایان	52	6043	5917	0	390
		11960		390	
سەرەتایی	900	244811	171382	5283	10423
		416193		15706	
ناوەندییەکان	297	55944	36808	2240	2148
		92752		4388	
پیشەییەکان	36	6732	1818	588	358
		8550		946	
پەیمانگاکان	10	3436	5531	211	169
		8967		380	
دەرچوان	9	589	116	46	12
		705		58	
کۆی گشتی	1304	317555	221572	8368	13500
		539127		21868	

پوختەی ئاماری ژمارەی (قوتابخانە، خوێندکاران، مامۆستایان)ی هەرێمی کوردستان، ساڵی خوێندنی (١٩٩٣-١٩٩٤)

پوختەی زانیاری ئاماری بە ژمارەی (قوتابخانەکان-خوێندنگاکان/قوتابیان-خوێندکاران/مامۆستایان) لەسەر ئاستی پارێزگاکانی هەرێمی کوردستان

بۆساڵی خوێندنی ١٩٩٣-١٩٩٤

پارێزگای هەولێر

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران			ژمارەی مامۆستایان		
		کوڕان	کچان		نێر	مێ	
باخچەی ساوایان	29	3679	3718	7397	0	287	287
سەرەتایی	499	89965	58842	148807	3039	4920	7959
دواناوەندییەکان	127	36904	21993	58897	1111	1211	2322
پیشەییەکان	12	1360	291	1651	254	138	392
پەیمانگاکان	4	1403	2399	3802	105	73	178
ئەرجوانان	7	558	82	640	64	5	69
کۆی گشتی	678	133869	87325	221194	4573	6634	11207

پارێزگای سلێمانی

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران			ژمارەی مامۆستایان		
		کوڕان	کچان		نێر	مێ	
باخچەی ساوایان	13	809	797	1606	0	93	93
سەرەتایی	432	94909	68940	163849	2218	3902	6120
دواناوەندییەکان	117	23973	18850	42823	929	870	1799
پیشەییەکان	15	2114	1048	3162	244	160	404
پەیمانگاکان	4	1590	2266	3856	82	80	162
ئەرجوانان	0	0	0	0	0	0	0
کۆی گشتی	581	123395	91901	215296	3473	5105	8578

پارێزگای دهۆک

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران			ژمارەی مامۆستایان		
		کوڕان	کچان		نێر	مێ	
باخچەی ساوایان	7	301	295	596	0	33	33
سەرەتایی	298	60293	37438	97731	1201	1906	3107
دواناوەندییەکان	81	11255	5744	16999	529	292	821
پیشەییەکان	5	443	77	520	77	23	100
پەیمانگاکان	3	658	1318	1976	78	45	123
ئەرجوانان	3	51	42	93	5	7	12
کۆی گشتی	397	73001	44914	117915	1890	2306	4196

پوختەی گشتی — ساڵی خوێندنی ١٩٩٣-١٩٩٤ — کۆی گشتی

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران			ژمارەی مامۆستایان		
		کوڕان	کچان		نێر	مێ	
باخچەی ساوایان	49	4789	4810	9599	0	413	413
سەرەتایی	1229	245167	165220	410387	6458	10728	17186
دواناوەندییەکان	325	72132	46587	118719	2569	2373	4942
پیشەییەکان	32	3917	1416	5333	575	321	896
پەیمانگاکان	11	3651	5983	9634	265	198	463
ئەرجوانان	10	609	124	733	69	12	81
کۆی گشتی	1656	330265	224140	554405	9936	14045	23981

پوختەی ئاماری ژمارەی (قوتابخانە، خوێندکاران، مامۆستایان)ی هەرێمی کوردستان، ساڵی خوێندنی (١٩٩٤-١٩٩٥)

پوختەی زانیاری ئاماری بە ژمارەی (قوتابخانەکان-خوێندنگاکان/قوتابیان-خوێندکاران/مامۆستایان) لەسەر ئاستی پارێزگاکانی هەرێمی کوردستان بۆساڵی خوێندنی ١٩٩٤-١٩٩٥

پوختەی گشتی — ساڵی خوێندنی ١٩٩٤-١٩٩٥

قۆناغی خوێندن	پارێزگای هەولێر					پارێزگای سلێمانی					پارێزگای دهوک					کۆی گشتی				
	ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران		ژمارەی مامۆستایان		ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران		ژمارەی مامۆستایان		ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران		ژمارەی مامۆستایان		ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران		ژمارەی مامۆستایان	
		کوڕان	کچان	نێر	مێ		کوڕان	کچان	نێر	مێ		کوڕان	کچان	نێر	مێ		کوڕان	کچان	نێر	مێ
باخچەی ساوایان	29	4992	4018	0	240	14	1460	1202	0	108	7	329	311	0	34	50	6781	5531	0	382
		9010		240			2662		108			640		34			12312		382	
سەرەتایی	743	90253	59432	3836	4991	547	101032	77019	3067	4122	337	68004	42657	1289	1950	1627	259289	179108	8192	11063
		149685		8827			178051		7189			110661		3239			438397		19255	
ناوەندییەکان	154	20376	16498	1373	1528	128	24935	19824	965	955	90	13669	8835	576	311	372	58980	45157	2914	2794
		36874		2901			44759		1920			22504		887			104137		5708	
پیشەییەکان	11	1202	250	239	122	15	1469	1007	241	163	5	430	126	69	22	31	3101	1383	549	307
		1452		361			2476		404			556		91			4484		856	
پەیمانگاکان	4	1448	2291	100	60	4	1721	2318	81	79	4	587	1117	71	37	12	3756	5726	252	176
		3739		160			4039		160			1704		108			9482		428	
دەرچوان	7	481	82	71	7	0	0	0	0	0	2	39	18	4	3	9	520	100	75	10
		563		78			0		0			57		7			620		85	
کۆی گشتی	948	118752	82571	5619	6948	708	130617	101370	4354	5427	445	83058	53064	2009	2357	2101	332427	237005	11982	14732
		201323		12567			231987		9781			136122		4366			569432		26714	

پوختەی ئاماری ژمارەی (قوتابخانە، خوێندکاران، مامۆستایان)ی هەرێمی کوردستان، ساڵی خوێندنی (١٩٩٥-١٩٩٦)

پوختەی زانیاری ئاماری بە ژمارەی (قوتابخانەکان-خوێندنگاکان/قوتابیان-خوێندکاران/مامۆستایان) لەسەر ئاستی پارێزگاکانی هەرێمی کوردستان

بۆساڵی خوێندنی ١٩٩٥-١٩٩٦

پارێزگای هەولێر

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-ن-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کوڕان	کچان	کۆ	ژمارەی مامۆستایان: نێر	مێ	کۆ
باخچەی ساوایان	22	2697	2351	5048	0	234	234
سەرەتایی	520	88001	61523	149524	2575	4584	7159
ناوەندییەکان	105	19043	13629	32672	995	1369	2364
پیشەییەکان	9	553	194	747	223	105	328
پەیمانگاکان	4	943	1385	2328	95	46	141
هونەرجوانان	8	629	251	880	79	15	94
کۆی گشتی	668	111866	79333	191199	3967	6353	10320

پارێزگای سلێمانی

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-ن-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کوڕان	کچان	کۆ	ژمارەی مامۆستایان: نێر	مێ	کۆ
باخچەی ساوایان	14	1283	1215	2498	0	144	144
سەرەتایی	602	102889	80921	183810	2721	4765	7486
ناوەندییەکان	141	26474	20129	46603	1097	1137	2234
پیشەییەکان	15	1474	983	2457	227	107	334
پەیمانگاکان	4	1788	2344	4132	100	86	186
هونەرجوانان	4	424	474	898	44	29	73
کۆی گشتی	780	134332	106066	240398	4189	6268	10457

پارێزگای دهۆک

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-ن-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کوڕان	کچان	کۆ	ژمارەی مامۆستایان: نێر	مێ	کۆ
باخچەی ساوایان	7	375	381	756	0	34	34
سەرەتایی	384	69430	44425	113855	1485	2210	3695
ناوەندییەکان	95	13875	9126	23001	614	345	959
پیشەییەکان	5	264	106	370	75	21	96
پەیمانگاکان	5	485	778	1263	73	32	105
هونەرجوانان	3	49	107	156	8	8	16
کۆی گشتی	499	84478	54923	139401	2255	2650	4905

پوختەی گشتی — ساڵی خوێندنی ١٩٩٥-١٩٩٦ — کۆی گشتی

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-ن-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کوڕان	کچان	کۆ	ژمارەی مامۆستایان: نێر	مێ	کۆ
باخچەی ساوایان	43	4355	3947	8302	0	412	412
سەرەتایی	1506	260320	186869	447189	6781	11559	18340
ناوەندییەکان	341	59392	42884	102276	2706	2851	5557
پیشەییەکان	29	2291	1283	3574	525	233	758
پەیمانگاکان	13	3216	4507	7723	268	164	432
هونەرجوانان	15	1102	832	1934	131	52	183
کۆی گشتی	1947	330676	240322	570998	10411	15271	25682

پوختەی ئاماری ژمارەی (قوتابخانە، خوێندکاران، مامۆستایان)ی هەرێمی کوردستان، ساڵی خوێندنی (١٩٩٦-١٩٩٧)

پوختەی زانیاری ئاماری بە ژمارەی (قوتابخانەکان-خوێندنگاکان/قوتابیان-خوێندکاران/مامۆستایان) لەسەر ئاستی پارێزگاکانی هەرێمی کوردستان

بۆساڵی خوێندنی ١٩٩٦-١٩٩٧

قۆناغی خوێندن	پارێزگای هەولێر: ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	پارێزگای هەولێر: ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کوڕان	کچان	کۆ	پارێزگای هەولێر: ژمارەی مامۆستایان: نێر	مێ	کۆ	پارێزگای سلیمانی: ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	پارێزگای سلیمانی: ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کوڕان	کچان	کۆ	پارێزگای سلیمانی: ژمارەی مامۆستایان: نێر	مێ	کۆ	پارێزگای دهۆک: ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	پارێزگای دهۆک: ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کوڕان	کچان	کۆ	پارێزگای دهۆک: ژمارەی مامۆستایان: نێر	مێ	کۆ
باخچەی ساوایان	25	1989	1907	3896	0	244	244	17	1217	1195	2412	0	155	155	7	464	438	902	0	44	44
سەرەتایی	618	91372	66102	157474	3360	5255	8615	605	102895	88764	191659	2865	4936	7801	386	68382	43316	111698	1511	2278	3789
دواناوەندییەکان	134	22731	15301	38032	1157	1468	1462	142	27322	22968	50290	1151	1136	2287	98	14047	9556	23603	619	366	985
پیشەییەکان	8	461	113	574	207	110	317	13	1521	933	2454	248	171	419	4	231	82	313	55	15	70
پەیمانگاکان	4	903	1194	2097	106	35	141	5	1787	2347	4134	98	76	174	5	375	718	1093	81	25	106
ئەرجوانەکان	7	545	194	739	75	5	80	4	621	453	1074	25	19	44	4	137	188	325	13	5	18
کۆی گشتی	796	118001	84811	202812	4905	7117	12022	786	135363	116660	252023	4387	6493	10880	504	83636	54298	137934	2279	2733	5012

پوختەی گشتی

ساڵی خوێندنی ١٩٩٦-١٩٩٧

قۆناغی خوێندن	کۆی گشتی: ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کوڕان	کچان	کۆ	ژمارەی مامۆستایان: نێر	مێ	کۆ
باخچەی ساوایان	49	3670	3540	7210	0	443	443
سەرەتایی	1609	262649	198182	460831	7736	12469	20205
دواناوەندییەکان	374	64100	47825	111925	2927	2970	5897
پیشەییەکان	25	2213	1128	3341	510	296	806
پەیمانگاکان	14	3065	4259	7324	285	136	421
ئەرجوانەکان	15	1303	835	2138	113	29	142
کۆی گشتی	2086	337000	255769	592769	11571	16343	27914

پوختەی ئاماری ژمارەی (قوتابخانە، خوێندکاران، مامۆستایان)ی هەرێمی کوردستان، ساڵی خوێندنی (١٩٩٧-١٩٩٨)

پوختەی زانیاری ئاماری بە ژمارەی (قوتابخانەکان-خوێندنگاکان/قوتابییان-خوێندکاران/مامۆستایان) لەسەر ئاستی پارێزگاکانی هەرێمی کوردستان بۆساڵی خوێندنی ١٩٩٧-١٩٩٨

پارێزگای هەولێر

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکا-ن-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابییان-خوێندکاران: کوڕان	کچان	کۆ	ژمارەی مامۆستایان: نێر	مێ	کۆ
باخچەی ساوایان	25	2278	2124	4402	0	251	251
سەرەتایی	664	100136	73127	173263	3770	5974	9744
دواناوەندییەکان	146	25325	17642	42967	1356	1626	2982
پیشەییەکان	9	666	175	841	241	101	342
پەیمانگاکان	4	743	937	1680	91	30	121
نەوجوانان	7	716	163	879	85	7	92
کۆی گشتی	855	129864	94168	224032	5543	7989	13532

پارێزگای سلێمانی

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکا-ن-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابییان-خوێندکاران: کوڕان	کچان	کۆ	ژمارەی مامۆستایان: نێر	مێ	کۆ
باخچەی ساوایان	17	1404	1352	2756	0	170	170
سەرەتایی	654	100698	77494	178192	3173	5582	8755
دواناوەندییەکان	167	28208	25626	53834	1227	1265	2492
پیشەییەکان	11	1510	940	2450	241	184	425
پەیمانگاکان	4	1764	2323	4087	92	49	141
نەوجوانان	4	708	557	1265	37	22	59
کۆی گشتی	857	134292	108292	242584	4770	7272	12042

پارێزگای دهۆک

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکا-ن-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابییان-خوێندکاران: کوڕان	کچان	کۆ	ژمارەی مامۆستایان: نێر	مێ	کۆ
باخچەی ساوایان	7	425	341	766	0	36	36
سەرەتایی	409	72383	48158	120541	1648	2609	4257
دواناوەندییەکان	99	16248	10882	27130	602	434	1036
پیشەییەکان	4	266	172	438	41	11	52
پەیمانگاکان	6	384	633	1017	65	30	95
نەوجوانان	4	201	175	376	8	13	21
کۆی گشتی	529	89907	60361	150268	2364	3133	5497

پوختەی گشتی — ساڵی خوێندنی ١٩٩٧-١٩٩٨ — کۆی گشتی

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکا-ن-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابییان-خوێندکاران: کوڕان	کچان	کۆ	ژمارەی مامۆستایان: نێر	مێ	کۆ
باخچەی ساوایان	49	4107	3817	7924	0	457	457
سەرەتایی	1727	273217	198779	471996	8591	14165	22756
دواناوەندییەکان	412	69781	54150	123931	3185	3325	6510
پیشەییەکان	24	2442	1287	3729	523	296	819
پەیمانگاکان	14	2891	3893	6784	248	109	357
نەوجوانان	15	1625	895	2520	130	42	172
کۆی گشتی	2241	354063	262821	616884	12677	18394	31071

پوختەی ئاماری ژمارەی (قوتابخانە، خوێندکاران، مامۆستایان)ی هەرێمی کوردستان، ساڵی خوێندنی (١٩٩٨-١٩٩٩)

پوختەی زانیاری ئاماری بە ژمارەی (قوتابخانەکان-خوێندنگاکان/قوتابیان-خوێندکاران/مامۆستایان) لەسەر ئاستی پارێزگاکانی هەرێمی کوردستان

بۆساڵی خوێندنی ١٩٩٨-١٩٩٩

پارێزگای هەولێر

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-ن-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران		ژمارەی مامۆستایان	
		کوڕان	کچان	نێر	مێ
باخچەی ساوایان	26	2437	2359	0	261
		4796		261	
سەرەتایی	732	107760	79035	3908	6595
		186795		10503	
دواناوەندییەکان	154	29509	20401	1453	1797
		49910		3250	
پیشەییەکان	9	636	213	228	104
		849		332	
پەیمانگاکان	4	664	829	90	35
		1493		125	
دەرچوان	7	881	126	96	9
		1007		105	
کۆی گشتی	932	141887	102963	5775	8801
		244850		14576	

پارێزگای سلێمانی

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-ن-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران		ژمارەی مامۆستایان	
		کوڕان	کچان	نێر	مێ
باخچەی ساوایان	17	1474	1569	0	170
		3043		170	
سەرەتایی	725	106636	84646	3569	6044
		191282		9613	
دواناوەندییەکان	181	30371	26237	1218	1320
		56608		2538	
پیشەییەکان	9	1131	843	213	193
		1974		406	
پەیمانگاکان	3	765	1074	81	52
		1839		133	
دەرچوان	6	808	634	38	33
		1442		71	
کۆی گشتی	941	141185	115003	5119	7812
		256188		12931	

پارێزگای دهۆک

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-ن-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران		ژمارەی مامۆستایان	
		کوڕان	کچان	نێر	مێ
باخچەی ساوایان	7	480	444	0	36
		924		36	
سەرەتایی	462	79910	54090	1680	2803
		134000		4483	
دواناوەندییەکان	104	17622	11772	619	469
		29394		1088	
پیشەییەکان	4	282	207	48	17
		489		65	
پەیمانگاکان	6	466	709	65	31
		1175		96	
دەرچوان	4	233	239	11	12
		472		23	
کۆی گشتی	587	98993	67461	2423	3368
		166454		5791	

پوختەی گشتی

ساڵی خوێندنی ١٩٩٨-١٩٩٩

کۆی گشتی

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-ن-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران		ژمارەی مامۆستایان	
		کوڕان	کچان	نێر	مێ
باخچەی ساوایان	50	4391	4372	0	467
		8763		467	
سەرەتایی	1919	294306	217771	9157	15442
		512077		24599	
دواناوەندییەکان	439	77502	58410	3290	3586
		135912		6876	
پیشەییەکان	22	2049	1263	489	314
		3312		803	
پەیمانگاکان	13	1895	2612	236	118
		4507		354	
دەرچوان	17	1922	999	145	54
		2921		199	
کۆی گشتی	2460	382065	285427	13317	19981
		667492		33298	

پوختەی ئاماری ژمارەی (قوتابخانە، خوێندکاران، مامۆستایان)ی هەرێمی کوردستان، ساڵی خوێندنی (١٩٩٩-٢٠٠٠)

پوختەی زانیاری ئاماری بە ژمارەی (قوتابخانەکان-خوێندنگاکان/قوتابیان-خوێندکاران/مامۆستایان) لەسەر ئاستی پارێزگاکانی هەرێمی کوردستان بۆساڵی خوێندنی ١٩٩٩-٢٠٠٠

پارێزگای هەولێر

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کوڕان	کچان	کۆ	ژمارەی مامۆستایان: نێر	مێ	کۆ
باخچەی ساوایان	26	2699	2396	5095	0	253	253
سەرەتایی	801	116040	85841	201881	4046	6762	10808
ناوەندییەکان	206	35856	23956	59812	1506	1922	3428
پیشەییەکان	9	647	241	888	230	128	358
پەیمانگاکان	4	659	864	1523	86	43	129
دەرچوان	7	1049	122	1171	94	10	104
کۆی گشتی	1053	156950	113420	270370	5962	9118	15080

پارێزگای سلێمانی

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کوڕان	کچان	کۆ	ژمارەی مامۆستایان: نێر	مێ	کۆ
باخچەی ساوایان	20	1890	1976	3866	0	200	200
سەرەتایی	847	113269	89847	203116	4153	6854	11007
ناوەندییەکان	202	36168	31042	67210	1425	1479	2904
پیشەییەکان	9	1132	873	2005	213	198	411
پەیمانگاکان	4	697	987	1684	86	58	144
دەرچوان	7	850	681	1531	48	36	84
کۆی گشتی	1089	154006	125406	279412	5925	8825	14750

پارێزگای دهۆک

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کوڕان	کچان	کۆ	ژمارەی مامۆستایان: نێر	مێ	کۆ
باخچەی ساوایان	7	543	483	1026	0	40	40
سەرەتایی	493	84039	58967	143006	1879	3015	4894
ناوەندییەکان	125	21596	14188	35784	668	491	1159
پیشەییەکان	4	287	325	612	40	14	54
پەیمانگاکان	6	664	848	1512	68	35	103
دەرچوان	5	223	289	512	14	14	28
کۆی گشتی	640	107352	75100	182452	2669	3609	6278

پوختەی گشتی

ساڵی خوێندنی ١٩٩٩-٢٠٠٠

کۆی گشتی

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کوڕان	کچان	کۆ	ژمارەی مامۆستایان: نێر	مێ	کۆ
باخچەی ساوایان	53	5132	4855	9987	0	493	493
سەرەتایی	2141	313348	234655	548003	10078	16631	26709
ناوەندییەکان	533	93620	69186	162806	3599	3892	7491
پیشەییەکان	22	2066	1439	3505	483	340	823
پەیمانگاکان	14	2020	2699	4719	240	136	376
دەرچوان	19	2122	1092	3214	156	60	216
کۆی گشتی	2782	418308	313926	732234	14556	21552	36108

پوختەی ئاماری ژمارەی (قوتابخانە، خوێندکاران، مامۆستایان)ی هەرێمی کوردستان، ساڵی خوێندنی (٢٠٠٠-٢٠٠١)

پوختەی زانیاری ئاماری بە ژمارەی (قوتابخانەکان-خوێندنگاکان/قوتابیان-خوێندکاران/مامۆستایان) لەسەر ئاستی پارێزگاکانی هەرێمی کوردستان بۆساڵی خوێندنی ٢٠٠٠-٢٠٠١

پارێزگای هەولێر

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگەکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کوڕان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کچان	ژمارەی مامۆستایان: نێر	ژمارەی مامۆستایان: مێ
باخچەی ساوایان	28	2564	2374	0	274
		4938		274	
سەرەتایی	973	120466	92148	4147	6805
		212614		10952	
ناوەندییەکان	178	40752	27293	1499	1913
		68045		3412	
پیشەییەکان	9	651	232	228	110
		883		338	
پەیمانگاکان	4	787	1047	88	45
		1834		133	
هونەرجوانەکان	7	742	128	79	7
		870		86	
کۆی گشتی	1199	165962	123222	6041	9154
		289184		15195	

پارێزگای سلێمانی

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگەکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کوڕان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کچان	ژمارەی مامۆستایان: نێر	ژمارەی مامۆستایان: مێ
باخچەی ساوایان	21	2172	2227	0	237
		4399		237	
سەرەتایی	881	113262	91681	4257	7333
		204943		11590	
ناوەندییەکان	195	38429	34064	1426	1583
		72493		3009	
پیشەییەکان	9	1209	890	224	196
		2099		420	
پەیمانگاکان	4	875	1080	83	48
		1955		131	
هونەرجوانەکان	8	991	703	53	57
		1694		110	
کۆی گشتی	1118	156938	130645	6043	9454
		287583		15497	

پارێزگای دهۆک

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگەکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کوڕان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کچان	ژمارەی مامۆستایان: نێر	ژمارەی مامۆستایان: مێ
باخچەی ساوایان	9	429	366	0	63
		795		63	
سەرەتایی	612	87464	64986	2063	3337
		152450		5400	
ناوەندییەکان	128	24650	16093	713	584
		40743		1297	
پیشەییەکان	4	349	391	42	18
		740		60	
پەیمانگاکان	7	969	1279	80	48
		2248		128	
هونەرجوانەکان	5	168	166	13	18
		334		31	
کۆی گشتی	765	114029	83281	2911	4068
		197310		6979	

پوختەی گشتی

ساڵی خوێندنی ٢٠٠٠-٢٠٠١

کۆی گشتی

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگەکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کوڕان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کچان	ژمارەی مامۆستایان: نێر	ژمارەی مامۆستایان: مێ
باخچەی ساوایان	58	5165	4967	0	574
		10132		574	
سەرەتایی	2466	321192	248815	10467	17475
		570007		27942	
ناوەندییەکان	501	103831	77450	3638	4080
		181281		7718	
پیشەییەکان	22	2209	1513	494	324
		3722		818	
پەیمانگاکان	15	2631	3406	251	141
		6037		392	
هونەرجوانەکان	20	1901	997	145	82
		2898		227	
کۆی گشتی	3082	436929	337148	14995	22676
		774077		37671	

پوختەی ئاماری ژمارەی (قوتابخانە، خوێندکاران، مامۆستایان)ی هەرێمی کوردستان، ساڵی خوێندنی (٢٠٠١-٢٠٠٢)

پوختەی زانیاری ئاماری بە ژمارەی (قوتابخانەکان-خوێندنگاکان/قوتابییان-خوێندکاران/مامۆستایان) لەسەر ئاستی پارێزگاکانی هەرێمی کوردستان

بۆساڵی خوێندنی ٢٠٠١-٢٠٠٢

قۆناغی خوێندن	پارێزگای هەولێر: ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کوڕان	کچان	ژمارەی مامۆستایان: نێر	مێ
باخچەی ساوایان	31	2671	2655	0	362
		5326		362	
سەرەتایی	967	114672	88130	4454	7080
		202802		11534	
دواناوەندییەکان	193	39315	28640	1665	2214
		67955		3879	
پیشەییەکان	9	780	434	232	113
		1214		345	
پەیمانگاکان	6	970	1480	110	55
		2450		165	
نەوجەوانان	7	709	221	67	27
		930		94	
کۆی گشتی	1213	159117	121560	6528	9851
		280677		16379	

قۆناغی خوێندن	پارێزگای سلێمانی: ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کوڕان	کچان	ژمارەی مامۆستایان: نێر	مێ
باخچەی ساوایان	19	2117	1915	0	232
		4032		232	
سەرەتایی	677	79175	67910	3405	6582
		147085		9987	
دواناوەندییەکان	192	33160	32382	1301	1734
		65542		3035	
پیشەییەکان	8	821	1117	216	191
		1938		407	
پەیمانگاکان	3	783	1258	79	39
		2041		118	
نەوجەوانان	8	902	705	55	62
		1607		117	
کۆی گشتی	907	116958	105287	5056	8840
		222245		13896	

قۆناغی خوێندن	پارێزگای دهۆک: ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کوڕان	کچان	ژمارەی مامۆستایان: نێر	مێ
باخچەی ساوایان	10	434	445	0	74
		879		74	
سەرەتایی	651	90402	67179	2282	3465
		157581		5747	
دواناوەندییەکان	131	27544	18090	764	638
		45634		1402	
پیشەییەکان	4	445	634	38	15
		1079		53	
پەیمانگاکان	7	1342	1750	78	63
		3092		141	
نەوجەوانان	5	172	217	16	16
		389		32	
کۆی گشتی	808	120339	88315	3178	4271
		208654		7449	

پوختەی گشتی

ساڵی خوێندنی ٢٠٠١-٢٠٠٢

قۆناغی خوێندن	کۆی گشتی: ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کوڕان	کچان	ژمارەی مامۆستایان: نێر	مێ
باخچەی ساوایان	60	5222	5015	0	668
		10237		668	
سەرەتایی	2295	284249	223219	10141	17127
		507468		27268	
دواناوەندییەکان	516	100019	79112	3730	4586
		179131		8316	
پیشەییەکان	21	2046	2185	486	319
		4231		805	
پەیمانگاکان	16	3095	4488	267	157
		7583		424	
نەوجەوانان	20	1783	1143	138	105
		2926		243	
کۆی گشتی	2928	396414	315162	14762	22962
		711576		37724	

پوختەی ئاماری ژمارەی (قوتابخانە، خوێندکاران، مامۆستایان)ی هەرێمی کوردستان، ساڵی خوێندنی (٢٠٠٢-٢٠٠٣)

پوختەی زانیاری ئاماری بە ژمارەی (قوتابخانەکان-خوێندنگاکان/قوتابیان-خوێندکاران/مامۆستایان) لەسەر ئاستی پارێزگاکانی هەرێمی کوردستان

بۆ ساڵی خوێندنی ٢٠٠٢-٢٠٠٣

پارێزگای هەولێر

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کوڕان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کچان	کۆی قوتابیان-خوێندکاران	ژمارەی مامۆستایان: نێر	ژمارەی مامۆستایان: مێ	کۆی مامۆستایان
باخچەی ساوایان	33	3285	3324	6609	0	400	400
سەرەتایی	1018	121131	101047	222178	4738	7341	12079
ناوەندییەکان	219	50736	35103	85839	1766	2466	4232
پیشەییەکان	9	1188	675	1863	237	115	352
پەیمانگاکان	7	1091	1523	2614	139	71	210
نەوجوانان	11	965	186	1151	120	19	139
کۆی گشتی	1297	178396	141858	320254	7000	10412	17412

پارێزگای سلێمانی

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کوڕان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کچان	کۆی قوتابیان-خوێندکاران	ژمارەی مامۆستایان: نێر	ژمارەی مامۆستایان: مێ	کۆی مامۆستایان
باخچەی ساوایان	20	2016	1927	3943	0	362	362
سەرەتایی	719	79530	68514	148044	3489	6835	10324
ناوەندییەکان	216	38947	39545	78492	1447	1997	3444
پیشەییەکان	8	1234	977	2211	215	189	404
پەیمانگاکان	3	892	1546	2438	75	49	124
نەوجوانان	9	778	652	1430	57	75	132
کۆی گشتی	975	123397	113161	236558	5283	9507	14790

پارێزگای دهۆک

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کوڕان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کچان	کۆی قوتابیان-خوێندکاران	ژمارەی مامۆستایان: نێر	ژمارەی مامۆستایان: مێ	کۆی مامۆستایان
باخچەی ساوایان	14	1018	1005	2023	0	124	124
سەرەتایی	691	92284	71785	164069	2599	3807	6406
ناوەندییەکان	148	31598	21654	53252	877	736	1613
پیشەییەکان	4	550	808	1358	49	24	73
پەیمانگاکان	7	1384	1520	2904	77	69	146
نەوجوانان	4	181	115	296	19	4	23
کۆی گشتی	868	127015	96887	223902	3621	4764	8385

پوختەی گشتی — ساڵی خوێندنی ٢٠٠٢-٢٠٠٣ — کۆی گشتی

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کوڕان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کچان	کۆی قوتابیان-خوێندکاران	ژمارەی مامۆستایان: نێر	ژمارەی مامۆستایان: مێ	کۆی مامۆستایان
باخچەی ساوایان	67	6319	6256	12575	0	886	886
سەرەتایی	2428	292945	241346	534291	10826	17983	28809
ناوەندییەکان	583	121281	96302	217583	4090	5199	9289
پیشەییەکان	21	2972	2460	5432	501	328	829
پەیمانگاکان	17	3367	4589	7956	291	189	480
نەوجوانان	24	1924	953	2877	196	98	294
کۆی گشتی	3140	428808	351906	780714	15904	24683	40587

پوختەی ئاماری ژمارەی (قوتابخانە، خوێندکاران، مامۆستایان)ی هەرێمی کوردستان، ساڵی خوێندنی (٢٠٠٣-٢٠٠٤)

پوختەی زانیاری ئاماری بە ژمارەی (قوتابخانەکان-خوێندنگاکان/قوتابیان-خوێندکاران/مامۆستایان) لەسەر ئاستی پارێزگاکانی هەرێمی کوردستان بۆسالی خوێندنی ٢٠٠٣-٢٠٠٤

پارێزگای هەولێر

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران		ژمارەی مامۆستایان	
		کوڕان	کچان	نێر	مێ
باخچەی ساوایان	42	4063	4304	0	450
		8367		450	
سەرەتایی	1084	128647	104989	5143	7709
		233636		12852	
دواناوەندییەکان	265	62537	41729	2112	2864
		104266		4976	
پیشەییەکان	9	2013	1016	227	122
		3029		349	
پەیمانگاکان	7	1430	1479	144	84
		2909		228	
نەوجەوانان	13	1074	420	133	26
		1494		159	
کۆی گشتی	1420	199764	153937	7759	11255
		353701		19014	

پارێزگای سلێمانی

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران		ژمارەی مامۆستایان	
		کوڕان	کچان	نێر	مێ
باخچەی ساوایان	21	2131	2171	0	489
		4302		489	
سەرەتایی	716	78006	68146	3931	7273
		146152		11204	
دواناوەندییەکان	162	44199	44245	1679	2213
		88444		3892	
پیشەییەکان	8	1530	1171	218	202
		2701		420	
پەیمانگاکان	3	894	1748	82	57
		2642		139	
نەوجەوانان	9	861	522	51	79
		1383		130	
کۆی گشتی	919	127621	118003	5961	10313
		245624		16274	

پارێزگای دهوك

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران		ژمارەی مامۆستایان	
		کوڕان	کچان	نێر	مێ
باخچەی ساوایان	15	1410	1405	0	165
		2815		165	
سەرەتایی	732	94860	75394	3036	4133
		170254		7169	
دواناوەندییەکان	175	38765	25943	1066	986
		64708		2052	
پیشەییەکان	5	889	1125	56	36
		2014		92	
پەیمانگاکان	7	1722	1468	69	82
		3190		151	
نەوجەوانان	7	457	959	24	24
		1416		48	
کۆی گشتی	941	138103	106294	4251	5426
		244397		9677	

پوختەی گشتی

سالی خوێندنی ٢٠٠٣-٢٠٠٤

قۆناغی خوێندن	کۆی گشتی: ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران		ژمارەی مامۆستایان	
		کوڕان	کچان	نێر	مێ
باخچەی ساوایان	78	7604	7880	0	1104
		15484		1104	
سەرەتایی	2532	301513	248529	12110	19115
		550042		31225	
دواناوەندییەکان	602	145501	111917	4857	6063
		257418		10920	
پیشەییەکان	22	4432	3312	501	360
		7744		861	
پەیمانگاکان	17	4046	4695	295	223
		8741		518	
نەوجەوانان	29	2392	1901	208	129
		4293		337	
کۆی گشتی	3280	465488	378234	17971	26994
		843722		44965	

پوختەی ئاماری ژمارەی (قوتابخانە، خوێندکاران، مامۆستایان)ی هەرێمی کوردستان، ساڵی خوێندنی (١٩٩٤-١٩٩٥)

پوختەی زانیاری ئاماری بە ژمارەی (قوتابخانەکان-خوێندنگاکان/قوتابیان-خوێندکاران/مامۆستایان) لەسەر ئاستی پارێزگاکانی هەرێمی کوردستان
بۆساڵی خوێندنی ٢٠٠٤-٢٠٠٥

قۆناغی خوێندن	پارێزگای هەولێر					پارێزگای سلێمانی					پارێزگای دهۆک				
	ژمارەی قوتابخانە-کان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران		ژمارەی مامۆستایان		ژمارەی قوتابخانە-کان-خوێندنگا	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران		ژمارەی مامۆستایان		ژمارەی قوتابخانەکا-ن-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران		ژمارەی مامۆستایان	
		کوڕان	کچان	نێر	مێ		کوڕان	کچان	نێر	مێ		کوڕان	کچان	نێر	مێ
باخچەی ساوایان	52	6105	5778	10	545	55	4865	4728	0	702	15	2218	2121	14	270
		11883		555			9593		702			4339		284	
سەرەتایی	1149	125377	104755	5636	8002	1667	139930	130535	8263	10262	779	95353	79539	3942	4781
		230132		13638			270465		18525			174892		8723	
ناوەندییەکان	312	71375	47843	2374	3209	430	81390	81496	2971	3917	210	46348	31111	1442	1167
		119218		5583			162886		6888			77459		2609	
پیشەییەکان	8	2772	1322	246	147	12	2721	2363	305	282	6	1419	1595	76	54
		4094		393			5084		587			3014		130	
پەیمانگاکان	6	1526	1479	143	81	9	2129	2895	188	132	5	1675	1760	105	88
		3005		224			5024		320			3435		193	
نەوجەوانان	14	1520	662	148	33	15	1243	904	91	139	10	773	733	37	38
		2182		181			2147		230			1506		75	
کۆی گشتی	1541	208675	161839	8557	12017	2188	232278	222921	11818	15434	1025	147786	116859	5616	6398
		370514		20574			455199		27252			264645		12014	

پوختەی گشتی

ساڵی خوێندنی ٢٠٠٤-٢٠٠٥

قۆناغی خوێندن	کۆی گشتی				
	ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران		ژمارەی مامۆستایان	
		کوڕان	کچان	نێر	مێ
باخچەی ساوایان	122	13188	12627	24	1517
		25815		1541	
سەرەتایی	3595	360660	314829	17841	23045
		675489		40886	
ناوەندییەکان	952	199113	160450	6787	8293
		359563		15080	
پیشەییەکان	26	6912	5280	627	483
		12192		1110	
پەیمانگاکان	20	5330	6134	436	301
		11464		737	
نەوجەوانان	39	3536	2299	276	210
		5835		486	
کۆی گشتی	4754	588739	501619	25991	33849
		1090358		59840	

پوختەی ئاماری ژمارەی (قوتابخانە، خوێندکاران، مامۆستایان)ی هەرێمی کوردستان، ساڵی خوێندنی (٢٠٠٥-٢٠٠٦)

پوختەی زانیاری ئاماری بە ژمارەی (قوتابخانەکان-خوێندنگاکان/قوتابیان-خوێندکاران/مامۆستایان) لەسەر ئاستی پارێزگاکانی هەرێمی کوردستان
بۆساڵی خوێندنی ٢٠٠٥-٢٠٠٦

پارێزگای هەولێر

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانە کان-خوێندنگاکا	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کوڕان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کچان	ژمارەی مامۆستایان: نێر	ژمارەی مامۆستایان: مێ
باخچەی ساوایان	56	6215	5923	11	603
		12138		614	
سەرەتایی	1152	126892	108058	5814	8654
		234950		14468	
ناوەندییەکان	339	78330	55198	2470	3437
		133528		5907	
پیشەییەکان	8	3179	1433	440	238
		4612		678	
پەیمانگاکان	6	1337	1503	128	60
		2840		188	
نەوجەوانان	15	1540	806	163	36
		2346		199	
کۆی گشتی	1576	217493	172921	9026	13028
		390414		22054	

پارێزگای سلێمانی

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانە کان-خوێندنگاکا	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کوڕان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کچان	ژمارەی مامۆستایان: نێر	ژمارەی مامۆستایان: مێ
باخچەی ساوایان	50	4345	4704	6	804
		9049		810	
سەرەتایی	1730	139783	121862	8906	12112
		261645		21018	
ناوەندییەکان	495	92327	88325	1777	1878
		180652		3655	
پیشەییەکان	15	2866	2239	265	295
		5105		560	
پەیمانگاکان	11	2416	3853	260	130
		6269		390	
نەوجەوانان	14	842	653	127	103
		1495		230	
کۆی گشتی	2315	242579	221636	11341	15322
		464215		26663	

پارێزگای دهۆک

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کوڕان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کچان	ژمارەی مامۆستایان: نێر	ژمارەی مامۆستایان: مێ
باخچەی ساوایان	16	2573	2533	17	346
		5106		363	
سەرەتایی	823	100357	84639	4440	5507
		184996		9947	
ناوەندییەکان	245	53971	38568	1631	1431
		92539		3062	
پیشەییەکان	6	1669	2072	91	85
		3741		176	
پەیمانگاکان	5	1480	1484	100	76
		2964		176	
نەوجەوانان	10	877	756	60	58
		1633		118	
کۆی گشتی	1105	160927	130052	6339	7503
		290979		13842	

پوختەی گشتی — ساڵی خوێندنی ٢٠٠٥-٢٠٠٦ — کۆی گشتی

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کوڕان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کچان	ژمارەی مامۆستایان: نێر	ژمارەی مامۆستایان: مێ
باخچەی ساوایان	122	13133	13160	34	1753
		26293		1787	
سەرەتایی	3705	367032	314559	19160	26273
		681591		45433	
ناوەندییەکان	1079	224628	182091	5878	6746
		406719		12624	
پیشەییەکان	29	7714	5744	796	618
		13458		1414	
پەیمانگاکان	22	5233	6840	488	266
		12073		754	
نەوجەوانان	39	3259	2215	350	197
		5474		547	
کۆی گشتی	4996	620999	524609	26706	35853
		1145608		62559	

پوختەی ئاماری ژمارەی (قوتابخانە، خوێندکاران، مامۆستایان)ی هەرێمی کوردستان، ساڵی خوێندنی (٢٠٠٦-٢٠٠٧)

پوختەی زانیاری ئاماری بە ژمارەی (قوتابخانەکان -خوێندنگاکان/قوتابیان -خوێندکاران/مامۆستایان) لەسەر ئاستی پارێزگاکانی هەرێمی کوردستان
بۆساڵی خوێندنی ٢٠٠٦-٢٠٠٧

قۆناغی خوێندن	پارێزگای هەولێر					پارێزگای سلێمانی					پارێزگای دهۆک				
	ژمارەی قوتابخانەکان- خوێندنگاکا	ژمارەی قوتابیان- خوێندکاران		ژمارەی مامۆستایان		ژمارەی قوتابخانەکان- خوێندنگا	ژمارەی قوتابیان- خوێندکاران		ژمارەی مامۆستایان		ژمارەی قوتابخانەکان- خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان- خوێندکاران		ژمارەی مامۆستایان	
		کوڕان	کچان	نێر	مێ		کوڕان	کچان	نێر	مێ		کوڕان	کچان	نێر	مێ
باخچەی ساوایان	72	6862	6377	13	709	57	4641	4646	13	850	17	2455	2412	14	377
		13239		722			9287		863			4867		391	
سەرەتایی	1334	136369	118759	6643	10133	1488	142235	126122	8802	12953	852	102676	87249	4877	6514
		255128		16776			268357		21755			189925		11391	
ناوەندییەکان	401	86750	64362	2804	4133	470	86016	83854	3703	4458	276	58103	44424	1825	1820
		151112		6937			169870		8161			102527		3645	
پیشەییەکان	9	2515	1219	290	177	15	2999	2234	334	368	6	1334	1861	91	94
		3734		467			5233		702			3195		185	
پەیمانگاکان	8	1812	1743	162	86	11	2949	3713	268	145	8	1688	1269	119	91
		3555		248			6662		413			2957		210	
نەوجەوانان	21	1345	786	176	63	13	586	466	99	87	11	799	501	71	66
		2131		239			1052		186			1300		137	
کۆی گشتی	1845	235653	193246	10088	15301	2054	239426	221035	13219	18861	1170	167055	137716	6997	8962
		428899		25389			460461		32080			304771		15959	

پوختەی گشتی

ساڵی خوێندنی ٢٠٠٦-٢٠٠٧

قۆناغی خوێندن	کۆی گشتی				
	ژمارەی قوتابخانەکان -خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران		ژمارەی مامۆستایان	
		کوڕان	کچان	نێر	مێ
باخچەی ساوایان	146	13958	13435	40	1936
		27393		1976	
سەرەتایی	3674	381280	332130	20322	29600
		713410		49922	
ناوەندییەکان	1147	230869	192640	8332	10411
		423509		18743	
پیشەییەکان	30	6848	5314	715	639
		12162		1354	
پەیمانگاکان	27	6449	6725	549	322
		13174		871	
نەوجەوانان	45	2730	1753	346	216
		4483		562	
کۆی گشتی	5069	642134	551997	30304	43124
		1194131		73428	

پوختەی ئاماری ژمارەی (قوتابخانە، خوێندکاران، مامۆستایان)ی هەرێمی کوردستان، ساڵی خوێندنی (٢٠٠٧-٢٠٠٨)

پوختەی زانیاری ئاماری بە ژمارەی (قوتابخانەکان-خوێندنگاکان/قوتابیان-خوێندکاران/مامۆستایان) لەسەر ئاستی پارێزگاکانی هەرێمی کوردستان

بۆساڵی خوێندنی ٢٠٠٧-٢٠٠٨

پارێزگای هەولێر

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کوڕان	کچان	کۆ	ژمارەی مامۆستایان: نێر	مێ	کۆ
باخچەی ساوایان	91	7122	7005	14127	11	818	829
بنەڕەتی	1384	202940	170007	372947	7445	10777	18222
ئامادەیی	444	32831	25712	58543	3335	4993	8328
پیشەییەکان	10	1423	663	2086	289	171	460
پەیمانگاکان	10	2201	1782	3983	189	117	306
فێرکردنی خێرا	25	1125	437	1562	192	75	267
کۆی گشتی	1964	247642	205606	453248	11461	16951	28412

پارێزگای سلیمانی

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کوڕان	کچان	کۆ	ژمارەی مامۆستایان: نێر	مێ	کۆ
باخچەی ساوایان	55	3864	3742	7606	72	751	823
بنەڕەتی	1162	202722	181810	384532	7640	11950	19590
ئامادەیی	426	25069	29526	54595	3066	4398	7464
پیشەییەکان	15	1969	1814	3783	333	413	746
پەیمانگاکان	12	1870	2238	4108	154	162	316
فێرکردنی خێرا	12	1770	2238	4008	92	84	176
کۆی گشتی	1682	237264	221368	458632	11357	17758	29115

پارێزگای دهۆک

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کوڕان	کچان	کۆ	ژمارەی مامۆستایان: نێر	مێ	کۆ
باخچەی ساوایان	19	2377	2367	4744	14	363	377
بنەڕەتی	1022	150445	125189	275634	6842	8554	15396
ئامادەیی	144	18250	15076	33326	1134	895	2029
پیشەییەکان	6	680	1192	1872	86	100	186
پەیمانگاکان	9	1939	1509	3448	114	95	209
فێرکردنی خێرا	13	1939	1509	3448	84	34	118
کۆی گشتی	1213	175630	146842	322472	8274	10041	18315

پوختەی گشتی

ساڵی خوێندنی ٢٠٠٧-٢٠٠٨

کۆی گشتی

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کوڕان	کچان	کۆ	ژمارەی مامۆستایان: نێر	مێ	کۆ
باخچەی ساوایان	179	14418	14150	28568	97	2112	2209
سەرەتایی	3917	576912	495743	1072655	23669	33120	56789
دواناوەندییەکان	1112	88854	83267	172121	8423	10906	19329
پیشەییەکان	33	4189	3787	7976	739	693	1432
پەیمانگاکان	34	6292	5872	12164	515	384	899
نەوجوانان	52	4873	4212	9085	381	201	582
کۆی گشتی	5327	695538	607031	1302569	33824	47416	81240

ئیدارەی گەرمیان

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کوڕان	کچان	کۆ	ژمارەی مامۆستایان: نێر	مێ	کۆ
باخچەی ساوایان	14	1055	1036	2091	0	180	180
بنەڕەتی	349	20805	18737	39542	1742	1839	3581
ئامادەیی	98	12704	12953	25657	888	620	1508
پیشەییەکان	2	117	118	235	31	9	40
پەیمانگاکان	3	282	343	625	58	10	68
فێرکردنی خێرا	2	39	28	67	13	8	21
کۆی گشتی	468	35002	33215	68217	2732	2666	5398

پوختەی ئاماری ژمارەی (قوتابخانە، خوێندکاران، مامۆستایان)ی هەرێمی کوردستان، ساڵی خوێندنی (٢٠٠٨-٢٠٠٩)

پوختەی زانیاری ئاماری بە ژمارەی (قوتابخانەکان-خوێندنگاکان/قوتابیان-خوێندکاران/مامۆستایان) لەسەر ئاستی پارێزگاکانی هەرێمی کوردستان
بۆساڵی خوێندنی ٢٠٠٨-٢٠٠٩

پارێزگای هەولێر

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران			ژمارەی مامۆستایان		
		کوڕان	کچان		نێر	مێ	
باخچەی ساوایان	93	7501	8023	15524	12	823	835
بنەڕەتی	1526	200793	170104	370897	8717	12317	21034
ئامادەیی	282	34257	29463	63720	1877	2543	4420
پیشەییەکان	10	892	497	1389	289	192	481
پەیمانگاکان	9	1718	1048	2766	175	98	273
فێرکردنی خێرا	22	1635	996	2631	195	77	272
کۆی گشتی	1942	246796	210131	456927	11265	16050	27315

پارێزگای سلیمانی

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران			ژمارەی مامۆستایان		
		کوڕان	کچان		نێر	مێ	
باخچەی ساوایان	73	5158	4820	9978	35	846	881
بنەڕەتی	1411	179907	160685	340592	9851	14988	24839
ئامادەیی	188	31291	31189	62480	1880	1887	3767
پیشەییەکان	17	2403	1985	4388	275	412	687
پەیمانگاکان	10	1949	1635	3584	194	117	311
فێرکردنی خێرا	13	642	445	1087	71	65	136
کۆی گشتی	1712	221350	200759	422109	12306	18315	30621

پارێزگای دهوک

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران			ژمارەی مامۆستایان		
		کوڕان	کچان		نێر	مێ	
باخچەی ساوایان	22	2377	2321	4698	15	399	414
بنەڕەتی	1299	186487	158733	345220	8453	8755	17208
ئامادەیی	160	23816	20942	44758	1789	1003	2792
پیشەییەکان	5	498	788	1286	89	88	177
پەیمانگاکان	7	1285	1033	2318	103	65	168
فێرکردنی خێرا	15	1074	371	1445	90	37	127
کۆی گشتی	1508	215537	184188	399725	10539	10347	20886

پوختەی گشتی

ساڵی خوێندنی ٢٠٠٨-٢٠٠٩

کۆی گشتی

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران			ژمارەی مامۆستایان		
		کوڕان	کچان		نێر	مێ	
باخچەی ساوایان	198	15985	16062	32047	62	2197	2259
سەرەتایی	4494	593829	512505	1106334	28938	37844	66782
دواناوەندییەکان	653	92599	85253	177852	5845	5597	11442
پیشەییەکان	33	3859	3329	7188	675	693	1368
پەیمانگاکان	28	5057	3863	8920	498	291	789
نەوجوانان	76	4232	2972	7204	417	247	664
کۆی گشتی	5482	715561	623984	1339545	36435	46869	83304

ئیدارەی گەرمیان

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران			ژمارەی مامۆستایان		
		کوڕان	کچان		نێر	مێ	
باخچەی ساوایان	10	949	898	1847	0	129	129
بنەڕەتی	258	26642	22983	49625	1917	1784	3701
ئامادەیی	23	3235	3659	6894	299	164	463
پیشەییەکان	1	66	59	125	22	1	23
پەیمانگاکان	2	105	147	252	26	11	37
فێرکردنی خێرا	26	881	1160	2041	61	68	129
کۆی گشتی	320	31878	28906	60784	2325	2157	4482

پوختەی ئاماری ژمارەی (قوتابخانە، خوێندکاران، مامۆستایان)ی هەرێمی کوردستان، ساڵی خوێندنی (٢٠٠٩-٢٠١٠)

پوختەی زانیاری ئاماری بە ژمارەی (قوتابخانەکان-خوێندنگاکان/قوتابیان-خوێندکاران/مامۆستایان) لەسەر ئاستی پارێزگاکانی هەرێمی کوردستان
بۆسالی خوێندنی ٢٠٠٩-٢٠١٠

پارێزگای هەولێر

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کوڕان	کچان		ژمارەی مامۆستایان: نێر	مێ	
باخچەی ساوایان	111	8395	8368	16763	39	1041	1080
بنەڕەتی	1564	212104	176079	388183	9533	13613	23146
ئامادەیی	283	41602	33773	75375	2274	2749	5023
پیشەیی	10	928	471	1399	301	196	497
پەیمانگاکان	8	1536	831	2367	176	97	273
فێرکردنی خێرا	27	2682	2389	5071	224	94	318
کۆی گشتی	2003	267247	221911	489158	12547	17790	30337

پارێزگای سلیمانی

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کوڕان	کچان		ژمارەی مامۆستایان: نێر	مێ	
باخچەی ساوایان	92	6176	6288	12464	77	1008	1085
بنەڕەتی	1336	181000	160263	341263	10279	14962	25241
ئامادەیی	214	35545	35447	70992	2051	2096	4147
پیشەیی	16	1868	1833	3701	270	333	603
پەیمانگاکان	8	1461	935	2396	163	102	265
فێرکردنی خێرا	10	670	517	1187	65	63	128
کۆی گشتی	1676	226720	205283	432003	12905	18564	31469

پارێزگای دهوک

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کوڕان	کچان		ژمارەی مامۆستایان: نێر	مێ	
باخچەی ساوایان	27	2859	2673	5532	11	395	406
بنەڕەتی	1301	185144	159867	345011	9074	9170	18244
ئامادەیی	165	27712	24929	52641	1697	997	2694
پیشەیی	5	450	587	1037	85	47	132
پەیمانگاکان	6	921	612	1533	112	63	175
فێرکردنی خێرا	16	1915	618	2533	91	35	126
کۆی گشتی	1520	219001	189286	408287	11070	10707	21777

پوختەی گشتی
ساڵی خوێندنی ٢٠٠٩-٢٠١٠

کۆی گشتی

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کوڕان	کچان		ژمارەی مامۆستایان: نێر	مێ	
باخچەی ساوایان	241	18734	18487	37221	127	2595	2722
بنەڕەتی	4468	605710	521071	1126781	31061	39864	70925
ئامادەیی	694	109341	99269	208610	6452	6099	12551
پیشەیی	32	3356	2951	6307	677	578	1255
پەیمانگاکان	26	4275	2704	6979	527	291	818
خوێندنی خێرا	73	6142	4089	10231	434	246	680
کۆی گشتی	5534	747558	648571	1396129	39278	49673	88951

ئیدارەی گەرمیان

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کوڕان	کچان		ژمارەی مامۆستایان: نێر	مێ	
باخچەی ساوایان	11	1304	1158	2462	0	151	151
بنەڕەتی	267	27462	24862	52324	2175	2119	4294
ئامادەیی	32	4482	5120	9602	430	257	687
پیشەیی	1	110	60	170	21	2	23
پەیمانگاکان	4	357	326	683	76	29	105
فێرکردنی خێرا	20	875	565	1440	54	54	108
کۆی گشتی	335	34590	32091	66681	2756	2612	5368

پوختەی ئاماری ژمارەی (قوتابخانە، خوێندکاران، مامۆستایان)ی هەرێمی کوردستان، ساڵی خوێندنی (٢٠١٠-٢٠١١)

پوختەی زانیاری ئاماری بە ژمارەی (قوتابخانەکان-خوێندنگاکان/قوتابیان-خوێندکاران/مامۆستایان) لەسەر ئاستی پارێزگاکانی هەرێمی کوردستان

بۆساڵی خوێندنی ٢٠١٠-٢٠١١

پارێزگای هەولێر

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کوڕان	کچان	کۆ	ژمارەی مامۆستایان: نێر	مێ	کۆ
باخچەی ساوایان	145	12321	11847	24168	14	1218	1232
بنەڕەتی	1595	210312	180903	391215	9765	13771	23536
ئامادەیی	305	45795	35439	81234	2269	3015	5284
پیشەییەکان	10	1344	772	2116	296	180	476
پەیمانگاکان	9	1846	1015	2861	164	103	267
فێرکردنی خێرا	32	4316	3990	8306	245	132	377
کۆی گشتی	2096	275934	233966	509900	12753	18419	31172

پارێزگای سلێمانی

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کوڕان	کچان	کۆ	ژمارەی مامۆستایان: نێر	مێ	کۆ
باخچەی ساوایان	124	8278	8509	16787	99	1162	1261
بنەڕەتی	1415	182987	165733	348720	11199	17119	28318
ئامادەیی	226	41591	42140	83731	2380	2254	4634
پیشەییەکان	14	2450	1768	4218	358	364	722
پەیمانگاکان	8	1535	1042	2577	168	108	276
فێرکردنی خێرا	15	1211	1442	2653	96	84	180
کۆی گشتی	1802	238052	220634	458686	14300	21091	35391

پارێزگای دهوک

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کوڕان	کچان	کۆ	ژمارەی مامۆستایان: نێر	مێ	کۆ
باخچەی ساوایان	29	3450	3170	6620	17	423	440
بنەڕەتی	1288	188940	163053	351993	9705	9870	19575
ئامادەیی	168	32023	27934	59957	1837	1255	3092
پیشەییەکان	5	709	669	1378	77	36	113
پەیمانگاکان	6	1073	719	1792	118	56	174
فێرکردنی خێرا	21	1923	839	2762	106	57	163
کۆی گشتی	1517	228118	196384	424502	11860	11697	23557

پوختەی گشتی

سالی خوێندنی ٢٠١٠-٢٠١١

کۆی گشتی

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کوڕان	کچان	کۆ	ژمارەی مامۆستایان: نێر	مێ	کۆ
باخچەی ساوایان	310	25844	25461	51305	130	2978	3108
بنەڕەتی	4553	609513	534732	1144245	32779	42927	75706
ئامادەیی	738	125300	111524	236824	7008	6843	13851
پیشەییەکان	30	4650	3308	7958	753	582	1335
پەیمانگاکان	27	4824	3133	7957	522	295	817
خوێندنی خێرا	88	8536	7049	15585	519	330	849
کۆی گشتی	5746	778667	685207	1463874	41711	53955	95666

ئیدارەی گەرمیان

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کوڕان	کچان	کۆ	ژمارەی مامۆستایان: نێر	مێ	کۆ
باخچەی ساوایان	12	1795	1935	3730	0	175	175
بنەڕەتی	255	27274	25043	52317	2110	2167	4277
ئامادەیی	39	5891	6011	11902	522	319	841
پیشەییەکان	1	147	99	246	22	2	24
پەیمانگاکان	4	370	357	727	72	28	100
فێرکردنی خێرا	20	1086	778	1864	72	57	129
کۆی گشتی	331	36563	34223	70786	2798	2748	5546

پوختەی ئاماری ژمارەی (قوتابخانە، خوێندکاران، مامۆستایان)ی هەرێمی کوردستان، ساڵی خوێندنی (٢٠١١-٢٠١٢)

پوختەی زانیاری ئاماری بە ژمارەی (قوتا بخانەکان- خوێندنگاکان/ قوتابیان- خوێندکاران/ مامۆستایان) لەسەر ئاستی پارێزگاکانی هەرێمی کوردستان

بۆسالی خوێندنی ٢٠١١-٢٠١٢

پارێزگای هەولێر

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کوڕان	کچان	کۆ	ژمارەی مامۆستایان: نێر	مێ	کۆ
باخچەی ساوایان	153	12063	12463	24526	14	1248	1262
بنەرەتی	1626	211666	183557	395223	9951	14073	24024
ئامادەیی	329	49059	41116	90175	2647	3309	5956
پیشەیەکان	12	1464	913	2377	312	196	508
پەیمانگاکان	9	1400	985	2385	197	119	316
فێرکردنی خێرا	32	4010	3794	7804	253	155	408
کۆی گشتی	2161	279662	242828	522490	13374	19100	32474

پارێزگای سلیمانی

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کوڕان	کچان	کۆ	ژمارەی مامۆستایان: نێر	مێ	کۆ
باخچەی ساوایان	154	9723	9866	19589	116	1352	1468
بنەرەتی	1424	189136	170567	359703	11484	17632	29116
ئامادەیی	270	46997	48400	95397	2595	2368	4963
پیشەیەکان	14	2727	1898	4625	350	377	727
پەیمانگاکان	8	1234	962	2196	168	116	284
فێرکردنی خێرا	20	1465	1577	3042	123	113	236
کۆی گشتی	1890	251282	233270	484552	14836	21958	36794

پارێزگای دهوك

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کوڕان	کچان	کۆ	ژمارەی مامۆستایان: نێر	مێ	کۆ
باخچەی ساوایان	37	4120	3957	8077	19	524	543
بنەرەتی	1300	193626	164282	357908	9805	10119	19924
ئامادەیی	179	33301	29391	62692	1951	1274	3225
پیشەیەکان	5	790	559	1349	80	42	122
پەیمانگاکان	7	1025	801	1826	137	81	218
فێرکردنی خێرا	24	2356	915	3271	117	74	191
کۆی گشتی	1552	235218	199905	435123	12109	12114	24223

پوختەی گشتی

ساڵی خوێندنی ٢٠١١-٢٠١٢

کۆی گشتی

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کوڕان	کچان	کۆ	ژمارەی مامۆستایان: نێر	مێ	کۆ
باخچەی ساوایان	356	27566	27918	55484	149	3319	3468
بنەرەتی	4598	620890	542915	1163805	33455	44004	77459
ئامادەیی	816	135719	126115	261834	7777	7298	15075
پیشەیەکان	32	5149	3518	8667	763	617	1380
پەیمانگاکان	28	4140	3199	7339	571	344	915
خوێندنی خێرا	91	8659	6802	15461	564	392	956
کۆی گشتی	5921	802123	710467	1512590	43279	55974	99253

ئیدارەی گەرمیان

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کوڕان	کچان	کۆ	ژمارەی مامۆستایان: نێر	مێ	کۆ
باخچەی ساوایان	12	1660	1632	3292	0	195	195
بنەرەتی	248	26462	24509	50971	2215	2180	4395
ئامادەیی	38	6362	7208	13570	584	347	931
پیشەیەکان	1	168	148	316	21	2	23
پەیمانگاکان	4	481	451	932	69	28	97
فێرکردنی خێرا	15	828	516	1344	71	50	121
کۆی گشتی	318	35961	34464	70425	2960	2802	5762

پوختەی ئاماری ژمارەی (قوتابخانە، خوێندکاران، مامۆستایان)ی هەرێمی کوردستان، ساڵی خوێندنی (٢٠١٢-٢٠١٣)

پوختەی زانیاری ئاماری بە ژمارەی (قوتا بخانەکان-خوێندنگاکان/قوتابیان-خوێندکاران/مامۆستایان) لەسەر ئاستی پارێزگاکانی هەرێمی کوردستان
بۆساڵی خوێندنی ٢٠١٢-٢٠١٣

پارێزگای هەولێر

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران		ژمارەی مامۆستایان	
		کوران	کچان	نێر	مێ
باخچەی ساوایان	181	12770	12827	7	1454
		25597		1461	
بنەرەتی	1673	219834	190093	10695	15413
		409927		26108	
ئامادەیی	352	46763	43821	3127	3802
		90584		6929	
پیشەییەکان	12	1630	1003	313	201
		2633		514	
پەیمانگاکان	8	1130	764	187	117
		1894		304	
فێرکردنی خێرا	24	2112	1946	207	147
		4058		354	
کۆی گشتی	2250	284239	250454	14536	21134
		534693		35670	

پارێزگای سلێمانی

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران		ژمارەی مامۆستایان	
		کوران	کچان	نێر	مێ
باخچەی ساوایان	163	10525	10944	143	1611
		21469		1754	
بنەرەتی	1439	188829	170357	11891	17925
		359186		29816	
ئامادەیی	262	49375	48055	2895	2775
		97430		5670	
پیشەییەکان	14	3132	2223	348	390
		5355		738	
پەیمانگاکان	8	1102	905	166	118
		2007		284	
فێرکردنی خێرا	21	1323	1245	118	127
		2568		245	
کۆی گشتی	1907	254286	233729	15561	22946
		488015		38507	

پارێزگای دهۆک

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران		ژمارەی مامۆستایان	
		کوران	کچان	نێر	مێ
باخچەی ساوایان	34	4341	4316	22	609
		8657		631	
بنەرەتی	1307	197648	167650	9726	10162
		365298		19888	
ئامادەیی	210	36497	34124	2211	1352
		70621		3563	
پیشەییەکان	5	693	492	81	45
		1185		126	
پەیمانگاکان	6	828	661	95	45
		1489		140	
فێرکردنی خێرا	26	1939	810	120	68
		2749		188	
کۆی گشتی	1588	241946	208053	12255	12281
		449999		24536	

پوختەی گشتی

ساڵی خوێندنی ٢٠١٢-٢٠١٣

کۆی گشتی

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران		ژمارەی مامۆستایان	
		کوران	کچان	نێر	مێ
باخچەی ساوایان	418	32162	32947	172	4107
		65109		4279	
بنەرەتی	5211	684771	599779	37477	49726
		1284550		87203	
ئامادەیی	938	138947	135051	9317	9356
		273998		18673	
پیشەییەکان	34	5793	4047	869	680
		9840		1549	
پەیمانگاکان	29	3685	2901	578	328
		6586		906	
خوێندنی خێرا	108	6614	4723	549	395
		11337		944	
کۆی گشتی	6738	871972	779448	48962	64592
		1651420		113554	

پارێزگای کەرکوک

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران		ژمارەی مامۆستایان	
		کوران	کچان	نێر	مێ
باخچەی ساوایان	26	2638	2934	0	211
		5572		211	
بنەرەتی	460	45861	42210	2261	3149
		88071		5410	
ئامادەیی	61	3763	4800	586	854
		8563		1440	
پیشەییەکان	2	195	151	59	33
		346		92	
پەیمانگاکان	3	228	138	54	18
		366		72	
فێرکردنی خێرا	26	807	547	49	10
		1354		59	
کۆی گشتی	578	53492	50780	3009	4275
		104272		7284	

ئیدارەی گەرمیان

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران		ژمارەی مامۆستایان	
		کوران	کچان	نێر	مێ
باخچەی ساوایان	14	1888	1926	0	222
		3814		222	
بنەرەتی	332	32599	29469	2904	3077
		62068		5981	
ئامادەیی	53	2549	4251	498	573
		6800		1071	
پیشەییەکان	1	143	178	68	11
		321		79	
پەیمانگاکان	4	397	433	76	30
		830		106	
فێرکردنی خێرا	11	433	175	55	43
		608		98	
کۆی گشتی	415	38009	36432	3601	3956
		74441		7557	

پوختەی ئاماری ژمارەی (قوتابخانە، خوێندکاران، مامۆستایان)ی هەرێمی کوردستان، ساڵی خوێندنی (٢٠١٣-٢٠١٤)

پوختەی زانیاری ئاماری بە ژمارەی (قوتابخانەکان-خوێندنگاکان/قوتابیان-خوێندکاران/مامۆستایان) لەسەر ئاستی پارێزگاکانی هەرێمی کوردستان

بۆساڵی خوێندنی ٢٠١٣-٢٠١٤

پارێزگای هەولێر

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران			ژمارەی مامۆستایان		
		کوڕان	کچان		نێر	مێ	
باخچەی ساوایان	200	13187	12961	26148	13	1729	1742
بنەرەتی	1670	225063	198738	423801	11366	17206	28572
ئامادەیی	366	43672	41003	84675	3286	3864	7150
پیشەییەکان	12	2055	933	2988	303	210	513
پەیمانگاکان	8	1081	787	1868	196	110	306
فێرکردنی خێرا	24	2586	1537	4123	235	154	389
کۆی گشتی	2280	287644	255959	543603	15399	23273	38672

پارێزگای سلیمانی

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران			ژمارەی مامۆستایان		
		کوڕان	کچان		نێر	مێ	
باخچەی ساوایان	178	11829	11937	23766	115	1148	1263
بنەرەتی	1386	189168	169734	358902	12102	18226	30328
ئامادەیی	283	48635	48929	97564	3283	3327	6610
پیشەییەکان	16	2852	2064	4916	350	390	740
پەیمانگاکان	8	1090	912	2002	179	118	297
فێرکردنی خێرا	20	1340	923	2263	134	110	244
کۆی گشتی	1891	254914	234499	489413	16163	23319	39482

پارێزگای دهوک

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران			ژمارەی مامۆستایان		
		کوڕان	کچان		نێر	مێ	
باخچەی ساوایان	59	5758	5650	11408	27	892	919
بنەرەتی	1321	198716	172007	370723	10337	10739	21076
ئامادەیی	234	40922	36919	77841	2614	1732	4346
پیشەییەکان	4	537	356	893	82	44	126
پەیمانگاکان	7	1008	704	1712	138	68	206
فێرکردنی خێرا	24	1834	715	2549	113	69	182
کۆی گشتی	1649	248775	216351	465126	13311	13544	26855

پوختەی گشتی

ساڵی خوێندنی ٢٠١٣-٢٠١٤

کۆی گشتی

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران			ژمارەی مامۆستایان		
		کوڕان	کچان		نێر	مێ	
باخچەی ساوایان	487	35966	35881	71847	155	4234	4389
بنەرەتی	5091	684684	605401	1290085	38794	51959	90753
ئامادەیی	997	144968	140492	285460	10570	10453	21023
پیشەییەکان	36	5863	3635	9498	837	689	1526
پەیمانگاکان	30	3774	2929	6703	638	345	983
خوێندنی خێرا	93	6732	3435	10167	578	384	962
کۆی گشتی	6734	881987	791773	1673760	51572	68064	119636

ئیدارەی گەرمیان

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران			ژمارەی مامۆستایان		
		کوڕان	کچان		نێر	مێ	
باخچەی ساوایان	19	2085	2143	4228	0	233	233
بنەرەتی	311	31079	28527	59606	3127	3282	6409
ئامادەیی	49	6664	7605	14269	885	702	1587
پیشەییەکان	2	229	199	428	33	10	43
پەیمانگاکان	4	347	386	733	72	30	102
فێرکردنی خێرا	13	643	178	821	71	40	111
کۆی گشتی	398	41047	39038	80085	4188	4297	8485

پارێزگای کەرکوک

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران			ژمارەی مامۆستایان		
		کوڕان	کچان		نێر	مێ	
باخچەی ساوایان	31	3107	3190	6297	0	232	232
بنەرەتی	403	40658	36395	77053	1862	2506	4368
ئامادەیی	65	5075	6036	11111	502	828	1330
پیشەییەکان	2	190	83	273	69	35	104
پەیمانگاکان	3	248	140	388	53	19	72
فێرکردنی خێرا	12	329	82	411	25	11	36
کۆی گشتی	516	49607	45926	95533	2511	3631	6142

پوختەی ئاماری ژمارەی (قوتابخانە، خوێندکاران، مامۆستایان)ی هەرێمی کوردستان،ساڵی خوێندنی (٢٠١٤-٢٠١٥)

پوختەی زانیاری ئاماری بە ژمارەی (قوتابخانەکان-خوێندنگاکان/قوتابیان-خوێندکاران/مامۆستایان) لەسەر ئاستی پارێزگاکانی هەرێمی کوردستان

بۆساڵی خوێندنی ٢٠١٥-٢٠١٤

پارێزگای هەولێر

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کوڕان	کچان	کۆ	ژمارەی مامۆستایان: نێر	مێ	کۆ
باخچەی ساوایان	198	13269	13400	26669	41	1805	1846
بنەڕەتی	1685	231598	204715	436313	11904	17603	29507
ئامادەیی	389	42633	44925	87558	3551	3889	7440
پیشەیەکان	11	1077	730	1807	292	169	461
پەیمانگاکان	13	2031	1128	3159	284	143	427
فێرکردنی خێرا	20	1878	1506	3384	170	145	315
کۆی گشتی	2316	292486	266404	558890	16242	23754	39996

پارێزگای سلیمانی

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کوڕان	کچان	کۆ	ژمارەی مامۆستایان: نێر	مێ	کۆ
باخچەی ساوایان	191	11287	11359	22646	258	1864	2122
بنەڕەتی	1302	187905	170434	358339	12297	18886	31183
ئامادەیی	307	50263	50215	100478	3628	3641	7269
پیشەیەکان	18	2525	1968	4493	348	399	747
پەیمانگاکان	13	2077	1244	3321	227	142	369
فێرکردنی خێرا	19	1343	645	1988	131	99	230
کۆی گشتی	1850	255400	235865	491265	16889	25031	41920

پارێزگای دهوک

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کوڕان	کچان	کۆ	ژمارەی مامۆستایان: نێر	مێ	کۆ
باخچەی ساوایان	66	4907	4854	9761	9	968	977
بنەڕەتی	1055	176493	153776	330269	8497	10632	19129
ئامادەیی	200	38678	39100	77778	2372	1699	4071
پیشەیەکان	5	651	472	1123	104	88	192
پەیمانگاکان	7	1164	741	1905	149	68	217
فێرکردنی خێرا	22	1310	570	1880	93	38	131
کۆی گشتی	1355	223203	199513	422716	11224	13493	24717

پوختەی گشتی — ساڵی خوێندنی ٢٠١٥-٢٠١٤ — کۆی گشتی

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کوڕان	کچان	کۆ	ژمارەی مامۆستایان: نێر	مێ	کۆ
باخچەی ساوایان	508	34401	35039	69440	308	5154	5462
بنەڕەتی	4779	668488	595134	1263622	37867	53671	91538
ئامادەیی	1024	144505	149453	293958	10899	10882	21781
پیشەیەکان	40	4909	3452	8361	883	709	1592
پەیمانگاکان	41	6025	3712	9737	786	401	1187
خوێندنی خێرا	82	5335	2933	8268	481	329	810
کۆی گشتی	6474	863663	789723	1653386	51224	71146	122370

ئیدارەی گەرمیان

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کوڕان	کچان	کۆ	ژمارەی مامۆستایان: نێر	مێ	کۆ
باخچەی ساوایان	20	1920	2200	4120	0	257	257
بنەڕەتی	331	32065	28859	60924	3254	3571	6825
ئامادەیی	56	6876	8009	14885	806	703	1509
پیشەیەکان	3	391	182	573	78	20	98
پەیمانگاکان	5	544	476	1020	78	37	115
فێرکردنی خێرا	14	469	180	649	67	43	110
کۆی گشتی	429	42265	39906	82171	4283	4631	8914

پارێزگای کەرکوک

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کوڕان	کچان	کۆ	ژمارەی مامۆستایان: نێر	مێ	کۆ
باخچەی ساوایان	33	3018	3226	6244	0	260	260
بنەڕەتی	406	40427	37350	77777	1915	2979	4894
ئامادەیی	72	6055	7204	13259	542	950	1492
پیشەیەکان	3	265	100	365	61	33	94
پەیمانگاکان	3	209	123	332	48	11	59
فێرکردنی خێرا	7	335	32	367	20	4	24
کۆی گشتی	524	50309	48035	98344	2586	4237	6823

پوختەی ئاماری ژمارەی (قوتابخانە، خوێندکاران، مامۆستایان)ی هەرێمی کوردستان، ساڵی خوێندنی (٢٠١٥-٢٠١٦)

پوختەی زانیاری ئاماری بە ژمارەی (قوتابخانەکان-خوێندنگاکان/قوتابیان-خوێندکاران/مامۆستایان) لەسەر ئاستی پارێزگاکانی هەرێمی کوردستان
بۆسالی خوێندنی ٢٠١٥-٢٠١٦

پارێزگای هەولێر

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کوڕان	کچان	کۆ	ژمارەی مامۆستایان: نێر	مێ	کۆ
باخچەی ساوایان	214	11906	11581	23487	58	2007	2065
بنەڕەتی	1798	231262	207225	438487	11833	18084	29917
ئامادەیی	403	45544	49704	95248	3826	4118	7944
پیشەییەکان	12	1178	672	1850	272	200	472
پەیمانگاکان	28	4164	1674	5838	472	242	714
فێرکردنی خێرا	21	1965	1063	3028	196	120	316
کۆی گشتی	2476	296019	271919	567938	16657	24771	41428

پارێزگای سلیمانی

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کوڕان	کچان	کۆ	ژمارەی مامۆستایان: نێر	مێ	کۆ
باخچەی ساوایان	170	11732	11857	23589	216	1901	2117
بنەڕەتی	1210	181323	162037	343360	11014	17868	28882
ئامادەیی	297	46916	50217	97133	3547	3653	7200
پیشەییەکان	16	2269	1258	3527	299	406	705
پەیمانگاکان	19	2861	1457	4318	318	217	535
فێرکردنی خێرا	21	1101	588	1689	124	100	224
کۆی گشتی	1733	246202	227414	473616	15518	24145	39663

پارێزگای دهوک

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کوڕان	کچان	کۆ	ژمارەی مامۆستایان: نێر	مێ	کۆ
باخچەی ساوایان	70	6491	6528	13019	23	1141	1164
بنەڕەتی	1228	191780	167108	358888	9784	10978	20762
ئامادەیی	235	41171	40928	82099	2789	1785	4574
پیشەییەکان	5	646	380	1026	89	64	153
پەیمانگاکان	9	1562	847	2409	161	74	235
فێرکردنی خێرا	17	1529	365	1894	71	37	108
کۆی گشتی	1564	243179	216156	459335	12917	14079	26996

پوختەی گشتی
سالی خوێندنی ٢٠١٥-٢٠١٦
کۆی گشتی

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کوڕان	کچان	کۆ	ژمارەی مامۆستایان: نێر	مێ	کۆ
باخچەی ساوایان	517	35877	35887	71764	304	5737	6041
بنەڕەتی	5024	685011	609966	1294977	38952	53833	92785
ئامادەیی	1073	150555	160586	311141	11863	11376	23239
پیشەییەکان	43	4739	2681	7420	833	732	1565
پەیمانگاکان	66	9456	4403	13859	1124	594	1718
فێرکردنی خێرا	76	5179	2169	7348	464	300	764
کۆی گشتی	6799	890817	815692	1706509	53540	72572	126112

ئیدارەی گەرمیان

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کوڕان	کچان	کۆ	ژمارەی مامۆستایان: نێر	مێ	کۆ
باخچەی ساوایان	18	1887	2070	3957	0	268	268
بنەڕەتی	276	31891	28924	60815	2883	2859	5742
ئامادەیی	49	7243	8881	16124	804	607	1411
پیشەییەکان	4	165	113	278	47	17	64
پەیمانگاکان	4	320	192	512	54	20	74
فێرکردنی خێرا	8	246	60	306	38	29	67
کۆی گشتی	359	41752	40240	81992	3826	3800	7626

پارێزگای کەرکوک

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کوڕان	کچان	کۆ	ژمارەی مامۆستایان: نێر	مێ	کۆ
باخچەی ساوایان	33	2914	2879	5793	0	242	242
بنەڕەتی	403	38650	35240	73890	1829	2655	4484
ئامادەیی	74	6839	7660	14499	566	970	1536
پیشەییەکان	3	303	102	405	59	30	89
پەیمانگاکان	4	393	162	555	87	24	111
فێرکردنی خێرا	8	285	87	372	15	10	25
کۆی گشتی	525	49384	46130	95514	2556	3931	6487

پارێزگای هەڵەبجە

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کوڕان	کچان	کۆ	ژمارەی مامۆستایان: نێر	مێ	کۆ
باخچەی ساوایان	12	947	972	1919	7	178	185
بنەڕەتی	109	10105	9432	19537	1609	1389	2998
ئامادەیی	15	2842	3196	6038	331	243	574
پیشەییەکان	3	178	156	334	67	15	82
پەیمانگاکان	2	156	71	227	32	17	49
فێرکردنی خێرا	1	53	6	59	20	4	24
کۆی گشتی	142	14281	13833	28114	2066	1846	3912

پوختەی ئاماری ژمارەی (قوتابخانە، خوێندکاران، مامۆستایان)ی هەرێمی کوردستان،ساڵی خوێندنی (٢٠١٦-٢٠١٧)

پوختەی زانیاری ئاماری بە ژمارەی (قوتابخانەکان-خوێندنگاکان/قوتابیان-خوێندکاران/مامۆستایان) لەسەر ئاستی پارێزگاکانی هەرێمی کوردستان بۆساڵی خوێندنی ٢٠١٦-٢٠١٧

پارێزگای هەولێر

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگەکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کوڕان	کچان	کۆ	ژمارەی مامۆستایان: نێر	مێ	کۆ
باخچەی ساوایان	219	11735	11387	23122	56	2097	2153
بنەڕەتی	1701	237183	210901	448084	11886	18246	30132
ئامادەیی	405	41912	48901	90813	4089	4417	8506
پیشەییەکان	12	1194	712	1906	266	201	467
پەیمانگاکان	29	5291	2061	7352	494	246	740
فێرکردنی خێرا	17	1234	627	1861	131	78	209
کۆی گشتی	2383	298549	274589	573138	16922	25285	42207

پارێزگای سلێمانی

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگەکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کوڕان	کچان	کۆ	ژمارەی مامۆستایان: نێر	مێ	کۆ
باخچەی ساوایان	166	9117	9215	18332	220	1890	2110
بنەڕەتی	1225	177020	161222	338242	11067	17958	29025
ئامادەیی	298	42992	51083	94075	3510	3717	7227
پیشەییەکان	16	2080	1236	3316	310	413	723
پەیمانگاکان	19	3468	1724	5192	285	213	498
فێرکردنی خێرا	19	1025	648	1673	85	82	167
کۆی گشتی	1743	235702	225128	460830	15477	24273	39750

پارێزگای دهۆک

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگەکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کوڕان	کچان	کۆ	ژمارەی مامۆستایان: نێر	مێ	کۆ
باخچەی ساوایان	73	7504	7026	14530	26	1180	1206
بنەڕەتی	1282	204754	179633	384387	10134	10717	20851
ئامادەیی	261	42657	42149	84806	3069	1807	4876
پیشەییەکان	5	693	363	1056	85	53	138
پەیمانگاکان	11	2004	1119	3123	170	92	262
فێرکردنی خێرا	15	1044	335	1379	76	30	106
کۆی گشتی	1647	258656	230625	489281	13560	13879	27439

پوختەی گشتی — ساڵی خوێندنی ٢٠١٦-٢٠١٧ — کۆی گشتی

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگەکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کوڕان	کچان	کۆ	ژمارەی مامۆستایان: نێر	مێ	کۆ
باخچەی ساوایان	527	34080	33458	67538	315	5942	6257
بنەڕەتی	4972	701715	628664	1330379	39297	54054	93351
ئامادەیی	1107	146519	162860	309379	12385	11803	24188
پیشەییەکان	43	4793	2808	7601	875	736	1611
پەیمانگاکان	74	12414	5687	18101	1158	689	1847
فێرکردنی خێرا	65	3784	1739	5523	359	210	569
کۆی گشتی	6788	903305	835216	1738521	54389	73434	127823

ئیدارەی گەرمیان

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگەکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کوڕان	کچان	کۆ	ژمارەی مامۆستایان: نێر	مێ	کۆ
باخچەی ساوایان	22	2040	2172	4212	4	325	329
بنەڕەتی	256	34986	32502	67488	2812	3180	5992
ئامادەیی	48	8201	9468	17669	784	577	1361
پیشەییەکان	4	340	211	551	84	25	109
پەیمانگاکان	8	781	535	1316	107	75	182
فێرکردنی خێرا	7	238	90	328	31	12	43
کۆی گشتی	345	46586	44978	91564	3822	4194	8016

پارێزگای کەرکوک

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگەکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کوڕان	کچان	کۆ	ژمارەی مامۆستایان: نێر	مێ	کۆ
باخچەی ساوایان	35	2846	2812	5658	0	272	272
بنەڕەتی	395	37597	35146	72743	1804	2579	4383
ئامادەیی	79	7647	7944	15591	586	1023	1609
پیشەییەکان	3	306	160	466	67	30	97
پەیمانگاکان	5	707	178	885	72	42	114
فێرکردنی خێرا	6	207	30	237	21	4	25
کۆی گشتی	523	49310	46270	95580	2550	3950	6500

پارێزگای هەڵەبجە

قۆناغی خوێندن	ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگەکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران: کوڕان	کچان	کۆ	ژمارەی مامۆستایان: نێر	مێ	کۆ
باخچەی ساوایان	12	838	846	1684	9	178	187
بنەڕەتی	113	10175	9260	19435	1594	1374	2968
ئامادەیی	16	3110	3315	6425	347	262	609
پیشەییەکان	3	180	126	306	63	14	77
پەیمانگاکان	2	163	70	233	30	21	51
فێرکردنی خێرا	1	36	9	45	15	4	19
کۆی گشتی	147	14502	13626	28128	2058	1853	3911

پوختەی ئاماری ژمارەی (قوتابخانە، خوێندکاران، مامۆستایان)ی هەرێمی کوردستان، ساڵی خوێندنی (٢٠١٧-٢٠١٨)

پوختەی زانیاری ئاماری بە ژمارەی (قوتابخانەکان-خوێندنگاکان/قوتابیان-خوێندکاران/مامۆستایان) لەسەر ئاستی پارێزگاکانی هەرێمی کوردستان
بۆساڵی خوێندنی ٢٠١٨-٢٠١٧

قۆناغی خوێندن	پارێزگای هەولێر							پارێزگای سلێمانی							پارێزگای دهۆک						
	ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران			ژمارەی مامۆستایان			ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران			ژمارەی مامۆستایان			ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران			ژمارەی مامۆستایان		
		کوڕان	کچان	کۆ	نێر	مێ	کۆ		کوڕان	کچان	کۆ	نێر	مێ	کۆ		کوڕان	کچان	کۆ	نێر	مێ	کۆ
باخچەی ساوایان	224	13957	13613	27570	52	2166	2218	172	11599	11451	23050	236	1976	2212	76	7791	7663	15454	37	1314	1351
بنەڕەتی	1577	236092	210321	446413	11297	17856	29153	1227	177346	162474	339820	10873	17888	28761	1217	202434	181333	383767	9464	10692	20156
ئامادەیی	409	46568	50147	96715	4297	4548	8845	299	43619	50345	93964	3729	3722	7451	259	41519	42989	84508	3123	1887	5010
پیشەییەکان	11	1242	765	2007	248	197	445	15	2480	1462	3942	303	402	705	5	738	428	1166	81	56	137
پەیمانگاکان	29	6329	2254	8583	530	300	830	19	3970	1870	5840	330	222	552	10	2137	1081	3218	223	109	332
فێرکردنی خێرا	10	765	714	1479	88	64	152	16	1081	413	1494	83	62	145	10	646	187	833	48	24	72
کۆی گشتی	2260	304953	277814	582767	16512	25131	41643	1748	240095	228015	468110	15554	24272	39826	1577	255265	233681	488946	12976	14082	27058

پوختەی گشتی
ساڵی خوێندنی ٢٠١٨-٢٠١٧

قۆناغی خوێندن	کۆی گشتی						
	ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران			ژمارەی مامۆستایان		
		کوڕان	کچان	کۆ	نێر	مێ	کۆ
باخچەی ساوایان	548	39019	38543	77562	340	6261	6601
بنەڕەتی	4750	689582	623058	1312640	38035	53865	91900
ئامادەیی	1111	147906	162649	310555	12880	12063	24943
پیشەییەکان	41	5358	3037	8395	853	727	1580
پەیمانگاکان	70	13948	5931	19879	1322	773	2095
فێرکردنی خێرا	49	2908	1444	4352	270	171	441
کۆی گشتی	6569	898721	834662	1733383	53700	73860	127560

قۆناغی خوێندن	ئیدارەی گەرمیان							پارێزگای کەرکوک							پارێزگای هەڵەبجە						
	ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران			ژمارەی مامۆستایان			ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران			ژمارەی مامۆستایان			ژمارەی قوتابخانەکان-خوێندنگاکان	ژمارەی قوتابیان-خوێندکاران			ژمارەی مامۆستایان		
		کوڕان	کچان	کۆ	نێر	مێ	کۆ		کوڕان	کچان	کۆ	نێر	مێ	کۆ		کوڕان	کچان	کۆ	نێر	مێ	کۆ
باخچەی ساوایان	22	2290	2392	4682	4	347	351	41	2428	2451	4879	0	260	260	13	954	973	1927	11	198	209
بنەڕەتی	265	29978	27622	57600	3246	3685	6931	352	34035	32317	66352	1568	2360	3928	112	9697	8991	18688	1587	1384	2971
ئامادەیی	49	6533	8171	14704	860	655	1515	78	6968	7918	14886	526	1008	1534	17	2699	3079	5778	345	243	588
پیشەییەکان	5	382	162	544	89	24	113	3	248	112	360	60	32	92	2	268	108	376	72	16	88
پەیمانگاکان	6	728	478	1206	115	65	180	4	630	170	800	93	54	147	2	154	78	232	31	23	54
فێرکردنی خێرا	6	171	55	226	14	16	30	6	226	35	261	22	1	23	1	19	40	59	15	4	19
کۆی گشتی	353	40082	38880	78962	4328	4792	9120	484	44535	43003	87538	2269	3715	5984	147	13791	13269	27060	2061	1868	3929

PAY INSTITUTE
For Education & Development

ئینستتیوتی پەی بۆ پەروەردە و گەشەپێدان

کورتەیەك لەسەر ئینستتیوت: ئینستیتیوتی پەی لە(٢٦یتشرین دووەمی٢٠١٣) لەلایەن فەرمانگەی ڕێکخراوە ناحکومیەکانی حکومەتی هەرێمی کوردستانەوە تۆمارکراوە، ئینستیوتێکی ناحکومی سەربەخۆی قازانج نەویستە.

کورتەیەك لەسەر پرۆژەکانی ئینستتیوتی پەی :

١-(پرۆژەی کاری هاوبەشی نێوان ڕێکخراوەکانی کۆمەڵگەی مەدەنی و دەزگاکانی خوێندنی باڵا لە هەرێمی کوردستان):

ئەم پرۆژەیە ئینستتیوتی پەی بەهاوکاری فەرمانگەی ڕێکخراوە ناحکومیەکانەوە ئەنجامیدا، پرۆژەکە هەوڵێك بوو بۆ پیادەکردنی بڕیاری ژمارەی (٥) ی ساڵی (٢٠١٣) ی پەرلەمانی کوردستان لەسەر (پەیمانی هاوبەشی و گشەپێدان لە نێوان دەسەڵاتە گشتییەکان و ڕێکخراوە ناحکومییەکان لە هەرێمی کوردستان) ئەم پرۆژەیە لە چوار وۆرك شۆپ و کۆبوونەوە لەگەڵا سەرۆکایەتی زانکۆکانی هەرێم و کۆنفرانسێکی دوو ڕۆژە پێکهاتبوو، پرۆژەکە ماوەی یەك ساڵی خایاند.

٢-(پرۆژەی چاودێری پەرلەمانی کوردستان):

ئەم پرۆژەیە بریتییە لەچاودێری و هەڵسەنگاندی کارەکانی پەرلەمانی کوردستان لەسەر بنەمای (دانانی یاسا و چاودێری دامەزراوە گشتیەکان)، پرۆژەکە شەش مانگ جارێك ڕاپۆرتێك بڵاودەکاتەوە، تائێستا (١٢) ڕاپۆرت بڵاوکراوەتەوە، پرۆژەکە ماڵپەڕێکی هەیە بەناوی (ڕوانگەی پەی بۆ چاودێری پەرلەمان) بەهەردوو زمانی(کوردی، عەرەبی) زانیاری بڵاودەکاتەوە. ئەم پرۆژەیە بەهاوکاری (سندوقی نیشتیمانی بۆ پاڵپشتی دیموکراسی (NED) ئەمریکی جێ بەجێ دەکرێت .

٣-(پرۆژەی چاودێریکردنی کارەکانی وەزارەتی پەروەردە) :

ئەم پرۆژەیە تائێستا (٤) ڕاپۆرتی لەسەر ئەرکەکانی وەزارەتی پەروەردە و فێرکردن بڵاوکردتەوە:

- **ڕاپۆرتی یەکەم :** دیاردەی وازهێنان لە خوێندن لەهەرێمی کوردستان: ، ئامادەکردنی ئەم ڕاپۆرتە بەوۆرك شۆپێکی هاوبەشی نێوان هەردوو ڕێکخراوی (هاوبەندی نێودەوڵەتی بۆ بەها مرۆڤایەتیەکان و ئینستیتوتی پەی بۆ پەروەردە وگەشەپێدان) بوو لەسەر کەم کردنەوەی وازهێنان لەخوێندنی لەهەرێمی کوردستان، لە ڕۆژانی (١٨-٢٠١٤/٦/١٩) لە هەولێر بەئامادەبوونی (١٢٠) کەس لە نوێنەرانی پەرلەمان و وەزارەتە پەیوەندیدارەکان و ڕێکخراوەکان و دەزگاکانی ڕاگەیاندن بەسترا، پاشان داتا و زانیاری کۆکرایەوە و ڕاپۆرتێك لەسەر دیارەی وازهێنان لەخوێندن بڵاوکرایەوە .
- **ڕاپۆرتی دووەم:** خستنەڕووی (١٠١) گرفتی پەروەردەیی لە پێناو چارەسەرکردنیان: ئەم ڕاپۆرتە بەناونیشانی نامەیەکی کراوە بۆ وەزیری پەروەردە، لە (٢٥ی حوزەیرانی٢٠١٤) بە میوانداری وەزیری پەروەردە و ئامادەبوونی (٦٠) مامۆستاو سەرپەرشتیار و پسپۆڕی پەروەردەیی پێشکەشکرا، لە دانیشتنەکەدا وەزیری پەروەردە بڕیاریدا بەدواداچوون بکات بۆ ئەو خاڵانەی ئینستتیوتی پەی ئاماژەی پێکردووە و داواشیکرد ماوەیان پێ بدرێت بۆ ئەوەی کار لەسەر ڕاسپاردەکانی ناو ڕاپۆرتەکە بکەن .
- **ڕاپۆرتی سێیەم:** بەشداری لە کاراکردنی خوێندنی پیشەیی لە پارێزگاکانی سلێمانی و هەڵەبجەدا: ئەم پرۆژەیە (توێژینەوەیەکی مەیدانی بوو سەبارەت بە گرفتەکانی خوێندنی پیشەیی و ڕێگەچارەکانیان) لەلایەن (ئینستتیوتی پەی بۆ پەروەردەو گەشەپێدان) و (ڕێکخراوی هەڵوێست)ەوە بە هاوکاری ڕێکخراوی فریاکەوتنی میللی (PAO) و ڕێکخراوی (NPA)ی نەرویجی جێبەجێ کرا. پرۆژەکە پێکهاتبو لە سێ وۆرکشۆپ و بڵاوکردنەوەی بروشور و ئامادەکردنی توێژینەوەیەك ، پرۆژەکە (٢٠١٧/٥/١ تا ٢٠١٧/٩/١) جێبەجێکرا .
- **ڕاپۆرتی چوارەم:** خوێندنی ناحکومی لەنێوان کوالیتی و بازرگانیدا (گرفت و چارەسەر)

ئامانجی ئەم پرۆژەیە ئامادەکردنی ڕاپۆرتێك بوو لەسەر خوێندنی ناحکومی، دەستنیشانکردنی (گرفت و چارەسەر)، ناوەندی پارێزگا سلێمانی وەك نموونە وەرگیرابوو، پرۆژەکە لەلایەن (ئینستتیوتی پەی بۆ پەروەردەو گەشەپێدان) بەهاوکاری ئینستتیوتی ڕیفۆرم بۆ گەشەپێدان (RID) و ڕێکخراوی (NPA)ی نەرویجی لە (٢٠١٧/٧/١ تا ٢٠١٧/١٠/١) جێبەجێ کرا.

٤-پرۆژەی چاودێریکردنی کارەکانی وەزارەتی خوێندنی باڵا :

چاودێری کارەکانی وەزارەتی خوێندنی باڵا یەکێکی ترە لە پرۆژەکانی چاودێری ئینستتیوتی پەی، یەکەم ڕاپۆرتی ئەم پرۆژەیە لەو (٢٢ی تموزی٢٠١٤) بەمیوانداری وەزیری خویندنی باڵا و ئامادەبوونی (٨٠)کەس لە سەرۆك و مامۆستایانی زانکۆ و نوێنەری ڕێکخراوەکان و دەزگاکانی ڕاگەیاندن پێشکەش کرا، لە دانیشتنەکەدا وەزیری خوێندنی باڵا بڕیاریدا ڕاپۆرتەکە بۆ سەرجەم زانکۆکان بۆ ناردنی ڕاو پێشنیاریان لەسەر ڕاپۆرتەکە و کێشەکانی خوێندنی باڵا و بەڵێنی بەدواداچوونی ڕاسپاردەکانیشیدا .

٥-پرۆژەی چاودێریکردنی کۆمسیۆنی باڵای سەربەخۆی هەڵبژاردن ڕاپرسی :

ئەم پرۆژەیە لەمانگی(تەموزی٢٠١٧)وە دەستپێدەکات، پرۆژەکە لەهەریەك لەپرۆسەکانی ریفراندۆم، (٢٥ی ئەیلولی ٢٠١٧)و هەڵبژاردنی پەرلەمانی کوردستان لە(٣٠ی ئەیلولی ٢٠١٨) پێشێلکارییەکان و مەترسیەکانی بەردەم پرۆسەکەی بە چەندین یاداشتی فەرمی پێشکەشی ئەنجومەنی کۆمسیاران کردووە، لە (تشرینی ٢٠١٧) ڕاپۆرتێکی بەناونیشانی (تۆماری دەنگدەران لەنێوان بێگەردی و ساختەکاریدا) پێشکەشکرد، لەدوای هەلبژاردنی خولی پێنجەمی پەرلەمانی کوردستانیش دوو ڕاپۆرتی لەسەر دەنگدانی تایبەت و گشتی بڵاوکردەوە.